

952.511

83.3(4=Укр)6

К96

ІВАН КУШНІРЕНКО
ВОЛОДИМИР ЖИЛІНСЬКИЙ

ЛІТЕРАТУРА ГУЛЯЙПІЛЬЩИНИ

(На пругких вітрах)

833 (4=Укр)6

K96

Міністерство освіти і науки України
Дніпропетровський національний університет
Лабораторія фольклору, говірок, літератури
Нижньої Наддніпрянщини

ІВАН КУШНІРЕНКО
ВОЛОДИМИР ЖИЛІНСЬКИЙ

ЛІТЕРАТУРА ГУЛЯЙПІЛЬЩИНИ

(На пругких вітрах)

У двох частинах
Частина друга

За редакцією
професора В.О. Горпинича

952511

від автора

Дніпропетровськ
«Пороги»
2003

Запорізька обласна
бібліотека
ім. О.М.Горького

ББК 821.161.2
К96
УДК83.3(4УК)6

Кушніренко І.К., Жилінський В.І. Література Гуляйпільщини (На пругких вітрах): Частина друга. -Дніпропетровськ:: Пороги. 2003. - 216 с.

Книга складається із нарисів про літературну творчість усіх письменників (професійних і аматорських), які торкнулися серцем славного Гуляйпільля Запорізької області. Вона є продовженням книги «Література Гуляйпільщини», що вийшла друком у Дніпропетровську в 2002 р. у видавництві ДНУ.

Адресується учням, студентам, вчителям, краєзнавцям, літературознавцям, письменникам, шанувальникам українського літературного слова, всім українцям і не українцям, а найперше - жителям Гуляйпільського району і всієї Запорізької області.

Редакційна колегія:

науковий редактор - заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії наук вищої школи України, доктор філологічних наук В.О.Горпинич; члени редколегії - наукові співробітники лабораторії М.М.Марфобудінова (зав.лабораторією), В.Л.Галацька (кандидат філологічних наук), В.І.Старченко, В.С.Карпович.

Рецензенти: доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Кіровоградського державного педагогічного університету В.П.Марко; доктор філологічних наук, професор, завідуючий кафедрою української літератури Запорізького державного університету В.Ф.Шевченко

18ВМ 966-525-354-9

© Кучеренко І.К., Жилінський В.І., 2003

ГУЛЯЙПІЛЬСЬКИЙ РАЙОН

Гуляйпільська міська Рада 224 м Гуляйполе 225 с Веселе 226 с Затишся 227 с Зелений Гай 228 с Марфопіль	239 с Добровільне 240 с Нове Запоріжжя	Новозлатопільська сільська Рада 253 с Новозлатопіль 254 с Вишневе 255 с Новоукраїнське 256 с Степове	268 с Левадне 269 с Новодарівка 270 с Ремівка
Залізнична селишна Рада 229 смт Залізничне	Долинська сільська Рада 241 с Долинка 242 с Бабаші 243 с Копані 244 с Рівне	Повомиколаївська сільська Рада 257 с Новомиколаївка 258 с Нововасилівське 259 с Новогригорівка 260 с Новоіванівка	Рівнопільська сільська Рада 271 с Рівнопільля 272 с Яблукове
Верхньотерсянська сільська Рада 230 с Верхня Терса 231 с Гірке 232 с Криничне 233 с Двіткає	Дорожнинська сільська Рада 245 с Дорожнинка 246 с Культурне	Петрівська сільська Рада 261 с Петрівка 262 с Зелене 263 с Староукраїнка	Темирівська сільська Рада 273 с Темирівка
Воздвижівська сільська Рада 234 с Воздвижівка 235 с Жовтисве 236 с Прилуки	Комсомольська сільська Рада 247 с-ще Комсомольське 248 с Загірне 249 с Мирне 250 с Чарівне	Полтавська сільська Рада 264 с Полтавка 265 с Ольгівське 266 с Охотничче	Успенівська сільська Рада 274 с Успенівка 275 с Красногірське 276 с Нове 277 с Новоуспенівське 278 с Павлівка 279 с Привільне 280 с Рибне 281 с Слодке
Добропільська сільська Рада 237 с Добропільля 238 с Варварівка	Любимівська сільська Рада 251 с Любимівка	Приютненська сільська Рада 267 с Приютне	Червононенська сільська Рада 282 с-ще Червоне 283 с Степанівка
	Малинівська сільська Рада 252 с Малинівка		

Пісня, що народилася на Гуляйпільщині

Розпрягайте, хлопці, коні та лягайте спочивать,
А я піду в сад зелений, в сад криниченьку копать.
Копав, копав криниченьку у зеленому саду –
Чи не вийде дівчинонька рано-вранці по воду?
Вийшла, вийшла дівчинонька рано-вранці воду брать,
А за нею козаченько веде коня напувать.
Просив, просив відеречко, вона йому не дала,
Дарив-дарив їй колечко, вона його не взяла.
Знаю, знаю, дівчинонько, чим я тобі не вгодив –
Що учора ізвечора кращу тебе полюбив.
Вона ростом невеличка ще й літами молода,
Руса коса до пояса, в косі лента голуба.

За твердженням Г.Кузьменко, що пісню написав у 1918-1919 р. у Гуляйпільлі Іван Якович Негребицький (див. кн. «Нестор і Галина» В.Яланського і Л.Верювки (К., 1999).

НЕСТОР МАХНО

(1888 – 1934)

Розповідаючи про літераторів Гуляйпільщини, не можна не згадати легендарну постать Нестора Івановича Махна, командуючого Революційною Повстанською армією України (махновців), “Гуляйпільського батька” часів громадянської війни в Україні 1918 – 1921 років. Про його військовий талант говорити не будемо, а зупинимось на мало дослідженій і невивченій стороні його діяльності, як це не дивно звучить, - літературній, бо в душі він був поет. Складав вірші і любив українські народні пісні.

Нестор Іванович Махно народився 26 жовтня 1888 року в селі Гуляйполі в сім'ї бідного селянина. Був п'ятою дитиною в родині Івана Родіоновича і Явдохи Матвіївни. Коли хлопцеві йшов восьмий рік, віддали його до Гуляйпільської другої земської школи. Навчався легко, мав добру пам'ять, але був непосидючий і непокірний. З дванадцяти років по закінченні школи почав працювати, то в малярній майстерні, то в поміщика, то в друкарні, то на заводі – важкий характер не давав довго затримуватися на одному місці. Довше за все він пропрацював в Гуляйпільській друкарні, де навчався ремеслу складача. Друкарська справа йому сподобалася і він з цікавістю спостерігав за роботою складачів, розпитуючи їх, навчаючись розбирати та розпізнавати шрифти. В цей час він багато читає, займається самоосвітою. Але довго не витримав і поїхав у Катеринослав, потім з великими труднощами мати влаштувала його в малярську майстерню, та неспокійна душа не могла змиритися з одноманітністю, і він кинув роботу.

У 1903 році Н.Махно поступив чорноробом на чавуноливарний завод Кернера. Тут працював у ливарному цеху. В 1906 році з революційних мандрів повернувся у Гуляй-Поле, на завод Кригера, Вольдемар Антоні, з яким Нестор вчився в школі. Невдовзі Антоні разом з Прокопом Семеновою утворили “Спілку бідних хліборобів”, яка мала анархо – комуністичний нахил. Згодом її членом став і Нестор Махно.

28 серпня 1908 року Н.І. Махна вже вкотре заарештувала поліція. Військово-польовий суд 22 березня 1910 року засудив його до стратити через повішення.

Але відповідно до метрики, колись виправленої матір'ю, до повноліття –21 року – не вистачало шести місяців. Тому за клопотанням матері вища міра покарання була замінена на довічну каторгу в Бутирській в'язниці Москви, де йому довелося провести майже сім років. В одній камері з ним перебував відомий на той час анархіст Петро Аршинов, який мав великий вплив на формування світогляду молодого революціонера. Звідтоді їхні життєві шляхи надовго переплелися.

Чому Махно потрапив у Бутирку? Відповідь на це питання він дає сам у “Спогадах”, що вийшли у Парижі в 1929 році (Книга 1) і в 1936-1937р. р. (Книга 2-3): “На мою долю випало щастя підпасти ще юнаком під ідейний вплив анархіста – революціонера Володимира (Вольдемара – Авт.) Антоні

(відомого в революційних колах під іменем “Заратустри”). Завдячуючи впливу цього революціонера, з одного боку, а також дякуючи тому урядовому терору, який посилювався в 1906 – 1907 роках по російській землі проти народу, що пробуджувався, я швидко зайняв не останнє місце в бойовій Гуляй-Пільській групі хліборобів анархістів – комуністів Катеринославської організації й довго та уперто боровся з царсько-поміщицьким ладом, і хоча, врешті-решт, я все-таки був схоплений сатрапами цього ладу і засуджений, проте, в силу мого неповноліття, unikнув страти, яка спіткала кращих з моїх ідейних друзів ... Смертна страта була замінена мені довічною каторгою”. (Додаток до книги “Украинская революция” (июль – декабрь 1918 г.) – Париж, 1937. Переклад з російської – Авт.).

У вологій тюремній камері, де Нестор був закутий у кайдани, народилася його поезія. Звичайно, її художня вартість бажає бути кращою. Але ми беремо факт таким, яким він був. Та й ідейний вчитель Махна П.Аршинов пізніше у своїй книзі “История махновского движения”, виданій в Берліні в 1923 році, відзначав: “Писати на політичні і революційні теми у нього було пристрасно. Крім того, сидячи у в'язниці, він (Махно – Авт.) любив писати вірші і в цій галузі досяг більшого успіху, ніж у прозі” (переклад з російської – Авт.).

Коли почалася перша світова війна, Нестор написав листівку (потаї від наглядачів), яка була спрямована проти тих, хто розпочав війну. Вона починалася словами: “Товариші, коли ж ви перестанете бути негідниками?” Рукописну копію вдалося передати на волю, де її розмножили в есерівській друкарні.

Дехто з дослідників (В.Волін, В.Голованов) не забувають зазначити, що Нестор Махно був малограмотною людиною. Ми ж, посилаючись на П.Аршинова, Т.А.Безпечного, Т.Т.Букрееву (двоє останніх автори книги “Нестор Махно: правда и легенды”, Донецьк, 1996), В.Телицина (“Нестор Махно”, Москва, Смоленськ, 1998), Віктора Яланського і Ларису Верьовку «Нестор і Галина. Розповідають фотокартки» (Київ – Гуляйполе, 1999), скажемо, що весь час перебування в Бутирці він займався самоосвітою, користувався багатою тюремною бібліотекою, з інтересом читав книги з історії, географії і математики, вивчав російську літературу і граматику. Пізніше П.Аршинов писав: “Каторга, власне, була єдина школа, де Махно зачерпнув історичних та політичних знань, що стали йому величезною підмогою в подальшій його революційній діяльності. Життя, факти життя – друга школа, що навчила його пізнавати людей та суспільні події”.

Ми із застереженням сприймаємо і те, що Петро Аршинов у в'язниці вчив Махна техніці віршування. Упевнені, що будь-яка наука у віршуванні безсила, якщо в людини немає до цього нахилу і відсутні здібності.

Історія донесла до нас уривки з вірша Н.І.Махна “Призыв”, який написано в Бутирці і вперше надруковано в анархістській газеті “Мысли самых свободных людей” в Астрахані в 1918 році, куди Махно відступав з товаришами після захоплення Гуляй-Поля австро-німецькими окупантами. Пізніше сам Махно про це писав так: “На її сторінках і було надруковано вірш “Призыв” за моїм старим псевдонімом “Скромний”.

Вірш “Призыв” складається із шести строф. Нижче подаємо першу, другу, четверту і п’яту строфи:

*Восстанемте, братья, и с нами вперед!
Под знаменем чёрным восстанет народ.
Мы смело рванемся все с радостью в бой
За веру в коммуны, как верный нам строй...
Разрушим мы троны и власть капитала,
Сорвем все порфиры золотого металла.
Не станем мы чтить их, кровавой борьбой,
Ответим тиранам за подлый их строй...
Довольно служить тиранам машиной,
Ведь мы обладаем великою силой.
Восстанем же, братья – рабочий народ,
И всех их взорвём, как хищников род.
Зачем нам власть и все их законы,
Мы вольны душою, мы воли полны.
Дорогу свободе! Прочь всякие троны.
Так жить в нашем мире народы должны.*

Цей вірш Т.А.Безпечний і Т.Т.Букреєва знайшли в Донецькому облдержархіві (ДОДА). Фонд листівок (№ 1488), надрукований друкарським способом на “цементному” папері форматом в одну машинописну сторінку. Вірш присвячений повстанцям–махновцям.

Цікавим є і те, що вірш Нестора Махна “Призыв” опубліковано в 1934 році в еміграції в журналі “Пробуждение” (№ 47 – 49), який видавався в Детройті (США). Його подають у книзі “Нестор і Галина. Розповідають фотокартки» (Київ – Гуляйполе, 1999) Віктор Яланський, Лариса Вєрьовка. Але деякі рядки тексту відрізняються від цитованого першого:

*Восстанемте, братья, и с нами народ
Под знаменем чёрным восстанет вперед.
И смело под пулями ринемся в бой:
За веру в коммуны, как верный наш строй.
Разрушим все троны и власть капитала,
Сорвём все порфиры с золотого металла.
Не станем мы чтить, а кровавой борьбой.*

.....
.....

*Зачем нам власть и все их законы.
Мы долго страдали под гнётом цепей,
В петле и по тюрьмам, в руках палачей.
Время восстать и сплотиться в ряды:
Под чёрное знамя великой борьбы!
Довольно служить нам тиранам машиной,
Ведь всё это служит великой им силой.
Восстанем же, братья, рабочий народ:
И всех их сотрём мы, как хищников род.
Ответим тиранам за ложный их строй.
Мы вольные рабочие, мы воли полны.
Да здравствует Свобода, братья коммуны!
Смерть всем тиранам тюрьмы!
Восстанем же, братья, под звуки сигналов,
Под знаменем чёрным на всех их тиранов.
Разрушим же власть и подлый их строй,
Который толкает в кровавый нас бой!*

Як бачимо, назва вірша одна, хоч форма все така ж недосконала, зміст суттєво різниться від попереднього. В другому варіанті він більш соціально спрямований, чіткіше звучить заклик до боротьби з тиранами і їх ладом.

У Донецькому облдержархіві Т.А.Безпечний і Т.Т.Букреєва знайшли листівку-заклик такого змісту: “Життя будувати, життя творити будемо ми самі, поза порожнім красномовством тої чи іншої партії, поза нав’язаних з боку думок і ідей... Частіше між собою бесідуйте, читайте, розвивайтесь, слідкуйте за життям своїх сіл і хуторів. Приділяйте свою увагу їм і протестуйте проти насилля і сваволі на пройденому вами шляху, пам’ятаючи, що кожна п’ядь, пройдена вами землі, коштує багатьох жертв і крові вам і що господарювати на цьому шляху може і має право тільки той, хто уповноважений вами і нарядом...”

Товариші повстанці! Творці світлого майбутнього, прагніть до світла і знань!”
І через декілька рядків у листівці вірш:

*За дело! Слышите, за дело!
Довольно ползатъ у властей.
Долой опеку, жизнь созрела.
Гнет нужно снять – он враг людей?
Толпы голодной и усталой
Довольно брать – пора ей дать
Свободу жизни одичалой,
Народ стал цепи вновь ковать.*

*К тому ж и ты, мой брат украинец,
Идешь, не думая о том,
Что весны ранний первый гром
Уж прогремел, уж жизни тайны
Зовут меня, тебя всех нас.
Чего же делать – неволи новой?
Долой весь бред – и в добрый час
К жизни свободной!*

Під віршем стоїть підпис “Н.Махно” великими буквами. Листівку–заклик, а отже і вірш, написано 1919 року (Донецький облдержархів (ДОДА). Фонд листівок ін. № 1486). Виходить, що вірш написав сам Нестор Махно.

Як стверджує Вадим Телицин у згаданій книзі (стор. 398), Махно часто усамітнювався і складав частівки та вірші. Тому ради забави штабісти поза очима називали його “Пушкіним”.

Вірші, листівки “Гуляйпільський батько” писав російською мовою, бо життєві університети проходив у Московській Бутирці, та йому не була чужою і українська. Нестор Іванович визнавав, що ще влітку 1918 року він говорив українською мовою настільки погано, що соромився себе. Але вже, зустрівшись восени 1919 року з українським письменником Мирославом Ірчаном, добре розмовляв українською. Про це свідчив і М.Ірчан.

Н.І.Махно любив українські народні пісні. Йому дехто приписує навіть авторство пісні “Розпрягайте, хлопці, коні”, написаної в 1918 – 1919 роках, і яку охоче співали в повстанській армії. Так сам поет Григорій Лютий та Лариса Верьовка вважають, що автором вірша “Степ”, який обробив Григорій Лютий, а музику написав запорізький композитор і співак Анатолій Сердюк, є Нестор Махно. Звичайно “Степ” стоїть і за мелодією, і за технікою віршування вище за “Призыва”, але...

Запорізький журналіст Іван Науменко у статті “Пишуть онуки і правнуки... Роздуми над публікаціями про Махна і махновців” (газета “Запорізька правда”, 23 березня 1999 року) добре відгукнувся про книжку молодого історика Запорізького держуніверситету В.Чопа.

Знатя не тільки історичного матеріалу, - пише І.Науменко про Володимира Чопа, - а й літературного дає йому підставу спростувати версію, що вірш “Степ”, наведений у збірнику “Пісні Гуляйпільського краю” (автори Г.Лютий і А.Сердюк) та в буклеті до 110-річчя як твір Махна, належить не йому, а відомому українському поетові Євгену Плужнику, котрий написав його на прохання Валер’яна Підмогильного, автора повісті “Третя революція”. Справді досить було б заглянути в примітки до творів В.Підмогильного, щоб переконатися, хто справжній автор і не приписувати цього Нестору Івановичу, він хоч і писав вірші, що доведене дослідниками, але тільки не “Степ”.

Закінчуючи розповідь про поетичну творчість Н.І.Махна, варто згадати статтю ректора Донецького державного інституту штучного інтелекту Анатолія Шевченка “Діти- вбивці: анатомія злочину”, опублікованої у газеті “Урядовий кур’єр” 25 листопада 1999 р., № 221. Дехто зачитуємо з неї: “Я тут не можу не навести слова непересічної людини, яка у своєму вірші “Зло” надзвичайно точно висловила тривогу від того, що коїлося у збуреному революцією селі:

*Заходило сонце, вечірня імла
Кривавим багрянцем горіла,
Сполохана пострілом тиша села,
Собачим вицанням тремтіла.
Дивлюсь: чоловік, о, зрадливая мить,
З рушниць дим цівкою в’ється,
Собака в агонії кров’ю хрипить,
А поруч хлопчина сміється.
Сховалося сонце та морок уквив
Кривавого снігу перлину.
Огляньсь, чоловіче, не пса ти убив,
Ти вбив у дитині людину.*

“Хто б ви думали у такій щемливій формі підніс питання руйнації молодої душі?” – запитує автор статті і сам на нього відповідає: “Ці вірші написав великий і ще не до кінця визнаний бунтівник Нестор Махно”. З тим, що наш земляк великий, цілком погоджуємося, а от, що він автор вірша “Зло”, – ні. Чому?

Якщо порівняти техніку віршів “Призыв”, “За дело!” і “Зло”, вони дуже суттєво різняться. Видно, що останній писала вправна рука, яка знається на законах віршування, використовує метафори: “вечірня імла кривавим багрянцем горіла”, “тиша села, собачим вицанням тремтіла” і т.д., і т.п., вмє витримувати заданий ритм, майстерно добирає рими (імла – села, горіла – тремтіла і т.д.) і ми не здивуємося, якщо автором “Зла” виявиться Євген Плужник чи хтось із відомих українських поетів 20-х – 30-х років двадцятого століття. Ми у листі запитували Анатолія Шевченка: звідки він дізнався про автора “Зла”, але наш запит він проігнорував. Тим більше маємо підстави для сумніву про автора вірша “Зло”.

Н.І.Махно більш помітний слід залишив у прозі. Документальні його мемуари, або, як він скромно називав свої “Воспоминания” нарисами, вийшли у світ у Парижі. Книга 1-ша під назвою “Русская революция на Украине (от марта 1917г. – по апрель 1918г.)” - в 1929 році, 2-га – “Под ударами контрреволюции (апрель – июнь 1918г.)” – в 1936 р., 3-я - “Украинская революция (июнь – декабрь 1918г.)” – в 1937 році.

Присвячувалися спогади, як писав Махно, "пам'яті померлих своїх друзів і товаришів по організації українських революційних трудівників і по спільній боротьбі за свободу, безвладне комуністичне суспільство".

"Про одне лише доводиться шкодувати мені, випускаючи цей нарис у світ, - зізнався Нестор Іванович, - що він виходить не в Україні і не українською мовою. Культурно український народ крок за кроком іде до повного визначення своєї індивідуальної своєрідності і це було б важливо.

Але в тому, що я не можу видати своїх записок на мові свого народу, вина не моя, а тих умов, у яких я знаходжусь".

Мусимо зазначити, що 1-ша книга складається з двох частин, що мають по п'ятнадцять глав кожна. Друга книга, яку редагував В.Волін, складається з 20 глав. У 19-й є такі слова (стор. 146): "В душе поднялось vlastное желанье, путём воли и усилия самого трудового народа, создать на Украине новый строй жизни:

*Где бы ни было ни рабства,
Ни лжи, ни позора!
Ни презренных божеств, ни цепей.
Где не купишь за злато любви и простора.
Где лишь правда и правда людей...*

Такой строй в настоящее время я мыслил вполне возможным в форме вольного советского строя, при котором вся Украина и Россия, все другие страны мира, должны покрыться местными, совершенно самостоятельными, хозяйственными и общественными самоуправлениями или Советами тружеников, что одно и то же".

Книгу третю теж редагував В.Волін. Вона має 15 глав, передне слово редактора і примітки Н.Махна "Гуляй-Поле в русской революции", написані в Парижі в 1929 році.

Мова мемуарів суха, "казенна", позбавлена яскравих спітегів, порівнянь, метафор. Але ніяк не можна погодитись з безапеляційним твердженням В.Голованова, висловленим у книзі "Тачанки с Юга" (Москва - Запоріжжя, 1997 р., стор. 31): "Він став писати їх, уже перебуваючи в Парижі і сподіваючись, мабуть, хоч на папері поквитатися зі своїми старими ворогами. В той час так чинив багато хто. Але Махнові це не вдалося. Його згубила власна похмура копіткість, бажання до найдрібніших деталей згадати етапи свого бойового шляху: вийшло три книги, місцями написаних зовсім потворною, суконною мовою політика-самоучки, які обриваються листопадом 1918 року, коли, власне, і почався найцікавіший період махновщини".

Мемуари Н.І.Махна мають першорядне значення для оцінки махновського руху - помітного політичного явища часів революції і громадянської війни в Україні. Ігнорування його мемуарів дозволяло радянським історикам однозначно розглядати Махна, як ватажка контрреволюційних куркульсь-

ких банд. Махновщина вважалась антирадянським, антикомуністичним рухом, різновидністю дрібно-буржуазної контрреволюції, соціальною базою яких було куркульство, - підмітили сімферопольські вчені П.І.Гарчев, Л.І.Гарчева та В.О.Тинаков.

Ми ж переконані, що три книги "Воспоминаний" Н.І.Махна - це своєрідний подвиг хворої, фізично виснаженої і покинутої друзями людини. І не осуджувати її треба за "потворну, суконну мову", а захоплюватися і дивуватися здатності боротися і не здаватися за будь-яких умов.

Нестор Махно не цурався ніякої літературної роботи. Він співробітничав у різних анархістських виданнях. Друкував статті в "Анархистском вестнике", багато його статей виходило на сторінках журналу "Дело труда". Він писав і про десятиріччя революційного повстання в Україні - махновщини, і про національне та селянське питання, про махновщину, і про антисемітизм, і т.д.

Помер Нестор Іванович Махно 6 липня 1934 року в Парижі. Похований на паризькому кладовищі Пер - Лашез.

Додаток до книги ІІІ
"Украинская революция"
(июль - декабрь 1918 г.)

ГУЛЯЙ-ПОЛЕ В РУССКОЙ РЕВОЛЮЦИИ

Село Гуляй-Поле - одно из самых больших и, пожалуй, одно из популярнейших, среди трудящихся, сел на весь Александровский уезд Екатеринославской губ. Село это имеет свою особую историческую известность. В нём трудовое крестьянское население не допустило в 1905-м году еврейских погромов, когда несбызвестные в Екатеринославской губернии организаторы и вдохновители "Чёрной сотни" и еврейских погромов - судебный следователь Александровского 1-го участка г.Майдачевский и молодые представители Александровского купечества, некие Щикотихин и Минасв - присылали специально своих гонцов в Гуляй-Поле для организации погрома против евреев. Из этого же села, благодаря многолетней в нём пропагандистской работе группы хлеборобов анархистов-коммунистов, был подан крестьянству, в 1906 - 1907-м годах, сигнал к борьбе со столыпинским закреплением земли в собственность. Борьба эта началась с пропаганды, вскоре превратилась в сожжение помещичьих и кулацких хуторов. И отсюда же, из села Гуляй-Поля, был подан и в 1917-м году сигнал крестьянству обширнейших районов Александровского, Мелитопольского, Бердянского, Мариупольского и Павлоградского уездов к борьбе против Временного Правительства, не решавшего начать разрешать земельный вопрос до Учредительного Собрания, к недопущению на его место никакого другого правитель-

ства, а также к прекращению арендной платы помещикам на земли у помещиков и монастырей, а фабрик и заводов у фабрикантов и заводчиков.

В этом же самом Гуляй-Поле был выработан в 1917-м году и утвержден крестьянским съездом исторический акт, в согласии с которым трудовое, не эксплуатирующее чужого труда крестьянство, посылало своих делегатов в города к фабрично-городским рабочим, чтобы стовориться с последними об объединении в общий союз, о совместном провозглашении земли, фабрик и заводов общественным достоянием и о совместном построении нового общества на началах подлинного самоуправления трудящихся, без опеки государства и его органов власти.

В Гуляй-Поле родился и воспитывался в крестьянской семье и пишущий эти строки. На мою долю выпало счастье подпасть еще юнцом под идейное влияние анархиста-революционера Владимира Антони (известного в революционных рядах под именем "Заратустры"). Благодаря влиянию этого революционера, с одной стороны, а также благодаря тому правительственному террору, который носился в 1906 – 1907 годах по русской земле против просыпающегося народа, я быстро занял не последнее место в боевой Гуляй-Польской группе хлеборобов анархистов-коммунистов Екатеринославской организации и долго и упорно боролся с царско-помещичьим строем: и хотя, в конце концов, я все-таки был схвачен сатрапами этого строя и "судим", но, в силу моего несовершеннолетия, избежал казни, которая постигла лучших из моих идейных друзей... Смертная казнь была заменена мне пожизненной каторгой.

Революция 1917-го – года открыла для меня, в ночь с 1-го на 2-е марта, ворота московских Бутырок (Всероссийская Центральная Тюрма); а дело революции в Украине заставило меня быстро перебраться из Москвы в родное Гуляй-Поле, где я и отдался снова – и с той же любовью, с какой до заточения меня в тюрьму, 9 лет назад – делу организации трудящихся для борьбы за новую свободную жизнь.

В этом самом Гуляй-Поле, по моей инициативе, был созван съезд крупных и мелких собственников-землевладельцев, у которых были отобраны бумаги – купчие на землю и сожжены. А во время корниловского похода на Петроград против Временного Правительства и революции, по инициативе из Гуляй-Поля, была обезоружена вся буржуазия, на большом пространстве уездов, которая сочувствовала "корниловщине". Из Гуляй-Поля же была подана крестьянству инициатива для организации боевых отрядов, которая полностью была проведена в жизнь, по разоружению всех казачьих войск, смывшихся с внешнего противогерманского фронта и направлявшихся на Дон, на помощь атаману Каледину, борвавшемуся против революции, за реставрацию.

Гуляй-Поле, первое почти на всю Украину, проводило уж в это время в жизнь конфискацию заводов в общественную пользу, проводило на них работы и сбывало их продукты под контролем тех, кто на них работал...

А когда правительство Ленина, с одной стороны, и правительство украинской Центральной Рады, с другой, заключили союз с немецким и австро-

венгерским правительствами, согласно которому правительство Ленина должно было оттянуть из Украины вооруженные силы революции, скомплектованные из русских труженников, а правительство Укр. Центральной Рады ввело на Украину немецко-австро-венгерские экспедиционные полчища для ликвидации революции, Гуляй-Поле первое подало пример организации вольных батальонов защиты революции. И, по инициативе Гуляй-Поля, батальоны этого рода были созданы в целом ряде районов. И хотя в Гуляй-Польском батальоне, благодаря тому, что я лично отсутствовал в то время в Гуляй-Полсе (я отлучился по военным делам на несколько дней), шовинистам удалось внести раздор и некоторые его роты повести на измену революции, в пользу немецко-австро-венгерского и Укр. Центр. Рады командования, но основное ядро гуляйпольцев и большинство батальонов по районам оставались до конца на своих революционных постах, и много сотен из их рядов пали смертью храбрых в неравной борьбе с насильниками и убийцами, оккупировавшими революционный край.

Такова в общих чертах роль села Гуляй-Поля и его трудового, политиканством политических партий не отравленного, населения до и во время революции, до конца апреля 1919-го года. А какова была их роль в последующие годы революции, об этом читатели узнают как из моих записок, так и из других материалов.

Париж. 1929 г.

Н.МАХНО.

СТЕПАН ПИЩАНСЬКИЙ

(1910 – 1983)

Про Степана (Стефана) Дорофійовича Піщанського, знаного в 30-ті роки на Гуляйпільщині поета, відомостей обмаль. У старих архівних примірниках районної газети "Сталінським шляхом" знаходимо вірші вчителя Хвалибогівської, потім Гуляйпільської СШ, в яких – запал людини молодої, спрямованої в політ у часі "збільшовиченої ери", часі соціалістичних перетворень у країні, і безмежно щира віра й захоплення цим часом і людьми – не вигаданими уявою поета, а конкретними, тими, котрі поряд, у житті, працювали з такою самою вірою у майбутнє.

Збереглися деякі статті, замальовки, інформаційні матеріали Степана Піщанського про події в житті району – сьогоденні професійні газетарі подивовуються, що молодий сільський викладач, не вчений на журналістських факультетах, самотужки знаходив цікаву форму подачі звичайнісінького інформаційного матеріалу – йшлося в ньому про конкурс дитячої самодіяльності, свято чи трудові здобутки земляків.

Про незвичайні, цікаві уроки талановитого вчителя зберегли пам'ять його колишні учні – Тамара Сергіївна Григорук, Ольга Георгіївна Калашникова (нині вже покійна).

Літературне буяння Гуляйполя тридцятих років – на шпальтах районної газети все більше і більше друкувалося поетичних і прозових вправ місцевих учителів, учнів, колгоспників – зумовило створення при редакції газети літературного гуртка. 24 травня 1935 року вийшла перша літературна сторінка з повідомленнями про те, що тепер у Гуляйполі є літературне об'єднання:

“Літературні паростки виростають яскравими променями, хоча б у тому літературному матеріалі, що був уміщений у нашій газеті (вірші т. т. С. Піщанського, Мороза, нариси Г.Т. Кучерявого, Куща). Наростає жагуча потреба об'єднати їх”, – зазначалося в статті “Вирощуймо літературні кадри”, що відкривала літературну сторінку райгазети. З цієї ж першої літературної сторінки йшов зі своїм поетичним словом Степан Піщанський. Це був вірш “А на гонах морем колоситься жито” – беззастережно щирий у своєму романтичному зачудуванні новою добою.

Разом з Михайлом Гайдабурою Степан Піщанський увійшов до бюро літгуртка. Взагалі на той час імена їхні поєднував не тільки кожний номер газети чи літгурток – вони були добрими товаришами і в житті поза редакцією. Їх, молодих, об'єднувало і творче горіння, і любов до українського слова, і безкомпромісна віра в справедливість часу. Зберглася фотокартка, де молоді гуляйпільські літератори зняті втрюх – і всі трое у вишиванках, не для фото, а так, як вони вбиралися, можна сказати, повсякчас: Петро Левіт, сврей, та українці Степан Піщанський і Михайло Гайдабура. В адресації цього фото Василеві Лісняку Гайдабура написав:

“5 липня 1936 р., Гуляйполе.

Левіт – в період написання п'єси “Присяга”,

Піщанський – поеми “Партизанський сип” і “Сільський вчитель”, я – оповідання “Капітани”. Хлопці хочуть стати письменниками, вони талановиті. Не знаю, чи вийде письменник з мене, але що вийде з мене хороший комуніст – без сумніву можу сказати: так!”

Вони свято вірили в комуністичні ідеали. І не їхня вина, що ті ідеали не справдили надій мільйонів таких романтиків...

У 1935 – 1937 р. р. у кожному номері “Літературної сторінки” бачимо ім'я Степана Піщанського, передовсім це поетичні твори – і ті, що поет виношував у серці (“Партизанський сип”, “Гуляй-Поле”, “Сільський вчитель”, “Мати і сип”), і ті, що були відгуком на події сьогодення (“А на гонах морем колоситься жито”, “Ударниці”, “Першому зльоту сількорів Гуляйпільщини”) та інші. Але не можна не зауважити, що і в цих, “злободених” віршах він не поступається поетичним словом голим злободенним гаслам:

*Першим снігом посипало. Грудень
Торохтить і скрегоче гіллям.
А мені немов травень у груди,
І цвіте медоцвітом земля...*

*Підіймається пісня над містом,
Підіймається пісня в селі.
В кожнім серці сьогодні намистою
Золотим засвітилися огні.*

*Ой ви, поле, тополі і жито,
Силуети зажурених лип!
Вам би серце – і ви оксамитом
На снігу і під снігом цвіли б!*

А погляньмо на картину жнив, поле хліборобської праці, що постас у вірші, як поле битви, – але на той час цей згодом загальноживаний термін (“битва за хліб”) ще не народився, бо і трактор, і комбайн ще були дивом:

*Тактом кулетів строчать лобогрії.
Металевим громом крешуть трактори.
Гони – в перегони, даль їм голубіє
Зранку – позаранку і аж до зорі.*

*Хто ж ото великий в житті поринає?
Крилами махас, а не полетить,
Колоски русяві жадно пожирає,
Аж земля здригає – так гурчить, гурчить.*

*Не кладе в покоси, ні в снопи не в'яже,
Не скиртує в копи, не везе на тік,
І готове зерно сипле, де покаже
Жестом гордосилим мудрий чоловік.*

*Так шумує поле, так воно клекоче
Про життя заможне на землі новій,
Де любов до праці, де пісні дівочі
У мойї країні цвітом молодій.*

Ці рядки писані в 1936 році. 37-й – ще не настав...
І хоча сьогодні їх можна розглядати як виконання редакційного завдання, – та й з віддалі часу відчувається, як в ритм доби билося поетове серце. І ніхто не наважиться назвати замовним вірш, присвячений пам'яті Миколи Островського чи іспанської комсомолки Ліни Одена: це все одно, що звину-

вачувати у нещирості поетів воєнного і повоєнного покоління, котрі отак само пропускали через серце біль героїв свого часу – Зої Космодем'янської, Матросова, молодогвардійців...

Так, усі ми діти своєї доби...

Літературна робота Степана Піщанського щільно перепліталася з журналістською, а ще й – з перекладацькою: у 1935 – 1936 роках в газеті публікувалися уривки з п'єси П. Левіта “Махно” в перекладі з єврейської Ст. Піщанського. Степан Дорофійович знав добре німецьку мову, навіть віршував німецькою, згадувала його перша дружина. До слова сказати, в Гуляйпільському краєзнавчому музеї є репродукція картини “Діти, що втікають від грози”, написана дружиною С. Д. Піщанського, котра за фахом була вчителька.

Так розпорядилася доля, що війна розлучила Степана Дорофійовича з родиною назавжди. Єдина пам'ять про батька у його доньки фотокартка та вісім гірких рядочків на звороті:

*Дівчинці – дочці Лорі.
Вітер сьогодні на дворі,
Тільки і радості – зорі
В небесному сяють просторі.*

*Хотів би тебе обняти –
Не дозволяє мати...
Днів проминуло багато –
Мало нарвав я м'яти...*

“Мало нарвав я м'яти”... На жаль. Бо був замолоду поетом, що подавав надії – але далеко по війні, в роки його сиві, колеги – вчителі шкіл, де викладав, навіть не знали про його поетичний хист. Мабуть, больовий тромб, спричинений війною і тим, що було потім, перекрив навіки в його душі поетичний потік. Казав у 1960 році сестрі своїй колишньої дружини: “Не дай, Боже, нікому знати того, що зазнав я у війні і після...” Але не розповів. Ці слова для рідних – як нерозшифрована таємниця “чорної скриньки” літака...

У 60-х роках працював Степан Дорофійович викладачем української мови та літератури, також викладав німецьку, був завучем, директором у школах Магдалинівського району Дніпропетровської області. Зовсім близько від Гуляйполя – міста своєї молодості, свого молодого поетичного злету. А злет обіцяв високий політ.

У 2000 році, через 18 років по смерті поета, його вірші прозвучали в радіопросторі України. В одній з радіопередач їх зачитувала його донька, журналістка Лариса Вєрьовка (Піщанська), розповідаючи про трансформацію в часі поглядів на постать Махна. Саме тоді до неї вперше прийшли батькові вірші книжкою “Чисті джерела” В. Жилінського та І. Кушніренка,

щойно виданою в Гуляйполі. І був серед них уривок з поеми “Гуляй-Поле”. Відразу після передачі зателефонував Володимир Забаштанський (з яким Лариса Степанівна не була знайома особисто), поет, чие ім'я не потребує представлень і чия думкою дорожили і молоді, й старі: “Не можу не сказати вам, як вразили ви мене віршами свого батька. Я не знаю поетичних рядків такої сили у поетів того часу”...

Колишня колега С. Д. Піщанського Віра Мефодіївна Кібенко у листі до дочки листа пише: “Мій (нині покійний) чоловік розповідав, що Степан Дорофійович читав йому поему про Махна. І один раз в житті я чула, як С. Д. читав свої гуморески на концерті в сільському клубі, це було 8 Бєрезня”.

Останні роки свого життя мешкав у Дніпропетровську. Там і похований. Ось так небагато знаємо про свого земляка (адже село Гупалівка, де він народився, належало, як і Гуляйполе, тоді до Катеринославської губернії).

Можливо, доля, аби відшкодувати те, що не дала людині за життя, дає шанс на продовження не здійсненого в дітях. Так сталося з Михайлом Гайдабурою та його сином Валерієм, так відбулося і зі Степаном Піщанським.

Його дочка Лариса продовжила батька в його любові до поетичного слова (хоча поетом себе не вважає), письменниця, відома як провідний автор книги “Нєстор і Галина. Розповідають фотокартки”, відзначена за цю працю Міжнародною літературною премією ім. Володимира Вінниченка Українського фонду культури в 2002 році.

А надто, каже, щаслива з того, що причетна і як один з авторів, і як співредактор до видання, названого Книгою Українського народу – енциклопедії Києво-Могилянської академії “Києво-Могилянська академія в іменах ХУІІ – ХУІІІ ст.”

Розповідає Лариса Вєрьовка: “Прочитала – вперше! - вірші мого молодого батька:

*Думи мої, думи, Гуляй-Поле,
Краю мій, потрощений до дна...*

*...Гуляй-Поле, пісне моя, пісне,
Краю мій, шматований в боях,
Дай же, дай же, руку тобі стисну
З силою такою, як твоя.*

Увібрала їх – і здригнулася: адже ось так, на тому самому битті серця, у тому самому ритмі і в мені, тоді ще юній, вишлюпувалося моє – наше! – Гуляйполе:

*... То несуть мою тачанку коні,
Ріжуть степ, мов житній хліб ножі...*

А над головою небо плине,
І цілують сонце журавлі
Й серцю люба кожна порошина
Запоріжжя милої землі,
Щедрої на ласку і на горе,
Наче дотик сонцевих долонь...
У моїм містечку, Гуляйполі,
Навесні проснеться квітка-сон.

І в батькові, і в мені – на одному битті серця – Гуляйполе. А батька ж я ніколи не бачила. Тільки знаю тепер: живе, і снується, і єднає покоління золота ниточка, ім'я якій – любов до рідної землі”.

Поворот на Батьківщину /уривок/

Б'ють сталеві колеса по сталі,
Я дивлюсь у відкрите вікно:
Полустанки, вокзали, вокзали...
Небо... Знов полустанки, знов...

Починаю я їх лічити,
І лишилося - тільки три.
Мені сонце сьогодні не світить –
Просто ацетиленом горить.

Пісня в серці така весела,
Коли хочеш узнати – така,
Як в сімнадцятим році по селах,
По містах з прапорами в руках.

Коли хочеш відчутти до болю,
Пережити, як я пережив,
Пригадай білобоку тополю.
Поцілунок і перший порив...

Перед мною поля простяглися
І ведуть до знайомих садків,
Що мережано так заплелися
У чубаті вінки колосків.

І мені розпливаються очі,
Розбігаються прудко думки –
Я на все роздивитися хочу,
Цілуватъ його серцем палким.

Придивляюсь – знайоме шукаю!
А на очі незнане встас
І радіє душа – до безкраю:
Це ж усе воно рідне, мос!

Стій! А де ж це поділась криниця?
Хто, куди її смів знести?!
А на відповідь тихо пшениця
Повним колосом: ш... ш...
Шелестить...

На смерть комсомолки Ліни Одена

Не стало в лавах героїчної молоді Іспанії
комсомолки Ліни Одена. Вона направлялася з групою
товаришів на бойову ділянку і, звернувши на бокову
дорогу, потрапила в село, зайняте фашистами. Ліна
відстрілювалася,
витратила всі патрони і зберегла останню кулю для себе.
/“Комсомольська правда”, 26.09.- 1936/.

Ліна Одена! Серце від жалю болить і стискається.
Ліна Одена! Пісня тобі і безмірна любов!
Вся планета тобою, ім'ям комсомолки пишається,
Вона в грудях своїх понесе твоє серце і кров.

Молода і безстрашна гординя народу Іспанії,
Крізь фашистського вогнища смертю отруєний світ
Ти несла смолоскипи, серцями народу розпалені,
За щасливе життя мільйонів нещасних, як ти.

Ліна Одена, Ліна! Відважна, прекрасна Ліна –
Так звучить твоє ім'я і довго це буде звучать.

*Від Мадрида до Рима, Лондона, Парижа, Берліна
Підійматиме тисячі гордих безстрашних дівчат.*

*Підійматиме пісню – вона пропливе океани,
Перелине Карпати, Тянь–Шань, Куень–Лунь, Еверест,
Розворушить нові, що займаються лише, вулкани
Від твоєї Альмерії на тисячі, тисячі верст.*

*Твоє ім'я... І раптом на мить обриваються рими,
Предо мною з'являється постать гаряча твоя,
За тобою сини трудового народу і з ним,
Міцно стиснув багнета, іду обезстрашений я.*

*Пахне порох, а ніч непроглядна, жахлива, чорна,
Дим в'їдається в очі, а там он, крізь диму туман,
Кровожадні гармати на нас простягають горла,
Кровожадні гармати наводять фашистський тиран.*

*Але нас не лякають ні кров, ні роковані страти,
Це нам Сталін великий показує путь боротьби.
Він привів нас мільйони в квітуче життя крилате,
Він нас учить Вітчизну уміть боронить і любить.*

*До останньої крові, до останнього подиху, Ліно,
До останнього пульсу... І раптом жахлива мить –
Зупинилося серце, твої задрожали коліна...
Але ми твоє серце, як прапор, підносимо ми!*

*І ніщо не зупинить могутні бажання й пориви,
Не приборкати гніву, віками приховану лютю.
Наша пісня одна і повсюди одні її мотиви:
Чуєш? Сурми заграли! Чуєш? Кличуть на сонячну путь!*

Пам'яті Миколи Островського

*Небо – що в бурю море.
Де ж узялась гроза?
Плачуть вітер і зорі,
І серце моє в сльозах.*

*Вітер – журливі шуми,
Зорі – іскринки крізь дим.
Сумом, тривожним сумом
Гудуть телефонні дроти.*

*Здригають холодні антени –
Ой, як їм не хочеться, ні!
Чути гудки і сирени,
Траурів жури сумні.*

*Падас сніг і плаче
На воскових щоках.
Серце таке гаряче,
Серце більшовика.*

*Стало. Губами сухими
Слово останнє: "Кінець".
Та вічно Корчагін любийий
У мільйонах сердець.*

*/Газета "Сталінським шляхом", № 180,
27 грудня 1936 р./*

ВІКТОР КУТОРНИЦЬКИЙ (1938)

Віктор Дмитрович Куторницький народився 3 червня 1938 року в місті Єнакієве Донецької області в сім'ї робітника металургійного заводу. В 1944 році батько повернувся з війни інвалідом I групи (сліпим). У 1947 році померла мати, залишивши 5 дітей – 4 сестри і Віктора. У 1949 році хлопця віддали на навчання в Новочеркаське суворовське військове училище, яке закінчив у 1956 році. В училищі став військкором і написав перші вірші. Деякі з них друкувались у Ростовській комсомольській газеті.

З 1956 по 1958 рік вчився в Свердловському суворовсько-офіцерському училищі, де був редактором батальйонної сатиричної газети "На штик!" Рік служив у армії в місті Кунгурі. В 1959 році вступив до Львівського державного університету на філологічний факультет. Навчався в університеті, керував естрадним театром мініатюр фільфаку. Писав сатиричні сценки ("Вбивство на зорі", "Комсомольські збори", "На екзамені", "Молоді дубочки" та інші).

Пригадуючи дні дитинства і матір, що рано пішла з життя, Віктор Куторницький в 1960 році написав хвилююче – щемлячого, переповненого смутком і любов'ю вірша “Мама”:

*Мама, милая, славная мама,
Почему от меня ты ушла?
Разве плакали вместе мы мало,
Разве жизнь для себя ты жила?
Вся в заботе о нас, ты себя не жалела,
Сколько ноги твои исходили дорог!
Только руки твои согревали умело
Наш уютный и тихий порог.
Воспоминанья, опять воспоминанья...
Их из памяти вытеснить? Нет.
За годами бегут увяданья,
Обновленья всех радостей, бед.
Убежало вдруг детство моё босиком
Стеллажами, ставками, посадкой.
Юность где-то блестит козырьком
Под ремнём и с военной осанкой.
А теперь я, как гость, приезжаю домой,
Под столом чемодан-путешественник,
На столе стопка книг – весь-то, мама, багаж мой
И гордится отец: сын – общественник.
Только нет здесь тебя, а встречает меня
Пусть хорошая, добрая женщина,
Но ведь это не ты. Позавяли цветы.
И на сердце огромная трещина.
Здравствуй, мама!
Сегодня во сне я летел с террикона.
Страшно было, разбился бы, если б не ты.
Я гляжу на портрет твой.
Он словно икона
Скромно убран сестрёнкой в цветы.
Разве вместе смеялись мы мало,
Разве жизнь для себя ты жила?
Мама, милая, славная мама,
Так зачем от меня ты ушла?*

По закінченні університету два роки працював у Оксанинській середній школі Уманського району Черкаської області. Викладав російську мову і літературу. З 1966 року і аж до виходу на заслужений відпочинок працював у Комсомольській середній школі Гуляйпільського району Запорізької області. Тут періодично почав друкувати вірші і оповідання в районній і обласній пресі.

25 січня 1975 року Гуляйпільська районна газета надрукувала вірш Віктора Куторницького “Любовь бессмертна”.

*Ты собирала семена цветов,
Я лёгких рук порханье припомню
И соберу по зёрнышку любовь –
Твои ладони бережно наполню.
А если не удержишь – в землю брось
И прорастет она под песни ветра,
И встанет сквозь дожди
Во весь свой рост,
И ты увидишь, что она бессмертна.*

28 лютого, 2 і 5 березня 1974 року райгазета понесла до читачів оповідання Віктора Куторницького “Жити треба стоячи”, а 25 і 27 січня 1977 року – оповідання “Ворог”.

Постійна творча робота вчителя-літератора над собою принесли авторитет і визнання серед читачів і в 1996 році Віктору Дмитровичу вдалося видрукувати першу збірку віршів “Сердце на ладони” (до речі, в Гуляйпільській районній друкарні).

Збірка складається з 5 розділів: “О времени, о людях, о себе”, “Строфы туристских дорог”, “Мы о любви зачем-то говорим”, “Посвящение” та “Иронические стихи”. В загалі-то книжка залишає приємне враження, засвідчує про живу, трепетну, небайдужу душу до людей, природи, села – одним словом, до рідного краю. Ось вірш, що дав назву книжці, “Сердце на ладони”:

Воробушек – глупец влетел в окошко

*И суетливо выхода искал.
Ему не угрожали я и кошка,
А он метался, как ручей меж скал.
О стены ударялся и об окна.
Дрожащий, на плафоны приседал,
И, глядя на меня тревожным оком,
Он зла и помощи одновременно ждал.
С трудом я изловил комочек теплый,*

*(как сердце его бешено стучит!)
Мир на него глядит в прохладе стёкол,
И манят заходящие лучи.
О, человек, не дай погибнуть роду,
Летящему сквозь окна всех держав,
Как сердце протестующей природы,
Я воробья притихшего держал.*

Із розділу “О времени, о людях, о себе” процитуємо поезію, яка є своєрідним заповітом автора:

*Проходят годы торопливым строем.
Глядишь: уж пятьдесят осталось позади...
И снегом заporошило бывшее,
И синий май из далека глядит.
Но нет, жизнь прожита не даром –
Как слово местом украшает стих.
Так человек своим душевным жаром
Проносит свет через сердца других.
Не забывают об этом никогда,
Как не трудны бывают годы – гири.
Не то пугает, что уже года,
А то, как к ним относятся другие.*

Віктор Дмитрович не тільки був прекрасним вчителем російської мови і літератури, а й активним туристом, який зі своїми учнями обходив майже всі куточки колишнього Радянського Союзу, знали його прикордонники в Карпатах, був у Карелії, Молдавії, на Уралі.

Про це дають уявлення назви віршів із розділу “Строфы туристских дорог” – “Река Суна”, “Молдавия”, “Уклин”, “Воспоминание об Урале”, “Байкал”, “Игорь – сан”, “Шимшат”, “Полонина”.

*Ты помнишь России глубинку,
Где вместе шагали с тобой,
Ургенгу, Юрак и Плотинку,
И “свадьбу” под дикой сосной.
Так пусть нам всегда светят в жизни,
Как совести дружбы маяк,
Туристские тропы Отчизны,
Озерная гладь Тургояк.*

Запам’ятовується з книжки і розділ “Мы о любви зачем-то говорим”:

*Мы о любви зачем-то говорим,
Хотя её не часто наблюдаем.
Приходит время – как свеча горим.
Приходит время – от улыбок таем.
И если кто любовью озарен,
Нам смело бросит дерзкое признание,
Мы поворчим, а может быть, уйдем:
Подумаешь, открыл он мирозданье...
Но в суете порядок весь нарушив,
Вновь возникает образ твой незрим.
И кто поймёт, зачем тревожим души
И о любви далекой говорим.*

Чистота почуттів струмує з серця ліричного героя у поезіях “Кто говорит...”, “Любовь бессмертна”, “Спасибо тебе!”:

*И вновь ты ... Но вдруг молодая,
И так же мила и горда.
Бегу я, в сугроб утопая,
По свежести прошлого дня.
Бегу, спотыкаясь, как в детстве.
Болезни, сомненья – все прочь.
Догнал. На меня смотрит дерзко
Твое отражение – дочь.
Ошибся. Но сердцу тревожно –
Не будет покоя теперь.
И вместо “простите”, я нежно
Сказал вдруг: “Спасибо тебе!”*

Розділ “Посвящение” спочатку викликав побоювання, адже написати ліричні вірші і вірші, присвячені конкретним людям, не так просто, від автора вимагається такт, чуття, вміння підмітити найхарактерніше в образі людини і до честі Віктора Куторницького він із цим нелегким завданням справився. Читаєш строфи, присвячені “Женщинам Комсомольской США”, “В.И.-Колеснику”, “Э.В.Бутенко” та іншим близьким автору людям, і відчуваєш, його повагу до них.

Закінчується книжка “Сердце на ладони” віршем “Пожелание”:

*Что пожелать вам, люди, од души?
Здоровья, счастья – нам желают часто.
А я желаю, чтоб земная ширь
Была вам миром, а не свой участок.
Чтоб каждый день был праздником труда,
Чтоб горя не было от нас другаму,
Чтоб пронесли вы верность чрез года,
Отчизне, матери, родному даму.*

Загадувана книжка – “народжена добротою” – так про це сказав сам автор і додав: “В жизни мне повезло на встречи с добрыми людьми. Таковыми были и парни, с которыми я учился в военном училище, и однокурсники по Львовскому государственному университету, и мой первый учительский коллектив на Уманщине.

И сейчас настоящую теплоту, отзывчивость я ощущаю при встречах с друзьями – туристами многих районов нашей области, с жителями села Комсомольского и, конечно, с работниками родной школы. А сколько добрых и умных учеников встретил я за годы своей работы!

Общение с такими людьми, человеческая доброта стали главным аккумулятором моего творческого вдохновения.

Желание издать книгу в наше трудное, непредсказуемое время могло показаться безумием, если бы ни помощь людей. Мне опять повезло. Я встретился с добрыми, увлеченными, любящими литературу и искусство супругами Александром Александровичем и Ярославой Юрьевной Дыбенко, которые и стали спонсорами этой книги.

Большое им спасибо за это доброе дело!”

Про поета-лірика, поета-громадянина Віктора Куторницького добре сказала вчителька села Комсомольського Н.В.Лень: “Прочитайте поетичну книгу Віктора Дмитровича “Сердце на ладони”, ви зрозумієте, що автор її – людина великої душі, людина, покликана слугувати іншим, не вимагаючи нічого для себе. Він... знайде слова, які, мов музика, бентежать душу”.

До цього додамо, що Віктор Куторницький сам живе з відкритою душею до людей і його серце на долоні людської доброти, як у того горобчика із вірша, нічим не захищене від підлості і зла.

Сьогодні Віктор Дмитрович у полоні нових творчих задумів. Паралельно з віршами пише оповідання.

Так, 25 лютого 1999 р. у газеті “Индустриальное Запорожье” побачили світ два оповідання, “Охрана” і “Хозяин плантации”, 11 березня – “Порхающая красота”, 15 квітня – “Медвежья благодарность”. А народжувались оповідання під час туристичних походів. І так само, як у віршах, тут звучить любов до природи, тварин.

Радусь, що Віктор Куторницький удосконалив форму вірша, опанував такий складний літературний жанр, як сонет. 10 березня і 3 червня 1999 року їх помістила газета “Индустриальное Запорожье”. Подаємо один із них.

Сонет

*Позор и слава Родины моей
В руках судьбы изменчивой и гордой?
Мы слышим лишь фальшивые аккорды
Сиюминутной слабости людей.
Нам не забыть всю низость этих дней:
Культура рвется, словно нити корды,
И чужеземцев рыночные орды
Украину топчут, как Горыныч-змея,
Свобода в нищете не есть свобода.
Партнер богатый? То обман народа.
А мудрость государства не дележ людей
И не статистика семей уже счастливых.
Позор и слава Родины моей
В твоих руках народ мой терпеливый!*

Наприкінці 2001 року здійснилась давня мрія Віктора Куторницького: у Гуляйпільській районній друкарні побачила світ збірка оповідань про тварин для дітей “Троица”, присвячена онучці Інні. Чому “Троица”? На це питання відповідь дає сам автор: “Свой сборник я назвал “Троица” не потому, что в нем рассказывается о святой Троице (Бог – отец, Бог – сын и Бог – дух святой – Авт.), нет. Гармония природы и человека, взаимопонимание животных и людей – вот главная тема этой небольшой книжки.

И если, прочитав ее, вы, ребята, станете друзьями наших братьев меньших, я буду считать себя счастливым человеком”.

Збірка справді невелика за обсягом. До неї увійшло лише 15 оповідань. Це такі, як: “Материнское сердце”, “Волчье логово”, “Хозяин тайги”, “Степка”, “Любитель музыки” та інші. Всі вони написані з любов’ю до тварин, до природи, географія їх велика – від України, Карпат, до Південного Уралу, удмуртської тайги, пустелі Каракуми, Байкала, Карелії.

“Троица” вийшла друком завдяки спонсорської допомоги голови правління ВАТ “Гуляйпільське” Сергія Анатолійовича Луценка і за це йому вдячний автор.

Говорячи про особистість В.Д.Куторницького, треба згадати ще про одну постійну його любов – до театру. Актор, режисер, сценарист, наставник – таке його амплуа в народному самодіяльному драматичному колективі села Комсомольського, який в 1999 році відзначав своє 50-річчя, і котрим з 1986 року керує Віктор Дмитрович. Тому його слова, присвячені

одному із засновників театру Івану Мироновичу Омесю, можна віднести і до В.Д.Куторницького:

Іван Миронович в театре

Нам преподавал урок искусства:
Как жить, бороться, верить, плакать –
Как выражать всю правду чувства.

Звучит на сцене голос чистый,
Пленяет всех мужская "врода".
Пусть не народного артиста,
Зато артиста из народа.

Единство

Над озером пролился дождь,
На ветках сосен блещут капли.
Крик одинокой белой цапли
Прогнал по водной глади дрожь.
Мольба и боль в том крике остром...
И мы, услышав вдруг его,
Притихли, частью став того,
Чем жил тот дикий полуостров.

Багровые краски востока
Багровые краски востока
Рисуют столбы, как кресты,
Что где-то маячат далеко
На фоне земной суеты.

Глядят в глубину поднебесья,
Взывают к минувшим векам,
Чья гордая слава, как песня,
Теперь возвращается к нам.

Сонет

Поверь моим словам: мне без тебя не жить.
С тобой могу забыть все горести земные,
А к праздничному дню сорвать цветы степные,

К твоим ногам с любовью положить.
Не будем прошлое, как сено, ворошить.
Ведь жизнь – не сны восторженно-цветные
И ситуации у нас совсем иные.
Так будем жизнью и любовью дорожить,
Рассвет еще взойдет. И засияют лица,
И будем мы еще своей страной гордиться,
И славу гордых предков возрождать.
Будь счастлива со мной и будь спокойна,
Я не желаю будущего ждать,
Когда сейчас на сердце так уж больно.

Спасительница

Её боялись больше всего. Какие только слухи о ней не ходили: она и лгунья, и воришка, и колдунья, и плутишка. Поселилась рыжая красавица на краю песчаного карьера, в норе под корнями развесистой липы. Первым делом наведалься на птичник – трех кур не стало. Потом прогулялась по сельским задворкам – заголосили хозяйки – в птичьем хороводе у них недостача. И ведь как нагло действовала, словно и боязни никакой не было.

Была она небольшая, меньше среднего пса, а ее ярко-желтый пушистый хвост будоражил воображение охотников. Но стволы их ружей словно перекашивало при ее появлении – никак не могли попасть в наглую лисицу. А после одного памятного для всего села случая и вовсе перестали за ней охотиться.

Случилось это в разгар летнего ягодника. Коля и Наташа Прилепские, пятилетний мальчишка и его тринадцатилетняя сестра, отправились на карьер, чтобы полакомиться уже созревшей шелковицей. Там росло большое плодovitое дерево.

Наевшись сочных душистых ягод, они начали рвать их в ведерочко, как вдруг на противоположном конце карьера у небольшого озерца увидели огромного дикого кабана. Тот тоже увидел детей и направился в их сторону. Наташа схватила Колю за руку и бросилась бежать, но мальчик споткнулся и упал. Поняв, что им далеко не убежать, девочка бросила ведерочко, взяла Колю на руки и спряталась за ствол развесистой липы. Ни плач, ни крики детей кабана не остановили. Он приближался, злое ще наклонив голову к земле и роя своими когтистыми лапами...

Можно только догадываться, как бы трагически закончилась эта встреча, если бы не появилась лисица. Она вылезла из норы и встала между детьми и кабаном. О, как она была прекрасна! Ее взъерошенная шерсть горела ярким огнем, а зеленые глаза неотрывно смотрели на кабана. Каза-лось, что она сразу выросла. Тупица-кабан обалдело смотрел на нее, глаза его начали наливаться кровью. И тогда лисица побежала. Извечный закон

природи: если от тебя убегают – догоняй – сыграл свое дело. Кабан бросился за ней, забыв о детях.

Так лисица спасла мальчика и девочку. Возможно, она и не думала защищать человека, а просто отвела врага от своей норы. Кто знает, что у нее было на уме?

МИКОЛА ГОРПИНИЧ

(1938 – 1973)

У жовтні 1967 року Гуляйпільська районна газета “Зоря комунізму”, знайомлячи читачів з Миколою Горпиничем, писала: “Одразу скажемо, у нього весела, яскрава посмішка не тільки на знімку (газета вмістила і фото гумориста – Авт.), а й у житті. Таким знали Миколу односельчани ще тоді, коли він працював фуражиром у рідній Варварівці. З такою посмішкою запам’ятався він і студентам Дніпропетровського державного університету, на філологічний факультет якого Микола вступив у 1959 році. Любов до смішного – цю рису його характеру одразу виявили і журналісти обласної луганської газети “Прапор перемоги”, кореспондентом якої Микола зараз працює.

Творча біографія у М.Горпинича поки що небагата: кілька прозових та віршованих гуморесок, надрукованих у обласних та районних газетах. Хто знає, може, це перші кроки в майбутньому добре відомого гумориста.

Пропонуємо увазі читачів два твори з доробку М.Горпинича, а називаються вони “Романтики” – пародія на сучасну молодіжну повість та гумореска “Новина”.

Припущення райгазети, що “хто знає, може, це перші кроки в майбутньому добре відомого гумориста” майже справдилося, але про все по порядку.

Микола Васильович Горпинич народився 1 жовтня 1938 року в селі Варварівці Гуляйпільського району Запорізької області. Після закінчення Гуляйпільської середньої школи № 2 працював фуражиром у колгоспі, потім – на цегельні в рідному селі. Виступав із гострими дотепними віршами перед односельчанами, потім друкувався в газетах і журналах.

У 1959 році вступив на філологічний факультет Дніпропетровського університету і, одержавши у 1964 році диплом, почав працювати у райцентрі Петропавлівці Дніпропетровської області редактором радіомовлення, потім – завідуючим районним відділом культури. Згодом став власним кореспондентом луганської газети “Прапор перемоги”. В місті Свердловську, де жив, керував літературною студією “Забой” при редакції місцевої газети “Знамя шахтера”.

У жовтні 1973 року перейшов на роботу в редакцію одеської обласної газети “Чорноморська комуна”.

Творчий доробок гумориста М.Горпинича невеликий: гумористична повість та кілька десятків гуморесок. Повість вперше була надрукована в

журналі “Прапор”, № 7 за 1977 рік і вийшла у видавництві “Донбас” у 1982 році під назвою “Життєва історія”.

У 1985 році у видавництві “Радянський письменник” з’явилася збірка гумору та сатири Миколи Горпинича “Оригінал на прогулянці”. Сюди увійшли повість “Дешлеї”, 14 прозових та 13 віршованих гуморесок: “Оригінал”, “Жорка стає людиною”, “Знамення”, “Новина” та інші.

Ось уривок з гуморески під назвою “Образ”: “Колись в Гуляйполі в магазині “Тканини” працював веселий чоловік. Звертається якось до нього бабуся:

Будь ласка, замотайте мені тканину.

Иди, бабо, тут не мотають, тут чесно працюють, - відповів продавець, дивлячись у бік.

А після ревізії цього чоловіка судили за шахрайство”.

Неодноразово друкувалися в Гуляйпільській районній газеті, крім уже згаданих, байки – “Загнуздана свиня”, “Карась та щука” й інші. Герої гуморесок – спекулянти, егоїсти, дармоїди.

Твори друкувалися і в газетах “Зоря”, “Прапор юності” (місто Дніпропетровськ), журналах “Перець”, “Прапор”, у колективній збірці “Молоді вишнівіці” тощо.

У передмові до повісті “Дешлеї” (журнал “Прапор”) письменник Віктор Міняйло з теплотою писав: “З автором цієї невеликої повісті познайомив мене мій приятель журналіст Ю.Г.Аристов з міста Свердловська, що на Ворошиловградщині. “Живе, мовляв, у нас веселий ширий хлопечко Микола Горпинич, теж вашого, гумористичного полку”.

Затим М.Горпинич почав потроху надсилати мені свої твори, віршовані й прозові. Більшість із них мені подобалась добрим своїм гумором, спостережливістю, літературною вправністю. Я радив М.Горпиничу зібрати кращі свої твори й запропонувати видавництву. Тим більше, що вже існувала й серйозна основа для майбутньої книжки – чималенька гумористична повість “Дешлеї”.

М.Горпинич не поспішав із виданням збірки. Однією із причин цього, гадаю, була надмірна завантаженість журналістською “текучкою”, та й скромність молодого автора, що не повірив ще повністю в своє письменницьке покликання.

Далі Віктор Міняйло говорить про повість “Дешлеї”: “Написана вона, на мій погляд, у трьох ключах: ліричному, гумористичному й сатиричному, причому не відчувається еkleктичності. Скоріше тут природна, так би мовити, поєднаність стилів. Скріплюючим розчином у цій будові є гарна, багата на ідіоми народна мова, велика спостережливість автора та лаконізм стилю”.

25 грудня 1982 року Гуляйпільська районна газета “Зоря комунізму” під рубрикою “Книги наших земляків” надрукувала рецензію “Засобами гумору й сатири” В.Кирсанова. В ній говориться: Цього року у видавництві “Донбас” вийшла з друку гумористична повість “Життєва історія” (“Дешлеї”), її автор – наш земляк Микола Горпинич...

Повість “Життєва історія” свідчить про те, що в нашу літературу прийшов майже повністю сформований письменник, який мав неабияке гумористичне обдарування... але, на жаль, він не здійснив своїх планів і намірів...”

Сюжет повісті не складний. Події відбуваються в селі, що поблизу Гуляйполя, а на протилежному березі річки Гайчур – село Прилуки. Розповідь іде про те, що в запорізькому степу на річці Гайчур німець Гільз на кращих землях буде двоповерховий будинок. За версту від нього поселилися кріпаки. І виріс хутір, назву якому пан дав на честь свого любимого пса Шрахса. Але, щоб не ламати язика, хутір назвали Шарахівкою.

Один з наймитів пана Степан Штепа – пронирливий і підслесливий – згодом стає прикажчиком. Він догоджав пану, обкрадав на платні поденщиків, а потім і пана не обминав і вибився у хазяїна-глитая. Добився у пана дозволу відселитися. І коли його на косовиці сіна запитали, де хоче звести своє кубло, то показав на те місце, де лежала прикрита сіном кінська збруя (шлеї), сказав: “Де шлеї лежать”.

Ці слова стали для всіх Штепів “історичними”. Відтоді їх увесь рід стали називати “Дешлеями”, а куток їх поселення Дешслівкою. В 1905 році згоріли будинки і пана, і глитая Штепи.

Але в повісті в основному йдеться про село Шарахівку, яке в наш час обділене долею і увагою районного начальства.

Тут, у колгоспі, головує відвертий окозамилювач і демагог Грицько Макуха, який базикав, що тільки він хазяїнує, не визнає науки: мовляв, два дні у травні – всі агрономи зайві.

У кінці повісті, його “прокотили на вороних”.

Повість густо “населена”. “Тут і ледачий пожежник Давид Карась, і майже легально в колгоспі орудує зграя злодіїв – братів Дешлеїв, які й сьогодні запускають руки в народне добро. Є безініціативний бригадир Пробка, який заглядає в рот голові, а сам і палець об палець не ударить, аби щось зробити.

Негативні образи повісті виписані яскраво, одного не сплутаєш з іншим, всі вони смішні і жалюгідні – від священника сектанта-п’ятидесятника Макара Манька до хитрого літописця злодійської зграї Івана Тихого і великого знавця карного кодексу перукаря Юрія Карбівничого. Є й боягузи, один з них – Василь Штепа – розумний і хитрий отаман зграї, що не гербує навіть убивством.

Завдяки добрій внутрішній організації і потуранню з боку благодушних керівників типу Макухи, Дешлеї довго виходили сухими з води. А після останньої начебто добре продуманої крадіжки їм не пощастило сховати кінці.

Комсомолец Іван Штепа допомагає міліції розмотати клубок злочинів.

Автор викриває дармодіїв, їх шлях від крадіжок до вбивства – такого фіналу дійшли нащадки Дешлеї.

В повісті розповідається і про молодече кохання до “некрасивої”, але дуже симпатичної Марійки, “сонячного промінчика”, як називав кохану Іван Штепа. Є веселі сцени футбольного матчу, який з всеслим комізмом транслює по радіо Грицько Сенік. Тут і сама язиката баба в автобусі, тут і дід

Ваштель з його веселими побрехеньками, які нерідко зачіпають гострі моменти в житті колгоспу. І одіозна постать “повномочного”, що наїздить, щоб добре пообідати.

Позитивні персонажі повісті – парторг Борис Архипович і агроном Світлана Федорівна – тільки намічені автором: першого обирають головою колгоспу, а другу – парторгом.

Автор зумів кількома, а нерідко і одним – двома штрихами висвітлити якусь важливу людську рису характеру, бо рідкісним талантом володів Микола Горпинич.

Макара Манька в селі прозвали “янки”. Тепер й онуки згадують, як Макар вихвалявся, що придбав у Пологах на “хитрому ринку” заокеанський плац. Та коли порвався комір, то побачили, що плац виготовили на Дніпропетровській швейній фабриці. З Манька довго в селі сміялися і прозвали “янки”.

Микола Горпинич мав яскраві творчі здібності, умів будувати напружений, захоплюючий сюжет, намалювати не тільки окрему гумористичну сцену, а й характер людини загалом, подати свіжу народну мову.

Доля Миколи Горпинича склалась трагічно. В жовтні 1973 року, виконуючи завдання редакції, він загинув у місті Ізмаїлі.

Віктор Міняйло пише: “Любили й цінували його люди, з якими він стикався в справах свого “гарячого цеху”. За свідченням родини М.Горпинича, добре знав і цінував свого молодшого побратима по перу Валентин Чемсрис. Літгуртківці, колишні товариші по “Забю”, може, й наївними, але щирими й болісними рядками відгукнулися на його трагічну смерть. Сповненим болю втраги був лист тодішнього відповідального секретаря Ворошиловградської письменницької організації письменника Тараса Рибаса. Всі, хто знав М.Горпинича, відзначали його безперечні літературні здібності”.

Віктор Міняйло своє коротке слово про Миколу Горпинича закінчує такими словами: “Гарна мова, динамічне розгоргання сюжету, пластичність у зображенні характерів, оригінальні жанрові й гумористичні сцени роблять твір гідним того, щоб познайомити з ним (ідеться про гумористичну повість “Дешлеї” – Авт.) читачів журналу”.

М.В.Горпинич був і талановитим журналістом. Про це говорять його публікації в газетах та журналах, а також грамоти міському партії та Міністерства вугільної промисловості України.

1 жовтня 1998 року Миколі Горпиничу виповнилося б 60 років. З цієї нагоди районна газета “Голос Гуляйпілья” надрукувала спогади найближчих його товаришів В.А.Товстика, доктора філософії, академіка Академії економічних Наук України і журналіста, колишнього працівника Гуляйпільської райгазети П.І.Дашевського.

В.А.Товстик: “Він був людиною унікальних здібностей і талантів. Все життя писав вірші, добре знав українську літературу, був закоханий у поезію Тараса Шевченка й Лесі Українки, навіть імена своїм дітям взяв у цих великих українців. Вигадник, він прийшов у цей світ журналістом. Його статті, репортажі, нариси змушували думати, радіти, страждати. Його любили всі. Пожер-

тувавши математикою заради української філології, він усім своїм єством пересягнув десятиріччя, боровся за незалежну вільну Україну, за рідну мову.

Як журналіст і людина творча, він горів серцем, не знав запасних шляхів і відходів. Тонкий гуморист, гострий сатирик, у душі був глибоким ліриком, мріяв створити велике епічне полотно про свою батьківщину – Гуляйполе, село Варварівку, її людей. Він написав лише одну повість – повну гумору і гротеску “Дешлеї”, де його земляки легко впізнавали себе їхніми тими прізвиськами та прізвиськами”.

Пі Дашевський: “... Хочеться поділитись лише спогадами про людину, з якою я підтримував тісні стосунки понад двадцять років, яка була і залишається для мене зразком порядності, ідеалом товариша і друга...”

Буваючи в Гуляйполі, Микола обов’язково заходив до мене додому чи в редакцію. Цікавився літературним життям на Гуляйпіллі. А це з листів: “Як ваша літгрупа? Як Грицько Лютий поживає? Привіт йому.” “Вітаю Г. Лютого з надрукуванням у “Літературній Україні” та “Дніпрі”. Анатолій Горпинич прислав баечки для поради. Гуморески і мініатюри у нього ліпше виходять, ніж байки, в яких часто не вистачає почуття міри”. Повідомляє в листівці. “Був на обласній нараді молодих літераторів. Потім на літвечорі читали свої твори, один артист філармонії узяв мої гуморески для свого репертуару”...

Йому (М. Горпиничу – Авт.) були притаманні чуйність, постійна готовність зробити іншим послугу...

... Ще не вирішилась доля “Дешлеїв”, а Миколу вже полонив новий задум – написати атеїстичну повість чи збірку оповідань і гуморесок з цієї тематики. Він інформує: “Ліплю з деталей сюжет, перипетії. Такі речі виходять поза всякими планами, і Бог цьому не заважає”.

... Як і більшість тодішніх гумористів, Микола був атеїстом. Ким би він став зараз, якби жив, - невідомо. В одне я вірю: якби М. Горпинич своєчасно одержав кваліфіковану підтримку критики, якби жив у рідному йому мовному середовищі, можна було б очікувати, що в майбутньому він став би добре відомим гумористом України...

... В одному з останніх листів до мене дружина М. Горпинича Лідія Олександрівна писала: “Коля любив слухати класичну музику, любив гру на скрипці і сам грав. Любив пісню “Летіла зозуля”. Хлопці співали її на роковини його загибелі, а потім плакали разом з нами...”

... Мене іноді запитують: “Як загинув Микола Горпинич?” Я не знаю цього досі...

... Особисто мені здається, що Микола помер за Україну, яку любив над усе”.

Щоб краще пізнати феномен Миколи Горпинича, варто познайомитися з уривками листа його дружини Лідії Олександрівни, яка писала до редакції районної газети “Голос Гуляйпілля” 21 жовтня 1998 року. “Я по доброму заздрю Колі навіть після смерті, - зізнається Лідія Олександрівна, - він належав до тих людей, яких зараз оголошують святими (хоч він був атеїстом). Святий у тому розумінні, що за життя зміг зробити так багато добра людям, друзям, які і після 25-річної його відсутності серед нас, знайшли в серці скільки тепла,

ніжності до нашого Колі (мова йде про публікацію спогадів Василя Товстика і Петра Дашевського у “Голосі Гуляйпілля”, присвячених 60-річчю від дня народження Миколи Горпинича - Авт). Щиро вдячна тобі, Петре, що зберіг його листи й листівки, бо, читаючи твою статтю, я відкрила для себе Колю з нового боку, де мова йде про гумористичну повість на релігійну тему, про ваші плани писати її гуртом, про це довідалась вперше – спасибі...”

19 жовтня ми з рідними та знайомими були на могилі в Колі (ось уже 25 літ, щороку, як ритуал, це робимо).

Висилаю один із віршів моєї та Коліної (по перу) учениці Каті Заїкіної (зараз вона викладає російську мову та літературу), прочитаний на могилі Миколи Горпинича:

*Четверть века улетают птицы,
Ты не провожаешь 25 их лет,
И тебе, как птицам, вновь не возвратиться
В этот мир, где помнят о тебе, поэт.
Рано, слишком рано ты поставил точку,
Но твоя тропинка здесь не сожжена.
Ведь живут и любят сын тебя и дочка,
А теперь есть внучка и всегда жена.
Освящала память Друга, не робяя,
Сохраняя правду, не терпя навет,
Сколько их, ничтожных, гаденьких плембеев
И сегодня грешный дополняют свет.
Если б мы, как в сказке, вдруг водой бодрящей
Окропили холмик и ты сбросил сон,
Мы бы сочинили что-то настоящее,
И друзья б запели с нами в унисон.
Ты бы в своих баснях заклеил тупицу,
Что сегодня балом правит, как пророк,
И, заполнив жизни чистые страницы,
Не пустили б беды мы на свой порог.
Словом защищайся, им же и карая,
Сделали что можно, не жалея сил,
Знаю, и сегодня б, до конца сгорая,
Ты души смятеня, Друг, не погасил.
Но судьба злодейка - обошлась иначе,
Мы бессильны с нею в схватке и борьбе,
Извини, писатель, если мы заплачем,
И помянем горькой – царствие тебе.*

30 вересня 1998 року “Наша газета” (м.Свердловськ) вмістила спогади О.Теслі “Він мав сказати так багато” про Миколу Горпинича. Познайомсь з нею: “Завтра, 1 жовтня, йому виповнилося б шістдесят. Він міг би стати й став би мудрим наставником своїм дітям, які, на жаль, зростали без нього. Він беріг би від усяких негараздів свою блакитнооку дружину, у душі котрої з того страшного дня назавжди поселилася печаль. Він потішав би читачів дотепним словом і справжнім гумором (талант молодого сатирика тільки – но набирив силу), на які був майстром.

Та на судилося... У 35-річному віці, розквіті життєвих і творчих сил, наш земляк Микола Васильович Горпинич загинув, виконуючи завдання редакції. Трапилося це на Одещині, де на посаді власного кореспондента однієї з обласних газет журналіст лише почав працювати.

А до цього не один рік як власкор Луганської обласної газети “Прапор перемоги” (тепер “Наша газета”) він друкувався на її сторінках. Жив у Свердловську і майже кожен день заходив до редакції міської та районної газет.

Як зараз бачу відчиняються двері – і за звичним “Добрий день, дівчата” звучить традиційне питання: “Сенсацій нема?”

Навіть у той час, коли погоня за сенсаціями вважалася пережитком буржуазного минулого, Микола Горпинич, справжній журналіст, розумів, що без новин, цікавих, захоплюючих, і газета не газета. Тому стежив за подіями, був у вирі життя, намагаючись завжди тримати руку на пульсі часу. Його поважали за відвертість, добре серце, уміння розуміти співбесідника.

Людина дуже щира і емоційна, Микола Горпинич умів шанувати те, що було дорогим його душі: матір, сім’ю, друзів, свій край, рідну мову. Сам розмовляв виключно українською, причому такою, що заслухаєшся. Цьому хотілося у нього вчитися.

Літературні здібності Миколи Горпинича ще при його житті достатньо оцінили професіонали. Гуморески, байки, вірші друкувалися на сторінках обласних газет, у колективній збірці “Молоді вишнівці”, журналах “Прапор” і “Перець”. Сатирична повість “Дешле!” була важливим кроком у творчості журналіста.

Напсвне, якби життя Миколи не було таким коротким, ми прочитали б вже не одну його збірку. Якби ... Та вже двадцять п’ять весен і літ розквітали квіти на його могилі...

Залишилась його літературна спадщина. Залишились рідні, друзі, у серцях яких він і понині живий. Залишились його тоді маленькі, а тепер уже дорослі діти. Як і тато з мамою, закінчила Дніпропетровський університет, зараз вчительює у школі-ліцеї донька Олеся. Син Тарас працює у плавильному цеху СП «Інтерсплав». Дружина Лідія Олександрівна викладає історію України в ПТУ № 43”.

В кінці статті О.Тесля повідомляла, що збірка творів М.Горпинича “Оригінал на прогулянці” побачила світ лише після його смерті в 1985 році у видавництві “Радянський письменник”. Цього року (тобто 1998-го – Авт.) вона перевидана у Казахстані.

Газета вмістила три вірші земляка – “Я не знаю...”, “Погана прикмета” і “Охрімове горе”:

Приплівсь Охрім до лікаря:

- Рятуйте, вмираю!

Пропадають мої ноги,

Як спасти – не знаю.

Вже опухли і репають,

Тільки торкни пальцем.

Я мазав їх сметаною,

Олією, смальцем,

Солідом із попелом,

Пастою з чорнила.

Був оце в шептухи-баби,

Але й та безсила.

На вас, лікарю, надію

Останню плекаю.

- Слід негайно... – почав лікар.

А Охрім волає:

- Не дам різать!

Пілюлями лікуйте хоч місяць,

Коли рак – скажіть відверто.

Тоді я повісьюсь.

- Заспокойтесь, - каже лікар, -

Нічого страшного.

Теплою водою з милом

Треба вимить ноги.

1 жовтня 1998 року газета “Восточный экспрес”, № 39(44) присвятила сторінку пам’яті Миколи Горпинича. Катерина Заїкіна, згадуючи день загибелі літератора і журналіста М.Горпинича, пригадує рядки, написані в 1973 році:

Кончается жизнь, как кончается лето,

какое же сердце стучать перестало!

Веселого больше не стало поэта.

Как в это поверить? Поэта не стало!

Как глупо, наверное, верить приметам –

Мне ветка приснилась, лицо исхлестала.

А листья шипели: “Не гибнут поэты”.

Но я то ведь вижу. Тебя здесь не стало.

В тому страшному році 8-річна донька Олеся написала:

*Листья падают, а он лежит.
Ветер дует, а он лежит.
Для других он не встанет,
А для нас он – всегда живой?
Мой любимый папа!*

Дружина М.Горпинича Лідія Олександрівна, не вірячи в те, що час лікує рани, в 1973 році написала:

*Час полегшить горе,
Притушиться біль.
Тільки хто ж зуміє
Вирвати байдужість,
Що посіла в нім?
Ні! Не вірю в час я!
Час – не кращий лікар,
Бо не всяку рану.
Згоюють роки.
Рану мого серця –
Милого утрату –
Навіть час не в силі
Згоїти зовсім.*

“Восточный экспресс” подав рядки І.Донича:

*... Над домами плывут туманы,
С веток падает мокрый лист,
Ты не плачь о Миколе, мама,
Он сегодня шагает с нами –
Друг, товарищ, поэт, журналист.*

Ірина Кабакова впевнена, що справу батька Миколи Горпинича (Гая) – (Гай – псевдонім поета – Авт.) продовжать його діти:

*Все, что им недосказано было,
Что дожить он еще не успел,
Пусть достойно продолжится ими,
Чтобы вечно наш Гай зеленел.*

Щемливими є і рядки Г.Малька:

*Осень желтое кружево вяжет,
Ветерок над могилой вздохнул,
Только кто нам об этом расскажет,
Почему ты так рано уснул?
Ведь ты смотришь с улыбкой с портрета,
И поверить не можем мы – нет!
Что в чужом Измаиле где-то
Ты погиб в 35 своих лет.*

24 жовтня 2001 року районна газета “Голос Гуляйпільля” під рубрикою “Нові книги” вмістила матеріал “Від щирого серця” Петра Дашевського. В ньому він писав: “... нещодавно Галина Василівна Сурженко (сестра Миколи Горпинича – Авт.) передала мені кілька примірників невеличких книжечок брата – “Зупинися мить” і “Струни серця”. Як і попередні книги, вони видані завдяки старанням його дружини Лідії Олександрівни, яка зберегла все, що було написано ним (як вона повідомляла мені, “для рідних дітей, родичів, онуків, для близьких за духом Колі й мені друзів”). А допомогли опублікувати ці збірки Борис Горпинич та Анатолій Тарасенко – Миколині друзі, колишні варварівці, які нині живуть в м.Кустанаї, що в далекому Казахстані.

Більшість із вміщеного тут – це інтимна лірика ще студентської пори. Ці вірші не передбачались для друкування – вони адресувались однокурсниці-полтавчанці Лідії Омеляненко. Другові (так закохані називали один одного), його майбутній дружині. Очевидно, тому не слід підходити до них з вимогами суворого критика – вважаймо ці поезії, сповнені любові, насамперед фактом не стільки літературного життя, скільки духовного”.

Один з розділів збірки “Зупинися, мить” називаються “Миколі на пам’ять, Миколі присвячують...” У ньому – рядки суму й любові до Миколи людей, які його добре знали і поважали за веселість та порядність.

Пам’ять про Миколу Горпинича – гумориста і людину живе у серцях земляків.

* * *

*Минуть роки, а не віки.
Я вірю в це!
Почують люди про війну
І запитувать почнуть:
Що це?
І як таку.
Шукати будуть в словнику.
Я вірю в це!*

Погана прикмета

Йшла студентка на екзамен,
Обминула двох котів,
Із яких один дорогу
Перебігти їй хотів.
“Здам. Тепер на цей екзамен
Вже не страшно мені йти,
Раз здійснити не зуміли
Свого наміру коти”, -
Так подумала студентка,
Задоволена, коли
Ті коти два зупинились,
І, зітхаючи, рекли:
- Знов невдача нас чекає,
Бо студентка, що пішла,
Із пустою головою
Нам дорогу перейшла.

Базіки

Два зайці кінчили вуз,
Били себе в груди:

- Як закінчим, на селі

Працювати будем!

Ми там зробимо, ого!

Корисного людям!

Адже, знаєте, зайці,

Базікать не люблять.

Минув рік...

Зайці кутки

В місті обтирають.

- А село ж як?

- Та туди...

Не ходять трамваї.

Шедевр

(Жарт)

Донедавна й я вважав:

Венера Мілоська –

Те, що з творчих людських справ

Найліпше вдалося.

Та уже так не вважаю,

Бо в селі Бенері

Статую одну я знаю –

Куди тій Венері.

Все в ній гарно, до ладу –

Ну, шедевр, та й годі,

Я за нею побреду

І в огонь, і в воду.

Ото витвір!

А тепер

Я скажу вам те, що

Викохали той шедевр

Мої тєсть і тєща.

Тарасова воля

(З народного гумору)

- Хто я є? Скажи як лицар,-

Цар пита в Шевченка.

- Ви наш батько.

- А цариця?

- Звісно, наша нєнька.

- Од нас ти чого хотів би,

Як од мами й тата? –

А Тарас їм:

- Я хотів би

Сиротою стати.

МИКОЛА СІРІНЬОК

(1938)

Микола Миколайович Сірінюк народився 7 жовтня 1938 року в селі Староукраїнці Гуляйпільського району Запорізької області в сім'ї хліборобів-колгоспників. Про дитинство і навчання Микола писав так: "В раннім дитинстві не пам'ятаю розкішного дитсадка, бо здебільшого бавилися ми в бур'янах гільзами від патронів та снарядів, бо через наше село прокотилася війна. Відступаючи в 1943 році, німці спалили майже всі хати в Староукраїнці, в тому числі і нашу.

У 1946 році я пішов у перший клас сільської початкової школі. Тоді в кожній сім'ї панували злидні. Бракувало книжок, зошитів. Писали ми на папері для цигарок, а третьокласники навіть - на газетах. На увесь перший клас був один пошарпаний Буквар. Для дітей з хутора Криничного вчителька виготовила з товстого загального зошита саморобний Буквар.

Про голодний 1947 рік не хочеться і згадувати. Батько з війни повернувся контужений і працював у колгоспі сторожем. До школи фактично не було в чому ходити. В нас із братом було одне на двох пальто, пошите із шинелі, і одна взувачка. Коли він приходив із школи, тоді я ішов по науку. Часто разом з товаришами взимку босими бігали на ставок кататися на льоду, потім мчали стрілою на теплу піч.

По закінченні неповної середньої школи працював у колгоспі, на деревообробному комбінаті в Запоріжжі, де здобув спеціальність столяра. Столяром працював більше двадцяти років на Гуляйпільському маслосирзаводі, звідки пішов на заслужений відпочинок.

Як я став писати вірші?

Пригадую, здається, я ходив до третього класу, як одного разу мати прийшла з базару і принесла "Кобзар" Т.Г.Шевченка. Я його прочитав на одному диханні. А тоді під впливом "Кобзаря" в якусь місячну ніч без лампи на вікні олівцем на шматочку паперу написав першого вірша. Не знаю: більше всього, то був не вірш, а якісь заримовані слова. Але я відчув, що в душі щось перевернулося і мене потягло на вірші".

Першого вірша було надруковано влітку 1958 році в Гуляйпільській районній газеті. Називався він "Над річкою":

*Хмари набігають,
Пада тень на воду,
Вітерець приносить
Ніжну прохолоду.
І схилились тихо
В воду явори.
Як же не любити
Милої пори.*

*Дрібен дощик сіє
Краплями роси,
Зелень набуває
Певної краси.
І пташки співають
Весело пісні,
Мов музики грають
Чарівній весні.
Ніби брат із братом
Рідні береги.
Віс ароматом,
Свіжо навкруги.*

Таким видався літературний дебют Миколи Сірінюка. 5 вересня 1958 року райгазета вмістила ще один вірш молодого автора "Садівник":

*Тепла ніч гримить грозами,
Дощ у вікна лопотить.
І хоч пізно – дід не хоче
В хаті світло погасить.
Не лягав і досі спати,
А, блукаючи між трав,
Все лопатою струмочки
Під дерева пропускав.
Час йому уже й спочити,
Але він старатись рад,
Щоб на вітих внукам – дітям
Ріс і цвів розкішний сад.*

У тому ж, 1958 році, при редакції райгазети було організовано літературну студію, членом її став і Микола Сірінюк. На її заняття часто приходив студент Київського університету, поет-земляк, автор першої поетичної книжки "Зацвітай, калино" Василь Діденко.

З 1958 по 1962 рік Микола Сірінюк служив у групі радянських військ у Німеччині і свої вірші друкував у газеті "Радянська Армія", яка виходила в місті Потсдам.

Після повернення з армії (весна 1962 року) Микола Сірінюк продовжує писати поряд з ліричними віршами, віршовані гуморески, оповідання. Друкувався в районній, обласній та республіканській пресі, зокрема, в газетах "Сільські вісті", "Веселі вісті", журналі "Хлібороб України".

29 жовтня 1988 року Гуляйпільська райгазета у літературній сторінці “Калинова сопілка” надала слово Миколі Сіріньку, якому виповнилося 50. Тоді було видруковано оповідання “Під осокорами”, вірші-гуморески “Музей”, “Не догодиш”, “Рятівник”, “Підвезли”, “Перебудувався”, “Розгубилися”, “Найкращі ліки”, “Збагнув”, “Виправдався і пробрехався”.

Музей

*Після довгих літ розлук
У село до Кості
Завітав сердечний друг
На годину в гості.
Кость дружка вмить привітав,
Показавши “Ладу”.
Флігель – той, що визирає
Із куців, із саду.
Ось за клунюю у нас
Чепурна хатинка.
Тут кочує в літній час
Моя добра жінка.
Ось і кухня, і сарай,
Ще й малий сарайчик,
Де в кубельці, вибачай,
Тут я сплю, мов зайчик.
Довго ще дружка водив
(Всіх будівель двадцять).
А будинок спорудив,
Дев’ять на тринадцять.
Гарнітурів і речей
Показав багато.*

*Повісь вивіску: “Музей” –
Друг сказав, - на хату.*

У статті “Миколі Сіріньку – 50” голова районного літературного об’єднання Григорій Лютий, зокрема, відзначав: “Миколі Сірінькові виповнюється, як полюбляють у таких випадках казати перчани, перше в його житті п’ятдесятиріччя. По-друге, останнім часом у гумориста назбиралося стільки недрукованого, що хоч греблю гати (для нового ставка у Староукраїнці, де мешкає автор). І нарешті: Микола ж – не якась там примхлива дівчинка. Якщо хтось із знайомих не вітається, вдаючи, що забув, гуморист завжди знайде спосіб “по-знайомитись” із пихатим таким чином, що той уже не проминає можливості

знайомитися із кожною новою публікацією члена гуляйпільського літературного об’єднання: мовляв, чи не пропечатає знов мене в “Калиновій сопілці”?”

Що й казати – п’ятдесят – далеко не юнацький вік. Але з якого боку глянути. Якщо зважити, що більшу частину свого життя Микола Сіріньок віддав гумору (а лікарі твердять: хто сміється – не старіє), то я навіть не беруся сказати, скільки Миколі Сірінькові насправді. Принаймні, на Гуляйпільському сирзаводі, де він працює столяром, вважають, що Сіріньок легко може заткнути за пояс (у роботі) дюжину двадцятирічних.

Отож, надаючи сьогодні слово нашому постійному автору, ми сподіваємось на його довгу творчу молодість. Бажаємо йому і надалі активно друкуватися не лише в районній, а й в обласних, республіканських газетах. Зичимо йому щастя, здоров’я. І рясного врожаю таких потрібних у час перебудови гумору і сатири, що оздоровляють наше суспільство, допомагають посміятися над недоліками і в людях, і в собі”.

Побажання творчого довголіття було сказане в добрий час, бо Микола Сіріньок і сьогодні в строю.

5 вересня 1997 року газета “Запорізька правда” надрукувала гумореску Миколи Сірінька “Зізнались”...

Каже бабі дід Панас:

- Ти того й не знала,

Що колись під ліжком в нас

Кумася лежала...

Баба каже: - Паразит!

Жінка б тут зомліла,

А я ховала у печі

Кума, бо жаліла!

З нагоди 60-річчя районна газета “Голос Гуляйпілья” привітала старішину поетичного цеху літераторів Гуляйпілья.

- Миколі Миколайовичу Сіріньку – нашому давньому товаришу, - писала газета, - днями виповнилося 60. Читачі знають його як автора ліричних, гумористичних та сатиричних віршів, які друкувалися в районній газеті. Він вправний столяр, зразковий сім’янин, просто гарна, скромна людина.

Добірочка гумористично – сатиричних мініатюр – подарунок ювіляру”. Добірочку склали вірші “Покаявся”, “Не любить дурного”, “Діалог”, “Зроду не брехала”, “Перші спроби”.

12 березня 1999 року газета “Запорізька правда” надрукувала вірш Миколи Сірінька “У тимчасове користування”:

Кума в Насті в борг взяла

Вирізьку свинячу

Й через три дні віддала,

А та ледь не плаче:

- Позичала ти м'якиш

(Хай буде між нами).

А приперли здір і хвіст

Та хрящі з кістками!

- А ти, кумонько, не хнич,

Не було б й такого,

Якби десь не вкрав Хомич

Підсвинка отого...

Ось так: коротко і ясно.

15 жовтня 1999 року газета "Запорізька правда" надрукувала інформацію, "Тур мініатюр": підсумки".

"Підбиті підсумки літературного конкурсу "Тур мініатюр", що проводився у рамках 5-го Всеукраїнського свята гумору "Весела Січ". Крайцями міні-гуморесками журі визнало "Передвиборні частівки" Володимира Білогуба (м.Оріхів), "Обіцянки-цяцянки" Миколи Книша (Верхня Хортиця), "Вихвалявся кандидат" Олега Короткевича (м.Вільнянськ), "Дід і внучка" Миколи Сірінька (с.Староукраїнка Гуляйпільського району) та "За кого, кумонько, голосувати?" Ганни Чорнобривець (м.Запоріжжя). Всі ці твори будуть опубліковані в 7-му випуску альманаху "Весела Січ".

Микола Сіріньок і сьогодні у творчому неспокої. В лютому 2000 року газета "Веселі вісті" (№3) вмістила фото земляка і добірку гумористичних мініатюр з двох віршів.

Пост-гуморист підготував до друку збірку своїх творів, але біда: нема за що її видрукувати.

"Чесний" сторож

- Ну й життя настало в нас, -

Мовив сторож дід Панас, -

Тяжко людям виживати –

Не отримують зарплати.

Вік не кину я сторожі,

Бо без неї жити не зможу.

Кому треба помагаю,

Бо сердешним співчуваю.

Піддаю вночі мішки,

Аж пищать мої кишки,

Заробляю на пляшки.

Чесний злодій, той віддячить,

Інший вкраде й не побачиш,

Сам не брав би я потроху,

То віддав би душу Богу.

Я ж, до речі, совість маю,

То й других не обіжаю.

Отакий я без прикрас –

Чесний сторож дід Панас.

З природи

Запитала у бабусі

Якось мала Віка:

- Чого у вас виглядає

Палець з черевика?

Жартома відповідає

Йй бабуся Христя:

- Того, що ці черевики

Давно просять їсти.

Здивувалася онучка:

- Черевики ж ваші,

Так чого ж ви їм, бабуся,

Не зварите каші?

Гад

Голова з похмілля в Гната

Розболілась вкрай.

Жінка гримнула, хоч з хати

Без штанів тікай.

- Вчора ввечері ти п'яний,

Зігнутий в гачок,

Із картоплі від Тетяни

Йшов, як дурачок!

Той скривився: "Я до неї

На город ходив,

Із картоплі із своєї

Висипать жуків».

*А та каже: "Так зробити,
Зміг би тільки гад.
Близько ж. Можуть прилетіти
Знов жуки назад".*

Нашкріб

*Керівник читав заяву
Від Петра Лисиці:
"Прошу дати допомогу,
На новенькі спиці.
Болять ноги, як на працю
Добираюсь пішки,
Хочу я відрихтувати
Велик свій хоч трішки".
Дочитав заяву зав,
Кисло посміхнувся:
Отак може написати
І моя бабуся.
Де ж тобі їх, Петре, взяти
Таких грошей сходу,
Як немає на рахунку
Чистого доходу?
Були б гривні, можна б дати
Й на нові колеса,
Я й собі зміг нашкрібати
Лиш на "мерседеса".*

Несправедливість

*Малий Петрусь під хатою
Стоїть гірко плаче.
А прохожий запитує:
Що стряслось, юначе?
Забрав татусь недопалок
І ногою топче.
Сказав мені, що то кака,
А сам її смочке.*

ВІКТОР ЛЮЛЬКА

(1939 – 2001)

Ще наприкінці 60-х років двадцятого століття читачі обласної молодіжної газети "Комсомолец Запоріжжя" звернули увагу на поезію студента-філолога Запорізького державного педагогічного інституту Віктора Люльки. Та і як можна було пройти мимо рядків вірша "Медозбір", коли поетова душа вихлюпнула:

*Мед бджолиний – не мед, а пісня,
Злотокрила, натхненна, трудна.
Тільки це розумієш опісля –
Як на скроні дихне сивина.*

*Мед бджолиний – не мед, а свято
Запахних і цілющих суцвіть.
Але треба завжди пам'ятати:
Мед бджолі – солоніший за піт.*

*Мед бджолиний – не мед, а диво,
При якому старість не дано.
Пісня й труд в суголоссі красиво
У чарунках злилися водно.*

Але вдалий дебют та ще кілька добірок в обласних газетах не принесли легкої долі здібному поету. Через ряд життєвих обставин його поетичного голосу не було чути кілька десятиліть. І от у сьомому числі альманаху "Хортиця" за 1998 рік з'явилися поетичні рядки Віктора Люльки:

*Постеліть мені, мамо, на сні,
Аби тут, на землі добровісній,
Знов слова осягати дивинні –
Із молитви і думи, і пісні.*

*Постеліть мені, мамо, на сні,
Щоб у тиші, - віч-на-віч з зірками, -
Як в літа мої пізноосінні,
Все життя передумати, мамо.*

*Постеліть мені, мамо, на сні,
Натрусіть запахущої рутти,*

Біля мене в німім голосінні
Вам, я знаю, в цю ніч не заснути.

Після повернення із забуття дебют у "Хортиці" вдався. А представив Віктора Люлька читачам член Національної спілки письменників України поет Олесь Шостак. У невеличкій статті "На землі добровісній" він писав: "За метрикою Віктор Степанович Люлька – 17 квітня 1939 р. народження. Родом – із хліборобської родини села Новокиївки Томаківського району на Дніпропетровщині. За родоводом – нащадок запорожців-січовиків, що засвідчує навіть його козацьке прізвище.

Власний життєпис поета подає вкрай скупю (вроджена скромність українця): дитинство, шкільні і юнацькі роки минули в сусідньому селі Добра Надія; після навчання в технікумі працював електромотажником на Воліні та в Запоріжжі; закінчив філологічний факультет Запорізького педагогічного університету (до речі, на відмінно – Авт.); викладав рідну мову і літературу в кооперативному училищі, де згодом став його директором; серйозно захворів на астму і тепер – на інвалідності; вірші друкувалися в районних (і в Гуляйпільській районній також – Авт.) та обласних газетах.

Коли заглиблюєшся в поезію Віктора Люльки, то мимоволі уявляєш його орачем, котрий неквапливо, розмірено, зосереджено ступає за плугом, заповнений однією думкою – мрією: "Насію хліба, щоб усім було...".

Так нехай і станеться саме так!" – закінчив анотацію О.Шостак.

Тоді у "Хортиці" були надруковані, крім вже згаданих "Медозбір" та "В гостях у матері", ще поезії "Ріднизна", "Символ" та "Весілля". Варто прочитати поезію "Ріднизна", а перед цим звернути увагу на рідкісно вживане, але таке близьке слово "Ріднизна":

*Прошую в степ,
Де серпень зорепадить
І просторінь пропахла чебрецем,
Де перепел повторювати радий
Од втоми найкорисніший рецепт.
Лягаю ниць –
І в стукотинні серця
Пульсує -
Чую – диханням земля.
Кажу до неї подумки:
Не сердься,
Що тільки змореним
Бреду в поля.
Прийду здоровим,
Прилечу, прилину,*

Насію хліба, щоб усім було...

Така вона одвіку,

Україна,

Як світ, велика,

Добра, як село.

Просто, смко і масштабно сказано про найсокровенніше: "Україна, як світ, велика, добра, як село..."

Наступна публікація поезій Віктора Люльки відбулася 3 липня 1999 року в газеті "Запорізька Січ". Представляв поета знову Олесь Шостак у "Зачарованому Дніпрі". Він присвятив В.Люльці й статтю "Прості слова про мир і лад", є і фотографія поета.

Звернемося до статті О.Шостака: "Маю - переконання: споконвічне кредо кожного, кому судилося – з волі Божої – жити Словом, у Слові чи при Слові, що – найвдаліше проголосив славетний чилієць Пабло Неруда: "Хліб, справедливість і поезія". Саме в такому, як на мене, порядку і в їх нерозривно-суголосному зв'язку й утворюють вони, ці однокровні й глибинні за своєю суттю слова, символ віри – поета, людей, народу".

- І гадаю, - пише О.Шостак, - з таким твердженням погодиться не лише автор віршів, що подаються для оприлюднення, а й читачі, котрим поезії адресовані. Не маючи наміру вдаватися до критичного поцінування творів (вони промовляють самі за себе), як і до компліментів їхньому творцю (про нього скажуть знову ж таки поезії), зізнаються тільки: я беззастережно зголосився на пропозицію вдатися до редагування рукопису його першої збірки, бо сподіваюся: на відміну від багатьох зразків недорікуватої (себто – "юсноязычної") і недолугої, с'як-так заримованої, продукції, яка сьогодні з'являється друком, як бур'ян після дощу, і спроможна хіба що потішити хворобливе марнославно-виробничі (переважно – ветеранів біля літературного посполитого рушення), котрі геть ігнорують давню мудрість, що не можна купити таланту, доброго ім'єні і любові, віряться, поетична книжка нашого автора справді стане гідною уваги й поваги шанувальників художньої літератури.

Природа щедро обдарувала його всім – і зовнішністю, і зростом, і статуєю, і розумом, і здібностями, і кращими людськими якостями, а от доля, на нещастя, обділила здоров'ям: Віктор Степанович серйозно захворів і приречений перебувати на інвалідності, однак він не зчерствів серцем, не ожорсточився, не збайдужів до людей, сповідуючи у повсякденному житті засади християнської моралі.

Свого часу вірші Віктора Люльки друкувалися в районній та обласній періодиці, але потім – з певних причин – настала тривала, довжиною у понад три десятиліття, перерва у його спілкуванні з читачем. Нинішнього (помилка – треба "минулого" – Авт.) року він, так би мовити, нагадав про себе у сьомому числі альманаху "Хортиця", а ось тепер дебютує у "Запорізькій

Січі". З огляду на справді високий авторитет газети, її стали популярність і широкий читацький загал видання, вважаємо, що це і є дійсним повноцінним поверненням поста на "круги своя".

Одна із раніше опублікованих його поезій завершується такими рядками:

*... А потім скине щасна мати
З безезки-донечки фату,
Й косу розпустить нареченій
Удатний легінь - листопад.
І скаже дід слова не вчені,
Прості слова про мир і лад.*

Атож, саме про мир і лад, тобто злагоду, у цьому суперечливо-конфліктному світі й проповідує передовсім нащадок запорозьких січовиків Віктор Люлька, вдаючись до простих, здавалося б, слів, що злагоджені між собою, і вкладаються в поетичні строфи, які зладнав автор, аби вони витворювали цілісну структуру вірша.

У добірці запропонованій газетою маємо п'ять поезій: "Символ", "Спелка", "Чужа серед чужих", "Похорони в селі", "Незнищеність" та уривок "Легенди про Марусину вербу", яку записав у 1973 році кандидат філологічних наук Віктор Чабаненко (нині професор ЗДУ) від колишнього студента цього вузу Віктора Люльки, чие дитинство пройшло у селі Добра Надія.

Отже "Символ":

*Вже дерева стоять
Головіті
У порожньо-наскрізнім
Гаю.
І лиш нелень один,
Трьохсотлітній,
Береже мідну одіж
Свою.
Й височить незворушно
І гордо –
Й урагану його
Не зігнуть!
В ньому – вроджена
Велич народу,
Нескоримість його
І могуть.*

На прикінці 60х років доля занесла попутними вітрами Віктора Люлька, годі студента-філолога у наш Гуляйпільський край збирати народні пісні, перекази, легенди, бувальщини, а керував тією фольклорною експедицією В.А.Чабаненко.

Перебуваючи у фольклорній експедиції, Віктор Степанович жив у хаті батьків, одного з авторів цієї книжки - Івана Кушніренка, що стояла на хуторі Вітри (тепер ні хутора, ні хати) і їздив велосипедом по навколишніх селах - Капани, Долинка, Верхня Терса, Воздвижівка і як неоціненний дар привозив звідти фольклорні перла і звичайно ж нові свої поезії, що згодом знаходили місце у районній та обласній пресі.

Влітку 1967 року Віктор Люлька записав у Воздвижівці пісню "Нікому так не було" від Федосія Полікарповича Богуславського, 1903 року народження. Ось вона:

*Ой не було так нікому,
Як тим бідним мужикам.
То ж то годять, то ж то роблять
Тим превражим панам,
"Лягай, пане, лягай спати
Та нічого не думай.
Збираймося, славні хлопці,
Та й махнемо за Дунай..."*

А це уривок пісні "Пожурилися милії браття", записаної там же, тим і від того, що й попередню:

*Пожурилися милії браття,
Що у нових кайданах,
Що набір беруть
І наклад кладуть,
Ще й на панцину женуть.*

Тоді ж Віктор Люлька записав від Ф.П.Богуславського чудову думу "Гамалія":

*Наш отаман Гамалія,
Отаман завзятий,
Зібрав хлопців та й поїхав
По морю гуляти.
По морю гуляти,
Слави добувати,
Із турецької неволі*

*Братів визволяти.
Як приїхав Гамалія
Аж у ту Скутару –
Сидять брати-запорожці
Дожидають кари.
Ой як крикнув Гамалія:
“Брати, будем жити!
Будем жити, вино пити,
Яничарів бити!”
Вилітали запорожці
На лан жито жати.
Жито жалі, в копи клали,
Гуртом засівали:
“Слава тобі, Гамаліє,
На всю Україну,
Що не дав ти запорожцям
Згинуть на чужині.*

Весною 2000-го року у видавництві Запорізької організації Національної спілки письменників України “Хортиця” побачила світ збірка поезій Віктора Люльки під назвою “Добра Надія”. Слово про поета написав Олесь Шостак. Матеріальну допомогу у виданні збірки надав голова правління Запорізької обласної Спілки споживчої кооперації Олександр Миколайович Пеклушенко, редактор та упорядник Олесь Шостак, відповідальний за її випуск голова Запорізької обласної організації Національної спілки письменників України Григорій Лютий.

“Добра Надія” – то промовиста, надто сьогодні, назва села на Дніпропетровщині, де народився у хліборобській родині поет. Це – його дебют. Поетична “ластівка” порадувала шанувальників поезії.

До збірки увійшло 46 віршів високого громадянського звучання. Одним із них є “Одповідь”, яка присвячена доморощеним україножерам, де є такі рядки:

*Нікчеми хижі в Україні,
Тут жерете і хліб, і мед,
А нашу мову солов'їну
Благословляєте на смерть.*

*Ви нелюди і напівлюди,
Затямте: Україна ожива,
Й народ наш був і є й пребуде
І прокляне навіки вас!*

Поет Віктор Люлька працював над рукописом нової поетичної збірки, яку з нетерпінням чекали прихильники його таланту, але неблаганна смерть 26 травня 2001 року завершила його життєвий шлях. Та його некриклива поезія живе серед нас.

11 вересня 2001 року член Національної спілки письменників України Анатолій Рекубрацький у газеті “Запорізька правда” вмістив статтю про поета Віктора Люлька “Зламана доля” та вірші “Передумане”, “Передсхіддя”, “До новітніх демагогів”.

“Пішов з життя поет Віктор Люлька. Поет не гучний, який за життя видав одну-єдину книжечку за назвою села, в якому народився, - “Добра Надія”... Гарна, сердечна книжечка, - писав А.Рекубрацький.

Збірок могло б бути значно більше, але... ось що пише в передмові до неї Олександр Шостак (як свідок тих подій повинен сказати, що пише він святу правду). “Студіюючи українську філологію в Запорізькому педінституті, третьокурсник Віктор Люлька із двома товаришами (один товариш автор цієї книги – Авт.) і їхнім викладачем (нині він – професор держуніверситету) 1968р. був вигнаний із вузу за... націоналізм, себто за любов до рідного. Особисто ставилися йому в провину такі чотири рядки (цитую з пам'яті) вірша, спрямованого проти доморощених байстрюків – україножерів, чії прізвища здебільшого закінчуються на – енко”:

*А ви обсіли Україну,
Жрете і хліб її, і мед.
А нашу мову солов'їну
Освятюєте на заперт.*

Хлопців і викладача поновили в інституті через рік, коли вони “пройшли гарт” у робітничих колективах. Віктор отримав черговий диплом, але вже на заочному відділенні. Працював... писав, а от до видавництва було зась...

Поет пішов, але живуть його поезії (саме тому ми вміщуємо його портрет без траурної рамки). З мрією про незалежну Україну, написані тоді, коли ті, хто нині з усіх сил намагається вхопитися за дрекво нашого національного прапора, ще пішки ходили під стіл або ревно служили іншим ідеалам. Віктор Люлька, згідно з його заповітом, похований у селі Добра Надія неподалік від Марганця. Слава героям України! Вічна пам'ять”.

Добірку творів Віктора Люльки і біографічну довідку вмістив у антології “Січковий Парнас” Віктор Антонович Чабаненко, до якої ввійшли поезії вихованців Запорізького державного університету (Запоріжжя, 2000й рік).

Добірка складається із 20 поезій (“Вітчизна, Вічне”, “Придніпровській мотив”, “Добра Надія”, “Ми”, “Символ”, “Незнищеність”, “Протистояння”, “Медозбір”, “Спека”, “Осінь”, “Чужа серед чужих”, “Досвіток”, “В гостях у матері”, “Весілля”, “Суть”, “Похорони в селі” та ін.). Ось як звучить вірш “Суть”.

Повзати вічно – сутність зміїна,
Вільно літати – сутність орла.
Заяча вдача ж од них одмінна –
Шелест почув - і чимдужче драла.

Змії підступні мають отруту,
З неба на здобич шугають орли.
А косоокі, долаючи скруту,
Сон свій у жертву життю принесли,

Истину прагнуть пізнати ж бо люди,
В пошуках мудрими навіть стають.
Ті у польоті, ці повзають всюди,
Інші у страху до скону живуть.

Хто ж їм з очей познімає полуду,
Вкаже на зорі, накресливши путь?

“ – Такою складною виявилася доля у мого найвірнішого друга, поета і людини Віктора Степановича Люльки, за яким постійно плаче моя душа”, - Іван Кушніренко.

Матері

Відріжте, мамо, окрась хліба
Та круто сіллю ще й посоліте,
Святу, духмяну селянську скибу,
Що пахне теплим пшеничним літом.
Я хліба запах з нашої печі
Зберіг навіки, ношу з собою.
Стискаю руки Ваші та плечі,
Цілую очі з туман – журбою.
Пробачте, мамо, що я не часто
Буваю з Вами, все гостем, гостем...
Я знаю, нене, Вам сумно часом
І серце мучить Вас болем гострим.
Сини в дорозі. Сини в дозорі,
На Крайній півночі, на екваторі,
Але завжди в темнім небі зорі
Блищать синам, наче очі матері.

Передумане

Лягли рядками вірші опівнічні,
Немов у лузі скошена трава,
Насправді, вистраждані муками, трагічні,
У серці переплутались слова.

Нас триста років русифікували,
Ми бидло сіре, мовчазні воли,
Хохли, що тільки здатні їсти сало,
Свою оселю навіть не звели.

Принижували нас, в'язали пута,
Брати, сусіди, часто – і свої.
Кидали потайки до келиха отруту
Та ми здолали скруту і осмуту.

Будуєм хату, зрошуєм гаї,
Де згодом заспівають солов'ї.

До новітніх демагогів

Клянуться у любові ті, кому не вірять.
Віктор Морозов.

Ви кричите, не відаючи втоми:
“Ми дбаємо про рідний свій народ!”
Хто любить люд. А не себе при ньому,
Для нього мовчки творить той добро,
Ви в груді так б'єте себе натхненно!
Аби вам вірили й тепер, старі,
Жбурляєте картинно як нужденним
Принесені в кишеньках сухарі.
Кажу: не вірю вам я ні на йоту,
Тож він, лукавий, вам бо проводир,
Тому-то ваша “правда” чорнорота,
Вона насправді лжа, провісниця біди.
Але заждіть, вас виявлять у поступі,
І лиходійство відметуть, як бруд.
Шкода, лишень, що ваші ниці постаті
Запізно причалапають на суд.

Незнищенність

(До легенди про Марусину вербу)
Вікторіві Чабаненку

Полонини краса первозданна,
Водограй, що сріблиться із гір,
І серпанку тремкого омана,
Й, мовби з казки, вчарований бір...
А мені наймиліші віддавна
Полиновий сухий косогір,
І чабанська замріяна тронка,
Котра серце подзвінням торка,
І заплави привільні, і Конка,
Безталанна Дніпрова дочка.
Поливати б каюком у замрії
Через плавні в Крутяку й Бугай!
Та ж вони лиш у споминах мріють –
Незатоплений ще рай-розмай.
Ще Славутич у власному руслі,
Ще... та вже серце стискає журба!
Там сокирі скорилась Маруся,
Предковична козацька верба.
Та за долю її не боюсь я,
Бо легенду ніхто не зруба!

Чужа серед чужих

Бродить сік під корою у клена.
Сад зацвів, розкошує весна.
А до всього байдужа, зелена,
При дворі – всім на диво – сосна.
Молода, і струнка, і красива,
Марить бором у тузі німій:
Там вона б вікувала щасливо,
Та туди не вернутися їй.
Все довкола цій гості не миле,
Бо чуже й непривітне все тут.
Люди – нелюди пересадили,
Прирекли на гірку самоту.

Сумувати вона завше буде,
Видивляючи ліс
День при дні...
Та сосна, мов нещасна заблуда,
Що не може дійти до рідні.

Похорони в селі

За обрядом, в віках не забудим,
Хліборобів ховають негучно,
Узвичаєно – скромно і просто:
В узголів'ї небіжчика – рута,
Васильків та безсмертників пучка,
Біля рук – немолочене просо,
А в куточку – у склянці гранчастій –
Ясний восковий блимчик,
В непровіяне збіжжся ввіткнутий.
Всіх довкола зчорнило
Нещастя і журою лягло на обличчя.
Входять люди в світлицю нечутно.
Ген малюють хрести найстаріші
І пильнують, щоб все, як годиться.
А найменші не тямлять, що – горе,
І щебечуть у жалобній тиші:
“А коли вже роздасть нам гостинці
Добра тітка з цукерками? Скоро?”
А життя торжествує за двором,
Зеленіє, квітує, сміється,
Творить пісню свою без угаву.
За труну вже краями беруться...
Понесли на плечах односельця.
Потім кидали мовчки по грудці,
Доки гробик не виріс небавом.
Згодом зойкнуло в кожного серце,
І здалося йому у розпуці:
Він частинку й себе тут оставив.

АНАТОЛІЙ ГОРПИНІЧ

(1941 – 2001)

Анатолій Іванович Горпинич народився 10 жовтня 1941 року в селі Варварівці Гуляйпільського району Запорізької області в багатодітній сільській родині. Закінчив 7 класів загальноосвітньої школи, чимало працював над самоосвітою. Писати вірші почав з дитинства, а серйозно цим займався, як він сам говорив, у 30 років. Весь час трудився у колгоспі “Перемога” теслею в будівельній бригаді.

У 1992 році у Гуляйпільській районній друкарні з’явилася перша збірка гумору і сатири Анатолія Горпинича. Називалася вона “Діловий лев”. У “Слові до меценатів” говорилося: “Видання книжки Анатолія Горпинича – то подія не лише для Варварівки чи Гуляйполя. Його вірші знають і в Запоріжжі, і в Києві.

Це та ниточка духовності, яка об’єднує серця, допомагає нам жити”.

А в післямові “Пробиваються наші таланти” письменник, голова Запорізького обласного літературного об’єднання імені Михайла Гайдабури Григорій Лютий справедливо зазначив: “Варварівка дала нашій культурі і освіті багато славетних імен. Звідси вийшли і професори, і письменники. І одне з найпомітніших місць займає прізвище, рід Горпиничів. Ми знаємо талановитого, оціненого всією літературною громадськістю України, автора “Дешлеїв” та інших повістей і оповідань, прозаїка і гумориста Миколу Горпинича і професора, колишнього ректора Запорізького педагогічного інституту Володимира Олександровича Горпинича. Ну і, звичайно, гуляйпільці добре знають гумориста Анатолія Івановича Горпинича.

Писати Анатолій почав у зрілому віці, тоді, коли дехто вже перейшов на прозу, чи, як жартують дотепники, – на гумор. Шлях його був нелегким. Ріс у багатодітній сім’ї, мав дев’ятеро братів і сестер... Думаю, читачу цей фактор говорить багато про що. Це і бідність, і прогалини у здобуванні освіти... Але у Анатолія міцний, по-селянськи живучий, добрий характер. Ну і, звичайно, благородна, з невтоленою спрагою до прекрасного – душа. Його особливо не вабили ні багатство, ні горілка, ні гулянки. Ще з юності став помічати за собою потяг до осмислення подій, що відбуваються в колгоспі, селі, країні. Цікавився життям людей – як власним. У кого ж копав басейн, чи клав сарай (а кликали його на допомогу часто) переймався долею тієї людини. Потім навіть стомлений так, що аж тіло гуло, довго не міг заснути вночі, перебирав у пам’яті почуття, міркував, чому такі нелегкі долі в наших роботящих і розумних людей. І як справжній життєлюб, старався вивернутись із лиха жартом:

- Скажи, Миколко, де твій тато?

Метнувся хлопець прудко в хату:

- В степу – у – у! – з веранди він гука, -

Бо у кутку нема мішка...

Ось вам і вся правда. Судили їх, тих, хто вирощував хліб для всієї імперії, за те, що вони збирали колоски для десяткох голодних ротів. Та й зараз селянин, який годує всю надбудову, одержує найменше. Є в цій мініатюрі – гумор, але крізь нього пробивається гіркота, біль. До речі, мені здається, що наш корифей, класик Остап Вишня саме тому і припав до душі народу, що в нього гумор був поєднаний із трагічним, сумним. А ще, звичайно – з ліричним. Певно свою програму, свій стиль класик заклав у псевдонімі: Остап – щось глибоко народне, трішки аж стилізоване, гумористичне. Недарма ж у читачів складався образ такого собі дядька, що ходить на ярмарку між возами, присідає до того, чи іншого гурту, слухає побрехеньки, записує у захилявний зошит. Вишня – це щось ліричне – од вишневого садка, де тьохкає соловейко...

Є подібні струни і в творчості Анатолія.

- В твоїх очах бездонна глибина, -

Колись коханій Гнат хвалився на ганку.

Та лиш тепер повірила вона,

Бо сльози з них течуть безперестанку...

Вже перші спроби Анатолія дивували зрілістю, знанням життя, хоч були часто з мовними огріхами, стилістичними невірностями.

Але Анатолій навіть після тридцяти пішов учитись до школи, гриз, як він казав сам, граніт науки паралельно із роботою у будівельній бригаді колгоспу “Перемога”. Достав словники, вчився стилістики з газет і журналів. Часом він говорить: “Я не знаю, чому треба ставити такий знак, чи робити таке закінчення, але відчуваю, що роблю правильно”. І справді, у нього з’явилося настільки тонке відчуття слова, що йому можуть позаздрити і деякі філологи.

Раніше, перш ніж посилати вірші до “Перця” чи іншого журналу, він приходив до районного літоб’єднання, просив покритикувати його, підказати, як доопрацювати новий твір. Тепер уже, як правило, справляється сам. І навіть прискіпливі столичні рецензенти друкують його вірші без жодних правок.

Слово Анатолія влучне, думки не розмиті, не розтягнуті до безмежжя, а лаконічні, чіткі. І що головне – симпатичні:

Раніш було татусь від зайця

Носив синочкові окрайці.

А нині вже зайці не ті –

Дарують лиш пляшки пусті.

Я цитую мініатюри. Але і вірші на три, п’ять строф сприймаються теж одним подихом. Бо в них тісно думкам і почуттям. Хтось би, може, на ту тему написав цілий трактат, а Анатолій вкладається в шість рядочків:

*Частенько лекції читали,
Йдемо до світлої мети.
На жаль, ніколи не сказали,
Чи це далеко нам іти...
Бо вже терпіть немає змоги,
Йй-бо – підламуються ноги.*

Є тут і узагальнення, і іронія, і гіркота. І навіть – самокритика.

Цитувати вірші Анатолія – одне задоволення. Бо вони наповнені непересічним змістом, у них пульсує життя. Ця його порівняно невеличка за обсягом книжка варта не одного тому, що так рясно припадають пилякою на полицях книгарень. Думаю, вона не лежатиме без руху, її читатимуть і перечитуватимуть, знатимуть на пам'ять.

Отже, із повнометражним дебютом тебе, Анатолію Івановичу. А Вас – читачі - із новою іскриною сміху!"

- Про таких, як Анатолій Горпинич, - писав у передмові до другої збірки сатири і гумору "Пір'яста лисиця" голова обласного літературного об'єднання ім.Михайла Гайдабури Григорій Лютий, - у народі говорять "самородок". Бо й справді, ніде не вчився на письменника, "ріс на варварівських вулицях, ганяв м'яча, ловив рибу, полов безкінечні рядки буряків, доглядав худобу, клав груби і будинки, копав басейни (у Варварівці кажуть "басейні"). І раптом наге вам – видав книжку гумористичних віршів. А це спромігся і на другу.

Радіючи за Анатолія, водночас відчуваю і гіркоту, біль від того, що наш трудящий народ ще й досі не може дозволити собі "поливати", культивуючи таланти. І вони в більшості з'являються на світ самородками. Тобто, без ґрунтовної самоосвіти, без неповторного університетського мікроклімату. Науки, в тому числі і саму грамоту, вони досягають самотужки, а свої літературні твори пишуть на коліні, в перерві між політгтям і скиртуванням. Тож приємніше, що це розуміє голова правління колгоспу "Перемога" Леонід Васильович Горпинич. (До речі, який не родич автору. Просто у Варварівці Горпиничів – як у небі зірок...). Розуміє і вважає за необхідне допомогти видати книжку. Бо хто ще допоможе..."

На Гуляйпільлі і справді рясно талантів. Любов Геньба, Іван Кушніренко, Наталя Квітка, Віктор Куторницький, Микола Сірінюк... А це з'явилися молодші – Яна Яковенко, Вікторія Забава... В школах педагоги знайомлять учнів із літературою рідного краю. Все це не дає згаснути нашій духовності.

Один з найяскравіших літературних талантів – гуморист Анатолій Горпинич. Але хочеться нагадати, що його самородок не від міфічної Музи, а від працьовитості, постійної роботи мислі і духу. Вже перші гуморески Анатолія відзначались іскрометністю, оригінальним почерком. Пригадую, у сімдесятих роках я запропонував їх до найавторитетнішого гумористичного

часопису "Перця" і Владислав Бойко вже при першій зустрічі порадував: "Ми даємо твого варварівця в номер. Молякевич прочитав і розсміявся. Сам Молякевич! Це бувас раз у рік".

Звідтоді утекло багато води. Були злети і невдачі. Але поступово ім'я Анатолія Горпинича утвердилося на літературному горизонті Запорізького краю. Після маститих Петра Ребра, Володимира Чубенка, Марка Шисельова, Миколи Білокопитова обов'язково згадують Анатолія Горпинича"...

"Пір'яста лисиця" побачила світ у 1996 році в Гуляйпільській районній друкарні (директор М.М.Азаров).

Рецензію-відгук на неї написав член Спілки письменників України Леонід Куліш-Зінків із Рівненської області. Її надрукувала Гуляйпільська районна газета "Голос Гуляйпільля" 9 липня 1997 року.

- За творчістю Анатолія Горпинича я сліdkую уже декілька десятків років, - писав Л.Куліш – Зінків. – Його іскрометні гумористичні мініатюри, дотепні гуморески і байки можна було зустріти у дуже шанованому журналі "Перець", колективних збірниках тощо. З кожним роком перо талановитого сатирика набувало гостроти і витонченості. Його речі ставали більш дошкульнішими. Поет тепер не ухиляється серйозних соціальних тем, розробляє їх досить професійно. А ще, що особливо примітно, Анатолій Горпинич розширює жанрове поле у своїй літературній діяльності. Одне слово, друга збірка автора "Пір'яста лисиця", яка вийшла друком у Гуляйпільській друкарні, виявилась гарним подарунком для любителів дотепного слова.

У своїй новій збірці поет торкається багатьох актуальних тем. Він піддає гострому засудженню ледарів і брехунів, казнокрадів, обіцяльників всіх рангів і їм подібних. Поет дуже спостерсжливий, від його пера не можуть сховатись об'єкти, а точніше, суб'єкти, які заважають нам у розбудові молодого держави.

Не можна обминути ще одного нюансу у творчій біографії поета-гумориста. До визнання і творчих успіхів Горпинич йшов досить нелегкою дорогою – без столичних університетів і дипломів, а увійшов у літературу вузькою стежиною сільської глибинки. А це додатково робить йому велику честь.

Давайте переглянемо бодай декілька сторінок книжки Анатолія Горпинича "Пір'яста лисиця". Мені особисто найбільш подобаються сатиричні і гумористичні мініатюри автора. Колись давно я запитав відомого майстра сатиричного цеху Івана Немировича про те, які речі пишуться з найбільшими труднощами. – Мініатюри, - була його відповідь. І справді: написати досить короткий твір, в якому дотепно і гостро висловити основну думку, справа справді складна. І я не боюсь сказати, що саме в цьому жанрі Анатолій Горпинич заявив про себе на весь голос. Візьмемо для прикладу мініатюру "Далеко зайшли":

*Години три шумлять керівники,
Вже на столі недопалків гора...
Та врешті все ж зійшлися їх думки,
Що їм давно розходиться пора.*

Або інший коротенький твір “Дива”:

*Дивувались покупці
В гастрономі після зміни:
- Помінялись продавці,
А з ними й ціни.*

Одне слово, у Анатолія Горпинича справді багатий сміх. Читач у цьому переконається, якщо прочитає нову збірку талановитого гумориста і сатирика.

А.І.Горпинич був постійно у дорозі. Він наполегливо творив свою літературу. 19 лютого 1999 року газета “Запорізька правда” надрукувала мініатюру Анатолія Горпинича “Був звичай”:

*У нас був звичай. Не збагну.
Чи був, а чи приснився:
Хто чим лиш міг, у давнину
Із німечним ділився.
Тепер все стало навпаки.
Спостерігаєм часто.
Дебелі йдуть молодики
До бідного, щоб вкрасти...*

А темою для її написання став сумний факт, що стався у селі Варварівці. “У нашому селі у німечної жінки, в якої дочка інвалід з дитинства, злодії вкрали курей – єдину надію на жалюгідне існування. На додачу злодії ще й відчепили відро від колодязя. Подавилися б вони ним і курятиною!” – зауважив Анатолій Горпинич. Ось звідки він черпає теми для свого натхнення.

Анатолій Горпинич підготував до друку віршовану збірку сатири та гумору “Півник на гнізді”, але за життя гумориста вона не була надрукована, бо не знайшлося спонсорів...

9 листопада 2001 року на 61-му році життя після тяжкої хвороби помер Анатолій Горпинич. Прах його поховано у селі Варварівці. Того дня література Гуляйпілья осиротіла на одного свого вірного сина. Земляки з почестями провели в останню дорогу здібного літератора, прекрасну і скромну людину, пам’ятником якому є його збірки гумору і сатири “Діловий Лев” та “Пір’яста лисиця”.

Байка про фуфайку

*Розмовляють в гардеробі
Шуба і Пальто:
- Нас коли на господині
А чи бачив хто?*

*Вічно ходить у Фуфайці
Сірій і брудній,
Чи вона для неї мила?
Чи приємно в ній?
Вже, скажу, на ту Фуфайку,
Мабуть, всяк плює,
Чи забула господиня,
Що ми в неї є?
Щоб хазяйка їх носила
День отак при дні,
То була б Фуфайка чиста,
А вони брудні.
Піде хай усім на користь
Цей кінець сумний,
Ходиш чистий, дякуй тому,
Хто завжди брудний.*

Що тут дивного ...

*Тато з Кисва прислав
Рідним телеграму:
- Зустрічайте,
Бо набрав
Я чимало краму.
Та ніхто його не стрів.
А як вже з вузлами
Він поріг переступив,
Слідам – телеграма.
Чом вона так довго йшла?
- Що ж тут дивного, - мала
Донечка сказала, -
Їхав ти, вона йшла –
Через те й відстала.*

Горшки ліпили не святі

*Стрів біля річки Лев Бобра,
Відразу з ним почав розмову:
- Лисиця німечна, стара,
У неї валиться нора,*

Пора старій зробиць обнову.
Хоч нині можеш починать,
Бобер здивовано говорить:
- Я греблі вмію будувать,
Але ж не обновляти нори.
- Горшки ліпили не святі,
І сам це знаєш ти чудово.
Що ж, доведеться попотіть,
Та щоб за день була готова!..
Бобер, себе відчувши зле,
Не став розводити дебати.
... Бува, не хочеш ти, але
Примусять бракоробом стати.

Висновок

Повернувся Іван додому
З закордонного турне
І розказує знайомим:
- Так уразило мене.
В голові з'явилися болі.
Райське там у них життя,
Усього у них доволі:
Їжі, одягу, взуття.
Там нічого не пропало,
Як ото бува у нас,
Розмовляють у них мало,
Плідно трудяться весь час.
- Там уміють люди жити, -
Враз озвався дід Павло, -
Децо треба в нас змінити,
Щоб і в нас усе було.
Що ж скажу я для науки,
Бо не кожному втямки,
Треба в хід пускати руки,
Зупинити язика.

ІВАН ТРЕТЯК

(1942)

Іван Федорович Третяк народився в селі Ремівці Гуляйпільського району Запорізької області в сім'ї селянина-хлібороба. Про землю батьків він пізніше напише так:

Тоскует степь.
Задумалась равнина.
Ни перелеска, ни холма вокруг,
Лишь горизонт кружится дымкой синей
Да в купол неба впаян желтый круг.
Мне дороги пшеничные просторы, -
Здесь дед родился мой, отец и я,
И проплывает мирно перед взором
Родная Гуляйпольщина моя.

Дитинство Івана, як і в його ровесників, видалося тяжким. Батько загинув на війні, в голод 1946 – 1947 років померла мати. Про ті нелегкі роки читаємо у вірші “Трудовое детство”:

Памню радости первой зарплаты...
Нам, подросткам, и после войны
Не раскошно жилось,
Не богато:
Телогрейка, в заплатках штаны.
Да обувка из черной резины,
Сумка школьная из полотна...
Ели хлеб из коры и мякины
И кулеш из щепотки пшона.
Но надежды святой не теряли.
Будет лучше – трудись и терпи!
Вместе с вдовыми матерями
Мы трудились в холодной степи.
Бросив шапку-буденовку оземь,
Говорил инвалид-бригадир:
Если выстоит в зимушку оземь,
Значит, будет победа и мир!
Мы мечтали дожить до зарплаты –
Хлебной пайки на свой трудоводень

*И носили заплаты,
Как латы,
И трудиться нам было не лень.*

Не можна без душевного щему читати і вірші, присвячені матері, зокрема “Её вспоминаю я”:

*С какой пронзительной болью
Ее вспоминаю Я!
В широкой степи Гуляйполя
В могиле спит мама моя.
Была она женщиной гордой –
Подачек просить не могла.
От голода и от горя
На пахоте умерла.
Ее хоронили без плача,
Скрипел на ухабинах воз,
Рвала сухожилия кляча,
Одна на весь нищий колхоз.
Могилка ее на пригорке, -
Ни звездочки, ни креста...
О, как возвращаться мне горько
В чужие – родные места!*

Як сказав поет у вірші “Моя родословная”, його сирітство рано вивело в народ. Трудову діяльність Іван Третяк почав підлітком у Заволжі.

Служив у армії. Десять років працював водієм у місті Красноярську. Ходив моряком в закордонне плавання. Жив і працював водієм у місті Красний Луч на Луганщині. Писав вірші, які відзначаються щирістю, ліричністю.

Добірки його віршів друкувалися в колективному збірнику “Кроны” (Донецьк), в альманасі “Истоки” (Москва), в періодичній пресі.

У 1990 році за власні кошти Іван Третяк видав у видавництві “Донбас” збірку віршів “И светом наполняется душа”, де заявив:

*Я вместо книжек
Борозды листал,
По колоскам
Учился в детстве счету.
Пока отец на фронте воевал,
Я постигал отцовскую работу.*

*... Прильну опять я
К матушке-земле,
Она не отлучит и не наскучит,
И, как тогда, в родном моем селе,
Хорошему и доброму научит.*

У збірці чимало віршів, які вказують на біографічні віхи автора. Це “И снова – рейс”, “Вдоль наезженных трасс”, “Дорожные раздумья”, “Шоферская биография”, “Моя профессия”, “Другу-шоферу”, “Да, это правда”:

*Мне довелось бывать во многих странах,
Ходить и по земле, и по воде...*

Є у збірці вірші про матір, про війну, але найщиріші рядки поета про рідну Гуляйпільщину:

*...Земля отцов, любовь моя и доля,
До тоненькой былиночки своя,
Живу твоими радостью и болью,
Родная Гуляйпольщина моя!*

У 1992 році в Луганську Іван Третяк видав другу збірку віршів “Судьбы крутые повороты”. Сюди увійшли твори, написані на конкретних життєвих фактах. Автор, який немало побачив на “судьбы крутых поворотах”, втілює пережите в цю книгу.

Наследственность

*Да, жизнь прожить – не поле перейти...
Порой, не знаем, что нас ожидает.
Уже почти полжизни позади,
А я, чудак, стишки всё сочиняю.
Отец меня назвал бы сумасбродом,
Когда бы был живой до этих пор.
Ведь сам он был известным садоводом,
А я-то до сих пор шофер.
Но не вздыхай, душа моя, глубоко,
Не в должности ведь суть и не в красе,
Что яблоко от яблони далеко
Не падает, - об этом знают все.
Какие корешки – такие же и ветки,*

Какой был дуб – такой и будет клин.
А главное, какими были предки...
Какой отец, такой и будет сын.
От лося, брат, рождается лосенок,
От черта, видно, все же будет черт,
А от свиньи, конечно, поросенок –
Наследственность не выбросишь за борт.

Незнакомка

Ты пришла, как царица, взглянув на меня,
Вся в надменном величии власти.
И во взгляде твоём было столько огня,
Столько гордости женской и страсти.
“Подожди же!” – взволнованно пела душа,
Но стоял я, любуясь тобою.
Всем взяла, покорив. И лицом хороша,
Так стройна и прекрасна собою.
И пока не растаял твой облик вдали,
Никуда я не сдвинулся с места.
Только мысли в прошедшую юность вели,
Рассуждая: вот это невеста!
И потом, средь веселой и юной красоты,
Тебя сердце с надеждой искало –
Так вернись же! Еще этот пыл пронеси,
Чтоб оно от тоски не устало.
Но увы. Не вернулась. Зови – не зови,
Никакая мольба не поможет.
А надежда все льстит, говоря о любви,
Только бедную душу тревожит.

Стихи о матери

Есть в жизни основа основа,
Есть нежность любимой
И страсть,
Но я перед мамою снова
Готов на колени упасть.
Всю чуткую женскую душу
Мать детям готова отдать:

- Лишь только жилось бы им лучше, –
Всю жизнь беспокоится мать.
И если судьба причиняет
Нам тяжкую боль или зло,
Мать внутренне тлеет, страдая,
Ей так же, как нам – тяжело.
Не стерлись из памяти годы,
Когда в жесточайшей борьбе,
Она через все непогоды
Сто нош пронесла на себе.
Есть в жизни основа основа,
Не рвется тончайшая нить,
И я перед мамою снова
Колени готов преклонить.

Бабье лето

Шумят каштаны, в золото одеты.
Просторы пашен в дымке голубой.
Стоит, красой сияя,
Бабье лето
И будто бы любит себя собой.
Красавицы-клены в шелковой одежде,
В пожаре тихой осени горят,
И вдохновенно,
Весело, как прежде,
С березками о чем-то говорят.
В багрянце рожи -
Шелест листопада,
Сеть паутины в озере небес.
Какою - то блаженною отрадой
И светлой грустью заворужен лес.
Здесь после смены дышится свободно.
Иду по листопаду
Не спеша,
И чувствую -
Величием природы
И светом наполняется душа.

ІВАН КУШНІРЕНКО (1947)

Відомий на Гуляйпільлі літератор, журналіст Іван Кирилович Кушніренко народився 1 січня 1947 року в станиці Чорноріченській Псебайського району, що в Краснодарському краї, в сім'ї українців. Туди батьки, споконвічні селяни, виїхали із Запорізької області, втікаючи від голоду. Коли на Україні страшний пазури його відступили, вони повернулися на Гуляйпільля і оселилися на хуторі Вітри. Там пройшли дитячі та юнацькі роки майбутнього письменника і журналіста. По закінченню Копано-Лиманської початкової школи навчався в Долинській восьмирічній, а в 1962 році вступив до Гуляйпільської загальноосвітньої одинадцятирічної школи-інтернату, яку закінчив у 1965 році.

У тому ж році став студентом Запорізького державного педагогічного інституту (філологічний факультет, українське відділення). В 1968 році, по завершенню трьох курсів факультету, був відрхований з інституту за "ідейно-політичні збочення", що виражалися в любові до української мови, літератури, історії, культури.

З літа 1968 року по літо 1969 року працював газівником мереж на Дніпровському електродному заводі в м.Запоріжжі.

З 1 вересня 1969 року – четвертокурсник-філолог Запорізького педінституту, який закінчив у 1970 році.

По закінченні вузу працював шість років учителем рідної мови і літератури в Полтавській середній школі-інтернаті Гуляйпільського району.

7 вересня 1976 року перейшов на посаду кореспондента Гуляйпільської районної газети "Зоря комунізму". В редакції пройшов творчий шлях від кореспондента до редактора газети "Голос Гуляйпільля". Редактором працює з 4 жовтня 1991 року.

З 1987 по 1990 рік навчався заочно на факультеті журналістики Львівського державного університету імені І.Я.Франка, який успішно закінчив.

Перший вірш надрукувала Гуляйпільська районна газета 1 травня 1965 року. Згодом вірші Івана Кушніренка друкували обласні газети "Запорізька правда" та "Комсомолец Запоріжжя", звучали його твори у авторському виконанні по Запорізькому обласному радіо.

Шукаючи себе в літературі, молодий автор поряд з віршами почав писати новели, оповідання, які друкувала районна газета, і мріяв про книжку. Мрія здійснилася із запізненням, як мінімум, на півтора десятка літ.

Перша збірка Івана Кушніренка побачила світ у Новомиколаївській районній друкарні Запорізької області в 1995 році. Називалася вона – "Клин зеленого жита". До неї увійшли новели, оповідання (всього 17) і дві повісті "Високість серпня" та "Запізнілий яблуневий цвіт". Її прихильно зустріли читачі.

А у "Слові до читача" автор писав: "Шановний друже, щойно ти ознайомився із героями збірки "Клин зеленого жита". Які вони - судити тобі, але це люди щирі і багаті душею, закохані у наш степовий край і неповторні, як земля - матінка.

Я ж хочу зазначити тільки одне: збірка побачила світ, тільки дякуючи директору Новомиколаївської районної друкарні Ніні Іваївні Гуртовій, моїм добрим друзям – спонсорам – директору приватної фірми "Таюр" Юрію Петровичу Бальсанку, голові правління колгоспу імені Свердлова Григорію Олександровичу Федькові та його заступнику – колишньому моему учневі Віктору Миколайовичу Савовському.

Щиро дякую їм за матеріальну допомогу і радію, що і в наш скрутний час не перевелися добрі серця, які дбають про духовне збагачення людини-трудівника, підтримують творчі сили рідного краю".

Невдовзі після виходу у світ "Клину зеленого жита", а саме: 17 січня 1995 року Гуляйпільська районна газета вмістила відгук на збірку члена Спілки журналістів України Володимира Білого.

- Поетичну, а тепер і прозову творчість нашого земляка Івана Кушніренка знаємо давно, – писав автор відгуку, - ще з середини 60-х років. Поступово, з роками зрів і мужнів його літературний голос. І лише торік, в кінці 1995 року, йому вдалося за допомогою добрих і безкорисливих спонсорів видрукувати збірку новел, оповідань та повістей "Клин зеленого жита". Читаючи їх, ніби розмовляєш з рідними серцю людьми, ходиш милими з дитинства степовими стежками і радієш за своїх земляків, щедрих та багатих на добро, як і автор, залюблених у наш степ.

Щиро вітаю Івана Кириловича з першою літературною "ластівкою", бажаю творчого неспокою, добрих спонсорів і нових літературних збірок у 1996 році".

Гуляйпільська поетеса Наталія Квітка 20 січня 1996 році під час засідання літературно-музичного клубу "Берегиня" сказала: "Збірка "Клин зеленого жита" вийшла з друку нещодавно, відкриваючи її і читаючи чи новелу, чи оповідання, немовби заглядаєш у віконечко до сільської родини, наче сідаєш за стіл разом з цією родиною. Ідеш поратися по господарству і відчуваєш себе своїм, повністю бачиш, як на екрані, оте все сільське життя".

У 1996 році видрукувана у Гуляйпільській районній друкарні друга збірка оповідань Івана Кушніренка "Добрий знак". Сюди увійшли твори для дитячої молодшого шкільного віку. Як зізнався автор: "Для дітей і про дітей, яких люблю, пишу давно і з задоволенням". А видати книжечку допомогли ті ж спонсори, що й першу. Вітаючи автора з творчим успіхом, директор міської СШ № 3 В.Ф.Кириченко писала 2 березня 1996 року в районній газеті "Голос Гуляйпільля": "Іван Кушніренко поділився секретами своєї творчості. Йдеться про зустріч у школі – Авт.). - З цікавістю присутні послушали уривки із збірок "Клин зеленого жита" та "Добрий знак". Неприхований інтерес викликали його твори для малюків. Шкода, що ця збірка не надрукована (немає спонсорів, бракує художника). Було б чим порадувати дошкільнят, та й молодшим школярам дарунок був би теж".

30 квітня 1996 року районна газета "Голос Гуляйпільля" повідомила: "До читачів, шанувальників творчості нашого земляка – Івана Кушніренка пішла збірка повістей "Запах прив'ялого літа", до якої увійшли однойменні

повідь та ще повісті “У степовій глибинці” і “Здрастуй, молодість моя”. Це розповідь про наших славних краян-степовиків.

Збірка надрукована у Новомиколаївській районній друкарні”.

Як підмітив автор: “Відходять в історію люди, дати. Однією з великих трагедій нашого народу була Велика Вітчизняна війна і одним з величких подвигів його – перемога у ній над німецьким фашизмом. Як жили люди із степової Яблунівки у перше повоєнне літо і прагнув розповісти автор у повісті “Запах прив’яленого літа”.

“У степовій глибинці” – продовження розповіді про моїх краян, чесних і щирих та духовно багатих, які почувують себе господарями на рідній землі.

“Здрастуй, молодість моя!” – спогад-пам’ять про першу молодість”.

Письменник від щирого серця подякував своїм друзям-спонсорам: директору приватної фірми “Таяур” Юрію Петровичу Бальсанку, голові колгоспу імені Свердлова Григорію Олександровичу Федькові та його колишньому заступнику Віктору Миколайовичу Савовському за допомогу при надрукуванні книги.

Гарну, доброзичливу рецензію на згадані збірки Івана Кушніренка опублікував у газеті “Запорізька правда” 15 травня 1996 року журналіст Іван Намунко. Називається вона “Мелодії прив’ялого літа”: “З-поміж друкованої продукції, що останнім часом рясно сипонула з лінотипів у містечках нашої області, рідко можна надібати таке, котре б засвідчило про літературну обдарованість авторів. І все ж...

Коли мені випадково потрапили на очі три книжечки Івана Кушніренка, виготовлені в Новомиколаївській районній друкарні в кінці минулого і на початку цього року, я прочитав їх, сказати б, на одному подихові, дарма, що око раз у раз спотикалося об коректорські недогляди ледь не на кожній сторінці. Та все ж кожна сторінка несла в собі неповторність людського життя, була наче напоєна красою і пахощами степу ранньої весни чи пізньої осені, прив’яленого літа чи принишклого передзв’я, що теж має свій запах і негучну мелодію.

Врешті, сам автор подбав, аби його наспіви не були крикливими, як багато сучасних шлягерів, а несли в собі тиху, навіть журливу народну мелодію, в якій з журбою радість обнялась. Цей настрій передає більшість новел і повістей, об’єднаних у книжечки: “Клин зеленого жита” (1995), “Запах прив’ялого літа” і “Добрий знак” (1996), остання з яких адресована дітям молодшого шкільного віку.

Сюжети новел Івана Кушніренка позбавлені будь-якої карколомності і зовнішньої ефектності, вони прості, як бувають обставини в житті незманіжених людей, і водночас складні своєю психологічною сутністю, внутрішньою боротьбою найчастіше між спраглим коханням і подружнім обов’язком, між цнотливістю і хтивістю. Як і буває в житті, перемагає то одне, то інше. Якщо Марійка з новели “Клин зеленого жита” знаходить у собі сили відмовити Сашкові в його домаганнях кохання і залишається вірною своєму Михайлові, котрий служить в армії, та її тезка із “Зеленого вітру”, заміжня

жінка, сама в пошуках любовних утіх кидається на шию першому – ліпшому і перед її шаленістю не витримує навіть сімнадцятирічний Віталік, закоханий у Ганнусю. Заключним актом цієї новели звучать останні рядки, прекрасні своєю реалістичністю і водночас символічністю: “... Залетів у сад вітер. Він стридав, реготався, плакав, невгамовний зелений вітер надії і втрачених ілюзій”. Немає у цих оповіданнях ані найменшого надокучливого моралізаторства, і автор дає можливість самим читачам зробити свій висновок. І все ж авторська симпатія – на боці тих, хто красу вірності ставить понад усі чуттєві стосунки чоловіка і жінки, як це прекрасно відтворив незабутній Олесь Гончар і як це століттями підтримувалося українським народом, його правічною чистою моральністю. Саме в душі кращих народних традицій змальовуються ситуації, коли в молодих серцях народжується трепетно-ніжне, а за авторським визначенням, солодко-терпкувате почуття першого кохання (“Шосте поле”, “Пучок ромашок”, “У сьйві примерклого місяця”, “Серпень - місяць дощів” та інші оповідання).

Та одне змалювання народження почуття, яке б воно не було прескрасне, збіднило б авторську палітру. На щастя, цього не сталося. Почуття випробовуються часом, складними, а то й трагічними обставинами. Вірний життєвій правді, Іван Кушніренко описує такі ситуації в оповіданнях “На концерт”, “Тюхтій”, “Заздрість”, “Поминальний день”, у повістях “Запізнілий яблуневий цвіт”, “У степовій глибинці”. В останній, найбільшій за обсягом, повісті події розгортаються в степовому селі на Гуляйпіллі, де живуть такі сильні характером і красиві душею люди, як Петро Скирта і Віра Коляда, чії стосунки стали стержнем оповіді, що охоплюють близько двох років, коли зародилося чисте і гарне кохання, пройшло випробування часом, людськими пересудами і заздощами, і навіть вогнем. Щоправда, остання – пожежа на полі і героїчне рятування хліба – скоріше данина тогочасній літературній моді, аніж вірність життєвій реальності. Кажу так, бо в свій час і мені довелося піддатися спокусі героїзації, а точніше ідсализації, показуючи голову колгоспу на рятуванні хліба від вогню і загибелі героя, після чого поле стали називати його іменем. Не уникнув цього і шановний автор, хоча повість закінчується щасливим одруженням Петра і Віри і чеканням народження їхньої спільної дитини.

Та якщо “В степовій глибинці” відтворені події порівняно недалекого минулого – кінець 80-х – початок 90-х років, то повість “Запах прив’яленого літа” переносить читача в сповнене драматизму перше повоєнне літо, яке передувало трагічним для нашого села 1946 – 1947 рокам. Автор обминув, не показав перердчуття голоду, яке тоді по війні охопило наших батьків і дідів, котрі, рятуючись від нього, ладні були їхати з рідного краю світ за очі (як, судячи з біографії автора, зробили і його батьки, виїхали на Кубань). Тільки де-не-де в репліках вчувається наближення лиха (“істи ж нічого”, “із живими, які вони не були бідні першого повоєнного літа”...) та підстерігало наших людей інше лихо – недалеке відлуння війни, що калічило дітей вибухами залишених мін, нічними пострілами поліцейських недобитків, незгосними ранами тіла і душ людських, що яскраво видно на долі конту-

женого Кузьми, вдови Марії, вчителя Михайла Івановича та й інших односельчан з Яблунівки.

Незагоєність ран, завданих війною і німецькою окупацією, - ця тема з різних боків висвітлюється не тільки в названій повісті, а й у ряді новел, зокрема в оповіданні "Марія". Воно починається такими сповненими трагізму рядками: "Як страшна пам'ять минулої війни ходить вона вулицями містечка, що загубилося в таврійських степах.

- Бабо Маріє, нате копійку, - дразняться неслухи - хлопчаки, коли ступас, як біль, у вицвілі фуфайці, в білій хустці на білій голові, вибіленій за один той день..."

Стражденний образ Марії - це образ не тільки української жінки, а й символ долі України, яку не раз кидали на розп'яття. Однак не можу не заперечити авторові, котрий кульмінаційним моментом показує сцену наруги над дівчиною, прив'язаної до розп'яття Христа у церкві. У гестапо, як відомо, були більш страшні і витончені методи тортур підпільників, не виключаючи і згвалтування. Але повірити в те, що таке могло бути в церкві з благословення попа Гаврила?! Ні, автора зрадило почуття міри, а точніше мистецької правди. До того ж священик, який би він не був хтивий і розпусний, активний німецький прихвостень, зрозумів би, що такий акт осквернення храму - це й кінець його кар'єри.

І все ж... Навіть такий, сказати б по-газетярськи "лял" не затіює той факт, що в особі Івана Кушніренка маємо обдарованого літератора, котрий знайшов себе і свою неповторну, хай поки що негучну мелодію, яку сприймуть читачі. Думаю, що і наймолодші з них, яким адресовано "Добрий знак" Івана Кушніренка, з цікавістю ознайомляться з його творчістю.

Отож, хай книжки нашого земляка, редактора місцевої газети, стануть добрим знаком на його шляху в літературу".

17 липня 1996 року районна газета "Голос Гуляйпілля" у літературній хроніці повідомляла: "До шанувальників літературної творчості Івана Кушніренка надійшла збірка (на цей раз поезій), яка називається "Відгоріла зоря". Вона складається з трьох розділів, а саме: "Крила любові", "Я - яблуня з маминого літа" та "За літом літо грає ластів'яче". Третій розділ - то вірші для дітей, які їм прочитають тата і мами, а вони послухають.

Нову книгу видруковано в Оріхівській районній друкарні. Появі книги автор завдячує своїм друзям-спонсорам: директору приватної фірми "Таяур" Юрію Петровичу Бальсанкові, голові правління КСП імені Свердлова Григорію Олександровичу Федькові, голові правління колгоспу "Батьківщина" Віктору Миколайовичу Савовському та художнику, який вміло проілюстрував збірку, Володимирі Туру".

Щоб мати уявлення про поетичну збірку, прочитаємо поезію, яка дає назву збірці:

*Відгоріла зоря твоїх уст нецілованих,
Відболіла гроза тихим-тихим дощем.*

*Ну, здавалося, все вже у серці поховано,
Тільки чому в очах тихий поклик і щем?
Тільки чому стоїш і зажурена й звеснена?
Тільки чому в очах по іскрині пече?
... Я думками гребу, наче синіми веслами,
Та до серця, мабуть, не причалити ще...*

А це вірші для малят:

Весняне

*Ще учора кучугури
Звеселяли очі Шури.
А сьогодні їх нема -
Утекла уже зима.*

або:

Йшла весна

*Йшла весна весела
Через наші села.
Обійшла усі куточки:
Підросли малі листочки,
А верталася назад,
То розцвів наш біло сад.
А схотілось ще пройти,
Та мостів вже не знайти.
... Поза тином, поза садом
Підростає літо рядом.*

Творчість Івана Кушніренка, зокрема вихід у світ його книги, не залишилась поза увагою читачів. 21 вересня 1996 року районна газета "Голос Гуляйпілля" вмістила відгук "Нові твори нашого земляка" жителя м. Гуляйполя В.М. Колосовського:

- У нинішньому році в літературне життя району увійшли нові твори нашого земляка Івана Кушніренка.

Стисло, але об'ємно і образно, автор виткав реалістичне полотно долі простих сільських людей різного віку після закінчення Великої Вітчизняної війни в повісті "Запах прив'ялого літа". У ній і безутішне горе, і невимовна туга за рідними і близькими, які загинули у вогненному горнілі боротьби з окупантами, і зловісне відлуння фашистської навали, і тяжка, від зорі до зорі, праця у зруйнованому господарстві, і напівгольне життя, і невлаштований побут. На фоні цих неймовірних труднощів показана самовідданість,

мужність людей, прагнення якнайшвидше залікувати рани війни, їх повсякденний трудовий героїзм і непохитна віра в краще майбутнє.

Логічним продовженням першої повісті є друга – “У степовій глибинці”. В ній яскравими штрихами змальоване життя сільчан середини 80-х років нашого століття. Нове покоління разом зі старою гвардією сільських трударів долає нові труднощі і рубесжі, розв’язує нові проблеми. Дійсні господарі землі, працелюби, люди твердої вдачі і разом з тим, чуйні і доброзичливі, завжди в роботі, у творчому пошуку, в боротьбі за моральну чистоту взаємин.

Третя повість “Здрастуй, молодість моя!” присвячена актуальним проблемам: кохання і зради, добра і зла, щастя і кривди.

Немає сумніву в тому, що багатьом наймолодшим читачам (і не тільки їм) припаде до душі збірка оповідань під загальною назвою “Добрий знак”. Вони написані і про дітей, і для дітей.

Іван Кушніренко заявив про себе і як поет. Збірка його поезій “Відгоріла зоря” дихає задушевністю, відбиває особисті почуття і переживання автора.

Прозові твори прості за побудовою, події, відображені в них, зрозумілі й близькі кожному, пройняті любов’ю до людини, нерідко викликають душевні хвилювання. Написані мовою, близькою до говірки нашого краю, читаються легко, з цікавістю.

Іван Кирилович Кушніренко взяв неспоганий старт і можна висловити надію, що він не обмежиться досягнутим і, удосконалюючи свою майстерність, напише ще чимало творів про наше життя.

1996 рік справді став “урожайним” для Івана Кушніренка. На прикінці того року побачила світ четверта за рік, а загалом п’ята, його збірка оповідань “Жайворонки над степом”. В ній були зібрані твори, написані в 1996 році. В анотації до книжки говориться: “Жайворонки над степом” – п’ята книжка Івана Кушніренка, до якої входять нові оповідання.

Колоритні, незабутні характери, гарна народна мова, тонке відчуття психологічних настроїв героїв, любов до рідного степу і людей праці – визначальні особливості прози Івана Кушніренка”.

У “Рядках щирої вдячності” автор писав: “Шановний читачу! Ось і відбулося твоє побачення із героями моєї збірки оповідань “Жайворонки над степом”. Вони різні за вдачею, характерами, але люди здебільшого чесні, відкриті і незахищені перед злом, несправедливістю. Я люблю своїх степовиків-краян, які є героями оповідань, і зичу їм щастя, добра і удачі, а працювати на землі вони завжди вміли.

За вихід у світ “Жайворонки над степом” від усього серця складаю щирі вдячність моїм друзям-спонсорам, а саме: керівникам приватної фірми “Татор” Тетяні Васиївні та Юрію Петровичу Бальсанкам, голові правління КСП імені Свердлова Григорію Олександровичу Федькові, голові правління колгоспу “Батьківщина” Віктору Миколайовичу Савовському та начальнику Гуляйпільського районного шляхового ремонтно-будівельного управління Миколі Івановичу Андрушину.

Міцного здоров’я, довгих і радісних літ, особистого щастя і благополуччя Вам, дорогі мої!”

15 березня 1997 року в райгазеті “Голос Гуляйпілья” “Слово про земляка” сказав поет Іван Сухар: “У народі здавна кажуть, що той справжній чоловік, хто на своїм віку викопав криницю, посадив дерево і народив сина. А ось мій земляк Іван Кушніренко до всього цього ще й написав декілька книг. Це і лірика, і проза, це вічні роздуми, як про нашу минувшину, так і про сьогодення. Це невеличкі за об’ємом книжечки, написані щирою рідною мовою, про життя-буття близьких людей-односельчан і трудівників навколишніх хуторів.

Читаючи ці коротенькі оповідки і вірші, наче спочиваєш розумом і серцем, переймаєшся повагою і теплом до автора. Іван Кирилович своїм родоводом походить з колишнього села Буряківки, тепер Васинівка, що на Оріхівщині. Саме звідти і пішов рід Кушніренків одним своїм ключем по білому світу і по Кубані, і по милій серцю Гуляйпільщині. Те село примостилося по річечці Жерсбець, де ще за моєї пам’яті понад берегами пульсували джерела з водою доброю, цілющою, солодкою. Мабуть, то оті ще дідизни дива і тепер так щедро б’ють із Іванового серця і захоплюються ними діти і дорослі.

Як добре, що не збідніла наша земля жайворами над степом, запахом прив’ялого літа та клинами зеленого жита, напрочуд-щирою поезією. Щастя ж тобі, земляче, на високе слово, за силівську любов та повагу до України та її простих людей трудівничих”.

9 квітня 1997 року в райгазеті “Голос Гуляйпілья” враженнями від прочитаного “Хай святиться ім’я твоє, любове” поділилася жителька м. Гуляйполя вчителька-пенсіонерка Леся Павлівна Самойленко:

- Яюсь потрапили до мене декілька збірок оповідань і віршів нашого місцевого автора Івана Кушніренка. Звичайно, як вчителька, спершу читаю збірку оповідань “Добрий знак”, написану для дітей молодшого шкільного віку. З якою теплою і ніжністю вимальовує автор образи своїх маленьких друзів (відчувається рука педагога), що вони уважні, працьовиті, залюбки навчаються, допомагають людям старшого віку, доглядають “Обеліск на кручі” і ведуть пошукову роботу. Тож, щоб не забути минулого і вирости справжніми патріотами України, треба любити свій народ, для цього вчитися і працювати. Дійсно, це “добрий знак”, якщо діти виростуть розумними, свідомими, працьовитими громадянами.

Гарно написано багато творів про трударів полів і ферм, як любовно називає їх автор, степовиків (“Клин зеленого жита”, “Запах прив’ялого літа”, “Жайворонки над степом”). Бо все-таки є головний рушій будь-якої творчості: любов до того священного куточка великого Всесвіту, який зветься твоїм рідним селом. То ж герої його оповідань живуть і працюють в селі. З великою шановністю ставиться до них письменник: вони мудрі, чесні, сумлінні, працьовиті, але не захищені від несправедливості. І автор не байдужий: скільки жалю, болю і співчуття висловлює він, зокрема, до своєї героїні оповідання “Посмітюха” Валентини Сергіївни. Ця літня жінка в старому одязі і

взутті шукає на смітнику щось їстівне – “добавку до пенсії”, як говорить вона. “Хіба мені не кривдно, що більше 40 років віддала колгоспу, а мені пенсію таку дали, як і тому, хто все життя в холодку прохолоджувався? Тоді людиною себе почувала, а хто я тепер? Хто про нас думає? Кому ми, люди похилого віку, потрібні? Де ж та, як тепер кажуть, соціальна справедливість?”

Взагалі в цих збірках багато оповідань, які без хвилювання не можна читати. Думається, нема глухих чи сліпих, а вся глухота від сердець кам’яних.

Сподобалась і поезія Івана Кушніренка, зокрема, збірка “Відгоріла зоря”. Вона складається з трьох розділів – душевна інтимна лірика (“Крила любові”), коротенькі, але змістовні і зрозумілі вірші для дітей (“За літом літо грає ластів’яче”), про любов до свого краю, природи, матусі і рідного дому (“Я – яблуня з маминого літа”):

*Не мислю України без Дніпра,
Як хати я не мислю без матусі,
Не мислю світ без торжества добра,
І де б не гелготали наші гуси.
Не мислю світ без правди на землі,
Як щастя я не мислю без Вкраїни,
Не мислю, щоб народи були злі,
Я вірю в доброту людини.*

Обережно, ніжно, природно справедливо пише письменник вірші про світле почуття кохання.

*Любов моя, моя
Пресвітла муко,
Без тебе я на світі –
Лиш бур’ян...*

або...

*Що є найкраще у цілому світі?
Знать все життя, що мене любиш ти.*

Особливо сильне, щире перше почуття, і тоді хочеться, щоб воно було вічним, бо почуття кохання, любові притаманні кожній людині і в будь-якому віці – це природно і від цього нікуди не дінешся. Ось у вірші “Тітко Ганно” – вже немолода жінка оплакує своє кохання:

*Скільки сліз пролили ви
У місячні ночі,
Коли серце кричало
Й хотіло любові.
А Корній не вернуєсь...*

Отже, любов – вічне почуття і зоря його не відгорає.

*Серце прагне щастя,
Ніжності,
Чую тихе: “Я іду”.*

Що ж, старість прагне спокою, тепла, любові ближніх, а молодість наповнює душу благородними поривами, робить людей романтиками і трохи ідеалістами. Та хіба ідеали добра, вірної любові, материнської ласки комусь завадили? Хай святиться ім’я, Любове! А автору – натхнення і творчих успіхів, хай світить і не згасає його творча зоря”.

В 1997 році в Новомиколаївській районній друкарні Запорізької області з’явилася шоста збірка оповідань “Співуча криниця” Івана Кушніренка. Адресована вона наймолодшим нашим читачам – дітям дошкільного віку, які з інтересом її сприйняли. І знову від оповідань повіяло теплом і щирістю, нав’язаних вчинками юних героїв оповідань.

Влітку 1997 року в житті Івана Кушніренка трапилася надзвичайна подія – травма, яка надовго вибила його із творчої колії, але він знайшов мужність повернутися у стрій і тепер працює у співавторстві з місцевим краєзнавцем Володимиром Іллічем Жилінським над матеріалами до історії літературного руху на Гуляйпільлі. За цю неслегку справу автор взявся, відклавши рукописи роману і оповідань, бо переконаний: література рідного краю заслуговує на те, щоб її знали не тільки на Гуляйпільлі, а й по всій Україні...

В 1999 році у Гуляйпільській районній друкарні побачила світ перша частина книги “Чисті джерела” (До історії літературного руху на Гуляйпільлі). Автори її – Іван Кушніренко та Володимир Жилінський.

Книгу складають матеріали з історії літературного руху на Гуляйпільлі, охоплюючи період з дев’ятнадцятого століття і до вісімдесятих років двадцятого включно. Переважну більшість їх взято з Гуляйпільської районної газети, хоч використано й інші джерела.

Видання адресувалось шанувальникам українського художнього слова, передусім – учням загальноосвітніх шкіл, коледжів і ліцеїв, студентам-філологам – всім, хто вивчає літературу рідного краю.

Про свій задум автори у “Передньому слові” написали так:

“Духовні джерела, звільняючись від чужого, наносного, відкривають цікаві факти, повертають призабуті імена з історії рідного краю, зокрема і літератури.

Загальновідомо, що Гуляйпільля, наш степ, річки Гайчур і Янчул, стали колиською для творчого зростання багатьох відомих українських поетів, письменників. А чи знаємо їхні імена, твори? Добре, що в школах, вузах вивчають літературу рідного краю. Але де взяти навчальні посібники?

Книга, яку ви взяли в руки, – перша спроба зібрати, систематизувати, покласти в хронологічному порядку все, що друкувалося з літератури в Гуляйпільській районній газеті з середини 30-х років двадцятого століття і до наших днів, хоч використано й інші джерела...

Відкриємо книгу і припадемо спраглими вустами до чистих джерел духовності, заглибімося у світ дивний, несповторний, світ творення художньої літератури, народження талантів”.

Перша частина складається із семи розділів.

Повідомлення про вихід книги давали газети “Запорізька правда”, “Индустриальное Запорожье”, “районка”. Відгуки та рецензії написали: професор, доктор філософських наук, М.П.Зима, доктор філологічних наук, професор, декан філологічного факультету Донецького державного університету, член Національної спілки письменників України В.В.Оліференко, доктор філологічних наук, професор Макіївського економіко-гуманітарного інституту В.Соболь, доцент названого вузу Є.Ф.Морозова, доцент, завідувач кафедри української філології та культурології Макіївського економіко-гуманітарного інституту Л.Є.Гаврилова.

У червні 2000 року відбулося відкрите засідання районного літературного об’єднання, на якому було обговорено першу частину “Чистих джерел”. 12 липня про це написала газета “Голос Гуляйпілья” під рубрикою “Зустріч з новою книгою”:

“На відкрите засідання районного літературного об’єднання “Калинова сопілка”, окрім її членів, прийшли також працівники культурних і освітніх закладів міста, а загалом всі ті, хто цінує красне слово, поважає історію рідного краю.

Відкрила зібрання і вела голову об’єднання, член Національної спілки письменників України Л.Г.Геньба.

- Сьогодні ми зібралися у цьому залі, щоб обговорити вічну і суцю проблему – існування людини в цьому суспільстві, а разом з нею і творчий матеріал, який творить сама історія, - сказала Любов Григорівна.

- Сьогодні у нас на обговоренні нова книга місцевих авторів: письменника і журналіста І.К.Кушніренка і краснавиця В.І.Жилінського “Чисті джерела”. Я переконана, що ця книга залишиться значним доробком в історичній спадщині Гуляйпільщини. Вона є тим фактом, який утверджує перш за все людину на цій землі. І як тут не згадати нашого великого філософа і пророка Григорія Сковороду, котрий із сивої-сивої товці століть мудро промовляє до нас, нащадків, такими словами: “Всяк мусить пізнати свій народ і в народі – себе”.

“Чисті джерела” – це перша книга, в якій відтворена історія літературного руху на Гуляйпільлі від його заснування до 80-х років ХХ століття. І як пишуть у своїх відгуках науковці, автори зробили велику і надзвичайну справу. Вони відкрили широкому колу читачів багатобарвний художній дивосвіт одного з найкращих куточків нашої України.

Зі сторінок книги віє авторською любов’ю до рідного краю, чистим і поетичним захопленням своєю землею, “безмежним, незайманим степом” “ковилем та тирсою під голубим небом...”

Любов Григорівна знайомить присутніх з першими відгуками, які вже надійшли на “Чисті джерела” від наукової громадськості. Їх справді варто обнародувати.

Ось які думки висловив професор В.Соболь з Макіївського економіко-гуманітарного інституту: “До читача прийшла нова книжка. Видана не в Києві чи Харкові, а в легендарному містечку Гуляйполі... І повідала ця книжка під назвою “Чисті джерела” про духовний світ, про вічне і добре, що йому суджено перетривати нас, смертних. Вже саме видання цієї книги у наш драматичний час можна вважати подвигом її авторів В.Жилінського, І.Кушніренка і спонсора О.Дудки. Незаперечним достоїнством книги є прагнення авторів заповнити білі плями в історії літератури рідного краю...”

Доцент Є.Ф.Морозова: “Суттєвою особливістю стилю “Чистих джерел” є неігнорна любов авторів до своїх героїв, щире бажання вивести їх із небуття, познайомити з ними читачів-сучасників. Поєднуючи історичні, біографічні відомості про того чи іншого учасника літературного процесу з літературознавчим аналізом творів, автори часто супроводжують “фактичну інформацію” особистими зауваженнями, що наближають віддалені у часі події до нашого сьогодення, що створює неповторну атмосферу розповіді, духовно збагачує читачів. Книжка “Чисті джерела” – внесок у скарбицію української літератури...”

Доцент Л.С.Гаврилова: “...Відчувається справжня дослідницька захопленість авторів, що відтворюють життєвий і творчий шлях своїх земляків В.А.Косовцова, Гр.Кернеренка, Ів.Рачинського, Є.А.Карпенка. Особливо треба відзначити методологічний підхід до осмислення літературного життя Гуляйпілья. Здійснена спроба простежити духовний зв’язок поколінь. Детально відтворюється розвиток літературних і духовних традицій засновників гуляйпільського культурного середовища в творчості М.Д.Гайдабури, М.С.Тардова, Н.М.Лур’є, Л.А.Юхвіда, В.А.Лісняка. Література сьогодення постає в книзі як поетичний вияв працелюбної вдачі гуляйпільців. Не випадково, що такі прізвиська, як В.Діденко, О.Дашевський, Г.Лютий, Л.Геньба знають далеко за межами Гуляйполя... Сьогодні, в час національного відродження, з’явилась ще одна кришталева криниця, на царину рідної культури вийшли нові імена. Ми продовжуємо пізнавати свій народ, а в народі – себе”.

Л.Г.Геньба запросила до розмови авторів “Чистих джерел” В.І.Жилінського та І.К.Кушніренка – поділитися тим, як добувався матеріал і опісля все те переправлялося в слово. Авторі плідно продовжують працювати над продовженням задуманого циклу, вже завершено роботу над другою частиною “Чистих джерел”. Іван Кирилович висловив велику вдячність усім, хто був причетним до виходу у світ “Чистих джерел” – спонсору О.І.Дудці, художнику О.М.Рябку, директору друкарні М.М.Азарову та іншим.

Не міг не взяти слово директор друкарні М.М.Азаров. Адже це з його благословення рукопис, авторський задум втілюється в нову книгу. “За останнє десятиліття, - за словами Миколи Миколайовича, - тут вийшло близько 30 книг місцевих авторів. Всі книги для мене, як діти для батька, - до-

рогі. Тримаси в руках книгу, а тебе охоплює таке незбагненне щастя... Такий слід лишила і ця презентована книга. Так що книга знайшла свого читача і тепер будемо чекати виходу у світ її продовження..."

- ...Разом з усіма учнями і вчителями-словесниками висловлюємо глибоку вдячність авторам цієї унікальної книги, - це думка вчителя - пенсіонера і літератора В.Д.Куторницького. - А які відкриття чекають читача. Ви відкриваєте для себе поетичний світ В.Косовцова, Гр.Кернеренка, Н.Махна, С.Піщанського, Л.Верьовки, І.Азарова та інших зачинателів літературного руху на Гуляйпільлі... Книга потрібна тому, що із цього чистого джерела можна брати і брати знання, які зміцнюють життя будь-якої людини.

- Поява такої книги - подія неординарна, - сказав художній керівник народного хору, учитель школи мистецтв Б.Й.Бурбура. - І дуже потрібна. Людську душу зігріває вогонь пам'яті про наших талановитих пращурів. І цей вогонь запалили автори "Чистих джерел", досягнувши оком дослідників великий шар історичної хроніки й донесли до читача постаті письменників, художників, композиторів - славних патріотів України, нашого краю. Адже своєю спадщиною вони того і нас вчать і тим вони дорогі нам. Тож хай той вогонь пам'яті горить незгасно...

- Я читач рядовий, - сказала В.П.Мамонтова. - І ось, прочитавши "Чисті джерела", не мудруючи, скажу щиро: книга увійшла в мене...

Брали слово й інші промовці - вчитель школи мистецтв В.Г.Коростильов, директор музею Н.І.Дідовець, поетеса В.Забава та інші, і всі ділилися своєю зацікавленістю новою книгою.

І раз по раз звучала народна пісня у виконанні народного хору РБК, органічно влітаючи своїми перлинами у тканину розмови на презентації. І це було так зворушливо, незабутньо. Бо в тих піснях лишилась творча наснага згадуваних талановитих земляків."

11 листопада 2000 року районна газета "Голос Гуляйпільля" в інформації "Є і наші у "Січовому Парнасі" повідомляла: "В останній день жовтня відбулася значна подія в Запорізькому державному університеті, презентація антології "Січовий Парнас". До неї увійшли кращі зразки поетичної творчості близько сорока вихованців названого вузу.

Упорядкував унікальне видання і підготував біографічні довідки авторів професор, доктор філологічних наук, член Національної спілки письменників України Віктор Антонович Чабаненко".

Серед авторів антології є й Іван Кушніренко. Його добірка складається з 10 поезій ("Не мислю України без Дніпра", "Що не кажіть, а все-таки здорово", "Яблуні з маминого літа", "Мати прикрасила хату", "Журавлі", "Ранковий етюд" та ін.). Ось одна із них:

*Що не кажіть, а все-таки здорово
Бути Людиною на землі!*

Сонце у чоботах кирзових

Грузне в тугій ріллі.

Весна босоніж крокує

По чорних купинах степу.

Скоро, ой скоро нагрянуть вітри,

Косу її розчешуть.

Жити - значить любити й ненавидіти,

Топтати свої стежки.

Дерев зелені антени

Знялися над хатою

І проростають у сині світи.

Людина вивчає всяку всячину,

Розламає чорні шкоринки Всесвіту.

Земля у поривному поспіху,

Ніби складає зимову сесію.

Людиною - дуже важко,

Ще тяжче бути собою.

У квітні 2002 року у видавництві Дніпропетровського національного університету за сприяння заслуженого діяча науки і техніки України, академіка Академії наук вищої школи України, доктора філологічних наук, професора Дніпропетровського національного університету Володимира Олександровича Горпинича (земляка - родом із с.Варварівки Гуляйпільського р-ну - Авт.) побачила світ перша частина книги "Література Гуляйпільщини" ("На пругких вітрах") Івана Кушніренка, створена у співавторстві з краєзнавцем Володимиром Жилінським. Спонсорами її виступили директор та головний бухгалтер ТОВ "Батьківщина" Віктор Миколайович Савовський та Олена Григорівна Дуб'яга, директор ТОВ "Перемога" Леонід Васильович Горпинич та директор ПСП "Мир" Олександр Григорович Чуб (всі з Гуляйпільського району).

Книга містить 21 нарис (літературний портрет) про письменників Гуляйпільщини таких, як Віт Косовцов, Грицько Кернеренко, Іван Рачинський, Єлисей Карпенко, Михайло Тардов, Анатоль Гак та ін.

Автори перших відгуків та рецензій (В.Куторницький, І.Нежижим, А.Рекубрацький) на "Літературу Гуляйпільщини" ("На пругких вітрах") відзначають, що "праця літературних слідопитів - подвижницька і варта тільки вдячності. Адже це їх стараннями до нас тепер прийшли, вірніше, повернулися із вічності нові імена в своїй чистій іпостасі таланту і патріота, інші, дякувати Всевишньому, - живі і плідно продовжують працювати на царині літератури, збагачуючи духовне надбання нації".

В 2002-му році побачила світ збірка "Фольклор Гуляйпільщини" (підготовлена у співавторстві), в якій зібрані і записані зразки української народ-

ної творчості (пісні, прислів'я, приказки, легенди, бувальщини, загадки, частівки, усмішки тощо) та історичний нарис "Гуляйпільський "Сільмаш" про Гуляйпільський завод сільськогосподарських машин.

На закінчення розповіді про творчість Івана Кушніренка даємо уривок з листа вчительки, поетеси, члена Національної спілки письменників України Тетяни Сугалової, що мешкає в с. Червоне Поле Бердянського району Запорізької області, писаного 16 серпня 2001 року.

- Отримала сьогодні неоціненний дарунок, - пише Івану Кушніренку Тетяна Іванівна, - від Ольги та Андрія Будугаїв (Ольга і Андрій – поети, Ольга родом з Гуляйполя – Авт.) – книги гуляйпільських авторів і ваш "Клин зеленого жита". Торкнулася вечором її сторінок – і відчула себе неначе знову студенткою. Давно не читала чогось такого – свіжого. Ще не прочитала всі "краплини ранкової роси" вашої книги, а вже серце радіє і хвилюється (у Вас тонке чуття людських душ і поетичне бачення світу).

Дякую Вам за дивні новели і повісті.

По-доброму позаздрила всім читачам Гуляйпільської районної газети за те, що мають можливість знайомитися з творчістю письменників рідного краю.

Ще раз дякую Вам за твори, які відроджують душу".

Тетяна Сугалова присвятила вірша Іванові Кушніренку:

*Гуляє Поле – Гуляйполе,
Лунають вірші на весь світ,
Народжені любов'ю й болем,
І злетом сивої трави.*

*Гуляє Поле і не спиться –
Ген-ген! – моєму журавлю.
А в жмені спить дурна синиця,
Що я її вже не люблю.*

*І зорі падають у долину,
Серпами скошені. Дива!
Гуляє Поле – Гуляйполе,
Що аж витьохкують жнива!*

*В безсонні марять осоки
Про стан тонкий, дівочий спів.
І місяць-лицар тихим зорям
Лле-наливає свій напій.*

*Стомилось Поле, наче бджілка,
Дітей колижуть солов'ї.
І лиш калинова сопілка
Зніма вершечки снів з гаїв.*

Маркіянова пісня (Оповідання)

У селі Вербовому добра слава йшла про столяр Маркіяна Сливу. То ж не даремно, коли проходив мимо красеня-клубу чи двоповерхової школи-десятирічки, серце наповнювалося гордощами. Знав: там і його частка праці і душі лишилася на радість дорослим і малим вербівчанам. А ще він любив пісню.

- Недаремно в роки моєї молодості, - сміявся, - співалося, що вона жити і будувати допомагає.

З піснею Маркіян ніде не розлучався. З нею жив і зводив власну хату.

Ставити її молодятим допомагало все село. Односельці дружно виходили на толоку, робили саман з рудої глини, валькували стелю (стіни Маркіян вигнав разом з братами). Крокви, причілки ставилися за активної участі хазяїна.

- Нічого, любя, - говорив Маркіян дружині, - до осені – і увійдемо у свої хорони, аби здоров'я та мир у світі, більшого не треба.

Коли дерева одяглися у багряне золото і в повітрі закружляли нитки бабиного літа, Маркіян і Дуня справили вхідини у нову хату. І зажили дружно та щасливо.

Через рік народився у них русявочубий Сашко, а там – Маринка, за нею Катруся. Не зчулися батьки, як діти вирости, піднялися і покинули рідне гніздо. А батько й мати лишилися у хаті, що зводили своїми руками, що донедавна гула дитячими голосами, а тепер притихла, задумалася, дивлячись на самотніх старих, здоров'я яких підупало з роками. Та й ні з того ні з сього у Маркіяна почало давати знати про себе серце: то здавить у грудях, що й дихнути важко, то попустить. В такі хвилини Маркіян бувало казав: "Все, відпрацювався віл".

- Ну, що ти, - припадала дружина біля нього. – Ясно, що напрацювався (дай, Бог, кожному так), але падати духом нічого. Он чекають твоїх столярських рук недобудовані хати на новій вулиці, а ти...

Він вичувато посміхнувся до неї і вона ладна була розревітися на усенький білий світ, але стримувалась: не можна його хвилювати. Тому теж посміхалася у відповідь і казала: "Ану, давай, батьку, почнемо оту нашу найулюбленішу, якою прихилив мє серце до свого". І вона тихенько починала: "Ой у вишневому садочку, Там соловеєчко щебетав..."

Маркіян спочатку прислухався, а тоді і сам долучався до пісні. І вже у два голоси вони вели мелодію, близьку їхнім серцям:

*"Ой у зеленому садочку
Козак дівчину увіщав.*

Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,

А-а-я, ох-ох-ох,

Козак дівчину увіщав..."

На зморшкуватому обличчі розгладжувалися борозенки, кушисті брови піднімалися, а сірі очі, наче випромінювали світло і тепло. І у дружини відлягало від серця.

Згодом Маркіян піднімався з ліжка і брався до роботи: тупцював у столлярну чи вистукував молотком, сидючи чорногузом на нових кроквах у хаті новоселів. І там заводив:

"Ой у полі при дорозі

Лежить камінь мармуровий,

А на тому каменеві

Сидить хлопець чорнобровий",

або:

"Ой у полі три криниченьки,

Любив козак три дівчиноньки –

Чорнявую та білявую.

Третю руду та поганую".

Співає чоловік на даху, а товариші тільки прислухаються та жартують: "Наш соловейко".

- Значить, є ще порох у порохівницях, - гомоніли односельці, - раз виспівує чоловік.

Через любов до пісні пішов у сільський хор художньої самодіяльності, згодом загитував і дружину. І ото вечорами, як попорають худобу, так і йдуть, бувало, до клубу.

Він – у чистій сорочці, випрасуваних штанях, на голові йоржик сивий стирчить, а в очах задержуватість горить. Вона – у білій хустині, святковому платті (чи в блузі і спідниці), коси акуратно складені на голові, а карі очі цвітуть цікавістю.

- І куди це ви, куди, з кумом причепурилися? – бувало запитувала кума Людмила, виглядаючи на вулицю із-за огорожі.

- До клубу – поважно відповідала Дуня. – Може і ви з нами, веселіше буде? – запрошувала.

- Та ні, - віднікувалася. – У мене свій клуб: прийшов чоловік з ферми п'яний, як чіп, і дає концерт. О, чуєте, як виводить, - зупиняла на хвилю кумів.

- Пропав чоловік, - зітхав Маркіян. – Доки не заглядав у чарку, був тихий, сором'язливий. А це як зірвався з ланцюга.

- Хіба ж він один? – озивалася Дуня. – У Макарів сина вигнали з інституту, бо написав і затіяв бійку. Йому – сором, а батькам – горе.

Сільська вулиця жила своїм звичним життям і не зважала на пару, що прямувала до клубу.

Щоб тільки баба Дуня не дала, аби і сьогодні вони з Маркіяном поспішали до клубу. Та знову звалили його болячки і він тільки ніяково по-

сміхасться до дружини, яка клопочеться біля нього. Приймає ліки і, щоб її розрадити, неголосно починає:

"Сонце низенько, вечір близенько.

Спішу до тебе, лечу до тебе,

Моє серденько!"

А вона, непомітно від нього, змахує сльози з вій і підтягує, дещо міняючи текст пісні:

"Я ж обіцялась тебе вік любити,

Ні з ким не знатись, усіх цуратись,

А для тебе жити!"

Він вдячно легенько тис її руку, помережану синіми венами і, заплющивши очі, слухав: відпочивав душею.

У тихі вечори, закосичені сумом, згадували старі роки, прожиті разом, дітей, сусідів та односельців, з якими доводилося працювати в колгоспі від зорі до зорі, а також і тих, хто вирвався з колгоспного ярма, подався у місто і відірвався від рідного коріння і не прижився там, як слід, на асфальті.

- Днями повернулася з міста, - розповідає Дуня чоловікові, - старша дочка Кириків разом з чоловіком. Допрацювали там до пенсії, залишили квартиру дітям, а самі приїхали доживати віку в село.

- Потягло все-таки в рідний край, - повагом обізвався Маркіян, - бо скільки не живи в чужому краю, а додому хочеться.

Передіхнув часину. І повів спочатку тихо, тремтливо, а далі сильніше, дужче і дужче, і ніби зростав на очах у дружини:

"Повій, вітре, на Україну,

Де покинув я дівчину,

Де покинув карі очі,

Повій, вітре, опівночі..."

Вона йому допомагала:

"Між горами там долина,

В тій долині єсть хатина,

В тій хатині - дівчинонька,

Дівчинонька-галубонька..."

А сльози (поза її волею) котилися по щоках, капали на фартух, під який ховала натруджені руки.

- Мати, - розплющувач очі, - ти плачеш? Ану, давай, ось цієї:

"Цвіте терен, цвіте терен,
А цвіт опадає,
Хто в любові не знається,
Той горя не знає..."

Вона витирала сльози і підхоплювала:

"А я молода дівчина,
Та й горя зазнала,
Вечероньки не доїла,
Нічки недоспала..."

- Ай-я-я, - хитав сивим йоржикам. - Яка ж ти неповоротка, дівчино? І недоїла, і недоспала, - бризкають сміхом сірі очі. І в баби світлішає на серці: "Можже ж пройде хвороба? Можже ж відпустить?"

- А пам'ятаси? А не забув? - перебивають старі один одного, згадуючи молоді та зрілі літа.

- Чис ж ото дівча стояло, в руках квіти держало? - сміється Маркіян молодод, як колись. - Не забула, як уперше здибалися на лузі біля річки: я теля шукав, що шаснуло в бур'яни, а ти вінок плела із лугових квітів і на голову собі приміряла.

У сизих вечорних сутінках ти здалася мені русалкою, що вийшла з води на зелену траву та й загаялася. А я, не знаю чого заспівав:

"Ой вийди, вийди, серце-дівчино,
Як млиновеє коло,
Ой вийди, вийди, серце-дівчино,
Та промов до мене слово..."

А ти візьми та й підхопи:

"Ох, і рада б я та виходити
І з тобою говорити,
Так судять-гудять вражії люди,
Хотять же нас розлучити..."

Пісня поєднала і повела нас за собою.

- Так, так, Маркіяне, - ствердно хитала білою головою. - А пам'ятаси, як на честь нашого первістка Сашка ти приніс мені у пологовий будинок цілий оберемок квітів.

- Тоді я на radoцях вирвав півбалки, - жартував.

- А як народилася Марина, прийшов з осінніми айстрами, а як Катруся, то приволік віз запахуцого синього бузку, - згадувала, поправляючи йому подушки. - Та годі балачок, краще відпочивай.

Він склепив повіки, рівно дихав, засинаючи, а вона стиха мугикала:

"На городі верба рясна...
Там стояла дівка красна.
Хорошая та вродливая,
Її доля нещасливая..."

- Жаль, що захворів Маркіян, - думала. А так у них з ним, можна сказати, доля була щаслива: сорок років у парі прожили, як ті друзі-соколи, ні разу не скривдивши один одного.

Коли засинав чоловік, тулилася і собі біля нього, сторожко, як та пташка, наслуховаючи його дихання.

... Ще зимовий світанок не підіймався із-за снігових кучугур, а Маркіяну зробилося зле. Хотів підвестися з ліжка і не зміг. Права рука і нога відмовлялися слухатися.

- Дуню, чуєш, - тихо покликав.

- Що тобі? - підхопилася білим привидом на ліжку.

- Накапай капель, - тихо попросив, - щось дуже погано.

Вона закрутилася чайкою біля нього. Коли ранок піднявся із-за обрїю, збігала до сусідів і подзвонила в лікарню, попросила, щоб приїхав лікар до чоловіка.

Молодий хлопець у білому халаті уважно оглянув хворого і похитав кучерявою головою.

- Хворому потрібен спокій, - промовив. - Я зроблю укол, а ви пильнуйте, - звернувся до баби Дуні, - щоб він не вставав із ліжка.

- Лікарю, а це дуже серйозно? - благально склала руки на грудях.

- Сподіваймося на краще, але... я не Бог.

- Можже б його краще у лікарню, - заїкнулася.

- Підняти і транспортувати не можна ні в якому разі, - застеріг лікар. - Інсульт не любить жартів.

Давно поїхав лікар сніговою вулицею. Маркіян заснув, а вона порастється по господарству та журиється: "Треба дітям сповістити і готуватися до найгіршого".

А воно і не забарилося: хвороба відібрала у чоловіка мову. І тепер він тільки сумно дивився на дружину і безсилі сльози котилися по щоках. Бачачи його смуток, вона тихенько повела:

"Віють вітри, віють буйні,

Аж дерева гнуться...

Ой як болить моє серце,

А сльози не лються!

Трачу літа в лютім горі

І кінця не бачу,
Тільки тоді і полегша,
Як нишком поплачу...

Чоловік дивися на неї широко розкритими очима, а тоді і сам нерозбі-
рливо, а далі сміливіше почав підтягувати:

"Не допоможуть сльози горю,
Серцю легше буде,
Хто щасливим був часочок,
Повік не забуде..."

Вона почула його голос і стрепенулася: "Рідний! – погладила по свому
йоржнику. – Ти говориши?" – Він заперечливо хитнув головою: "Співаю", –
розтяг по складах.

- Молодець, - похвалила.

І тепер, коли треба було щось у неї запитати, він звертався пісенним
речитативом. Так пісня стала у пригоді, зробилася місточком, що єднав
серця двох немолодих людей, давав змогу спілкуватися.

Тепер довгими зимовими вечорами, коли випиті ліки і болі стихували-
ся, а мороз поскрипував попід вікнами, у теплій затишній хаті можна було
почути нехай і нерівні, але знайомі односельцям голоси Дуні і Маркіяна, які
розповідали і про стежину в ріднім краї; і про степи, де вітер землю голу-
бить; і про хусточку червону; і про лелеченьків, які летіли з далекого краю;
і про коней, що бігли через степ, де червоний мак росте; і...

Дружина дивилася на чоловікове обличчя, що одухотворялось співом, і
думала, що може ж хвороба відступиться, відпустить її дорогого Маркія-
на, тому щовечора заохочувала його до співу і він старався, з трудом ви-
мовляв слова, що клекотіли, як орли, в грудях. І коли, лютого на морози та
сніги зимового вечора, вихлюпнулося з його грудей:

"Забіліли сніги, забіліли на цілому світі.
Опадає листок, як зів'яле чайне крило, -
Там, де ми відбули, там, де наше відтьохало літо,
Забіліли сніги... забіліли сніги, замело..."

і раптом обірвалося на півслові – вона упала йому на груди чайкою-
вдовою...

...День стояв морозний і кучугури перекривали сільську вулицю, якою
вербівчани на руках несли домовину до кладовища. Разом з похоронною про-
цесією ішов сільський хор художньої самодіяльності і співав:

"Бігли коні зривасті,
Грало полум'я в зривах.
Над розгонистим степом
Стала тиша в зеніт.
Не спинити нікому,
Не догнати нікому,
Не вернути ніколи
Молодих наших літ..."

Баба Дуня припадала до холодно-строного Маркіяна, що вже не дуже
дослухався до пісні і до того, що невиразно шепотіла вона губами: а дру-
жина чи то наввіки прощалася з чоловіком, чи, може, підспівувала хору, того
ніхто не чув, крім них двох...

ГРИГОРІЙ ЛЮТИЙ (1949)

Махновець я, махновець,
А дід мій був козак...

Григорій Лютий

Так своєрідно заявив про себе в середині 90-х років двадцятого сто-
ліття відомий український поет Григорій Лютий.

Народився Григорій Іванович 7 лютого 1949 року в м. Гуляйполі Запор-
ізької області в сім'ї вчителів. Закінчив міську середню першу та музичну
школи, філологічний факультет Запорізького педагогічного інституту в 1973
році (заочно).

Працював баяністом у Любимівському сільському будинку культури,
вчителем української мови та літератури в СШ №2 м. Гуляйполя, редагував
коліоспні багатотиражні газети, був кореспондентом Гуляйпільської район-
ної газети.

З 1971 року керував районним літературним об'єднанням "Калинова
сопілка".

Перший вірш "В Гуляйпільському гайку" надрукував 23 квітня 1966 року
в районній газеті. А 2 квітня наступного року "районка" видала такий вірш
поета-початківця:

Знов стежками дитинства йду.
В серці – спогадів буйний хміль.
І здається: от-от знайду
Час дитячих моїх дозвіль.
Все знайоме, все рідне скрізь –

Осокори, штахетник, сад.
Груші листям шумлять:
"Залізь,
Потруси наш медовий град".
Над левадами м'яч зліта.
Хтось гукає: "Грицько, веди!"
Відлетіли дзвінки літа,
Коли бігав і я туди.
На усмішки хлоп'ят дивлюсь,
Переповнений виром дум.
І мене огорта чомусь
За дитинством легенький сум.

Настрій поета можна зрозуміти, бо закінчувалося не фізичне, а поетичне дитинство, де автор зустрів мудрого поета – наставника Василя Діденка. Автор славнозвісної повісті "На долині туман". Далі – поетична юність, в якій першим другом був поет Геннадій Літнєвський. Школа Діденка особливо відчувалася у віршах початку 70-х років.

Наприклад, 14 жовтня 1967 року в районній газеті бачимо поезію "Літо":

Брилі пахучих соняхів
Схиляються на шлях.
Ранковий промінь сонечка
Гойдається в житах.
Передзвонами срібними
Наповнилася вись.
Іду краями рідними,
Що з літом обнялись.

Тут і настрої, і ритм, і ритміка, і система образів дуже близькі діденківським.

Ішов час. Від невизначеного дебюту не лишилося і сліду. Постійна праця над словом, наполегливе шукання своїх тем і образів згодом принесли перші творчі плоди. Тут бачимо різні форми вираження поетичного "Я" – це і лірика, і сюжетні вірші, поезії, балади, байки, прозові оповідання.

28 квітня 1973 року "в районці" Григорій Лютий скаже в поезії "Після грози":

На шибці знов твій профіль
крапля пише.
Грім спопелів. Світа

на схилі дня...
Неначе дівчина, в селі
проснулася тиша.
Уздечка цокнула. То хтось
повів коця
Поїти травами густими...
Хлюпочать
Мої долони в ночвах за порогом.
Так і сиджу щасливий. Відчуття,
Неначе милій мию чисті ноги...

І якби поет більше нічого не написав, пережонаті, - його ім'я залишилося б в поезії. Яка, здається, проста система образів, метафор, порівнянь! А яка глибока картина села після літньої грози, коли "Відчуття, Неначе милій мию чисті ноги"!

В 70-х – 80-х роках Г.Лютий активно друкується в районній, обласних та республіканських газетах. Досить вдалимими були публікації в журналах "Прапор", "Дніпро", "Жовтень", колективних збірниках "Вітрила" та "Повноліття". Про це неодноразово говорили критики у оглядах молодого поезії республіки. Віршам Г.Лютого притаманні щедра образність, ліризм:

Назву ім'я твоє
Смутне і чисте,
Щоб не забути
Ніжність у житті.
Над урвищами літ
Під небом пізнім
Твоя хода легенько прошумить,
Неначе хвиля камінь поцілує.
Я ж буду знать:
Мене згадала ти...

З роками поетичне і громадянське мужніння дало змогу 17 березня 1983 року в газеті "Комсомолец Запоріжжя" заявити у вірші "Крилатий корінь":

...Вогонь любові,
корене крилатий,
Ти рвешся ввись і,
прип'ятий, болши.
Ти розуміти вчиш мене,
кохати,

*Бали ж мені, довіку
не залиш...*

Тема захисту рідної природи особливо була болючою для поета в кінці 70-х років. Він став на проїзді жонатріотами, браконьєрами, губителями рідних чагарників, трав, дерев. Про це розповідав у районній та обласній пресі.

Невипадково з'явився у нього і образ "крилатого кореня". Спочатку він його опробував у нарисі, де розповів про відомого гуляйпільського садівника В.І.Косаренка, а згодом уже у вірші і однойменній збірці.

12 лютого 1984 року "Запорізька правда" подала рецензію Петра Симоненка "Надійний корінь" на першу збірку Григорія Лютого "Крилатий корінь": "Рецензувати першу збірку віршів гуляйпільського поета Григорія Лютого і просто, і складно. Просто – бо книжка увібрала те, що виспівалося, і можна лише вказати на вдачі чи прорахунки. Складно – бо тут чимало не заспокоєних думок, часом точних, а часом непереконливих і суперечливих. хоч це чесна, щира суперечливість, в цьому опосередковано виявляються правдивість поетового обдарування (адже поезії творилися у різний час, з різного приводу і в певному настрої)... спробуємо відгорнути не відстояне й випадкове, і тим виділити талановите, те, що доводить: перед нами таки поет.

У доробку Г.Лютого чимало творів. До збірки можна було запропонувати лише злагожені вірші, облишивши легесенькі медитації ("Сам я не вмію цвісти...", "В садах вишневих листя палять...", "Зустріч", "Закликання", "Сосновий бір...", "Тут кожен звук збагачений луною...", "Твої отави косять...", "Лежать у купах ядра (?) гарбузів..." і т.п.). Це вірші з приводу побаченого й відчутого навколо, це перегук автора з навколишніми людьми, та найдужче це перегук з тисячами тисяч подібних поезій, які мають право на існування, але надто притерлися в свідомості читача і стали звичними, як соломка в степу чи асфальт у місті. Становище дещо врятовується тим, що автор щось шукає і цим турбує увагу читача, але далі цього наміру він іде не завжди. Ось про творчу спрагу: "Одійдеш сам під листяні корони, Устроїшся у загишку горбів, І мрій високі незнищенні крони Відіб'ються, як в озері в тобі". Оце й усе? В чім річ? Можливо, нечітко виведена своя постична магистраль? Поет сам каже: "Думаючи про когось, я змагаюсь, я борюсь із кимсь думками, хоч і не завжди знаю – з ким". В оцьому "з ким" не таке вже й лихо, важать обгрунтовані й цікаві для людей думки. Але в оцьому вірші поміж ряду борін і запитань є одне не просто спірне, а помилкове (воно заперечується рядом досконалих тривожних думок самого автора!):

*Де рівновага,
Яка повинна існувати
в природі?*

Ба! У відомому й ще невідомому нам світі ніякої рівноваги не було, немає і бути не може. Є тимчасова, миттєва урівноваженість як ступінь розвитку протилежностей. Не відшукавши рівноваги, саме за "лінією" оцієї своєї "невдачі" Г.Лютий сиромігся побачити поетичний рух життя і думки, і тут почитається справжня творчість, художня ясність і не заспокоєність мистецького пошуку. Це не раз випліскується чистими мелодіями, гармонійними барвами, промовистими означеннями, а то й цілим віршем, сповненим рухомою красою. "Розмова з природою" мимоволі стає розмовою з людьми про людей ("Для чого живем? – у природи питаєм. Щоденно роботою, радістю потом", "Я знаю вже: сильному важче у світі, Бо сильному й ношу кладеш, наче гору"). "Хліб любові" веде до вродливого побажання ("Пийте волю і силу, Неба спільного сміх, Щоб, як небо, красиві стали вдачі у всіх!").

Автор відчуває дух і проблеми нашого часу та обов'язок людини в ньому. Це багато і важливо! А виклалося в афористичні рядки короткого вірша:

*Що вмієш – не носити за плечима,
Що знаєш – не завадити на віку,
Чому ж з роками поша ця незрима
Ляга все важче в кожному рядку?
Все більше справ, умінь нас
розривають,
Все менше часу нашого в добі!
За головне в ночі сідаєм, скраю,
А сонце тратим, губимо в юрбі.*

Як бачимо, у цій тривозі "заховалася" і відповідь – на чому і як слід зосередитися людині, коли такий навал клопотів.

Людяністю в ділах сповнені вірші "На будові", "Гіллястий дощ над хатою...", "У гості до мами", "Струна", "Я забував навмисне в тому лузі, неначе очі небом зав'язав", "Багько" та ряд інших. Всі вони віддзеркалюють багатогранність світу, його різноманітність і цінність у великому й "малому".

Недарма книжка названа "Крилатий корінь": однойменний вірш виповідає міцне закореніння поета в нашу дійсність саме за тих обставин і серед тих людей, які живили його змалку.

*Не вмів любити, а значить – був безсилий!
Бурану ждав – зламав і вітерець!
У землю вгруз розпрокляту і милу,
І то початок був, а не кінець!*

І далі:

*Ставав я милосерднішим, добрішим,
І навіть, як врилась мені терпець,*

Я озиравсь: а як живеться іншим?

І то початок був, а не кінець!

Яка вже тут рівновага! Поет розуміє: “Яке насилля треба над собою, Щоб із землі піднятися землі”. Автор чує – “Я не забув, що корінь мій і досі Пласти землі промачує грудьми!” Достойний фінал:

Я не забув про мужніх

хліборобів,

Батьків, пропахлих димом

лихоліть,

Що дужають роботу

і хвороби,

Щоб їхнім дітям далі

долетіть!

Думається, автор сам усвідомлює, що є що в його творах. Тому й починається збірка віршем мужнім і надихаючим, до якого вертаєшся знов і знов, яким ще раз закінчуєш читати книжку:

Моїх мрій нікому

не загарбать

Допоки я, як прадіди мої,

Дитя і хліб ціную поміж

скарбів, -

Моя майбутнє зоряно стоїть!

Співати вчусь, як жайвір

на світанні,

Коли весна і молодість гряде.

Ні, не провидець той, хто

чує день останній!

Провидець той, хто бачить

перший день!

Така самонастанова поета Г.Лютого досить продуктивна для його творчого поступу, адже не кожному вдасться висловитися просто і вражаюче про нібито всім відоме. Така поезія ніколи не припинить своєї роботи серед людей, на неї завжди буде потреба”.

Перша книжка Григорія Лютого, яка ішла до читачів важко, продираючись через різні перепони (незалежно від волі автора), оцінювалася (попри всі зауваження і застерження) високо.

22 березня 1984 року Гуляйпільська районна газета познайомила читачів із рецензією “Кринична глибина слова” Г.Літгнєвського на першу поетичну збірку Григорія Лютого “Крилатий корінь”.

Письменник – рецензент так оцінив збірку: “Шанувальники української радянської поезії – ті, хто уважно слідкує за періодикою – не могли не звернути увагу на ряд помітних публікацій поета з Гуляйполя Григорія Лютого. Це великі добірки віршів у журналах “Вітчизна”, “Дніпро”, “Київ”, поема “Агітпоїзд”, видрукувана в газеті “Комсомолец Запоріжжя”. А сьогодні ми можемо поздоровити Григорія з першою книжкою віршів, яка побачила світ у видавництві “Молодь” у Києві. Зветься вона “Крилатий корінь”.

Назва збірки розкривається у однойменному вірші. Може, не всі погодяться зі мною, але я вважаю цей вірш одним з кращих зразків громадянської лірики в українській поезії сьогодні.

Суттєвою особливістю книжки “Крилатий корінь” є те, що вона одночасно ніби і перша і третя: юнацькі вірші тут сусідять із творами останніх років і помітно контрастують із ними. Я маю на увазі не рівень світосприймання. З одного боку – майже хлоп’яча безпосередність, розчулені замилювання усім навколишнім, здається ніщо не може потьмарити цього погляду, навіть трагедії – й ті прекрасні “Давай помремо в цілунку”. Куди не кинь – сама радість буття.

З іншого боку – виважені, зрілі почуття людини, яка спізнала не тільки радість, а й гіркоту, яка багато думала, навчилася ненавидіти й прощати, знає ціну привабам життя, долає в собі спокуси...

Згорів пилок у дотиках,

у втомі,

Без нього все холодне,

мовчазне.

Застиглий скепсис: і ахи

всі відомі,

Не здивувати більше вже

мене...

Тобто в цій книжці не один, а два ліричні герої. Оскільки ж побудова книжки не розділяє їх, читач повинен мати їх за одного.

Та скільки б ліричних героїв не вирізняли ми у книжці Григорія Лютого, у них у всіх буде принаймні одна спільна риса: любов. Іноді критики розкладають вірші по темах: тема Батьківщини, тема праці, тема любові і т.д. У Григорія Лютого – це не окрема тема, а точка зору на світ, на спосіб ставлення до життя, я навіть сказав би – творчий метод. Не випадково в одному з віршів (“Клич осені”) він пропонує такий масштаб:

*В нас є щось більше
Навіть від любові...*

Далі рецензент звертає увагу читачів на любов поета до природи. “Бо тут уже не любов до природи в її найпоширенішому, “дачному” варіанті, а просто відсутність дистанції між ліричним героєм (читай – автором) і природою. Він не відділяє себе від неї, відчувається частиною її”.

Г.Літневський відзначає цілісність творів Григорія Лютото, їхню народнописемну простоту і поряд з такою селянською розважливостю – несподівану парадоксальність деяких образів (“Шука сухий нічліг собі вода...”) і думок, наприклад:

*Ти вже не любиш мене,
Я так любив тебе,
Що зовсім переміг твою любов...*

18 серпня 1984 року Гуляйпільська районна газета “Зоря комунізму” писала: “Нинішнього року в житті нашого земляка Григорія Лютото відбулося багато подій, які стали помітними не тільки в районі, області, а і у всій республіці.

Крім численних публікацій у журналах, в Григорія вийшла поетична книжка “Крилатий корінь”. У складі Української делегації йому було довірено представляти молоду поезію республіки на Восьмій всесоюзній нараді молодих письменників у Москві. Нарешті, 25 травня Григорія Лютото прийнято до Спілки письменників СРСР.

Редакція районної газети, на сторінках якої Григорій надрукував свого першого вірша, од публікації до публікації зростав як письменник, щиро вітає Григорія з усіма цими подіями і, надаючи сьогодні слово, бажає й надалі такого стрімкого злету”.

В наступному, 1985 році, у видавництві “Радянський письменник” побачила світ друга книжка Григорія Лютото “Крона вічності”. 1 грудня 1985 року в газеті “Індустріальное Запорожье” К.Сушко друкує рецензію “На одному, на своем коні” на нову збірку, де, зокрема, є такі рядки: “... ідею збірки і її зміст повністю передає назва – “Крона вічності”. Поет пише про те, що його оточує. Він пише про щоденне, про земне, а значить, про вічне. Його думки, які виникають при огляді звичайних речей, буденних явищ, стають нашими (переклад з російської – Авт).

*Не тіло гріти,
Просто розуміть,
Що в хаті тепло,
діти – у сухому.*

*Що де не хороше,
але найкраще вдома.*

К.Сушко звернув увагу на образ коня – символ у творчості Григорія Лютото. Так воно і є.

Рецензію на “Крону вічності” вмістив у газеті “Комсомолец Запоріжжя” 29 серпня 1986 року Г.Літневський. Називалася вона “Коріння і крона”.

В ній рецензент правильно підмітив, що “Г.Лютотий уміє бачити красу в усіх проявах життя. Він – поет не просто широкого тематичного діапазону, він не визнає поділу тем на поетичні й непоетичні”.

Говорячи про різноманітні віршовані засоби, Г.Літневський зазначає: “Є вірші, які за сюжетною побудовою, за точністю деталізації можна назвати новелами у віршах. Найкращі тут – “Весілля”, “У них не склеїлось нічого”, “Голос життя”, “Мишко”.

Рецензія відзначає і фольклорне начало у творах Г.Лютото. “Особливо – в поемі “Ярмарок” чи, скажімо, у вірші “Твоя краса”, де філософічність дуже природно поєднується з народнописемним рядом. В іншому ж випадку (вірш “Вона могла зробити мене орлом”) – свої роздуми про природу любові, про те, чим людина платить за неї, поет вбирає у фантастичні образи, які попри свою фантастичність, оснащені грубими реальностями життя. І в цій їхній двоєдиній природі й криється сила впливу на читача”.

У збірці є дві поеми “Суд” і “Ярмарок”. Стиль “Суду” дуже аскетичний, слова, ніби спресовані, мета ж досягається найпростішими засобами. “Ярмарок”, який писався п’ятнадцять років до виходу книжки, – суцільна протилежність “Суду”, вона композиційно розхристана, має народнопоетичну основу. Є тут і прекрасне, і потворне, і смішне, і трагічне. “Одна з яскравих постатей у поемі – дівчина, що збожеволіла під час фашистської окупації. Вона продає на ярмарку... вогонь, узятий з пожежі, в якій згоріла її рідна хата, – зазначає Г.Літневський і далі продовжує:

“Коли б “Ярмарок” був опублікований іще тоді, одразу, то з огляду на вік автора він безперечно став би літературною сенсацією. Але, сподівасмося, книжка “Крона вічності” переконає й скептика, що її автора чекає неабияке майбутнє”.

В 1985 році Г.Лютотий був учасником XII Всесвітнього фестивалю молоді і студентів.

Чергова третя книжка “Червона літера вогню” Г.Лютото з’явилася в 1987 році у видавництві “Промінь” (м. Дніпропетровськ), до неї увійшло 47 поезій. Відкриваш її – і відразу:

*У відкритім стелу спалахнуло багаття
між нами –
Наче дух озарінь,
що єднає в рокований час.*

Тільки тріпали хлопці
розбитими вітром чубами,
Тільки пелень шумів
із нічного байраку до нас.
І настала та мить,
що у ній відбивається доля.
І народу,
й землі,
і твоя, хоч яка не мала.
І примовкли ми всі.
І з вогню раптом стала
тополя,
І грудна, ще безмовна,
мелодія – дзвін попливла.
І не зчулися ми – підвелися,
сплелися руками,
Як вінок для Вітчизни.
І тихо по колу пішли.
І світилась земля,
і розхмарились думи, як храми.
І гойдалися трави, й могили,
як сиві воли...

Цю пригчу про друзів важко переривати, бо вона цільна, спресована, зцементована єдиною думкою і така гармонійна, як мелодія – дзвін.

- Цей вірш, безумовно, кращий у збірці, - відзначає Андрій Ковгун у рецензії "Це вірші чесні" (газета "Комсомолец Запоріжжя" 16 травня 1987 року), - але кращий – серед прекрасних. Бо вже далі читаємо:

Нас, як маку, було –
рознесло по дорогах літами.
Та в далеких краях, тільки туга обляже
хоч мри.
Через гори й моря
птиця – хата моя прилетіла,
І в далеких краях
оживали дитинства вітри.
("Птиця – хата моя").

Який несподіваний і своєрідний знайдено образ: хата – птиця! Здавалося б, що спільного між цими двома поняттями, але уява поета ставить їх поряд, і вершиться чудодійне таїнство поезії.

Лиш спинюся, було, і обвітрені очі
заплющу,
Бачу: хата моя крізь утому
й зневіру летить.

Летить до ліричного героя, щоб надати йому снаги на далеких і важких шляхах дорослості".

Далі рецензент стверджує, що ліричний герой у Г.Лютого не має роздвоєності чи розтроеності.

Цікавий, по-народному мудрий вірш "Батькова наука", в якому повторюється гірка істина, що ми часто цінуємо батьків лише тоді, коли їх втрачаємо.

- У книзі немало рядків, присвячених рідній землі. Батьківщина в Лютого завжди конкретна, – підмітив А.Ковгун, - це і Гайчур, що "вітрам шляхи переступив", і Любимівка, де "літають хрущі понад хатою", це – "глиняна гора, з якої все село звело свої хороми і хатини". Скільки трепетного синіського благоговіння в словах, звернених до землі:

Ось я – зернина.
Посій мене,
мною вроди.

Для ліричного героя Лютого немає нічого страшнішого, ніж упасти в очах рідної землі.

Урвища глибшого
в цілому світі
не знаю,
Так, як не знаю
вищого неба,
ніж очі твої...

Все в поезії Лютого освітлене і освячене любов'ю. Любов'ю до Вітчизни, до друзів, до жінки. Тільки від щедрості люблячої душі можуть народитись такі рядки:

І ви красиві, дівчино, і ви...
О, світе мій, які ви всі –
прекрасні!

Здається, ліричному герою поета замало одного серця, щоб вилюбити
все гідне любові. І тому він викує:

*Якби всесильним був я,
наче Бог.
То на мільйон іскринок
розділюся б
І в кожну душу
лицарську вселився,
Щоб з вами знать
любви діалог.*

А скільки смутку, невиліковної гіркоти за втраченим коханням у вірші
“Вернутися б хоч пісню в той час”! Це вірш-новела, вірш-доля.

Взагалі, поезія кохання – чи не наймилозвучніша струна в творчості
Лютого.

Любов. Вітчизна. Побратимство. Земля... Гортаючи книжку Лютого,
переконуєшся, що немає тем старих, а є вічні. І коли поет знаходить до них
свій підхід, теми ці оживають, як багатолітнє дерево оживає від дотику вес-
няних променів.

Чи все рівноцінне у третій збірці поета? Звичайно ж, ні. Автору менше
вдаються вірші грайливого, напівжартівливого плану (“Соловейко відгук-
нувся на баянний перелив”). Трапляються вірші не досить стрункі компози-
ційно (“Наддніпрянське”). Подекуди зустрічаються важкозрозумілі слова.

Але не ці поодинокі вади визначають обличчя збірки. Визначають його
вірші, де органічно поєднуються глибина з простою, де є висока емоційна
напруга. Сила Лютого – саме в його емоційності, коли рядок палахкотить від
любви чи ненависті. Тоді йому виріш безоглядно”.

В 1990 році у видавництві “Молодь” побачила світ четверта збірка ліри-
ки українського поета Григорія Лютого. Називається книжка “Хліб любові”.
Складається вона з розділів “Дотики землі” (цикл віршів про вірність отчо-
му краю), “Очима всіх, сама зосталась чиста...” (освідчення в коханні її ве-
личності Жінці), “Із шкільного зошита” (ліричні порухи юної душі), “Тепло
трави” (знов – ліричні варіації на улюблену тему). Поему “Перед лицем лю-
бові” автор присвятив своєму побратимові, українському поетові Геннадію
Літневському.

15 липня 1990 року “Запорізька правда” подала рецензію “Повернення до
себе” А.Рекубрацького, в якій читасмо: “Поезії Григорія Лютого – явище в
українській літературі неординарне. Цього ніколи не зрозуміють практики, у
яких навіть на найглибший ліричний рядок знайдеться аргумент: “Ну, то й
що... А хліба ж від цього не побільшає”. Саме тому й виник духовний голод
суспільства, вгамувати який не сила навіть найчистішим ліричним струменем.

Може, саме такі думки вкладав поет у назву збірки, а, може, й ні. У
нього своєрідне трактування:

*Мій хліб – любов. Однині
й назавжди.*

*Нехай мене любов моя годус.
Є легший хліб.
Єство ж мєс гидує
Нелюбий хліб – страшніший
від біди.*

Григорій Лютий не з власної вини трішки припізнився до обоєми моло-
дих свого покоління. Категорична відмова писати вірші – паровози для зас-
піву збірок, глибоке обстоювання своєї особистої думки, права на несподі-
ваний висновок, несподіване слово, яскравий образ – не сприяли, так би
мовити, “друкабельності” поета. Шлях до першої книжки був тяжким, хоча
літератори, - і молоді, і старші, - сприйняли його за поета (а це в літератур-
них колах трапляється вельми рідко) ще з перших студентських рядків про
космосдром, який нагадує перевернуту хліборобську борону. Підкупало і ра-
дувало завше те, що вірші з-під пера Григорія Лютого виходили чесні за
напругою думки. Могли бути слабкими або сильнішими (смаків на всіх не
напасешся!), але “нелюбий хліб” поет не вживав. Відлуння отаких перипетій
ставали і стають основою для поетичних роздумів.

*На смерть б'ємось,
щоб вище стати.
А п'єдесталів – завались!
Добру служки, не треба плати
І враз піднімешия увись...
По півжиття сліні блукаєм,
Рубцюєм душу, гнем хребет,
Хіба не бачимо, не знаєм,
Що убиваємо себе.*

Писалося все це далеко в доперевбудовний період. Як і оці:

*Боятись – потім. Зараз –
працювать.
Не більше і не менше –
звести храми.
Оце і є ота найбільша
з грамот,
Що нею дух і розум ожива!*

Нині в Григорія Лютого виходить збірка за збіркою. Нинішня - четверта в його творчій біографії, хоча сьогоднішнє обличчя поета за нею визначити важко, бо в ній – вірші, написані ще в студентські роки (“А додому не так далеко”), поема “І серед лицем любові”, присвячена Геннадію Літневському ще тоді, коли обидва мріяли про перші власні книжки, і де життєва мудрість переплітається з одвічним умінням поета дивуватися:

*Землю схотів помити я,
Набрав у жменю
І мію,
Тільки пісок зостався.
Де ж її чорна чистота?*

У проміжках – творчий пошук поета: від класичного стилю до білих віршів. Поет освоює жанри балади, притчі, сюжетного вірша і таких, що створені лише на емоціях. Оманливе почуття того, що всі вони написані, як кажуть, за одним подихом. Напевне, саме цієї омани читача поет і доби-вався, грануючи думкою кожен свій рядок, вносячи щось своє навіть у віками відшліфовані поетичні жанри. Показовим щодо цього є притча “Брат”. За основу поет узяв просту до банальності історію, яку й понині можна почути в кожному селі з вуст дідів і пра-пра... Про те, як кінь уряту-вав людину від вовків. Поет зумів по-новому її оздобити, надати їй філо-софського змісту: “Наше братство святе не зітерли роки, та на тій лиш до-розі, де гнались вовки”.

Ось такі дослідження духовних і душевних поривань – у центрі уваги поета. Особливо йому це вдається у поезіях про кохання – перше воно, ос-танне чи вічне. Взагалі Григорій Лютий красу сприймає трепетно, здається, навіть він перед нею беззброєний:

*І ви красиві, дівчино, і ви,
О, світе мій, які ви всі
прекрасні.
Ці карі очі – лагідні і ясні.
Ці горді повороти голови.*

Не поспішайте з висновками, що українська поезія аж ніяк не може об-ійтись без “карих очей і тонких брів”. Прослідкуємо, як цютливо розвива-ються далі почуття.

*У вас лукавий погляд
аж горить.
А ви наївна – наче
у пилкові.*

*А вам про вас не скажем
у розмові –
Життя замало з вами
говорить.*

Чи не правда, чисто і світло – аж заздрісно. Але ж цнота, як і щастя, ніколи не буває вічною. Вітри життя розбивають слово “кра-сиві” на склади, і наголошений склад виживає... Поки що.

*Ви й справді сиві, дівчино,
і ви...
А ми ж недавно бігали
у “латки”
І піонерські ставили
палатки,
А далі – швидше.
Далі – до трави.
І ви красиві, дівчино, і ви.*

Відвертість у поезіях Григорія Лютого інколи органічна, але в умовах поетичної гри сприймається як відкриття. Ось чотири рядки – увесь вірш “Після весілля”.

*Тверзий ранок. Сон духів
з постелі –
Немов твоя легка забута тінь.
Помади на вікні примерз
Метелик.
Звідкіль же він – звідсіль,
а чи звідтіль?*

Життєво реально, але якось не прийнято говорити про це вголос. Як і ось така сповідь ліричного героя власній дружині: “Та я не знав... що це тебе цілую я, мов краду, що це тебе, тебе в жінках люблю!”

Але ж, але... постична гра, як і любовна. При справжності почуттів вона веде до краси. А саме пошуки краси лежать в основі лірики Григорія Люто-го. Коли комусь це незрозуміло, поет пояснює, як кажуть, в лоб, не вдаючись до образної аргументації.

*В підворотнях не місце
цілунків, розмов.
Хай вам буде відкрито, ясно.
Якщо справжня це дружба*

і чиста любов –

Не бувас вона невчасно.

Хоча ... інколи поет “шукає собі вовків”, тобто штучно ставить перед собою зумисне ускладнені завдання, намагається творчо вирішити їх, зазнає невдачі, і сам не помічає пародійності написаного.

У лободі, у лозах,

у шишині,

Де ждав тебе, як дичку –

аж терпку.

Де жду тебе, бувас,

може, й пшні...

Хоча забувся – жду тебе ану.

Враження таке, що в куцах засів не коханець, а, принаймні, грабіжник. Але й це – в рамках гри поетичної, бо можна пограбувати й коханням. А, може, це оте “щось”, яке бувас незрозумілим і для самого себе, як “звичайна історія”, описана Гончаровим у знаменитому однойменному романі минулого століття, яка у викладі Г.Лютого розпочинається так: “Я не знаю, що зі мною: на погибель чи біду Ворогів своїх я більше в ворогах не пізнаю. Ні, не те уже, щоб зовсім... А без трепету і злості йду і з ними і сідаю. Руку тисну – і не мию, і не хочу відрубать”.

Та облишимо зайву прискіпливість. Контрастність – теж одна з ознак добротної поезії. На поетичному горизонті Г.Лютого – чергова, п'ята збірка, далі – “Вибране”. Відповідальна пора. Але не підсумкова, а поступальна. Коли все напосне, поверхове має відсіятись уже не з волі редакторів, а з вимогливості самого автора”.

Закінчити розповідь про чергову книжку Г.Лютого хочемо словами поета Петра Осадчука: “Простота і прозорість поетичного вислову, яким добре володіє Григорій Лютий, наповнена радістю світовідчуття, тим баченням світу, що віддзеркалює неповторну красу життя і красу людської душі в численних взаєминах з життям. Ця радість виявляється в стані тієї гармонії, що дається дорогою ціною пошуків справжнього в собі і в людях, на яку здобувається лише той, хто багато переосмислив. Заради чого? Заради з'ясування не в теорії, а в особистому повсякденні: хто я? В ім'я чого і ради кого живу на землі...”

Переконаний: цінність віршів Григорія Лютого насамперед у тому, що вони – народження глибокої душевності, сповнені енергії, яка гріє мені, читачеві “душу”. І насам – кінець: “Справжня поезія Григорія Лютого, вирвавшись із лещат легалізованих конструкцій, прояснює сутні у житті, оцінює життя, і самооцінюється”.

Принагідно зазначимо, що Г.Лютий, крім суто літературної роботи, займався активно і громадською: у 1988 році був членом республіканської комісії “Письменник і екологія”, у 1990 році – головою районного товариства ук-

раїнської мови. Багато сил і енергії віддав, щоб Гуляйпільська міська середня школа № 1 стала україномовною.

В часи незалежності, а саме: 22-23 січня 1992 року поет брав участь у Конгресі українців, що проходив у Палаці культури “Україна” міста Києва. А потім у газеті “Выбор” (№ 6 за 1992р.) у статті “Всю її кохану і єдину” напише: “У Києві навіть старшокласники в російських школах переходять на навчання українською мовою. У нас же, в Гуляйполі, україномовних дітей, які провчилися у першому класі лише шіроку, не можуть перевести на навчання рідною мовою. Невже цим дітям треба чекати до восьмого чи дев'ятого класу, аби потім, коли заговорить свідомість, переучуватись, зробивши (маючи право зробити) вибір самим? Невже вчителі, батьки не розуміють, на які втрати штовхають малюків”. І далі: “... вигаданий інтернаціоналізм був не чим іншим, як засобом для винищення нас, як роду, нації, інструментом для перетворення нас у покірних рабів, а не господарів своєї землі, свого хліба!..

... Сьогодні ми перевиховуємося усі – і ті, хто боровся за незалежність України, і ті, хто байдуже спостерігав, і ті, хто чинив супротив”.

У Григорія Лютого в 1992 році відбулося ще стільки подій, що іншому вистачило б на півжиття. У нього вийшла у світ п'ята книжка “Я воду пив з твого лица” у Гуляйпільській друкарні, його обрано головою обласного літературного об'єднання імені М.Гайдабури, нарешті стала українською Гуляйпільська міська СШ № 1, куди пішла до першого класу його донька. А в Чернівцях на міжнародному конкурсі “Доля” співак із Запоріжжя Анатолій Сердюк виконав дві пісні на слова Григорія Лютого “Біла скрипка” та “Дике поле” і завоював друге місце. Якщо зважити на те, що перше місце не присуджувалось, то це фактично перемога. Крім того, чисельні публікації в газетах і журналах.

Як розуміє роль поета, поезії в сучасному житті народу Григорій Лютий? На поставлені питання він дав відповіді в інтерв'ю “На крилах пісні”, опублікованому 26 вересня 1992 року. Візьмемо звідти фрагменти. “Взагалі-то я дуже критичний щодо своєї творчості, а пісні на свої слова завжди слухав із сумом... У піснях то я критикую себе. І коли говорять, що є твори районного, обласного, республіканського рівня, то я не сприймаю. Є твори і є підробка, дилетанство. Якщо твір оригінальний, справжній, то він світового рівня. І тільки так треба себе настроювати. Тоді чогось досягнеш...”

Сьогодні поет зайвий, особливо на периферії (а поети всі народилися на периферії).”

А ось як Г.Лютий відгукувався про Гуляйпільську районну газету: “Гріх жалітись і на “районку”, яка перша вітала мене із виходом першої книжки, і з представництвом на Всесвітніх фестивалях, і з прийомом до Спілки письменників, і ... всього важко й пригадати...”

... Я ніколи не складав віршів. І дуже ображався, коли мені про це говорили. Я вчився відчувати...”

Мистецтво не бувас «безнаціональним»...

До сказаного додамо: за збірку лірики “Я воду пив з твого лица” Григорій Лютий удостоєний обласної літературної премії імені Василя Лісняка. Такої честі не мав ще жоден земляк-гуляйпільець.

6 квітня 1993 року Григорій Лютий в ще одному інтерв’ю, відповідаючи на запитання, чи важко дається кожна сходинка до творчої майстерності, відповів: “Роботу в літературі, а особливо - в поезії, я б назвав важкою любов’ю”. І далі: “Моя збірка “Я воду пив з твого лица” визнана крапкою книгою року в Запорізькій області. Як ви вже знаєте, видана вона при допомозі керівництва колгоспу імені Карла Маркса (Гуляйпільського району – Авт.). Але сьогодні мені також хотілося згадати і директора районної друкарні М.М.Азарова, котрий повірив мені і своєму смаку і зробив усе, щоб книжка побачила світ. Так що це нагорода і моїм месенатам, і видавцям”.

У згаданому інтерв’ю Г.Лютий повідомив, що йому дали квартиру в Запоріжжі, але він “завжди вважатиме себе гуляйпільцем. Там (у Запоріжжі – Авт.) – співаки, і композитори. На жаль, у нас, у Гуляйполі професійних митців майже немає.

- А чому?

- Та все тому ж, що треба або спускатися до ремісництва, заробітчанства або кидати працювати в мистецтві”.

Відповідаючи на запитання, які ваші плани на майбутнє Г.Лютий сказав: “Як і у всіх- вижити... Найближчим часом запрошують ще на один міжнародний фестиваль. Можливо, і поїду. Дуже хотілося видати книжку ще одного літстудійця (покійного) прекрасного поета Івана Доценка, але поки що голова колгоспу імені Держинського “не йде” назустріч.

А ще хочеться бути самим собою і ще бути від того щасливим... Мало кому це вдається. Таких людей можна полічити на пальцях”.

На початку грудня 1993 року в м.Гуляйполі пройшов творчий вечір Григорія Лютого.

“Творчий вечір – це вже певний підсумок літературної праці, - писала 4 грудня 1993 року районна газета “Голос Гуляйпілья”. – І як годиться доброму сину поет прийшов сповідатися до земляків. Присутні в залі тепло зустріли виступи лауреата кількох літературних премій, автора п’яти збірок, і олову обласного літературного об’єднання, члена Спільки письменників України Григорія Лютого”.

Як ми вже згадували, Г.Лютий працював культурирацівником, учителем, журналістом. Але головним змістом його життя є Поезія. Для нього творчість – цілісний, безперервний процес.

- Головне для мене, - казав Григорій на вечері, – залишатися вірним самому собі, але бути вірним не собі вчорашньому, а собі майбутньому... Тема лірична, тема кохання для мене особливо дорога й органічна. Митець має відтворювати життя у всіх його проявах.

На творчому вечорі виступили також композитори Наталія Босва і Анатолій Сердюк.

Наталія перша з композиторів поклала на музику вірші Григорія Лютого, а крила їм дав лауреат міжнародного і республіканського конкурсів співаків Анатолій Сердюк.

- В літературу прийшов поет глибокий, з філософським нахилом, - говорила про Григорія Н.Босва. – Поет з гострим зором, безкомпромісний, одвертий, піжний і живий. А як він тепло пише про матір...

Наполеглива праця поета і співака-композитора принесли бажанс: в 1995 році в Гуляйпільській районній друкарні з’явилася збірка “Пісні Гуляйпільського краю”. Автори її поет Григорій Лютий і запорізький співак і композитор Анатолій Сердюк. Це – плід багаторічної спільної праці талановитого творчого дуєту. До збірки увійшли ті твори, які пройшли “обкатку” на музичних фестивалях, перемагали в хіт-парадах, багаторазово звучали по радіо і телебаченню, в концертах на замовлення. Це практично перший гуляйпільський пісенник, написаний на місцевому матеріалі.

Сплав слова і музики справді вдалий, адже пісні, що називається, “пішли в люди”. Їх грають на весіллях, співають за святковими столами не тільки в Гуляйполі, а й у багатьох куточках України. Особливо популярні “Скрипка”, “Пісня гуляйпільських весіль”, “Солов’їний острог”, “На Бабурці”, “Циганка”, “Веснянка”, “Блюз любові”.

Поет і композитор зробили також спробу повернути українському народу визначний твір російської музичної класики – романс “Очі чорні”, слова якого написав Євген Гребінка в минулому столітті. Зазначимо, що суперництво з великими митцями минулого вийшло вельми вдалим.

Збірник-тексти й малюнки нот-невеликий за обсягом – 16 пісень. Репертуар цього дуєту вдвічі більший. Тож приємно, що поет і композитор уклали пісенник з творів про найрідніше.

“Пісні Гуляйпільського краю” з’явилися за спонсорської допомоги колективу і директора Запорізького виробничого об’єднання “Мотор Січ” В.О.-Богуслава.

У 1995 році у запорізькому видавництві “Хортиця” вийшла чергова поетична збірка Григорія Лютого “Гуляй-Поле” (головний спонсор – Запорізька міська рада, де поет писав:

Блукаю тінню знов по листопаду,

Кружляє вересня іржавий сум.

Й зібрались на тасмну раду

Кресала дум...

В анотації до книжки зазначалося: Григорій Лютий – відомий український поет, автор шести поетичних книг, багатьох популярних пісень, лауреат премії імені Михайла Андросова та Василя Лісняка.

У 1998 році обласний фонд культури нагородив премією імені Миколи Нагнибіди голову обласного літературного об’єднання імені Михайла Гай-

дабури поста Григорія Лютого. Цієї премії він удостоєний за особливий внесок у розвиток та пропаганду українського поетичного мистецтва й активну громадську діяльність.

Говорячи про поезію Григорія Лютого, можна стверджувати, що він по силі вибуховості не поступається навіть великому Василеві Стусові.

17 липня 1998 року "Запорізька правда" писала, що "ім'я Григорія Лютого давно переросло вузькоцехову відомість. Можна хвалитися, що твої книжки є у Вашингтоні і Кембріджі, але вдома, в рідному містечку, чи твоє не хоч одне серце при згадці про тебе? Пісні Григорія Лютого співають не тільки відомі і заслужені. Його "гуляйпільсько-махновські" наярюють на свайбах, вони пішли в народ... Останнім часом його вірші почали потрапляти на сторінки шкільних підручників. Але ще раніше, поза програмою, їх вчили школярі, працівники клубів, декламатори і просто закохані.

Голова обласного літоб'єднання, автор семи поетичних книг, лауреат кількох обласних премій, Григорій Лютий у нинішньому році був нагороджений ще однією премією – ім. Миколи Нагнибіди".

У 1998 році загальні збори письменників таємним голосуванням обрали Григорія Івановича Лютого головою Запорізької обласної організації Спілки письменників України. В тому ж році у запорізькому видавництві "Хортиця" побачила світ збірка для дітей "Світлана", куди увійшла однойменна казка, оповідання "Солом'яний бичок" та сім віршів. Головним спонсором тут виступила Запорізька нафтобаза в особі заступника голови правління ВАТ "Нафтопродукт" П.М.Носка.

Йдучи назустріч своєму п'ятдесятиріччю, Григорій Лютий у 1998 році видав "Вибране" (Запоріжжя, "Хортиця"), куди увійшли вірші, поеми, пісні. Хто ж став меценатом "Вибраного"?

- Усвідомлюю, - писав Григорій Лютий у "Слові про меценатів", - не тільки і не стільки мені допомагаючи, а для того, щоб побачили світ рідні слова пісень, що "у садах ростуть", - фінансували цю книжку мої земляки Володимир Сизоненко та Сергій Курман (обидва керівники приватного підприємства "Дело" – Авт.).

Епіграфом до ювілейного видання стали постові слова:

*Земле моя,
Дай мені бути самим
собою
І ще й бути від того
щасливим.*

Книжка обсягом 16,625 друкованих аркушів (532 сторінки) складається з розділів "Крилатий корінь", "Батько", "Тепло трави", "Назву твоє ім'я", "І студентського зошита", "Пісні", "Поеми". До книжки увійшло 362 поезії, 45 пісень і 6 поем.

7 лютого 1999 року Григорію Івановичу Лютому виповнилося 50 років. А 5 лютого у газеті "Запорізька правда", вітаючи ювіляра, одна з вихованок Г.Лютого гуляйпільська поетеса Л.Геньба писала: "Саме такий він – Лютий – одержимий, простий, скромний і справжній, як ця земля, що народила поета і виткала його долю білотканним полотном, щоб вишивав він на ньому кожне слово". До свого ювілею він прийшов як відомий український поет, лауреат премій імені Михайла Андросова, Василя Лісняка та Миколи Нагнибіди. Автор багатьох книг і прекрасних піснених текстів, які поклав на музику співак і композитор Анатолій Сердюк. Григорій Лютий відданий своїй гуляйпільській землі, яку завжди оспівує з неабияким натхненням.

Нині митець у розквіті творчих сил. Минулого року вийшла друком його збірка вибраних поезій (більше 500 сторінок), а також шоу-програма разом з Анатолієм Сердюком "Гуляє Гуляй-Поле" до 110-річчя Нестора Махна.

6 лютого 1999 року районна газета "Голос Гуляйпільля" присвятила цілу сторінку Григорію Лютому, де вмістила 7 віршів поста, статтю поетеси, члена Спілки письменників України Любові Геньби "Поетами народжуються" та 2 вірші, присвячені земляку, Івана Сухаря та Віктора Куторницького.

Ось деякі уривки із статті: "...Ніколи не прихилився, не нищував, жив прямо і твердо, а тому й утвердився, коріння квітуче пустивши в життя..."

... І колосяться добірними зернами 8 поетичних збірок, а їх не треба читати, їх серцем прослухати треба. І тоді лиш сповна можна відчутти шепіт трав у безмежнім степу, і прадідівський дух, що встає за землю рідну, за її славу. І за рядками, мов за роками, Гуляйполе молоде й сивочоле буде кликати, на семи вітрах розмахуючи руками, а з них то лебеді, то голуби, та все в небо, та все в небо.

Така вже у поетів потреба злітати у височінь, і щоразу повертатися на землю, щоб вкарбувати словом, таким, яким уміє лише він.

... Ви спробуйте перегорнути хоч одну сторінку його поезій і вони бризнуть правдою і силою, любов'ю-спокусницею, і сміхом, і музикою.

Пригадуєте:

*"Не грали ми відколи,
Душа моя горить,
Гуляє Гуляйполе,
Як бубони – двори.*

*Гуляє Гуляйполе,
Гуляйполе гуля!
Комусь хай очі коле,
А ми, брат, звідтіля".*

або

*"Баян хмільний на саночках,
Лві пари вороних!*

*Кататися б до раночку
В хурделицях тугих!
Душа відкрита музиці
І богові пригод.
Скрізь юрбами на вулиці
Розхлюпався народ!
Наливай вина, сани мчать легкі,
Передзвін чарок – наче дзвін підків!
Не шкодує життя, як вино, пролить,
Найсолодша всіх лиш прожита мить..."*

Ось вона, думка поета розтягнута, як міхи гармонії, залюблена, співуча і неповторна.

У співавторстві зі співаком А.Сердюком створено більше 30 пісень, які стали улюбленими, титулованими, бо мають дипломантські і лауреатські звання.

Г.Лютий знає, де лежать ті глибинні пласти сили і краси, а головне – вірш. І так повинно бути. Жити, як пишеться, і писати, як живеться. А це, мабуть, і є головний критерій життя поета, а від того бути потрібним і залишати себе на землі і до цього залучати всіх нас:

*Залишайте себе на землі,
Вам безсмертя відкрила природа!
Хай завжди зігріва нагорода
Нелегкі ваші дні й мозолі...*

З п'ятдесятиріччям Г.Лютого вітали запорізькі газети, крім уже згаданих, ("Индустриальное Запорожье" 6 лютого 1999 р., "Суббота" 11 лютого). а "Літературна Україна" 28 січня дала майже на всю сторінку добірку віршів ювіляра.

9 лютого по-своєму вітала Г.Лютого газета "Запорізька Січ". Ольга Стадниченко, авторка статті "Земле моя із обличчям дитини моєї..." (Григорію Лютому – 50), зазначала: "Навіть пости од Бога залишаються єдиним віршем. піснею, легендою..."

У Григорія Лютого вже сьогодні є вірші, пісні, які, говорячи високим стилем, стали народними чи пішли в народ. Досить згадати славнозвісну варіацію махновського "Яблучка", чия "буйна кров усотується в сім'я і оживляє приспаний народ" на весіллях, чи вірш "Доля", який замовляють по радіо жінки. Поету властєся влучити в десятку, відчутти, як бринить душа народу. Може, й справді його життя визначене зорями?

Григорія Лютого часто запитують: це у вас прізвище справжнє чи псевдонім? Ви народились у самому Гуляйполі? А ваші предки були козаками-діди Ірицько служив у Махна!

Все – так".

Далі Ольга Стадниченко пише: "Народився Григорій Лютий 7 лютого 1949 року у Гуляйполі у вчительській родині. Ходив до школи, разом з однолітками пас гусей на Гайчурі, пік раків, пускав повітряних зміїв, а вечорами грав на баяні. Не раз завертав до юрми вулицан і поет Василь Діденко, зачавши, як тоді ще юний Григорій виводив тільки-тільки скреслу піснею земляка "На долині гуман". Саме він і порадив молодшому побратиму по перу вступити до філфаку Запорізького педінституту. Але за станом здоров'я довелося повернутися в Гуляйполе і закінчити навчання заочно. Периферія, відсутність середовища не приглушили постичної іскри. Григорій Лютий створив у маленькому містечку літстудію, з якої вийшли письменники Олександр Михайлюта, Любов Геньба, Іван Доценко. Тоді написалось:

*Наче рив могилу, а кришицю вирив.
І стою – не знаю, що його робить...*

Взагалі, в характері Лютого – перемагати, безнадійні справи обертати здобутками.

Його перша книжка "Крилатий корінь" побачила світ, коли поету виповнилося 35 років. Енергія, акумульована в "Крилатому корні" долі і світовідчуття поета, нарешті вибухнула, про неї заговорили в літературних колах. Прийом до Спілки, участь у Всесоюзній нараді молодих письменників, друга збірка "Крона вічності" (1985). Всесвітній фестиваль молоді і студентів у Москві, солідні добірки віршів фактично у всіх літературних журналах України, - все це прийшло і сприйнялося як закономірність. Потім вийшли збірки "Червона літера вогню" (1987), "Хліб любові" (1990), "Я воду пив з твого лица" (1992), "Світлана" (1995), "Гуляй-Поле" (1996), "Вибране" (1998)". (Тут треба пояснити, що у 1996 році "Світлана" вийшла у Гуляйпільській районній друкарні і спонсором виступив Гуляйпільський елеватор (директор Л.М.Виновий), але обкладинка була у чорно-білому виконанні і тому нове (друге) видання у кольоровій обкладинці, як ми вже, згадували, з'явилося в Запоріжжі в 1998 році – Авт.).

О.Стадниченко зауважує, що за радянських часів мелодійність віршів Григорія Лютого теж була помічена композиторами, але, як правило, написані тоді пісні залишались на папері. І тільки, коли Україна стала незалежною, пісні на його слова широко зазвучали. Тут варто сказати, що у поезії Лютого, як мало в кого, пульсує спрага свого коріння, Вітчизни. Махновський вільний дух сягає аж туди, де прибігали на водопій до Гайчура дикі коні тарпани. До речі, жоден з них так і не був приручений:

*Степ у крові в нас грає.
Духом ти теж тарпан!*

Саме глибинне, а не попандопульсько - поверхове розуміння махновського руху вдячно озвалося в душах людей. Принаймні, в Гуляйполі на концерті Анатолія Сердюка і Григорія Лютого, присвячений 110-й річниці з дня народження Нестора Махна, прийшло стільки бажаючих, що в залі ніде було яблуку впасти. Останнім часом вірші Григорія Лютого почали потрапляти до шкільних підручників і посібників. А в Запорізькій області на уроках літератури рідного краю вірші Григорія Лютого звучать чи не найчастіше.

Таке не треба примушувати вчити, воно відразу западає в душу.

На творчості Григорія Лютого, а особливо на айсбергах його поем, про які захоплено писали Тарас Салига і Анатолій Макаров, ще не раз зламають списи дослідники. А ми сьогодні вітаємо поета з порою зрілості і бажаємо, щоб "його земля з обличчям дитини" і все те, що він любить, що покликала його до Слова, було завжди!

*Цей порив і дощик розуміє,
І зоря, що падає в траву...*

Так і добіркою з 10 віршів "Запорізька Січ" привітала з ювілеєм Григорія Лютого. Візьмемо звідти хоч би ось цей:

*Знову ходить душа за рікою,
Прокидаюсь. Покликають боюсь.
Притулюся до шибки цокою,
Мов до світу всього притулюсь.
Звідки знаю: ніколи-ніколи
Не озветься, хоча й не німа,
І немає пояснення болю,
Безнадій і надії нема.
І стою, і подітися ніде.
Темнота – аж у скронях гуде.
Гряне хвиля - і спазми на видих,
Наче вічне прощення гуде.
Перестав я питати у Бога:*

*-І навіщо усе це було?,
Гріх казати, що готовий до всього,
Та все ближче неба розлом.
На немодну прозріння обнову
Промінялись життя бариші.
... Тільки й був, щоб вишукать слово
Не з чисті – з своєї душі...*

Або:

*По балках заплакали зозулі
І в плачах тих чути крізь туман
Плач жінок за тим, що вже й забули,
Плач дівчат за тим, що ще нема...*

18 лютого того ж року газета "Літературна Україна" майже повторила статтю Ольги Стадниченко, надруковану в "Запорізькій Січі". А за тиждем до цього, а саме: 11 лютого поет дав інтерв'ю "Надягніть святкові сорочки почуттів" запорізькій газеті "Суббота". На початку його він сказав: "Я живу у себе на Батьківщині. Але я не тільки не господар, а відчуваю себе весь час наче в резервації... Я рідною мовою не можу поговорити зі своїм народом! Мені наче і не забороняють, але фактично..."

...Якщо ти зрадиш себе, то муза відійде від тебе. Я міг би робити і так, і он як. Але я знаю, що тим самим зраджуватиму свій талант, а ради нього... Він мене покликав не просто як людину, а як оберігача духу народу – так я думаю.

... Моє завдання – об'єднувати: пісню, віршем, своїми думками. Я постійно записую якісь свої роздуми про народ, про літературу, про звабу бути модним і на слуху, про все... Коли працюєш над віршем, можна його зробити таким, як пануга – розцяцькованим, занадто красивим і "сучасним". А можна – тихим і спокійним:

Багато поетів беруть ноту звичайну, буденну. Так набагато легше працювати, не "пустити півня", не сфальшивити, бо "будівельний матеріал" для цих поезій є скрізь. А коли береш таку ногу, як ... наприклад, "Ніч яка місячна, зоряна, ясна..." Там дуже мало що можна використати. Хіба що душу.

... Душа моя, коли я до чогось берусь, купається й одягає чисту сорочку почуттів".

18 лютого у концертному залі імені Глинки в м.Запоріжжі відбувся ювілейний авторський вечір Григорія Лютого. Про це "Запорізька правда" 23 лютого писала: "Основна мета ювілейних вечорів, які відповідно до дат проводять запорізькі письменники, - перетворити їх на свято української мови, української пісні, української культури. Святом української культури можна й назвати ювілейний вечір запорізького поета Григорія Лютого, який зібрав повний зал концертної філармонії імені Глинки.

Григорій Лютий – автор дев'яти поетичних збірок, багатьох пісенних текстів, які залюбки співають у селах і містах України. Багато запорожців знають його особисто, бо поет ніколи не відмовить у зустрічі у студентській, робітничій чи гуртожитській аудиторії.

Поезію Григорія Лютого презентували кращі інтелегентні сили Запоріжжя – композитор Наталка Боева, улюбленець публіки - співак і композитор Анатолій Сердюк, чарівна співачка Любов Беркова-Житомирська, ансамбль "Вербиченька" та "Запорожці".

Добре слово про поста сказали представники обласної держадміністрації і міськвиконкому, об'єднання "Потенціал", десятки інших культурологічних підприємств і установ. Особливо теплими були вітання від Гуляйпільської і Михайлівської райдержадміністрацій і райрад, асоціації письменників-гумористів "Весела Січ", а також Запорізького педучилища № 1, з яким давно дружить ювіляр.

З великою теплою вітало ювіляра жіноцтво, якому поет подарував свої найкращі поезії. Творчий вечір Григорія Лютого був теплим і об'єднуючим, чого так нині не вистачає в нашому суспільстві".

А так про ювілейний вечір у Концертному залі ім. М.Глинки розповіла 13 березня газета "Запорізька Січ" під назвою "І знову наш дух розгоравсь...": "Сьогодні ми зібралися на відкритий вогонь слова. Не колись, не потім, коли вже не докричишся і буде мовчання у відповідь, а саме тоді, коли слово поета. чий пісню співає вся Україна, в зоні творчої сили... Ми вчимося святкувати своїх духовних поведирів, а значить, і самих себе, свій дух..., - бринить, напружений на сльозі, голос ведучої – поетеси з Гуляйполя Любові Ієнби.

... Кожен поет од Бога приходиться, щоб ламаги канони і стереотипи. Поезія Лютого настільки оригінальна, що в ній (за висловом Льва Толстого) зовсім не видно майстерності. Він не кинувся у незвідані хащі, він пішов битим Чумацьким шляхом і знайшов там таку глибину, яка дозволяє і вдень бачити зорі. Ці вірші наскільки місткі, що часом, здається, слова в них переставляють бути словами, виконують лише роль ключів до слів. А настрої, кров, запахи, чари, як не дивно, витають поруч і не вивітрюються з часом. Так щемливо-просто шумить явір під батьківською хатою:

*Говорив мені батько, сину, я говорю:
Вдома вік не надивишся на вечірню зорю...*

*Якби його вірші були вином, вони б усотувались у кров
через шкіру. Але вони – пісні, тому всотуються через душі:*

*Наче з душі сльоза, вийди ходою тихою,
Я не люблю тебе. Я вже тобою дихаю...*

В інтерв'ю "Мудрість – над усє", даному газеті "Перекур" 3 червня 1999 року, Григорій Лютий сказав: "Мудрість – над усє. Сама ж мудрість йде від села, від землі, бо там, у селі, на землі, на просторі – наші корені. Усіх нас корені у селі – і американців, і китайців, ефіопців, і німців..."

З упевненістю можна заявити: до поета Григорія Лютого прийшла пора мудрості. Про це говорять і його останні публікації, зокрема у газеті "Запорізька Січ" (13 липня 1999р.):

*На руках не дитя – козенятко,
Із-під блузки пучечок трави,
Винувата усмішка і латка
На спідниці. І лезо брови.
І постава, і одіж – од мами.
Одяглась на гостини селом.
У дівочтво, розмите літами,
Б'ється цвітом, як вишня у скло.
Крізь автобуса вікна очима
Зіткнемося (Ця мить одкровень!).
І здогадка болюче-причинна
Поміж кров'ю й сльозою прорве!
Ввійде в душу такою журбою,
Що безтямно шепчу, хоч і гріх:
Я б сьогодні ліг в постіль з тобою
І в мозгу вже завтра б я ліг...
Це Україна, моя Україна.
Це мені за терпіння й труди.
Оскверняти не смію звірів'ям,
Не прийняти, не стать молодим.
Білий світ мій, як аркуш подерся,
Знов ні слова, хоч скільки списав...
Та не сохне чорнило у серці
І в криницях дівоча краса...
Так дання і багато, і мало,
Та на більше не здатна й земля...
Я усю її в грудях тримаю
І очима боюсь затулять...*

Цікавою для шапувальників таланту Григорія Лютого є публікація в газеті "Літературна Україна" (3 лютого 2000 року) добірки поезій під назвою "Так давно, так невтішно люблю":

*Так давно, так невтішно люблю,
Це вже важко назвати й любов'ю.
Перебуду іще, потерплю,
Потім буду на віки з тобою.*

До добірки увійшло 14 поезій різних за тематичним та ідейним спрямуванням: громадянськi та філософськi роздуми, спогади про рідне Гуляйполе. де:

Незбагненно давно в Гуляйполі,
Я лиш тільки моді зазорів,
Хтось покликав. Я вибіг у льолі
І побачив зорю у дворі.

Та дивна зоря, яку можна назвати поезією – любов'ю, і повела у світ гуляйпільського хлопця, котрий був і є для того, щоб:

Тільки й був я, щоб вигукать слово
Не з чисі – з своєї душі...

І дуже добре, що зоря-поезія, зоря-любов і з роками не полишають поета у спокої:

Заграй мені, зоре, ти вмієш, я знаю,
Дістань свою скрипку з душі.
Таке безгаміння – немов помираю,
А ми ще з тобою чужі.
Так боляче бути, кохана, з тобою –
З тобою так хочеться жить.
А вже покривають тумани габою
Усе, чим я так дорожив.

Поплавляться трави і скелі, і очі,
І ці небеса запашині.
Лишаться слова, що любов прошепече,
Слова, що судились мені.
Не знали Кассандра, Лаура і Клея,
Яка є взаємна любов,
Ти вся народилася з пісні моєї,
А я – із твоєї прийшов.

В любові є початок і кінець, і людина народжується, щоб помирати – про ці вічні істини ми не завжди задумуємося, а поет подумав про це образно, метафорично і народився прекрасно-печальний філософський вірш:

Любов моя поплаче і простить,
Та я про те нічого ще не знаю...
В сльозах, як діти, вибігли хрести
І для обіймів руки розкидають..

Так сильно міг сказати тільки Григорій Лютий.

А смерть усе рівняє, мов рілля,
І барабани б'ють у дамовину,
І світ шепоче лагідно: приляж,
Я натомивсь носить твою чуприну.
Лиш копачі, неначе старости
У рушниках, затримуються скраю.
...Любов моя поплаче і простить.
Та я про те нічого ще не знаю...

У 2000 році у видавництві “Хортиця” (м.Запоріжжя) Григорій Лютий надрукував збірку лірики “Меди”. В коротенькій анотації зазначалося, що “Меди” – найпронизливіша книга Григорія Лютого.

«Із душі і зірок зібрані любов'ю...»

І це дійсно так. Бо одні назви поезій говорять про це – “Так давно, так невтішно люблю...”, “Милосердна і чиста – як смерть!”, “Заграй мені, зоре, ти вмієш, я знаю...”, «Повір мені. Довірся. Ще сідає...», “Я так не любив і матір”, “Я не клявся в любові тобі...”, “За любов'ю, за любов'ю...”, “Блюз любові” та інші.

“Меди” – це своєрідне вибране інтимної лірики поета, де він заявляє:

Тебе любить – оплакувати людство,
Дитя чуже зустріть і пригортать.
Чамріти в снах ромашкових полюцій,
Струмками збав поповнюють гортань.

де:

За любов'ю, за любов'ю
Світа білого не бачу...

де:

І біля тебе я скучаю
за тобою...

де:

У любові цій хто що тямить?
Люблять – мало. А судять – всі...

де:

Як швидко день цей вечоріє!
Вже збіг..

Григорій Лютий – автор низки оповідань, статей, рецензій. Зокрема, оповідання “Шпаки”, повісті “Душа ледь-ледь торкалась тіла...”

Поет проминув свій полудень віку, попереду в нього мудрість філософа,
дитяча закоханість у світ і відкрите серце для любові і поезії...

У 2001 році Г.Лютий став головним редактором українсько-російського літературно-художнього та громадсько-політичного часопису Запорізької обласної організації Національної Спілки письменників України "Хортиця", який видається за сиріяння генерального директора Запорізького ВАТ "Мотор Січ" В.О.Богуслаєва.

На Бабурці, на місточку
Дівчина співала,
Вишивала не сорочку –
Козаків латала.
В кого рана у рученьку –
Тому заживляла.
В кого рана у
серденьку –
Того цілувала.
Ой, у тебе, дівчинонько,
Золотії руки.
Ой, у тебе, дівчинонько,
Не уста, а мука...
Де тоненьким голосочком,
Де сльозою шила.
Всіх ординців за лісочком
Вона сполошила.
Знали турки, знала

шляхта:

Козака не вбити,
Доки буде дівчинонька
Козака любити.
Ой, у тебе, дівчинонько,
Золотії руки.
Ой, у тебе, дівчинонько,
Не уста, а мука...

Циганка

Мабуть, вийняла душу циганка...
Тільки пісня на місці душі

Приліта і царює до ранку,
І танцюють вогні, як ножі.
І сидять посивілі цигани,
Ще сивіші загаслих вогнів...
Із яких ви зірок планетяни?
Ізнялися й розтали між снів.
Я і сам би подався за Вами,
Проміняв би свій дім на коня,
Щоб могли чарувати словами,
Не сидів би я дома і дня.
Я зневажив би всі забаванки,
До кишень упустив би вітри...
Ой, циганко моя, ой, циганко,
Говори мені ще, говори...
Не допитуйся якого я роду
І чого тебе слухаю так.
Ворожи мені словом свободи,
Хай на серці залишиться знак...

Пісня

Посміхалась дитина, бігла полем у сні.
Небеса умивали рідні очки ясні.
І цвіла вишиванка, що з вогню воскресла,
Й мов барвистий метелик, поруч гралась душа...
- Ти скажи мені, татку, що за дивна земля
почала прилітати в сни мої, звідкіля?
І ласкава, як мама, і, мов казка, – без меж...
Ти коли мене, тату, в землю ту повезеш? ...
- Ой, дитя моє, ластів'я моє,
народив тебе теплий край.
То Вкраїнонька нас пригадає,
Стука в серденько: прилітай,
Не загою вік я в ту землю путь.
Там слова пісень у садах ростуть.
Ми з тих ясних зір, ми з тих чистих вод.
Ми – одна душа, ми – один народ...
Я посивів тут, а живу я – там...
Тих сердечних пуг не розбить літам.

Там, де ти біжиш, я біжу малий.
В ріднім краї жить я судьбу молив...
Обцілюють хай твої піжєньки
Землю матірну у доріжєньки.
У доріжєньки, у яружєньки...
Білі лебеді, сиві ружєньки...
Посміхалась дитина, бігла полем у сні.
Небеса умивали рідні очки ясні.
І цвіла вишиванка, що з вогню воскресла.
Й, мов барвистий метелик, поруч гралась душа.
Вранці очі, як мальви, у дитяти цвіли:
- Ти скажи мені, мамо, ми поїдем коли?
Край дороги тополя там, як божя сльоза.
Там живе наша доля. Там живе, не згаса.
І ласкава, як мама. І, мов казка, - без меж...
Ти коли мене, тату, в землю ту повезеш? ...
І ласкава, як мама. І, мов казка, - без меж...
Ти коли мене, тату, в рідний край повезеш? ...

Вона йому каже:
- Правда ж,
Немає такого суду,
Щоб виніс правдивий вирок
За підлу солодку зраду,
Немає тортур щось вартих...
І він їй говорить:
- Правда.
А інша шепоче:
- Хочеш – узнаєш:
Нема на світі
Гріха
Од життя й любові.
І він їй говорить:
- Правда.
А третя сама приходить
І крушить його безодню,

І бродить по ній – розлитій,
Задравши легку спідницю.
І він не здіймає очі,
Щоб крила свої не бачить,
Обняти захланним подум'ям.
Він – Бог.
І сказати не може,
Що правда у нього – божжа,
На жодну людську не

схожа,

Як відзвук чийогось крику,
Як сміху квітуче поле,
Як чара життя у повні...

Я люблю тебе й зрадить не зможу,
Хоч давно не стою на крилі, -
Безтурботну, мінливу і гожду –
В золотому пилку на чолі.

Що для мене реальність сувора,
Те для тебе і горе, і жах.
Не хмарній же, краплинко прозора,
Ще побудемо ми на вітрах.

Доп'ємо ще ілюзії чашу,
А розхлюпаєм – краще усе.
Глянь, кохана, то молодість нашу
Сивий старець в зіницях несе...

ІВАН ДОЦЕНКО
(1950 – 1985)

Іван Миколайович Доценко народився 20 березня 1950 року в селі Ремівці Гуляйпільського району Запорізької області в сім'ї колгоспника. Але краще про себе і час розповість сам поет, який загинув за трагічних обставин. Смерть молодого талановитого, найперспективнішого з-посеред гуляйпільських літераторів була відчутним ударом для всіх, хто його знав.

В архіві працівника газети “Запорізька правда”, поета Миколи Лиходіда (на жаль, вже покійного), зберігся адресований йому лист Івана Доценка, названий “Автобіографічною сповіддю”. Цей лист і дає більш - менш повне уявлення про талановитого молодого поета.

“Листа до Миколи Лиходіда” та велику добірку поезій опублікував часопис “Хортиця” (№ 2, 2001р.). Про це поет член Національної спілки письменників України Анатолій Рескубракський 24 липня 2001 року в газеті “Запорізька правда” писав: “Справжнім відкриттям для багатьох стала зріла добірка поета із сумною долею із села Ремівки Гуляйпільського району Івана Доценка. Своє життя він правдиво і широко описав у листі до М.Лиходіда, який свого часу був опублікований у “Запорізькій правді”. Іван Доценко вперше (хай і посмертно) виступає як поет зрілий, талановитий і своєрідний, тож не дарма письменники Запоріжжя рекомендували включити його твори для вивчення у школах за темою “Література рідного краю”.

У заголовок “Автобіографічної сповіді” винесено поетичний образ, що мимохідь перегукується з образом його автора, - доброго, світлого душею юнака. Їжакуватого вдачею, трішки відлюдкуватого, але щирого, безхитрого, вразливого:

*Сонце їжачиськом золотавим
Заповзає в темну гуцину...*

“Автобіографічну сповідь” Івана Доценка Микола Лиходід назвав “Запам’ятався їжачиськом золотавим”.

Отже, слово Івану Доценку: “Я, Доценко Іван Миколайович, народився 1950 березня місяця 20 числа в селі Ремівці району Гуляйпільського, а області Запорізької. Все тоді, за словами баби моєї, було не так, як тепер. В день мого народження вже коровами волочили, босі ходили. Тепер погода перемінилася, бо лізуть на небо хтозна й чого... Село наше Ремівка на той час було широко відоме, багате, велике, гордилося своїм обласним інтернатом для хворих дітей - сиріт війни і, звісно ж, величезною фермою, врожайними полями, цегельнею з піщаним кар’єром, виноградником із винокурнею, городом з баштаном, знатним головою і людьми - працюючими і кучючими, та ще семирічкою, де навчалися хлопці і дівчата не лише з усіх навколишніх великих і малих сіл нашого та ще двох прилеглих районів, а й із сусідньої Донецької області. Та ще переселенцями, та ще як пересильний пункт циган, які тоді ще кочували.

Застав я трохи й старовини. Добре пам’ятаю, як двічі на село нападали вночі вовки, переполоху тоді було не дай боже. Правда, колгосп, як мовилося вже, був багатий, тому за один рік до нас прийшла цивілізація з електрикою, водогоном і “профіліровкою”, й вовки назавжди втекли десь і більше не з’являлися. Я був дуже цьому радий, бо любив “мандрувати” всюди з батьком на велосипеді - батько працював охоронником у колгоспі. Була тоді така “должність”.

Коли я навчався в другому класі, школу нашу перевели з нашої поки що Ремівської сільради у Приютне, яке стало на пропозицію голови центральною садибою колгоспу, а наше почало занепадати. Отож, початкову освіту я здобув у рідній Ремівці, восьмирічну - в Приютному. І там, і там вчився на “5” і “4”. Був веселим, непосидючим, бешкетником, тягло часто в шкоду й чужі городи. Все було добре - одна біда: короткозорість. Та й та невелика тоді. Подальше навчання продовжив у Любимівці, де на той час вигнали одинадцятирічку двоповерхову, але я щасливо піддав під чергову шкільну реформу й тому, аби одержати атестат зрілості з двома трійками, мені достатньо було закінчити 9-й і 10-й класи, бо 11-й скасували. У школі був неабияким футболістом, захоплювався історією й географією, із майстрів красного письменства - Мопсаном, Бальзаком, Драйзером, Л.Толстим і Горьким, із поетів - лише Єсеніном.

Діставалося мені там на горіхи, бо був найменшим у класі. Вперше закохався в дев’ятому класі, перша поетична книга, що потрясла до глибини душі, - звичайно ж, Шевченків “Кобзар”. Було це ще в 7 класі. Мене так тоді, пам’ятаю, схвилювали його жінки, особливо Катерина, що я став переробляти Шевченкові поезії, виводячи дорогих серцю жінок на щасливу дорогу. Шкода було й матір, яку не пожалував батько, всіх шкода було.

Після школи закінчив я з відзнакою МПТУ - 16 за спеціальністю кіномеханік й “крутив кіна” в трьох сусідніх із нашим селом. В одному з них познайомився з дівчиною, яка приїздила туди на канікули з міста, до тітки. Було мені тоді 19, їй - 15. Вона закінчила вже 8-й класів і перейшла в 9-го. Ясна річ, що її батьки і родичі й слухати не хотіли про селянку, хоч мені та дівчина й симпатизувала. Мені ж ще й пригрозили, щоб я й дорогу забув до неї, бо їй треба думати ще про інститут.

Не мені говорити, не Вам слухати, що зі мною тоді робилося: і до бабок возили, і не дай боже, та оклигав, але не розлюбив. Вже тоді я зрозумів, що не так просто буде мені завоювати любов цієї дівчини, а особливо її рідні. І тоді я вирішив боротися за своє кохання. Ще в школі я вважався блискучим оповідачем, і мені багато хто радив писати. І ось тепер, аби ствердитися в очах дівчини та її рідні, я вирішив стаги письменником. Не більше і не менше. Почав з гумору, та швидко “докумекав” що це не те, бо хто ж сприйме серйозно гумориста. Перейшов на “серйозну” прозу російською, а потім українською. Пізніше, коли вже почали надходити схвальні відгуки з газет і журналів на мої оповідання, потягло на поезію. Писав і пісні.

Через свою вроджену короткозорість високого ступеня, яка, до того ж, прогресувала, змушений був покинути “кіномеханікувати”, бо не міг уже виставляти як слід об’єктиви на чіткість зображення та й ночами з моїм зором блукати від села до села “після кіна” було не дуже й легко.

Все через ту ж трикляту короткозорість не взяли і в армію, хоч як не просив. Через неї ж таки не брали й на виробництво. Тому й пішов у колгосп різноробом. За рік поетичної “творчості” набралось у мене “вибраного” на загальний зошит на 96 аркушів. З ним я й поїхав до редакції районної газети,

в якій щойно з'явився Лютий. Розмовляли ми з ним годину. Він розглянув мої всі вірші, по ходу знайомлячи мене з "постикою". Десь за два тижні видрукував три моїх вірші, з передмовою і фото. Так я став "поетом". Я думав, що після цього рідні коханої дівчини поглянуть на мене трохи інакше, та надіям цим не судилося збутися. Саме тоді якраз набирали на підготовче відділення в пединститут, і Лютий порадив і мені вступити.

Позаду були вже три курси філфаку, а ні поетичні, ні особисті справи мої не просувалися. Всі ці три з гаком роки Рекубрацький молотив мене, як мокре жито, друкувати не спішив. А публікації мої в "районці" ні моя дівчина, яка вже тоді працювала ревізором – інспектором, ні її рідні серйозно не сприймали. Як, зрештою, й мене самого. У всякому разі мені так здавалося. Що стосується навчання, то був я "хорошистом". На третьому ж таки курсі, весною, зі мною трапилася сумна пригода, яка дала свої пізніші наслідки.

Перевіряли у всіх зір, і коли настала моя черга, лікарка розкричалася, що на мене держава тратить марно гроші, адже вчителем я все одно не зможу працювати, бо вже нічого не бачу, й тому думати мені треба не про школу, а про ціпок. Ті слова глибоко запали мені в душу. Не скажу, що я розкис, але дещо пустився берега. Я й так був трохи слабохарактерний, а тут таке... Вирішив, що я тепер не пара тій дівчині, познайомився з іншою. А що ж було робити! Та біда, як мовиться, одна не ходить. Отож, коли я одного разу прийшов у гуртожиток провідати свою нову симпатію, мене оточили її однокурсниці й почали з мене сміятися. Мовляв, з ким ти зв'язався. Коли я зауважив, що не личить говорити так про відсутню людину, одна з них обізвала мене не кимось іншим, а йолопом, який нічого не тямить. Я дав їй ляпаса, вона стрибнула мені межі очі, та її подруга відтягла з переможним виглядом. Мовляв, тепер начувайся.

Потім вони ходили до декана, до ректора, і там, як це завжди й робилося в таких випадках, перевернули усе з ніг на голову. Мені ж, хоч я вже був четвертокурсником, це коштувало гуртожитку, який напередодні пообіцяли. Тоді я сказав заступнику декана Антонцю, що їду додому й не повернуся, доки мені не виділять належне місце в гуртожитку. А де ж ти восени квартиру знайдеш! Відповіді я не діждався, зате, коли за тиждень повернувся до інституту, то на великій перерві побачив, як секретарка ліпить на стіну наказ про виключення мене з інституту. Я пишу це для того, щоб Ви зрозуміли до кінця всю ганебність фарсу, який зі мною розіграли і який спричинив мою нервову хворобу, що привела три роки тому до інвалідності.

Виявляється, куратор із старостою і профоргом "обробили" ще раніше групу і таки домоглися, щоб вона проголосувала більшістю в кілька голосів за моє виключення. Та це ще не все. Куратор із старостою підготували текст наказу про виключення мене з інституту, а водночас написали моєму батькові й матері на село листа, в якому запропонували їм приїхати до інституту нібито для бесіди, бо, мовляв, син ваш нагрубив дівчатом, а тепер відмовляється ходити на заняття, отож треба разом подумати, як допомогти хлопцеві. Боялися, що інакше батьки не прийдуть, а їм же треба було виставити

мене з батьками на сміх, щоб усі побачили, які вони молодці. І щоб усі подумали, що це я привіз батьків, аби вони умовляли їх не виключати мене з інституту, аби мати сльозами їх розчулювала. Та я радше б умер, ніж до такого опустився.

І що ж. Мати справді плакала, а вони хитали голівками, "співчували". Тобто своїми підлими діями вони принизили мою людську гідність і гідність моїх батьків. "Співчували" вони й мені, мовляв, сам у всьому винен, повчали, говорили, аби їх попросив (а за віщо?), то вони б не проголосували за виключення. Тільки, коли стали розбиратися, за що ж таки виключили, умили руки, звалили все на ту дівчину, котрій я дав ляпаса. А коли ще голосували, то нікому і в голову не прийшло розібратися, за віщо той ляпас, бо мене ж не було в інституті. Жити ніде було, сидів вдома. Зібрались, проголосували і все. Так, для "разнообразия", бо жиги сіро, нудно.

Скажу наперед, що на той час я вже почав був друкуватися, і самі викладачі говорили потім в очі моїй групі, що вона зі мною поступила не тільки підло, а й протизаконно, бо саме тоді вийшла постанова "Про роботу з творчою молоддю", згідно з якою мене мали взяти на поруки, хоча й на поруки брати було ні за що. Та "однокашники" перекліпали. Я ж про все це дізнався, на жаль, трохи пізно. Тепер при зустрічах зі мною одні вибачаються, інші одвертають очі, проходять мовчки.

Що ж було далі зі мною? Всі мої намагання влаштуватися на МЕЗ, на взуттєву фабрику, на будову рішуче перекреслили окулісти. Виявляється, при моїй короткозорості (мінус 11 і мінус 13) не можна піднімати більше 5 кг і нести на відстань більше 5 м. На запитання, що ж робити, лише стинали плечима. Працював я якийсь час знову в колгоспі різноробом, далі – підсобним робітником на спорудженні тваринницького комплексу, телятником на фермі. Потім кинув, бо зрозумів, що це самогубство. Ніхто мені не докоряв, міліція лише руками розводила, співчувала.

Працював багато. Нещадно. І ось мені всміхнулася доля. Поїхав якомсь до Києва. Зайшов у "Ранок". Прочитав мої вірші Довгий і запропонував робити збірочку. А потім якимось робом дізнався, що мене виключили свого часу з інституту, та ще й нібито за те, що тероризував дівчат, і почав од мене відхрещуватися. Я теж залишив його у спокої. Бо, врешті, можна зрозуміти людину. Їй сказали – вона повірила. От до яких наслідків мене призвела чужа підлість. Я знаю, що Вам теж можуть нашептати про мене всяке, тому й пишу про все, як є. Аби Ви не подумали, що я просто викручуюсь. Зізнаюся Вам, що буду незабаром звертатися, куди вважатиму за потрібне, з вимогою провести розслідування, бо тепер уже остаточно переконався, що сліди брудних лап не змиває навіть час... І це моє горе бере початок із того фарсу, який, власне, продовжується, бо я не певен, що минуле знову не стане мені на шляху. Тому буду боротися. Ще не пізно.

Тепер трохи про творчість. Пишу важко, повільно, але постійно. Віршів набралось дуже багато. Рукопис та ще купу Ви прочитали, а ще скільки набе-

реться. Але вони поки що сирі, чимало й слабких. Сам це бачу. Окрім того, є безліч окремих строф, образів, думок, рядків і т.д. Наприклад, таке:

*Тополі, наче перепелів пара...
Куріпки на снігу, немов веснянки,
На личку на дівочому яснім.*

Рибалки

*Полощуть невід, як жінки білизну,
Й на паколах розвішують сітки.
Періциють смачно дощ навкисний
Дівчат, либонь за потайні грішки.*

Свинарка

*Й отак, неначе маятник,
щоднини:
Дім – ферма, ферма – дім,
дім – ферма.
Та вранці – вечором усмішка
сина,
Та вечором – уранці чаю термос.*

*Сонце їжачиськом золотавим
Заповзає в темну гущину.
Язиками полум'я отава
Тихо лиже зрубану сосну.*

Можливо, щось і закінчу з оцього ще до творчого звіту, то надішлю Вам. Зараз привожу все в систему, одразу після творчого звіту сяду знову до рукопису. Бо знаю, що там буде зауважень та зауважень. Якщо звіт буде успішним, допрацюю ще віршів 40 і запропоную на суд уже письменницької організації рукопис віршів на 80, а там видно буде, не хочу забігати наперед. Тільки закінчу роботу над віршами, одразу накинусь на Блока, Єсеніна, Маяковського, Багрицького, Вінграновського, Драча, Жиленко, Лиходіда, Літневського, Лютого та інших, бо страшенно зголоднів за книгами.

На закінчення скажу, що я теж не такий святий та божий, як оце виходить із сповіді. Через свою легковірність, навіть і дурість, коли хочеться, зав-

дав багато болю отій дівчині своїй міській, яку любив і яка, як виявилось, любила мене, може, більше, ніж я її. Тепер спокутую гріхи.

Тепер до Вас одне прохання: ради бога, не виставляйте напоказ у передмові мою інвалідність чи мої нещастя... Якщо у Вас до мене виникнуть якісь запитання, пишіть, охоче відгукнусь. На все Вам добре. З повагою Іван”.

Подальшим творчим планам, мріям на покращення умов життя не судилося збутися.

20 лютого 1985 року Івана Доценка не стало.

Пригадує поет Григорій Лютий, у якого залишився рукопис Іванової першої книжки: “Вірші Івана Доценка цінні ще й тим, що в них глибоко інтимне виходить на загальнолюдські масштаби. Пригадую, відразу після Чорнобильських подій, стояли ми в Києві біля Верховної Ради з письменниками. Машини водою змивали вулиці, весь письменницький з’їзд проходив у гнітючій атмосфері. Стояли ми у якомусь заціпенінні. Не знаходилося слів, щоб висловити той стан. І раптом я згадав Доценкове:

*Я вже не знаю, що зі мною буде,
Хоч є любити що й чим дорожить.
Та знаю вже, як важко жити, люди,
Коли чесніше вмерти, аніж жить.
Сховатись ніде, і прикритись нічим.
І хоч всесильний час вже стільки літ
Бинтує рану, та палючий відчай
Все проступає, наче кров, крізь бинт...*

Залалала мертва тиша, як у кімнаті, де викачали повітря. Люди зацікавлено обступили, почали розпитувати: хто це? Де він? А це були рядки з вірша про кохання нашого земляка Івана Доценка”.

Прочитуємо ще Григорія Лютого: “Час все далі відносить від нас голос поета із Ремівки Івана Миколайовича Доценка. А мені все більше шкода, що такий неповторний голос, на який чи не століттями здобувався наш квітучий степ, так може і розвіятись, повернутись рости квітами в балки, літати пташиними співками в зарослях моху чи бузини.

Я знаю, як непросто і, можна сказати, трагічно склалося життя в Івана. Так же неоднозначне було і ставлення до нього односельчан. Я це розумію. Але хочу сказати, що я і сам часом ловлю себе на тому, що за життя Івана я не повністю розглядив, яким неповторним голосом він володів. Можливо, тут нікому і дивуватися, адже тоді ми прагнули вдосконалуватись, критичніше підходити до кожного рядка. А тепер все сприймаємо, як завершений факт. Адже не будеш ти виправляти зігнуту гілку дерева чи стебло кручного панича. Ти його сприймаєш таким, яким подарувала тобі його природа. У віршах Доценка стільки беззахисності, безпосередності, що аж щемить серце.

*Я на ковзанку біг без пальта –
І в легенькі ботиночки взутий,
По льодку молодому катавсь,
Щоб увагу твою повернути...*

Тут, як кажуть, нічого не додаси. Згадуєш тільки своє... А ота “стріль-вода”, а серця, “як джмелі”, на цвіт летять, а стільки того неповторно-прекрасного, з чим Іван ішов до чистого аркуша паперу... Все це так потрібне нам і нашим дітям, щоб рости духовно багатими і неповторними у любові до рідної землі”.

В сєє Г.Лютій писав: “В ньому бушувала кров тарпана“, надрукованому в журналі “Хортиця” (№ 2, 2001р.): “Доценко створив свій світ, свою галактику, потрапивши до якої, починаєш жити і навіть мислити за її закони... Може, тому йому й через нього – і нам озвалася гармонія не взагалі, а саме ремівського стєпу:

*Єноти неокріплі
Здаля їх наслухають,
Од сонечка посліплі
Скрізь ручаї блукають...*

І кожен вірш – як пісня. І в кожному стільки милосердної теплоти, тієї теплоти, без якої задихався поет і якої стільки залишив нам...”

У згадуваному числі “Хортиці” надруковано 47 поезій і 8 “Вранішніх строф”.

14 лютого 2002 року газета “Літературна Україна” також надрукувала (нарешті!) есе Григорія Лютого “У ньому бушувала кров тарпана” про поета з Ремівки Івана Доценка, а також вмістила його світлинку і 34 поезії.

Лютій писав: “...Життя поета із Ремівки Гуляйпільського району Івана Доценка (як тепер, дивлюсь на нього через десятиліття) було схоже на щемливу українську пісню.

Він був хороший, здібний, перспективний, ас... життя людині дається один раз. Зараз поет Іван Доценко живе у своїх віршах та спогадах сучасників. А в селі Ремівці на кладовищі знаходиться скромна могила, де упокоїлася навіки неспокійна душа українського поета – сокола гуляйпільської поезії”.

Однокурсниця, вчителька із села Червоне Поле Бердянського району, член Національної спілки письменників України Тетяна Сугалова присвятила Іванові Доценку вірша:

*Тобі усе марились вірші
Серед лекційної тиші.*

*Між них були краці і гірші,
... Про ніжски так гарно ти пишеш.
Пробачте йому за дивацтва,
Наш викладач сивочолий,
Софійним марив він йменням,
Як, мабуть, ніхто і ніколи.
Простіть йому різні дивацтва,
Музикання віршів майбутніх.
Той вогник душі – не хлоп'яцтво.
... Чому ж ти між незабутніх?
А я про біду і не знала,
Давно розбрелися дороги.
На білім їх світі чимало.
Куди занесли тебе ноги?
Примарились вірші в завії
І матінка біля порога.
В снігах заблукали надії...
Присів та не звівся на ноги.
... За скельцями окулярів
В зіницях заснула вже тиша.
Цей вірш мій тобі – як примара,
А “пам'яті” – хай хтось допише.*

Додому

*Дошу осіння паголось
Деся поміж скиртою стиха,
То місяць, наче наголок
Над літерами хат,
Що золотою назвою
Постали на майбутть,
До книжечки цікавої,
Якої не забудь.
До неї, до найпершої,
Вертаю з мандрів знов.
Он дід Микола з вершею
Ярком на став пішов.
Он дощик пада з нахилом,
За скиртою стиха,*

Он місяць, наче нагомос
Над літерами хат.
О, скільки відкривається
Чудес на сторінках!
“Дитинство” – називається
ця книжечка тонка.

Коханій

Одна біда – то ціле горе,
А дві та разом – півбіди,
Нехай там що, та вірю:

скоро

Повернешся до мене ти.
Розвіються усі незгоди,
Як дим із вогнища журби.
Хай непоступлива ти й

горда,

Та я за те ж тебе й любив.
І ти мене за те любила.
Хоч думали ми навпаки –
Та одне одного несила
Забути нам через роки.
Осіньне небо тонкосльозе,
Нещадні холоди нічні...
Невже забути ми не в змозі
Всі неприємності чудні.
Нехай там що, та вірю:

скоро

Повернешся до мене ти.
Одна біда – то ціле горе,
А дві та разом – півбіди.

Крига скресає

Крига скресає остання,
Наче з багаття дим.
Знов я бреду в світання
Звеснено - молодим.
Серце, немов перепілка,

Крикни – і полетить.
Квітне біля причілка
М'ята, що сіяла ти.
Тільки тебе немає,
Все ти забула давно.
Тихо на лавку сідаю –
Сповідь п'янить, як вино...

Лист

На плющі під дощем дівча біляве
Мені спіткалось, схоже так на Вас,
Тепер я Вас, беззахисну і славну,
Як прапор на присязі, б цілував.
Яка важка ця доброти наука!
Як пізно я пізнав її ази!
Тепер я б замість умивати руки,
Лиш Вас, кохану, на руках носив!
Не дав на Вас би порошині впасти,
Любив би хоч і всесвітну на зло...
Як важко мені нині сумувати,
Яким легким із Вами все було!..
Хай хтось премудрий з мене посміється
І зверхньо кине: “Все це юрinda...”
Я б за розбите мною Ваше серце,
Аби то міг, своє б тепер віддав.
Я через підлість інших Вас покинув.
Бо всіх тоді ненавидів жінок,
А ви так ніжно мріяли про сина,
Щоб на обох був схожий наш синок...
Докори Ваші пізні, наче трута,
Мене пекли нестерпно день і ніч,
Щоб зрештою на колію жбурнути,
Немов гранату, поїзду навстріч.
З пронизливим тягуче-тужним криком
Він люто мчав на мене, як дракон.
А з пам'яті світилось Ваше личко,
Овіяне фіалковим димком.
Як далі жив – чи Вас тепер обходить?

Та вдячна думка вирвалась у вись,
Що як спинивсь за крок від мене поїзд,
То Вашою він волею спинивсь.
Уста кусаючи, я згадую Вас часто,
Хоч спогади гірчать, неначе дим.
Нехай Вас мчать туди, де тільки щастя,
Осінні невгамовні поїзди.
Я знаю, що нема мені прощення,
Але збагніть, благаю, хоч одне:
Я думав: ну який жених із мене?
Не вірив, що любили Ви мене.
І все ж якби на хвильку хоч заглянуть
У серце Вам, як у вікно тоді:
Кого ждете Ви, дівчино кохана,
Кому прослались роки молоді?
... Я вже не знаю, що зі мною буде,
Хоч є любити що й чим дорожить,
Та знаю вже, як важко жити, люди,
Коли чесніше вмерти, аніж жити.
Сховатись ніде і прикритись нічим,
І хоч всесильний час вже стільки літ
Бинтує рану, та палючий відчай
Все проступає, наче кров крізь бинт...

Щастя

Цвінуть під гаєм радісні тюльпани,
На річці ходять хвилі, як лини.
Вітриська невгамовні спозаранку
Співають тонко, наче цвіркуни.
А в небі, глянь, до сонця щік огненних
Приклеїлась хмарини борода.
Ти ж, сміючись, поглянула на мене
І щезла вмить, неначе стріль – вода.
У гаї зникла, між беріз квітчастих,
Та чи могли вони тебе сховати,
Коли о цій порі серця на щастя,
Немов джмелі на цвіт, самі летять...

Так незаймано, тихо й чисто.
Лиш казан бурмотить, мов той дід.
Й ми, пропахлі димком золотистим,
По коліна в зеленій воді.
І зненацька враз луком Амура
З-під твоєї вузької руки
Устає поміж нами ажурна
Тепла райдуга з бризок легких.
Та засліплений ними одначе,
Навмання все ж тебе я ловлю
І цілую, й сміюся, і плачу,
І люблю так, як ще не люблю.
Але сон натомивсь уже спати,
Й мовлять очі твої, що вже час
Поодинці тихцем нам вертати
Із затоки в теперішній час.
Я ж молю, я благаю, я прошу
Та й пускаю з німим "не пуцу"
Твоє платтячко біле в горошок,
Що мов сніг у крапах дощу...

АНАТОЛІЙ ПІВНЕНКО

(1950)

Анатолій Васильович Півненко відомий більше як журналіст, а не літератор. Народився 23 березня 1950 року в м.Запоріжжі. У 1955 році сім'я переїхала до села Полтавки Гуляйпільського району, куди був направлений на роботу батько. У 1957 році Анатолій пішов до першого класу Полтавської середньої школи, яку закінчив у 1967 році. Ще школярем почав дописувати до районної газети "Зоря комунізму", де з'явилися й перші літературні спроби – нариси, новели, оповідання.

Так 29 червня 1968 року районна газета надрукувала оповідання Анатолія Півненка "Веселкова вода". В ньому стільки енергії, бадьорості, замилювання героїнею Галкою, що як "Арапчєня" загоріла до шолокадного блиску, раділа літові, сонцю, зіркам, веселковій воді після дощу.

А закінчується оповідання так: "... Ніч поволеньки наповзає на село. Ховаються в сугінках білі хати. Уже лише темні контури маячать в темноті.

Немає Галчиної веселки – заснула, мабуть, зі своєю господинею до ранку. Тільки хлюпотить дзвінко біля джерела вода. Дивна чарівна вода”.

По закінченню факультету журналістики Київського державного університету ім.Т.Г.Шевченка у 1975 році А.Півненко працює у засобах масової інформації – в “Комсомольці Запоріжжя”, на обласному радіо, в редакціях газет “Наш город”, “Суббота”.

Свою журналістську, редакторську роботу А.В.Півненко поєднує з плідною літературною діяльністю. Дебютом слід вважати появу у світ у 1973 році колективного збірника “Комсомольські ударні”, де був опублікований художньо-документальний нарис студента-випускника, що був водночас й творчим дипломом. Потім були публікації нарисів у журналах “Журналіст”, “Ранок”, “Україна”, “Знання та праця” та ін.

У 1988 році з’явився колективний збірник “Їх водила молодість”, упорядником і одним з авторів якого був наш земляк. За цю книгу колектив авторів удостоєно звання лауреатів обласної комсомольської премії імені Михайла Андросова у галузі літератури і журналістики. А роком раніше у видавництві “Молодь” вийшла масовим тиражем повість А.Півненка “Потрібен приклад”, яка дістала схвальну оцінку критики.

У своїй творчості Анатолій Півненко звертається до публіцистики. Своєрідним звітом після поїздки до США на міжнародний форум народної дипломатії в Чітокуа в 1989 році стала книжка “Під вітрилом надії”, яка вийшла друком у видавництві “Промінь”.

- Ця книжка - не плід багаторічної дослідницької роботи в галузі дипломатії, історії радянсько-американських відносин, а скоріше погляд журналіста, людини тільки на один аспект взаємовідносин народів двох великих країн, - так пояснював задум і появу книги її автор. Вона складається із 8 розділів-роздумів та слова “Від автора” про побачене і пережите, є і прагнення осмислити реалії подій кінця вісімдесятих років двадцятого століття.

1 жовтня 1989 року газета “Индустриальное Запорожье” вмістила під рубрикою “Книги наших земляків” рецензію журналіста, члена президії Запорізького обласного комітету захисту миру О.Гіммельфарба “Открываем Америку” на книгу А.Півненка “Під вітрилом надії”.

- Про що вона? – ставить питання рецензент і тут же дає відповідь. – Про одну із головних тем нашого життя, гострота якої особливо зростає з початком перебудови в міжнародних відносинах між двома великими державами – СРСР і США.

Якщо говорити про головну подію – зустріч в Чагокуа, якій перш за все присвячена книга, то, не дивлячись на обвал публікацій в нашій пресі, спостереження і роздуми автора безперечно є цікавими для будь-якого читача. Його кут зору, спостережливості, позиція переконують нас: більшість американців згодні – взаєморозумінню немає альтернативи...

Книга знайомить читачів з багатьма американцями, людьми різних станів, політичних, культурних і навіть релігійних устремлень. І тут проявляється

спостережливості автора, гострий погляд, вміння швидко розібратися в тому ж вічному – хто є хто, - і на підмічених деталях, фактах, прикладах, лаконічно, але аргументовано охарактеризувати кожного, з ким довелося зустрічатися, спілкуватися, дискутувати чи просто обмінюватися інформацією. Це і друзі – сім’я промисловця – Уолтер і Джоан Хорф (в цій гостинній сім’ї автор прожив тиждень), і онучка генерала Дуайте Ейзенхауера, колишнього президента США – Сюзен Ейзенхауер, і вчитель із Мінесоти Ральф Уолтер і поважного віку домогосподарка із Техасу Ені Нойл. Це і тверезодумаючі політики – губернатор штату Нью-Йорк Маріо Куомо, сенатор від штату Нью-Джерсі Б.Бреден і ряд інших, в чиїх виступах на зустрічі чітко проявлявся конструктивний підхід до проблем радянсько-американських відносин, міжнародної політики, будівництва без’ядерного світу.

Зустрічались автору і політики іншого типу, які жили старими категоріями. В книзі немало просто цікавих прикладів, які назбирав автор. Так, в розділі “Замітки на полях” читач знайде немало цікавого про те, як живуть прості американці.

“... в тім-то й річ, - пише А.Півненко, - що ... з здавалося б, дріб’язкових речей, начебто далеких від великої політики, й починається взаєморозуміння, тане крига недовіри, налагоджуються містки нормальних стосунків. Від турботи про свій дім, про свою сім’ю виростає турбота про дім, про сім’ю знайомого, партнера, друга. А відтак – тривога за наш загальний людський дім, за наш човен, у якому ми всі пливемо морем цивілізації. Як тут не напнути вітрило надії?!” (с. 52-53).

Автор не упустив із виду і тіньові сторони життя американського суспільства – зростання злочинності, розповсюдження наркоманії, факти моральної деформації тощо.

Звичайно, є в книзі і місця, які хотілося, щоб автор описав більш опукліше, але уже те, що він розповів про побачене і почуте в Америці, заслуговує похвали.

Сучасний читач може дорікнути нам, що ми зупинили свій погляд на книзі і подіях вже історичних. Адже такої країни, як СРСР, уже не існує на політичній карті світу. Правильно. Тим і цікавіше познайомитись з тим, якими бачились взаємовідносини двох великих держав у кінці вісімдесятих років минулого століття.

6 грудня 1989 року Президія Верховної Ради Української РСР видала Указ “Про присвоєння А.В.Півненку почесного звання “Заслужений журналіст Української РСР”. В ньому говорилося: “За багаторічну активну роботу в пресі присвоїти редактору газети “Комсомолец Запоріжжя” тов.Півненку Анатолію Васильовичу почесне звання “Заслужений журналіст Української РСР”. Цей Указ оприлюднила газета “Комсомолец Запоріжжя” 8 грудня 1989 року.

Сьогодні Анатолій Півненко на шляху до подолання нових творчих вершин, адже “дорогу здолає той, хто йде нею”...

... Починався "круглий стіл" з питань свободи преси – того дня, за загальним визнанням, – одна з найцікавіших дискусій. За півгодини до початку жодного вільного місця не залишилося. Ми переконалися у всевладності принципу організаторів щодо розміщення: місце займає той, хто приходить першим. Тому невеличкий п'яточок на східцях поряд з тринožами теле-й кінокамер виявився подарунком долі.

Це, так би мовити, картинка з антуражу. Та ось на сцену виходять журналісти, чії імена відомі не тільки в наших двох країнах, – Р. Каллін, Н. Данилофф, М. Коллінс, О. Бовін, В. Познер... І раптом – у центрі столу в ролі ведучого – мій господар, м'ясопромисловець Волтер Харф. Протягом усієї розмови я подумки розробляв "план розвінчання" свого знайомого, але ввечері за обідом (обід у Штатах дорівнює нашій вечері) запитав відразу і безцеремонно у Харфа: "Волтере, навіщо вам було розігравати мене, що ви м'ясопромисловець, я ж бачив вас у ролі ведучого на "круглому столі".

Волтер, хитро примруживши маленькі очі, поплескав мене по плечу й відповів:

– Анатоль, все так, як є, і не інакше. Я справді з ділових людей. А "круглий стіл" це, знаєш, так собі, хобі чи що. Я вмю триматися перед телекамерою – ось мені й запропонували.

Я тільки скептично посміхнувся у відповідь, і господар, бачачи, що не переконав, ніяково додав:

– Ну, це я дещо спонсував цей захід...

Далі розмова пішла вже на інші теми. Я тоді подумав, а що, коли б директор м'ясокомбінату вів летучку в нашому запорізькому Будинку преси... далі, чесно, не хочеться продовжувати цю сміливу фантазію. А тут все відразу стало на свої місця, коли прозвучало слово "спонсував".

Зрозуміло, Харфу нема діла до пікіровок Данилоффа, безкомпромисної прямої Бовіна, але він чудово знає: його білозуба, на всі сто американська посмішка перед екранами телевізорів, у кінохроніці, хоча б побіжна згадка в газетах – це популярність його імені, популярність фірми "Гартнер – Харф і К°". Це – долари на рахунку.

А що телебачення, взагалі засоби масової інформації, – своєрідний божок у американському суспільстві, це теж одна з прописних істин цього суспільства. Цей божок підносить у Zenit слави політичних діячів і зірок Голлівуду, може стерти в порошок, приміром, кандидата в президенти (історія із сенатором – демократом Хартом), може так маніпулювати громадською думкою, що окупація Гренади, наприклад, викликала небувалий вибух патріотизму в країні, може довести, що найсмачніше м'ясо у бичків, яких забиває Уолте Харф, воно багато що може...

Цілодобово по десятках каналів звичайного й кабельного телебачення від таких колосів електронної преси, як Ен-бі-сі, Ей-бі-сі чи Сі-бі-ес і до регіональних міських теле – і радіостанцій ведеться послідовно й цілеспрямовано "обробка" громадської думки, формування певних поглядів, смаків, навіть більше – стимулюється якийсь конкретний вчинок. Наприклад: придбай неодмінно останню модель "Форда", а не "Мерседеса". І треба знати американський феномен: розкупується саме та модель, що вчора рекламувалася, ви берете в дім саме ту марку туалетного паперу, рекламі якого було віддано 10 секунд найдорожчого ефірного часу.

А коли так ненав'язливо у штатівському варіанті казки про Червону Шапочку і Сірого Вовка останньому надіти пілотку із п'ятикутною зіркою, то про реакцію юних американців годі й сперечатися. Або відомий герой Сталлоне – Рембо. Його ера в кінематографі у США, здається, йде до завершення, а ось мультиплікат доскоchu експлуатувє відомий образ – бездушний погляд з – під чорного пасма волосся, що закриває й так невеличке чоло, могутні біцепси, оголені груди, навіхрест перев'язані кулететними стрічками. Кожного ранку мальований Рембо стукає у двері кожної американської сім'ї. Сьогодні він знескоджувє банду чорношкірих (обов'язково!) ганстерів, завтра витримувє нелегкий герць з монстрами інших планет, а післязавтра йому нічого не варто послати на той світ кілька десятків цих кровожерливих радянських...

Щоправда, цей супергерой почав набивати оскоmu, й подекували про його сценічну смерть. Коли це влітку минулого року Рембо знову вийшов на авансцену американського кінобізнесу.

Все той же неіадний вираз обличчя, оголений торс, грають біцепси – і тільки змінився пейзаж. Замість в'єтнамських джунглів аскетично суворий гірський ландшафт. Так, ви здогадалися, Афганістан. Дія фільму "Рембо – ІІІ" проходить саме тут.

Творці чергового "шедевр" – сценаристи Сільвестер Сталлоне, він же головний герой, і Шелдон Леттіг, режисер Пітер Мак – Дональд з Великобританії – добряче трусонули гаманцем. На зйомки витрачено більше 63 мільйонів доларів. Це один з найдорожчих фільмів в історії світового кіно. Близько чверті прибутку отримає сам Сталлоне, "найдорожчий" актор американського кіно.

Все, здається, передбачили батьки Рембо, поспішали і... саме встигли до моменту виведення радянських військ з Афганістану.

НАТАЛІЯ КВІТКА

(1950)

Наталія Василівна Квітка народилася 20 листопада 1950 року в місті Ленінську Волгоградської області.

“Про раннє дитинство згадки майже стерлись, - згадує поетеса, - окрім гарної, повноводної річки Ахтуби, на березі якої розкинулося невеличке російське містечко. Пам'ятаю таку незвичну, протяжну, але красиву мову моєї бабусі, густий ліс на узбережжі і поряд голі, безкраї, пустельні степи – ось такий пейзаж залишився у пам'яті. Але гострим променем врзався в пам'ять той час, коли у 1956 році наша родина переїхала на Гуляйпільщину, без якої не уявляю свого життя мій батько, істинний українець. Прекрасна природа степу, зелені розмаїті поля, невеличкі, але такі мальовничі річки, густі лісосмути. Мені здається, що все життя я провела саме на Гуляйпільці. Ось тут почалося моє справжнє дитинство. У 1957 році пішла до 1-го класу СШ № 1, яку в 1967 році закінчила. З шкільних років найяскравіше пам'ятаю перших, таких рідних, вчителів, а їх у мене було двоє – Володимир Федорович Мажаєв та Євгенія Андріївна Щербина – дивні, земні, прості, але багаті душею і серцем люди... І зараз, коли пройшло вже стільки літ, лише випадкова зустріч наповнює душу невичерпною радістю, світлою надією у добро, якому вони вчили, і недаремно.

Я писати вірші почала з 4-го класу – чому сама дуже здивувалася – але вважаю, що надихнули на них саме вони, мої перші мудрі вчителі і порадики.

Після школи працювала рік на взуттєвій фабриці, де все життя чесно і сумлінно трудилися мої батьки – Гарбут Василь Іванович та Валентина Олександрівна.

Гуляйполе – невеличке містечко, де всі знають один одного, і тому той час роботи звів мене з багатьма гуляйпільцями, з різними людьми, які потім і стали сюжетами багатьох віршів. У 1968 році вступила до Запорізького державного педагогічного інституту на факультет “Педагогіка і психологія дошкільна”. Напевне, доля весь час ішла зі мною поруч, бо це був саме мій вибір – ніколи, за всі 27 років роботи інспектором дошкільного виховання, не нарікала на працю, не розчаровувалася – напевно, це і є істинне поклонання, бо живу – дошкіллям, його проблемами і болями. Та й люди мене оточують щирі і безкорисливі. Останні десять років є головою Дитячого фонду, спілкування з сім'ями – гарними і неспадливими, з тривогами і негараздами, з різними такими дивними і неповторними людськими долями, материнськими радощами і печалами – підсвідомо намагаюся знайти вихід з їх становища – і насправді, і у мріях, що і стають сюжетами моїх віршів.

Якщо, читаю, прочитаете якийсь вірш, переживаєте душею і серцем події, впізнаєте у них своїх знайомих або самих себе, побачите себе та інших збоку, задумається про добро і зло, розкається, порадієте за себе та за інших, поспівчуєте або просто забринить у серці душевна струна радості чи л-

чалі – значить я досягла свого, розбудивши у вас людину, добру, щирю, вдячну і люблячу, закохану в батьківську землю, в родину, в чарівну Україну”, - так написала про себе Наталія Василівна у збірці поезій “Калинові обрії”. Це її друга книжка.

А перша побачила світ у 1993 році в Гуляйпільській районній друкарні. Збірка поезій називалася “Стежками любові”. У “Слові вдячності і шани” авторка писала: “Непривітним і сірим було б життя без добрих людей, без взаєморозуміння і підтримки тих, хто живе поряд. Тому сьогодні щире слово вдячності і поваги хочеться звернути до члена Спілки письменників України, нашого земляка Григорія Лютого. Це саме його підтримка і допомога дали життя тим паросткам, що зріли у моїй душі. І хай пройшло багато років з того часу, але оті перші добрі слова підтримки стали, напевно, віхами відліку мого творчого доробку, (до речі, перший вірш Наталія Квітка надрукувала в Гуляйпільській районній газеті в 1973 році – Авт.).

Мені здається, що доля піднесла мені приємний подарунок, коли познайомила з самотнім художником, теж зсміяком, Олексієм Мусійовичем Рябком, який згодився оформити мою збірку – людиною талановитою, незвичайною, як говорять “з іскрою божою” – про що свідчать його роботи.

Особливо тепле і добре слово хочу сказати про спонсора збірки “Стежками любові” – колгосп ім.Ілліча, з яким мене зв'язують родинні та творчі зв'язки; про голову правління Надію Лук'янівну Биковську, яка теж багато робить для духовного збагачення іллічівців, для їх моральної підтримки, знаходячи оту “стежку любові” до кожної родини, підтримуючи здібних та талановитих земляків”.

Вітаючи поетесу з першою книжкою, районна газета “Толос Гуляйпіль” 4 січня 1994 року повідомляла: “Напередодні нового року любителі поезії отримали першу збірку поезій Наталії Квітки “Стежками любові”. В них хвилююча розповідь про жіночу долю. Сюжетна поезія зачаровує глибоким баченням життя, відчуттям прекрасного, багатою образною палітрою.

Ліричні герої її творів – мати, дружина, наречена, донька. А йдеться у поезіях про подружню вірність, материнську ласку і тепло, синівську вдячність і любов. У художніх образах, що живляться з цілющих джерел народної творчості, з природи, з людського буття, переплелися щастя і горе, радість і печаль...

Вітаємо Наталію Квітку – постійного автора літературної сторінки “Калинова сопілка” з першою збіркою і бажаємо нових творчих успіхів у 1994 році”.

Збірка, яка відкривається віршем, що дав їй назву, містить 38 віршів, деякі за обсягом “тягнуть” на поеми. Ми ж нагадаємо кілька строф з поезії “Стежками любові”:

Стежками любові в минуле полину,

В тіні тополиній присяду на мить.

По струнах душі проведу журавлино –

І серце заграє, замре, зацемить.

*Вернуться роки – похлихо-відверті,
Присядуть у м'яті в батьківській дворі,
Закрутить дитинство в п'янкій круговерті,
В родині, де всі -- молоді і живі.
Ще стежка барвиста не знає нещастя,
А голод і війни плетуться навстріч.
І я, дитинча у спідниці квітчастій,
Сміюся до мами із батьківських пліч.
Стежками любові полину у пам'ять,
Пройдусь літнім ранком в густім спориші,
І юності згадки бентежно заграють
Мелодію дивну на струнах душі...*

У 1996 році до шанувальників творчості Наталії Квітки прибилася ще одна збірка поезій “Калинові обрії”. Про це авторка так говорила: “... світлою подією у моєму житті став вихід у світ другої збірки поезій “Калинові обрії”, крила якій дали добрі люди, народжені під сузір'ям добра та віри. Це підприємець Я.Ю. Дибенко, директор птахорадгоспу “Зарічний” В.В. Каплун, голова колгоспу імені Калініна В.І. Мартиненко, начальник райвузла зв'язку В.Б. Щербина, підприємці С.А. Луценко, В.Г. Сизоненко, С.І. Курман, О.І. Дудка, директор елеватора Л.М. Виновий, голова районної ради І.О. Бірюков, завідуючий райфінвідділом О.В. Мігуля, художник О.М. Рябко”.

У передмові до збірки член районного літоб'єднання Любов Геньба писала: “Народна мудрість говорить: час розум дає. Доля у часі живе. Безталання – в передчасності. Всьому свій час, сподіваюся для поезії Наталії Квітки саме настав свій час.

У нас можуть бути різні полюси сприйняття тієї чи іншої поезії, але Наталю Квітку треба прийняти такою, як є, бо кожен поет має право на своє утвердження.

Вона представила себе ось такою: заглиблено-почуттєвою, з широким словниковим діапазоном і, не зважаючи на те, що за походженням Наталія Василівна – росіянка, але, як сама вона говорить: “Дитинство я своє знайшла на українській землі”. Дитинство в повному розумінні, бо і сьогодні вона не прощається з ним, бо є головою Дитячого фонду і їй часто доводиться бувати у багатодітних, обездолсних сім'ях, а за покликом душі залишатися майстром слова. Саме від цих зустрічей і беруть початок її поетичні розповіді про втрачене кохання, материнську любов, вірність і зраду. Кожен вірш – це доля людини (“Випадок”, “Провина”, “Чужа”). Скоріше всього поезії Наталки Квітки притаманний баладний характер. Її герої живуть поруч з нашими болями, надіями і сподіваннями. І лише очі художника можуть закарбувати всі грішні і праведні шляхи наших попередників чи предків.

Звідси починають свій шлях рядки вірша “Дорога в дитинство”, де перед очима неодмінно оживуть образи рідних і дорогих людей, які дивляться зі старих фото на стіні у наше сьогоднішня, а ми у їх минуле:

*На старих, пожовклих давніх фотокартках
Віднайду всіх рідних – ось вони, живі.
Молоді, щасливі – й серцю стане жарко,
Бо лиш слід лишився їх на цій землі.
Розчинились двері з стогоном у сінях,
Розірвавши спогадів вимріяну нить,
І в обійми радісно шугонув племінник:
- А дідусь з бабусею он позаду йдуть.*

Співуча лірика Н.Квітки не залишається поза увагою музичного супроводу місцевих аматорів, бо поетеса милозвучністю свого постичного голосу має право на пісню, яких, до речі, у небі більше десятка. В них переплітаються народні звичаї і обряди, кохання й розлука, мамина ласка і ніжність, і безмежна любов до рідного краю.

У всіх народів світу існує повір'я, що той, хто забуває звичаї своїх батьків, карасться людьми і Богом. Як бачимо, Наталю Квітку бентежать ці святі поняття, а прикладом є вірші “Срібне весілля”, “Йду до гурту”. Вірш - пісня «На Андрія» цнотливий, привабливий, запальний і бентежний, як слава наших предків:

*Нема в світі цвіту цвітнішого, як маківочка,
Нема ж і роду ріднішого, як матіночка.*

Справді, все життя, свідоме і несвідоме, ми повертаємось до мами. Вона приходиться у цей світ, як господиня, як берегиня, як красуня і страждальниця, як зоря щастя і надії, неспокою і любові. Вона наш берег і оберіг, вона наша Берегиня. Саме це стверджує поетеса віршем “Берегиня”:

*Берегине, моя нене, берегине,
Рятівниця від тривоги в лиху годину.
Полинами ти сивієш при дорозі,
Першим посвітом стрічаєш на порозі.*

Аналогічну назву носить клуб “Берегиня”, створений при районному відділі освіти і активним учасником якого є Н.В.Квітка. Тут неподільно живуть муза і музика. Хай щастить Вам, Квітко-Берегине. Бо коли пишуться вірші – душа ходить навшпиньки, душа співає, а якщо співає, то вона з роду поетес”.

Ще раз додамо: лірика у Наталі Квітки ситуаційна, у ній переплелось баченє, чутє поміж людей, це малєнькі поеми про щастя і горе, які читають-ся на одному диханні.

На запитання: “Чи щасливо склалася доля самої поетеси?”, - вона мудро відповіла:

- Десь Бог зачинив двері, але десь відкрив вікно...

Вона береже, мов найдорожчий посаг, материнську любов до народних ремесел, батькове майстрування. Береже усе таке рідне, неповторне, щоб передати людям.

З нагоди 50-річчя Наталії Квітки районна газета “Голос Гуляйпільля” 18 листопада 2000 року писала: “Є люди, мов квіти, і живуть, і розквітають, і сіють радість поміж нас. А є жінка, яку не треба порівнювати з квіткою, бо вона сама – квітка. То ж і вруниться її доля вишиваними рушниками, на яких то чорними, то червоними нитками вигалтувані рядочки її життя”.

Щиро вітали Наталію Василівну з ювілєсем вихованці літературно-творчої студії “Пролісок”, яким вона керує при районному Будинку творчості. Учениця 10-А класу ЗОШ № 1 Катя Сірінюк присвятила їй вірш “Гуляйпільська Берегиня”:

*Стежками любові Вона до нас лине,
Щоб ми розквітали, мов сонця квітки,
І знов зустрічали ключі журавлині,
Віршем гаптували із рим рушники.
Завжди пам'ятатиму ніжну усмішку,
Веселе і добре проміння очей,
І руки ласкаві, хоч втомлені трішки,
Не раз зазнавали безсонних ночей.
Сьогодні, в це свято, я щиро вітаю,
Мою Берегиню, ранкову зорю.
Намхнення і щастя багато бажаю,
А в Бога здоров'я для Вас я молю.
Плекайте, ростіть і радійте талантам.
Навік залишайтеся такою, як є.
Хай дар Ваш ніколи в житті не загасне,
Ми ж Вам подаруєм визнання своє.*

28 березня 2001 року до редакції районної газети “Голос Гуляйпільля” надійшов лист з м. Бердянська від Володимира Петровича Пилипенка, який в юності був жителем села Новогригорівки нашого району.

Ось що він пише про Наталію Квітку: “У творчому надбанні поетеси дві збірки поезій: ліричних, душевних, життєвих. Готується до друку ще одна, яка, ймовірно всього, матиме назву “Душею і серцем жінки”...

Слухаючи поетесу, розповіді її друзів, помічаю, що потрапляю в полон почуття незбагненності про те, що є, що існує та співіснує. Беру в руки “Калинові обрії”, читаю. Так рятуюся від обмеженості своєї уяви та здобуваю нову, неоссяжну, яку щедро дарує поетеса Наталія Квітка”.

Землячка підготувала до друку нову поетичну збірку, яку з нетерпінням чекають читачі.

Неповторна молодості мить

*Неповторна молодості мить
Пролетіла, промайнула стрімко,
А душа і досі нею снить,
В'ється в душу зорями й барвінком.
А здавалось, дні ті – без кінця.
Вірилось, що молодість – довіку,
Роки зміли юність із лиця,
Стали вже не хлопці – “чоловіки”.
Де тепер ви, друзі? Як ви там?
В кожного свій шлях і своя доля.
Чи не тягне, часом, вас в літа,
Де дитинство бродить чистим полем.
І кохання перше, і зоря,
І розчарування, і тривоги...
А тепер у всіх нас – дівчора.
І зарослі споришем дороги,
Й опустілі хати у селі,
Де знайома всім нам стежка кожна,
Припаду лицем я до землі:
Поверни у юність, якщо можна.*

*Заколишу свої тривоги,
Присплю і сумніви, і біль.
Засіє зболені дороги
Весни метіль.
Злетить, як ластівка, надія
В прозору, вимріяну даль.
І в чарах віри скам'яніє
Моя печаль.*

І джерело буття й бентеги
 Ввірветься в неспокійні сни.
 І стане вимріяний легінь
 Гінцем весни.
 Зцілюся тілом і душею
 В полинній розгулі землі,
 Бо лиш на ній і тільки з нею
 Жалі мої.

Материнські думки

Виплітає місяць килим на підлогу,
 Довгі срібні спиці поміж хмар блищать,
 Тягне кризь віконце місячну дорогу,
 Повні стиглі зорі, як свічки, горять.
 Там десь, між зірками, заблукав з дороги
 Сон чийсь материнський, і який вже раз,
 Потяглись у безвість мамині тривоги,
 А думки давно вже загубили час.
 І були ті думи хаотичні й рвані –
 То тікали в пам'ять, то зринали знов,
 Падали у душу, як холодний камінь,
 То збивали в хвилю в сивих скронях
 кров.
 Защеміло серце: “Доню, моя доню,
 Чи таку ж то долю мріяла тобі?
 Що тепер робити матері з тобою,
 Щоб не дати волі тій лихий журбі?
 Онучаток жалко. Батька вони люблять,
 Чи йому пороблено кимось. П'є – і все.
 В місяць день тверезий, а то злий
 і грубий,
 Руки підіймає, різний бруд несе.
 А який був хлопець? Добрий, роботящий.
 Так любив родину... чи позаздрив хто?
 Мовби підмінили. Ой, чи буде краще?
 Донці вийти сором з-за лихих пліток”.
 І вже інша думка: “Щось останнім
 часом
 Зanedужав дід мій... вже ж не молодий...”

Хоч не озирайся: 40 років разом.
 Наче й не жили ще. Час такий прудкий...
 І якому Богу я тоді молилась,
 Що його зустріла? Доля, знать, така,
 Хоч важка дорога нам до ніг стелилась,
 Завжди була поруч любляча рука.
 ... Завтра треба з ранку сину написати,
 Знаю, як чекають в армії листів.
 Добрий виріс хлопець – що вже там
 казати,
 Вєсь пішов у батька. Хай йому щастить!
 Ну, а що з дочкою все-таки робити?
 Чи збудити батька? Вслухалася – спить...
 Так хіба ж то можна увесь вік так жити,
 Щоб дитинства з дуру діточок лишиць?
 Скільки говорила: “Кинь його, дитино,
 Все ж життя не буде. Хай собі іде.
 Зрозуміє – вернеться. А дітей
 піднімеш...”

Від думок болючих голова гуде.
 Тільки б не забути менший передати
 Плац її та книги – холодно там її.
 Третій рік вже вчиться. Лікарем бо стати
 Так уже ж хотіла, це найбільша з мрій.
 То раніш, бувало, думала ночами:
 “Швидко б тільки діти вгору піднялись.”
 А тепер, здається, краще б малюками
 Завжди поруч мене, як колись були.
 Он найменша каже: “Ось закінчу
 вчитись,
 В місті залишуся, заміж не піду...”
 Щоб отак, як старша, у ганьбі прожити...
 - О, чи знаєш, доню, де знайдеш біду?
 ...Потьмянішав килим. Зорі тихо гасли...
 Сон, роси написишсь, зазирнув в вікно,
 Уляглась тривога, вкривишсь раннім часом...
 Задрімала жінка неспокійним сном.
 Не переймай

Курличуть в небі журавлі,

Несуть роки з собою,
Не переймай мої жалі,
А переймись любов'ю.
Вона, немов п'янкий
 бальзам,
Зцілить прив'ялу душу,
Мов білий запашиий
туман
На молоденькі груші.
Не переймай мою печаль,
В роках її коріння,
Змалюй весняну пастораль
З мого благословіння.
З народжених коханням
слів
Сплети вінок цілющий,
Те, що наміряв, що хотів,
Як повинь зцілити душу.
Не переймай мої думки,
Вони такі примхливі,
Напевно, з ними й
крізь роки
Я не була б щаслива,
І пристрасті
 й шаленства мить
Ще потішать долю,
Тебе ж не можу
 не любити,
Не перейнявши болю.
Не переймай моїх тривог,
Звільни нарешті серце
І перестук сердець обох
До долі обізветься.
І знов прилунуть журавлі
З прозорі голубі,
Не переймай мої жалі,
А переймись любов'ю.

МИКОЛА ПІХАЧЕК

(1952)

Микола Іванович Піхачек народився 20 січня 1952 року в селі Марфополі Гуляйпільського району, що на Запоріжжі, в сім'ї колгоспників. Середню освіту здобув у СШ № 3 міста Гуляйполя. Дійсну військову службу проходив за кордоном, у колишній НДР, водієм-оператором. Після демобілізації працював у тресті "Запоріжметалургмонтаж" – спершу монтажником-висотником, а потім – газорізальником.

У серпні 1975 року вступив на філологічний факультет (українське відділення) Запорізького державного педагогічного інституту.

З дипломом учителя української мови та літератури рік працював у м. Оріхові. Затим перейшов (у серпні 1980р.) на журналістську роботу. Ось уже більше 20 років служить улюбленій справі (спершу в смт. Куйбишеве, затим – місті Гуляйполі, а останні роки – у смт. Піщанка, що на Вінничині).

Брав участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. З 12 червня по 21 листопада 1986 року виконував роботи (добровільно) в т.з. зоні № 1 – зоні особливого контролю. Ця тема посідає особливе місце у його поетичній творчості.

Писати вірші Микола Піхачек почав у 10-му класі, коли закохався. І досі вважає, що всі гарні речі творяться з великої любові.

Будучи студентом, протягом трьох років обервав старостою літературної студії, відвідував обласне літоб'єднання ім. М. Гайдабури, захоплювався поезією, журналістикою. Друкувався в районних та обласних газетах "Запорізька правда", "Комсомолец Запоріжжя", "Педагог", колективних збірниках та альманахах "Великий Луг", "Хортиця" та інших.

Нині – завідуючий відділом районної газети "Піщанські вісті", що на Вінничині, очолює при ній літстудію імені Анатолія Колісника.

Член Національної спілки журналістів України.

У поезіях Миколи Піхачека чується голос тихий, некрикливий, почуття любові до рідного краю хлюпають через вінця поетового серця:

Я прийду ще туди,
де колись із тобою кохались,
Де весну молоду
зустрічали у дзвоні вітрів,
Де востаннє рілля
весняними снігами вмивалась
І підсніжників цвіт
нам з прогалин медово горів.
Я прийду ще туди,
де тебе зустрічав вечорами,

Де жита золоті
умочили стебельця в росу,
Де посріблена ніч
зірочки викидала снопами
І шепталися ми
про життя, про любов і красу.
Я прийду ще туди,
де туманами слалася осінь,
Де безгрозі дощі
принесли нам розлуки пісні,
Де востаннє заплів
я тобі чорнобривці у коси
І востаннє тебе
цілував в оченята ясні.

Не можна без внутрішнього хвилювання читати рядки вірша "Війна не може бути грою":

Іще давно, коли я був маленьким,
Із хлопцями я грався у війну.
За це не раз картала мене ненька,
А я не міг тривоги її збагнуть.
Чого вона так болісно дивилась
На мій пістоль із дерева в руках!
Чому вона ніколи не мирилась
Із нашим "воюванням" по балках!
Та йшли роки і я закінчив школу,
Вже й вісімнадцять сповнилось мені.
Я пам'ятаю слово воєнкома
І проводи. О, незабутні дні!
І вже отам, перед столицим строем,
Приймаючи присягу, зрозумів,
Чом гру в війну не звала мама грою.
І стиснув автомат, аж – запінів.

Прочитовані вірші були надруковані 12 травня 1990 року в обласній газеті "Комсомолец Запоріжжя". Вони свідчили про поетичну потужність автора. В чому і переконали подальші публікації, в них поетове слово набуло чіткої виразності, рука стала вправнішою, а серце не замулила сіра буденність, воно прагне простору і польоту.

Я жду весну

Зійшли сніги,
Про холод вже забули
І не діждатися морозів сивини,
Та й надійли сльотові розгули...
Весна б скоріше,
Хочеться весни!

Вже чую пісню сонця молодого
В ясній короні неба голубого,
Ласкавий дотик променя - струни.
Весни чекаю. Мрійної весни!

Вже бачу біг упругий водограю,
Ріллі крупчастої борозенки безкраї,
Вже чую гамір гайвороння з далини.
Весна вже ско-о-ро,
Я діждусь весни!

Монолог комбайнера

Пшеничні зерна –
сонячні краплини.
Дивлюсь на них –
світлішає душа,
А коли сипляться
із бункера в машину,
Здається золото
хлопоче із ковша.
Дорідне, свіже,
запахне й до болю
Знайоме і на доторк,
і на смак.
Це золото видобуваєм
в полі,
І зовсім не без
труднощів однак.

У лісі

Так гарно бути в веснянім лісу,
Коли відчутно, як він ледве дише,
Вгорі гілля затаєно колише
Й озонності просонцену красу.

Прогрітим лісом хочеться іти,
З-під ніг ловити шурхіт сухолісту,
Що міждерев'я килимом жовтистим
Ще з осені прикрив від наготи.

Ідеши по лісі й враження таке,
Що там, за ним, відпали кудись біди:
Один лиш спокій напросився в сусіди
Та повновлада тиша сіть пряде.

Так любо будь у веснянім лісі
У дні погожі, світло-березневі,
Коли вже диблеться пташина неміч
І сік бруньки зі стовбурів сосуть.

Я повернусь

Де колишуться вітами
В шумовинні тополі,
Ждуть листів із привітаними,
Ждуть щасливої долі.

Мама там у тривозі,
В тихім смутку очей
Сина жде на порозі,
Недоспавши ночей.

Голубими світанками
На дорогу виходить,
Все руками - смуглянками
У чеканні розводить.

...Повернусь я до хатоньки,
Повернусь у село,
Де чека мене матінка,
Де дитинство цвіло.

ОЛЕКСАНДР МИХАЙЛЮТА

(1958)

Олександр Олександрович Михайлюта народився 20 січня 1958 року в м. Гуляйполі Запорізької області в сім'ї колгоспників. Тут на зеленій околиці м. Гуляйполя вихлюпнулися перші його поетичні та прозові рядки про красу рідного краю, земляків, кохання, про тривоги і болі часу.

По закінченню третьої міської середньої школи в м. Гуляйполі за рекомендацією редакції Гуляйпільської районної газети Олександр вступив до Київського державного університету імені Т.Г.Шевченка, який закінчив у 1980 році. Дипломованим журналістом О.Михайлюта прийшов працювати у Гуляйпільську райгазету. Кореспондент відділу сільського господарства активно займався літературною творчістю, його вірші, а згодом і оповідання все частіше з'являлися на шпальтах не тільки районної, а й обласних та республіканських газет, активно співробітничав він із журналом "Україна".

Згодом Олександра запросили на роботу в обласну газету "Комсомолец Запоріжжя" (кореспондент, завідуючий відділом), далі – власний кореспондент газет "Молодь України", "Голос України", політичний оглядач Пресового Агенства Новини (Україна), секретар Національної спілки журналістів України, головний редактор журналу "Епоха", "Кияни", голова журналістського фонду України, секретар Національної спілки письменників України.

Олександр Михайлюта – член Спілки журналістів України з 1983 року, член Спілки письменників України з 1995 року. Він є одним з організаторів запорізького товариства "Меморіал" та організації Солдатських матерів України (ОСМУ). Був керівником науково-редакційного підрозділу з підготовки та випуску серії книг "Реабілітовані історією" в Запорізькій області.

В 1989 році О.Михайлюта був делегатом ІХ Всесоюзної наради молодих письменників у Москві.

Олександр Михайлюта видав ще за компартійних часів, а саме: в 1990 році, - гостро публіцистичну книгу "Ми не раби". Вийшла вона у видавництві ЦК ЛКСМУ "Молодь" в м.Києві.

- Це книжка молодого запорізького журналіста (як зазначено в анотації) і письменника – поета, новеліста (додамо, що його збірка художньої прози "Секретний ешелон" виходить у видавництві "Радянський письменник"), - повідомляв читачам газети "Запорізька правда" Микола Лиходід 27 травня 1990 року.

На жаль, “Секретний ешелон” прийде до читача аж... у 1995 році, та про це далі, а зараз книга “Ми не раби, Очіма публіциста”.

“Дебют О. Михайлюти, публіцистичне видання, має аж дві передмови – від автора й від знатного (вірніше знаного у свій час) земляка. Однак й без цього спареного “паротягу” книжка в силі самотужки “вивести” себе до читачів, а тим паче – до запорізьких, бо написана вона на місцевому... Аж глядь, ні – не місцевого значення матеріалу цей зшиток, а з того фізичного й душевного страждання, що боліло, болить та болітиме народів і народам...” – так починає відгук – рецензію на книжку Микола Лиходід. І далі продовжує: “Збірка ця настільки цілісна тематично, що здається, й не тяжіє до поділу на окремі розділи. А втім, хай це буде публіцистичний триптих на пекучу тему. До ремарки “очіма публіциста” не зайве уточнення – про мужнє серце молодого покоління сучасних белетристів. Адже наш автор народився вже по тих літах, якими завмирала лиховісна сталінщина, був школярем та студентом, коли буяла брежнєвщина, а вже в перші роки, як ї несуть на собі знак гласності (нагадуємо: рецензія писалася в 1990 році – *Авт.*), зумів зібрати вражаючі свідчення про ті, немов потойбічні, часи. І з цього погляду автор – принаймні не спокутував власних гріхів, хоча за непроминушими мірками людяності, кожному гоже розкаюватися за темні діла минулих поколінь, адже це гоїть, тримає при світлі душі майбутніх. А коли й оповідач вдається до безхитрисного “ще в дитинстві в свідомості моїй...” або “моя бабуся” – то тим більше болить на серці не така й давня, але сива (од горя!) минавшина

Зараз, коли готується всенародна епопея про голод 1933-го, нарис О. Михайлюти “Це було схоже на смерч” може здатися на одну із запорізьких сторінок у Книзі Пам’яті під назвою “Голодомор”. Вражають свідчення живих (чудом уцілілих), конкретних, з багатого, хлібного краю людей. З жахом читаєш розповіді їхні про той штучний, запрограмований голод, якого не спричинили: “ні недорід, ні стихійне лихо”. Перед очима могила з кукурудзяних качанів, верхній шар яких проростає, а нижній пріє; а кругом з голоду пухнуть, мруть... Цей нарис, та власне, й уся книжка, почалися в автора з репортерських блокнотів – ось де, думається мимохіть, згодилася б ота журналістська оргтехніка, й диктофони заморські включно. Адже говорять не просто свідки, а учасники – бодай би кому не зазнати такої участі... Аж до сьогодні калатає било тієї трагедії. Факт 1988 року: в одному з районів майже не було кого з жінок оформляти на пенсію (ось він, сумній подзвін 33-го!). А що покаже чоловічий 1993-й?...

Густо-прегусто фактів, прірва прізвищ, документів, густо, як того маку, що про нього сумно озивається приповідка: сім год мак не родив – і голоду не було. І тут не можна сказати, що автор потону в тих фактах, ні, жодного з них не можна замовчувати, це мов нові й нові додатки, зноски, ремарки до солженіцинського “Архіпелагу”. Дарма дехто гатить кулаками себе в груди, доводячи, що любов і шана до “батька всіх народів” були повальними, поголовними. Всяко мовилося в народі про “Йоську” (це ще по-божому!), всяк сприймається його далеко відкинута тінь і сьогодні. Скажімо, й так, як у

розповіді про нізащо запротореного в катівні вчителя: “Дехто з тих, чії діти прикрашали задне скло в “Жигулях” зображенням Сталіна, ні-ні та й штрикують старого вчителя отим нафталініним: “Ворог народу”.

Може, то діти таких, як згадуваний секретар вузівського парткому Вовк, місцевий ініціатор вишукування ворогів народу серед студентів (згадаймо його залізну логіку: “Такий-то вчить німецьку мову на “п’ять” – явний фашист!”, “Песиміст – державний злочинець!”). ось тобі й тип, ось тобі й художній образ, і прізвища вигадувати не маєш клопоту: тут Вовк, там Волков... А осьде чей не художня картина (ще ті критики сказали б: натуралізмом попахує) – просто зойк людський, мов з удару, з опіку, з доторку до струму: з вікна тюрми викинули скривавлені сорочки... Марія серед них упізнала Іванову...

Це, між іншим, про суперечку: чим відрізняється художнє видання від масово-політичного.

Оповіді Михайлюти художницькі вже тим, що в уяві після них оживають події масові, політичні: “Звичайне явище – жінка з малими дітками біля купи домашніх речей, накритих смугастим матрацом. Ці матраци по всьому Запоріжжю” – так про арешти 37-го, так скоромовкою про своєрідну війну з народом перед Великою Вітчизняною. Мимохідь сказано, а слово “смугастий” затримується в пам’яті і викликає асоціації. “А це було, було, було!” – мов б’є на сполох кожне слово, а луною котиться: “Щоб не було, щоб не було...” Читайте, шукайте рідних, знайомих, сусідів, віднаходьте в тих переліках прізвищ знайомих, сусідів ваших сусідів, хвиля за хвилею...

Чи знаємо, що між нас у Запоріжжі ходить мовчазливо людина, яка безневинно зазнала гулагівських мук? Це Павло Трохимович Чубар, рідний племянник Власа Яковича. Куля, якою Берія в своєму кабінеті скопив В.Я. Чубаря, влучила й у долю племянника, і лиш через цю родинну сув’язь. Уже по війні, тричі пораненого на фронтах, 1947 року сина й племянника “ворогів народу” за підлим доносом прирекли на хвороби й голодування по сибірах... А по тому ще довго, аж до 1963 року, не приходило справедливого визнання. Це в небагатьох словах – нарис “Рикшет”. Сюжет, фабула – язик не повертається сказати, їх творило й спотворювало саме життя.

Добротними, сумлінними журналістськими дослідженнями видаються матеріали (часом і справді – лише матеріали до публіцистичних роздумів) із розділу “Озирнутися, щоб іти”. Читаючи його, ми вже не вигукуємо: “Чи ти ба! Знайомі лиця...” Знане це з актуальних публікацій О. Михайлюти в республіканській пресі – ті сторінки з журналів “Україна”, “Дніпро”, що зачитувалися до дірок у народі й копіювалися ксероксом у службових кабінетах. Публікації ті злободенні й сьогодні, й дарсно автор “перестраховався датою: “1987 рік”.

Вихід книжки “Ми не раби” – на часі. Автор і видавництво не запізнились”. Отже, “Ми не раби” – перша в Україні книга про маловідомі на той час сторінки нашої історії – голод 30-х – 40-х років. Трагічні долі робітників, колгоспників, інтелігенції, партійних та комсомольських працівників, інших сімей, що невинно постраждали від репресій.

13 вересня 1990 року Олександр Михайлюта отримав листа від Олеся Гончара:

“Шановний Олександр Олександровичу!

Дякую вам за книжку.

Читаю оце й думаю: дія (йдеться про “Розтерзаний факультет”) відбувається в козацькій краї. Де колись лицарство бурлило, де слабкодухів не було, де, здається, кожен був здатен віддати життя за товариша... чому ж тепер так густо зійшло антилицарів на тій славетній землі? Чому ж тільки поодинокі (Чабаненко, Омельченко) здобулися на слово мужнє, чесне? Як могли сучасні молоді люди поганити свої уста неправдою, криводушшям? Чого вони боялися? Хіба не ясно, що треба вміти ризикувати, коли йдеться про совість, про захист національних цінностей, тобто речей найдорожчих!...

Чи може я щось не так зрозумів, може, атмосфера була гнилою, а чи й справді було в багатьох таке примітивне розуміння місії літератури? Особливо було сумно читати про словоблудіє викладачів: вони ж то мусили б знати про що йдеться в творі (нарис розповідає про конференцію в Запорізькому педінституті, на якій партактив громив роман О.Гончара “Собор” – прим. Авт.) і що, може таки чогось варті думки про те, що “мистецтво – останнє пристанище свободи”?

Одначе, чур їм отим! Хотілось би знати, чи хоч зараз вони щось втямили, оті люди тяжко zdeформовані. Гріх було б маги до них якесь почуття. Але як хотілось би, щоб вони самі прозріли, щоб совість заговорила в кожному. “Може, хоч рідні діти та пояснять, що правда таки на світі є, що Бог правду бачить. Всього світлого Вам.

P.S. А загалом Ваша книжка читачам, гадаю, дуже потрібна...”

В 1990 році в Гуляйпільській районній друкарні побачила світ художньо-документальна оригінальна оповідь про голодомор 1933-го “Алілуя”, яка не залишила байдужим жодного читача і наробила великого переполоху в тодішніх владних “верхах”. Директор друкарні ледве втримався на посаді.

Відомого журналіста, талановитого письменника, активного громадського діяча О.О.Михайлюту було висунуто кандидатом у народні депутати України на виборах в 1990 році від Запорізької міської організації Товариства української мови ім.Т.Г.Шевченка. За що ж йому така честь?

Перш за все за власну життєву позицію та конкретну роботу в Товаристві. А це були допомога у відкритті першого українсько-німецького класу в СШ № 96 в м.Запоріжжя, проведення групою “Реабілітація” спільно з Товариством благодійного концерту та ін.

За що боровся годі кандидат у депутати?

Його передвиборча програма складалася з шести розділів: “за суверенітет”, “права людини, демократія”, “культура, освіта, виховання”, “екологія”, “молодіжна політика”, “гарантія кожного життя”. Чи ж не актуальні ці проблеми нині? Та ми зупинимось лише на першому розділі, який коментує О.Михайлюта: “У першому розділі виступаю за реальний суверенітет Украї-

ни, перехід УРСР на новий госпрозрахунок, оновлення керівництва, звільнення нашого життя від адміністративно-командного пресу та бюрократії”.

До проголошення суверенітету України ще залишався час. Олександр не став народним депутатом.

Другу спробу стати обранцем у парламент О.Михайлюта зробив у 1994 році.

Ініціативна група по підтримці кандидата в депутати, звертаючись до виборців, казала: “Україна – на порозі економічного хаосу, а життя кожної родини не краще, а гірше. І вина в цьому не самостійність, як злорадно плещуть лихі язики (критикани в нас були, є і, на жаль, будуть), а бездіяльність старої влади, безвідповідальність “верхів”, некомпетентність, відсутність народного контролю”. Далі пропонувалося шукати і знаходити тих, хто допоможе вийти з кризи. Такою людиною є Олександр Олександрович Михайлюта, тому й закликаємо вас, шановні виборці, проголосувати 27 березня і віддати свої голоси за кандидата в депутати Верховної Ради України, нашого земляка, журналіста, людину конкретної дії Олександра Михайлюту. Йому – 36 років, і він – з простої колгоспної сім’ї. За родом своєї діяльності допоміг сотням скривджених. Знають його рядові “афганці” і генерали Українського війська, ветерани війни і праці, директори заводів, учені, льотчики, письменники, актори, юристи, лікарі, підприємці. А з рідним краєм він ніколи не поривав зв’язків.

І це за його активною участю була створена “Організація солдатських матерів України”, яка добилася повернення солдатів для служби в Україні. І тепер ваші сини не гинуть в “гарячих” точках і мають обов’язкову відпустку.

Олександр Михайлюта має добрі організаторські здібності, що дуже потрібно для становлення держави. Він хоче, щоб кожен з вас став господарем і був багатим та здоровим, а не бідним і хворим.

Олександр Михайлюта знає і ціну скибки хліба, і ціну людської порядності, і не байдужий до чужого горя. Він завжди на боці чесності і справедливості, що підтверджується його роботою, творчістю, громадською діяльністю”.

Друга спроба стати народним депутатом України для Олександра Михайлюти виявилася невдалою, та він знайшов у собі мужність чесно подивитися у вічі своєму “кривднику” Анатолію Єрмаку, який переміг, і міцно потиснути йому руку. Звідтоді вони добрі приятелі, однодумці.

Роком раніше, в 1993 році, кінорежисер Ярослав Лупій на Одеській кіностудії створив кінофільм “Секретний ешелон” за повістю Олександра Михайлюти. Він же є співавтором сценарію.

Кінофільм ішов у 20 областях України. А також у Краснодарському краї, Саратовській області, Якутії. Презентація була і в Гуляйполі.

О.Михайлюта є автором кіноповісті “Нестор” (про Гуляйпільського ватажка селянського руху опору 1918 – 1921 р. р. Н.І.Махна), кіносценарію “Рожеве сонце Салангу” (про незвичайні пригоди українського хлопця, солдата Радянської Армії на афганській війні. Зняв унікальний відеофільм “Рана” (про злочини в казармах Радянської Армії) та відеофільм-свідчення потерпілих від сталінських репресій “Где так вольно дишит человек...”

У 1995 р. у видавництві “Український письменник” вийшла книга повістей та оповідань “Секретний ешелон”. До грубенького томику в м’якій палітурці увійшло дві повісті і оповідання. Про “Секретний ешелон”, яка і дала назву збірці, ми вже згадували. Інша – художньо-документальна повість “Затемнення Коларівки” – друкувалася в газеті “Комсомолец Запоріжжя”.

Оповідання, що увійшли до книжки, написані давно, (рукопис готовий до друку з 1988 року). Герої їх живуть у Гуляйполі та навколишніх селах – в краях, рідних автору. Це прості люди, як скажімо, Гришка Черкес з одного-меншого оповідання чи дід Каленик із оповідання “У колоні”.

Письменник пише, як правильно підмітив один критик, не стільки з тієї причини, що до нього про це ніхто не писав, а більше тому, що вважає – написаного раніше недостатньо, і він поспішає розповісти ще про одну чиюсь радість, а чи печаль.

- Зворушують читача маленькі оповідки з циклу “Околиця”. Ці замальовки цікаві не стільки описуваними у них пригодами, - зазначає Анатолій Піддубний, - а настроєм і співпереживаннями автора своїм героям, яке і читача не залишає байдужим. І не голосна глибина тих маленьких оповідок, таких, як “Смерть орача” чи “Проводив колись”, “Крик гусей” і “Пахне хлібом”, чи “Зітхання”, спонукає до повільнішого, вдумливішого читання й перечитування.

Та в пропонованому доробку наявні не лише сільські мотиви на тему: “Дядько мій Микола і тітка моя Марія”, - пише Олександр Михайлюта, - і про представників, сказати б, інтелектуальної діяльності, що само по собі, як бачимо з оповідань “Дзвінок” (про лікаря – хірурга) чи “Мрія про велике” (це вже про журналіста), далеко не завжди робить людину, якщо не великою, то хоча б значимішою.

І взагалі все написане Олександром Михайлютою – журналістом і письменником – пройняте потерпанням за людину. Звичайно, так воно і має бути – справжня література без того вболівання просто немислима. І чи схилимось ми над нехитрою розповіддю про зиму і дітей у ній, що називається “Циганами”, чи над складніше написаним, більшим за розміром оповіданням “Бетховен. Четверта симфонія”, ми за рядками чорних букв на білому папері бачимо життя і авторів неспокій за нього, отс життя, яке нерідко підсовує людині такі каверзи (саме так – «Каверза” – називається і одне з оповідань), повертається до людини такою стороною, що здається, і не придумав би нарошше.

Ось уявімо таке: у тракторну бригаду приїде завтра комісія з району – перевіряти лінійку готовності. Тракторист Семен Жила вирішив сам сказати тій комісії про всі неподобства бригадира і підговорив собі на підмогу молодого, тільки з армії, хлопця Миколу Волоха, якому трактор дали такий, що сама назва від нього. І на другий день Микола хоробро заявив інженерові в окулярах про те, що зачастини йому не виділяють, хоч десять заявок подав. Словом, дуже типова ситуація для літератури соціалістичного реалізму, хоча важко сказати, наскільки типова для того життя, коли звичніше було пере-

мовчати - обуха не переб’єш. А Семена Жили на тій перевірці таки не було... Проситься, здавалося б, неминуча розв’язка – ага, оговтався третій колгоспник, передумав і заховався кудись, зоставивши напризволяще перед районним начальством і безпосереднім бригадиром зеленого хлопця. Ото, значить, тільки одне й цікаво – яку ж причину видумав досвідчений дядько.

А насправді було далеко не так – насправді розв’язка значно несподіваніша... і болючіша...” Яка? Щоб дати відповідь на запитання, треба прочитати оповідання.

Про книжку “Секретний ешелон” 10 лютого 1996 року Микола Вінграновський сказав так: «Ваш (тобто Михайлюти – Авт.) “Секретний ешелон”, як на мене, то є наша та література, ім’я якій і Григорій Тютюнник, і Віктор Міняйло.

Ви – література з великої літери...”

Ось така висока оцінка визначного майстра творчості нашого земляка Олександра Михайлюти.

24 червня 1995 року запорізький “МИГ” (колишня газета “Комсомолец Запоріжжя”) у своєрідній формі повідомляла: “13 червня ц.р. президія Спілки письменників України таємним голосуванням прийняла Олександра Михайлюту в ряди СПУ”.

В 1997 році у згаданому видавництві “Український письменник” з’явилася нова збірка оповідань Олександра Михайлюти “Літаючий “Мерседес”. Вона складається з двох розділів, а саме “Літаючий “Мерседес” та “Крапля Гайчура”.

В оповіданнях автор порушує актуальні і гострі проблеми, не забуває розповісти і про чисте перше кохання. Є тут світлі, а іноді гіркі, спогади отроцтва.

Герої більшості оповідань приваблюють людяністю, їм не байдужа самоіронія, жага до життя, сум і радість, прагнення світлого і чистого, вони борються з кривдою і несправедливістю. Читаш оповідання і ніби бачиш своїх земляків, які живуть поряд, розмовляють м’якою гуляйпільською говіркою. Хоча не обійшлося в книзі і без недоречностей, маємо на увазі матюки, що подекуди зустрічаються в оповіданнях, вони – це баласт, який псує загалом приємне враження від оповідань.

Літературно-художній та громадсько-політичний альманах Запорізької організації Спілки письменників України “Хортиця” в 6 числі за 1998 рік вмістив інтерв’ю з Олександром Михайлютою, як керівником робочого підрозділу спеціальної редколегії з випуску багатотомного науково-документального видання про жертви репресій у Запорізькій області періоду тоталітаризму, яку створено згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 11.09.1992р. № 530 “Про підготовку і випуск серії книг “Реабілітовані історією” та розпорядженням голови Запорізької облдержадміністрації.

В інтерв’ю О.Михайлюта повідомляв, що протягом 1997 року підготовлено перший том книги, якому дали назву “Повернені імена”. У ньому – статті, нариси та короткі біографічні довідки про 500 реабілітованих жителів Запорізької області, які були безневинно репресовані комуністично-радянською системою.

- У нашій області в 20-х – 30-х роках більшовики нищили в основному усе, що “українцем звалось”, - розповідав Олександр Михайлюта, - (махновців, петлюрівців, григор’івців, українських “буржуазних націоналістів” і просто хазяїв). Починаючи вже з 1933 року, така ж доля спіткала німецьких колоністів. Їх, як у 20-х – 30-х роках українців, як правило, розстрілювали. Ні за що й ні про що. Просто за те, що були українцями, німцями.

Усі репресовані нашого краю, за незначним винятком, це – рядові хлібороби, колгоспники, пастухи, конюхи, свинарі, домогосподарки, а також “чорноробочі” підприємств, багато з яких не вміли ні читати, ні писати, ні тим більше когось за шось агітувати. Але усім їм “суди” ВЧК – НКВС – КДБ приписували одне й теж: “були активними учасниками контрреволюційної організації, агітували проти радянської влади”. Коли знайомишся з тисячами цих “справ”, то складається враження, що усі мешканці нашої області (а це ж таке було по всій країні!) були членами тієї чи іншої організації, мета яких – повалити ненависницький більшовизм. Паралельно із цією роботою Олександр Михайлюта багато докладав зусиль, щоб здійснити заповіт поета Василя Діденка і поховати його в Гуляйполі. Перепоховання автора відомої пісні “На долині туман” відбулося 26 червня 1997 року в Гуляйполі.

Активно брав участь О.Михайлюта і у відзначенні 110-ї річниці з дня народження Н.І.Махна, яке проходило в Гуляйполі 14 – 15 листопада 1998 року. А передувала цьому науково-теоретична конференція, яка проходила 12 – 13 листопада в Запоріжжі і Гуляйполі, на тему “Історичний феномен Гуляйполя. Політична і військова діяльність Нестора Махна”. Одним з ініціаторів цієї конференції був наш земляк, письменник-журналіст. Підсумком конференції став збірник матеріалів, у підготовці до друку яких брав участь і член редколегії, секретар Спілки журналістів України О.О.Михайлюта. На науковому зібранні Олександр Александрович виступив із повідомленням “Махновщина постійна і безсмертна”: “Махновщина постійна – як вияв боротьби людини-трудівника за громадянські свободи, за право вільно працювати і вільно розпоряджатися плодами своєї праці, бути господарем на своїй землі і просто бути, без мудрого чи немудрого керівництва будь-якої партії. Саме нашому геніальному самородку Нестору Махну належить висновок про те, що вільному громадянину непотрібні ніякі партії, бо всі вони клянуться служити народові, а буде – навпаки... Ще й досі ми не усвідомили глибинної суті й глобального значення Нестора Махна, людини, організатора, полководця, який не поділяв ні чисто капіталістичного, ні чисто соціалістичного шляху розвитку, а спробував на практиці повести південь України третім шляхом, де б уживалися і різні форми власності, і багатопартійність, і менше було центральної влади, а більше самоврядування. Приблизно таким шляхом пішов на чолі з Ден Сяо Піном Китай, і зараз бурхливо розвивається...”

І ось ми вперше легально, нехай в масштабах однієї області, а не на загальнодержавному рівні, відзначаємо річницю з дня народження народно-го героя України. Заходи з нагоди 110-річчя Н.І.Махна “пробивалися” вель-

ми нелегко. Ніби й не компартія править, ніби й суверенна держава у нас... Слава Богу, з самого початку до цієї справи долучився народний депутат України від нашого Пологівського округу Анатолій Єрмак, і дещо вдалося зрушити. На жаль, українці ще не відчули себе українцями, дух свободи, дух махновщини тільки-но відроджується...

... І сьогодні постать легендарного Н.І.Махна займає свій п’єдестал у галереї найвидатніших особистостей ХХ століття”.

Постійна увага О.Михайлюти до Н.І.Махна проявилася в написанні кіноповісті “Нестор” і драми на чотири дії “І розкаже Париж”... (Батько Махно), що увійшли до книжки “Вольниця” (видавництво “Український письменник”, 1998 рік). Маємо тут 63 довгих і коротких оповідань, зібраних у розділі “Оповідання”, “Околиця” (маленькі гуляйпільські історії) та “Крапля Гайчура”, у розділі “Ліричне” є 41 вірш і 38 строф. У книжці (її можна назвати вибраним) бачимо художньо-документальну оповідь “Алілуя” у особах про реальні події чорного 1933 року на Лівобережній Україні. В розділі “Публіцистика” зібрані кращі статті О.Михайлюти, писані в різні роки. Це “Про рідну мову (1987 р.)”, “Атака на беззбройних” (1997 р.) “Оголені нерви” (про форум солдатських матерів України) (1990 р.), “Правда і лише правда” (про повернення чесних імен нашим репресованим громадянам) та інші.

19 лютого 1999 року в м.Києві у Спілці журналістів України відбулася презентація Товариства Нестора Махна “Гуляй – Поле” – це громадське об’єднання на добровільній основі громадян України – прихильників діяльності Нестора Махна. Серед засновників Товариства і секретар Спілки журналістів України, письменник Олександр Михайлюта.

На презентації відзначалося, що книга “Вольниця” (проза, поезія та публіцистика), - то своєрідний творчий підсумок роботи Олександра Михайлюти на Запоріжжі.

Презентація книжки “Вольниця” відбулася 17 квітня 1999 року в культурно-спортивному комплексі “Сучасник” в м.Гуляйполі. Гарні слова про письменника і його новий твір про гуляйпільський край, легендарну постать Н.І.Махна говорили професор М.П.Зима, голова Всеукраїнського громадського товариства Нестора Махна “Гуляй – Поле” А.В.Єрмак, голова Гуляйпільської райдержадміністрації І.О.Бірюков, голова Запорізької організації Національної спілки письменників України Григорій Лютий, член Національної спілки письменників України Любов Геньба.

Виступаючі закликали відроджувати, повертати забуті імена, дбати не про розбрат, а про єднання навколо ідеї державності, патріотизму, створювати правдиві книги про видатних земляків, таких, як Нестор Іванович Махно, його бойові побратими. Потрібною, вчасною сьогодні є книжка Олександра Михайлюти “Вольниця”, яка вийшла за спонсорської допомоги ВО “Мотор Січ” (генеральний директор В.О.Богуслаєв).

В останні роки Олександр Михайлюта є першим заступником голови Всеукраїнської громадської організації Товариства Нестора Махна “Гуляй – Поле”, головним редактором часопису “Журналіст України”.

У 2002 році у київському видавництві “Журналіст України” Олександр Михайлюга надрукував книгу “Ложа преси”, куди увійшли нариси, статті, інтерв’ю. Це своєрідна майстерня журналіста: постаті, діалоги, роздуми.

“Ложа преси” – оригінальне публіцистичне видання про роль засобів масової інформації і конкретних журналістів сучасної України у відстоюванні демократичних цінностей та соціальної справедливості в державі на початку третього тисячоліття.

“Ложа преси” є цікавою передусім для молодих журналістів і абітурієнтів, які мріють про факультет журналістики, але її з інтересом прочитають і професіонали зі стажем, бо тут море думок і суджень.

Малюнки татові (оповідання)

Віддалік дівчинка здавалася чимось схожою на Русалоньку Андерсена. Сиділа на піщаному березі моря, вся поглинута дитячою фантазією. Вона була замислена, з ледь вловимою печаллю в погляді. Цієї миті вона мчала кудись до невідомих планет в увяній своїй ракеті.

Інколи білява дівчинка схилилася над альбомом, похапцем малювала олівцем чоловічків у незвичайних скафандрах, зорельот або марсіян, зодягнених у рожеві комбінезони.

З намету, що стояв у тіні акацій, вийшла мама дівчинки:

- Леся, твій сніданок зовсім охолов.

- А, - сказала дівчинка, - я не хочу їсти.

- Ти будеш голодувати? – здивувалася мама. – То випий хоча б чашку кави.

- Ні, не хочу, - відповіла Леся, збираючи докупи розкидані вітром аркуші.

- Моя ти художнице, - погладила мама доньку по голівці. – Кому ж ти подаруєш свої картини?

Дівчинка притиснулася до мами, обхопивши її за шию тоненькими рученятами, і промовила:

- Татові... Коли він уже приїде до нас? Відішли йому мої малюнки, щоб поспішав додому.

- Добре, добре, Леся, - пообіцяла мама, а сама непомітно прикусила губу, - обов’язково відішлю.

Вона не знала, як відкрити правду доньці, як пояснити, що тато те пер живе з іншою жінкою, в іншому місті і більше не повернеться до них з відрядження. Вона боялася сказати це. Але колись же дитина мусить дізнатися правду про свого батька.

Леся тоді спала, коли він зібрав свої речі і грюкнув дверима. “Ти не спроможна збагнути творчої натури, ти мислиш плоско й примітивно, як всі, в тебе вистачає фантазії лише на... на... я знайду жінку, яка розуміти-

ме мене з півслова, півжеста, яка врешті – решт, не буде мені...” – в своїх докорах він був жалюгідним. Ні, він не мужчина. Навіть, коли з’являється коханка або інша жінка, мужчини не поведуться так.

- Доню, - попросила, - намалюй он той вітрильник, намалюй мені.

ЛЮБОВ ГЕНЬБА

(1960)

Де початок мого родоводу?

Чи в полях, де ходив Тамерлан,

Й може, вгледів бабусину вроду

І накинув на неї аркан...

Може, потім, пішла вона світом,

Заколисаних небом степів.

І свій відчай ділила із вітром,

А чужинцю родила синів.

Чи було те? Віки безголосі

У минуле беззвучно бредуть.

Тільки ж очі – чорняві, розкосі –

І в мені, й в моїх дітях живуть.

Рвуся в степ до святої криниці,

Свою душу пускаю в аліур.

Де ж ви, предки мої смуглолиці?

... Догора горизонт, наче шнур.

І стою у полях неприборкана,

Я – це небо, це дощ, це трава.

І душа тут моя недоторкана,

Тут вмирає і знов ожива...

Де ж початок родоводу поетеси з Гуляйполя Любові Геньби?

Любов Григорівна Геньба народилася в селі Грушевому Гуляйпільсько-го району Запорізької області 28 лютого 1960 року в сім’ї хліборобів. Її дитячі роки пройшли в селі Грушевому. Вірші почала писати з юних літ.

Перші її доробки друкувалися на сторінках районної та обласної преси, в колективних збірниках “Вітрила”, “Кроки”, альманасі “Хортиця”. Перша збірка поезій, яка вийшла в Гуляйпільській районній друкарні в 1992 році, названа іменем села, в якому народилася.

В післяслові до збірки голова обласного літературного об’єднання Григорій Лютий писав: “Звідтоді, як Любов Геньба принесла до літоб’єднання свого першого вірша, минуло вже півтора десятка літ. Роз’їхалися, повихо-

дили заміж, загубили голоси, як зозулі у серпні, Любині ровесники. Люба ж написала зовсім небагато, жила в поезії завжди. Звідки це? Може, од батька-хлібороба. Григорія Юхимовича, котрий теж писав вірші, од постичності сла над ставком, од нелегкої долі, що випала цій тендітній жінці. Думаю, ми буваємо не праві, коли оцінюємо інших не відносно того, хто вони є на сьогодні, а відносно того, якими б ми хотіли їх бачити. Люба ж на сьогодні зуміла зберегти в собі здатність дивуватися простим (і прекрасним) речам: сонцю, розквітлому проти саду житу, що колоситься в городах, хаті, завітчаній у рушники. Є щось у її віршах од картин Катерини Білокур. Не знаю яким би був голос поетеси, якби працювала професійно. Цілком можливо, що досягнувши майстерності у версифікаторстві, втратила постичність, пилок на словах. А, можливо, і ні. Бо схоже, що її обрала доля, адже не жалусь.

За п'ятнадцять літ Люба активно друкувалась у райгазеті, іноді її вірші залітали на сторінки обласних часописів. Також була представлена у двох колективних збірниках: "Кроки" та "Вітрила". Брала участь у обласних літературних семінарах. І треба сказати, що там її помітили.

Не знаю, чи відродиться Грушеве в такому вигляді, як було колись. Але що відродиться – вірю. І не тому, що про це мріємо ми. Ні. Цього хоче сама земля – родюча і щедра.

*Там, де грушами пахли сади,
Де село називали Грушеве.
Там пізнала я світ доброти
В земляках і сумних, і веселих...*

(Ось звідки родовід поетеси – Авт.).

Благословляючи у світ Любину ластівку, хочеться побажати їй людської довіри і тепла. І хоч кажуть, що одна ластівка весни не робить, я вірю, що "Грушеве", а потім, сподіваюсь, й інші книжки гуляйпільських літстудійців зроблять просторішим, повнішим життя нашого духу. Важливість цього зараз важко переоцінити..."

Таке от вихлюгнулося післяслово: добре і тепле. Хто ж допоміг видати постичну збірку? Послухаємо автора: "Я мріяла про свою першу книжку. Але в глибині душі не сподівалася, що ця мрія може здійснитися. Тим паче, що нині не вистачає паперу, закриваються навіть центральні видавництва."

На щастя, у нашому невеличкому місті є люди і колективи, які словом і ділом стають на захист мистецтва. Це і колгосп імені Карла Маркса на чолі з Миколою Григоровичем Бібіком, і тепер ось колектив заводу лакофарбових виробів, який очолює Микола Миколайович Шейко. До речі, спонсорська і меценатська допомога цього колективу відома в районі.

Від себе особисто і від шанувальників моєї творчості хочеться висловити подяку трудівникам заводу лакофарбових виробів і, зокрема, директорові Миколи Миколайовичу Шейку за меценатську допомогу у виданні моїх поезій".

Думається, що пора читачів познайомити хоч би з кількома поезіями Любові Геньби, взятих з "Грушевого":

Молодиця

*Ще кажуть люди – молода,
А я вже молодиця.
Мої роки – струмків вода,
З яких, бач, не напиться.
І стежку білу вже весна
Для іншої квітчає,
Я знаю: до мого вікна
Вже осінь припадає.
Влітає нитку сивини
В мої нестиглі коси,
А я ж іще літаю в сні,
А я ж іще – не осінь.
Та, може, і не в тім біда,
Що я вже молодиця,
В криниці із небес вода,
Якої не напиться...*

*До осені торкаюся рукою,
Вона ось тут, поміж дерев стоїть.
Зажурена, завітчана журбою,
Таку її не можна не любити.
А чули ви, як пахнуть в ній тумани.
Чи як росу з долоні п'є зоря?
Той, хто це чув, нікого не поранить.
Хто чув оце – в неправді не згоря...*

З новою силою зірка постеси-землячки Любові Геньби засяяла на її літературному обрії: побачила світ друга книжка лірики "Імнем твоїм" (Гуляйпільська районна друкарня, 1995 рік).

- Я давно мріяла подарувати вам книгу віршів про кохання, - пише у передмові авторка. - Мені здається, лише на межі юності і зрілості можна писати так, далі прийде більш філософське. А це як ще раз відкрити рожеву вуаль і заглянути у неповторний світ розмаїть і сподівань, зустрічей і прощань, над якими чаклує любов.

Людині притаманні і радість, і печаль, а коли немає ні того, ні іншого ми просто несемо важкий тягар.

Та вірю і сподіваюсь, що любов і добро – всеперемагаюча сила, які 6 часи не переживали ми з вами.

Впорядковуючи збірку, я ще раз переконалася в цьому. Бо всі люди, які причетні до її видання, від щирого серця пішли мені назустріч.

Я намагалася вкласти душу в кожен рядок, які художник-оформлювач, мій добрий товариш Володимир Тур, примусив зацвісти так, щоб вони світили і вам.

Моя благодатна земля, де живуть прекрасні люди з хліборобського роду (а я ж душею сама степовичка), послала мені їхню щедрість. Без цих людей не було б сьогодні даної збірки. Низький уклін голові правління колгоспу “Рівнопілля” О.І.Філіпченку, моїй землячці – головному бухгалтеру Л.П.Гавриленко і всім трудівникам цього господарства за спонсорську допомогу.

«Стою перед вами, роздягнувши душу. Живу поміж вами, наповнена світом краси. Прийшла до вас з любов'ю»:

*Хтось нерозумний видумав любов,
Дзвінку, як дощ, як пташку полохливу.
А інколи підступну і зрадливу,
Із різнобарвним голосом дібров.
Звичайно, це було уже давно,
Той чоловік, напевно, жив у місті.
До того ж, мабуть, він був ще й первісним,
Все відкривав і це п'янке вино.
І сам себе вважав тоді багатим,
Бо спив любові золотий нектар.
А покохати – то є Божий дар,
Не кожному його вдавалось мати.
Якби він знав, як важко нам тепер,
У вік емансипації і виру,
Кохати, а до того ж ще і вірять.
Він про кохання б написи зітер.
Та нарікати нам тепер негоже.
Цей дар святий і нам його нести.
Й без нього ми тепер не можем
І з ним так важко інколи іти.
Хтось нерозумний видумав любов,
Якщо вона підступна і зрадлива,
Коли вона сія така щаслива...
Благаєм, хай повторюється знов.*

Збірка “Іменем твоїм” складається з двох розділів – “На перехресті думок і мрій” та “Тукни мені в слід”, кожен з яких має по 32 поезії.

*Я тебе не назву на ім'я,
Лише думкою в серці зігрію.
Ти – це вигадка дивна моя,
До якої торкатись не смію.
Ти – планета, яку ще відкрити,
А в якому сузір'ї – не знаю.
Зорепад наді мною шумить,
На відвертість мене викликає.
Я тебе не назву на ім'я,
О, яка я іще фантазерка.
Та душа чомусь сама не своя,
Загляда в моє серце, як в дзеркало.*

- Вірші Люби, - говорить Григорій Лютий, - прості, відкриті, як і її обличчя. Хіба що трохи “старші” за її молодий вік, бо в них є хвилюючий і загадковий досвід не по літах...

Кожен вірш її – квітуча гілка одного дерева. У віршах поетеси постійно сусідять реальність і фантазія, мудра довершеність життя і мрійлива подивованість світом:

*Я є ніхто, тобі ніхто,
Ти ж рятівний для мене вирок,
Ми вже знайомі років сто,
А ти і досі ще не віриш...*

Інтимна лірика Любові Геньби – не просто вірші про кохання. Головний струмінь творчих пошуків поетеси – зрозуміть себе і людину, з якою пов'язана вічним і незнищеним почуттям.

Кохання – це щастя прозріння і біль нерозуміння, відчуття гармонії і трагедії, це складна поезія, яка вимагає значних зусиль для її сприйняття. Лише пройнявшись цими почуттями, приходиться виражене:

*Вже не ганяємось за правдою,
Скупішаємо на слова,
А якщо ходимо на раду,
Хіба що з совістю бува.*

У поетичних шуканнях Любов Геньба спирається, з одного боку, на традицію поетів-класиків, а з іншого – на сучасну культуру поетичного мислення, на поезію інтелектуальну. Свіжість у сприйнятті всього доколишнього, жагучий темперамент, висока температура поетичного слова – ось що їй притаманне.

Разом з композитором – співаком Анатолієм Сердюком поетеса створила кілька пісень. Це чарівний “Весняний вальс”, що полонив серця прихильників її таланту. А також пісня “Оксаночка”, яка в 1995 році в м.Луцьку на пісенному хіт-параді серед комерційних радіостанцій посіла перше місце.

Оксаночка

*Нахилилось небо, обняло за плечі,
І гукає травень в пісню солов'їв.
Через кілометри твої шукаю вечір,
Що таке вселенське ти в собі тайи?*

Приспів:

*Оксаночко, Оксаночко,
Вкраїночко, слов'яночко.
Залиш мені надію,
Кохання навзасм.
Оксаночко, Оксано,
Ворожко і циганко.
Знайди такого зілля,
Що разом розіп'єм.*

*Доторкнись до мене поглядом,
Буду виглядати зранку й до пізна.
Це тобі співаю сонячну осанну,
І у такт зі мною дихає весна.
Підніму надію аж до високоствя,
Бо не можна душу двічі обдурить.
І тебе до серця запрошу у гості,
Бо таки навчився вірити і любити.*

Вірші Любові Геньби навдивовиж цюотливі, світлі і мудрі.

*Це в юності ми мріємо про вічне,
Рука в руці – і в довгу світлу путь.
Та все ж з роками прийдемо на віче,
Де нам життя свого пред'явить суть.*

- У збірці Л.Геньби, - читаємо у рецензії “Не перевчуся вірити і чекати” (газета “Запорізька правда”, 16 грудня 1995 року), - лише два ліричні герої – чоловік і жінка. Але все це лише умовно, бо поетеса, звісно, більше зайнята дослідженням жіночої душі (винятком є вірш – пісня “Танго самотності”), це їй ближче й природніше. І тут, у поезії Л.Геньби, жінка постає у всій гамі почуттєвих кольорів. Вона сумує і плаче, світиться радістю, романтика переплітається з жорстокими буднями, трішки може похизуватися собою. Але жінка в Л.Геньби завжди красива, висока і чиста.

В її поезіях можна знайти всі барви людського почуття. Відтоді, коли “я просто хотіла за крильця когось потримати” і до того етапу, коли “кладу на плаху і любов, і зраду”. Причому, просторового і часового виміру для поетеси нема, бо з висоти почуттів сьогоднішніх вона вміє мудро оцінити вчорашнє: “Лишається віддати данину Тим дням, коли була така щаслива, коли була наївна і красива, Мов всі жінки зібралися в одну”.

Образна система мислення Л.Геньби теж вельми своєрідна. Вона бачить, як “на згарищі слів... голуби розлітаються парами”. Говорячи про прекрасні хвилини зустрічі з коханим, поетеса знаходить такий мазок “ми одні... світлим соняшниками облич”. А досявши певної мудрості, можна й самокритичніше поглянути на себе. Це вже про той час, коли “стоїм в роках, як у боргах”. Цікаво, що й деяка прямолинійність у віршах Л.Геньби сприймається теж поетично. Можливо, декому нескромною видається така строфа: “Пошукай мене в цьому сторіччі, В персдзвоні зелених дібров. Я – єдина у цілому світі, І зовуся красиво – Любов”. Самовихваляння? Ні. Якщо жінки вміють так говорити і головне, так себе вести у побуті, то за це їх і люблять.

Звичайно, при бажанні можна знайти й недоліки. Деякі вірші повторюються тематично, деякі – за розміром. Приміром, прекрасна пісня “Танго самотності” дублюється за розміром з досить-таки посереднім твором “Планета віршів”. Цю біду молодих поетів – ходити за власною тінню – могли б попередити і редактор, і автор передмови. Але книга вже вийшла. І належить вона все ж до кращих книжок запорізьких поетів нинішнього року” (автор рецензії мав на увазі 1995 рік – Авт.).

У квітні 1997 року до Любові Геньби прийшло визнання. Її прийняли до Спілки письменників України.

У сьомому числі альманаху “Хортиця” (1998 р.) Анаполій Рекубрацький у статті “Поновнення. Яке воно?” зауважив: “Три запорізьких поетеси і один поет стали членами Спілки письменників України у 1997 році: Марина Брацило, Любов Геньба, Вікторія Сироватко, Павло Вольвач... Тим, хто давав рекомендацію для прийому, не доведеться червоніти за новобранців: в українську літературу влилося чотири неповторних, своєрідних голоси...”

... Любов Геньба народилася і виросла в селі Грушівому на Гуляйпільщині, якого нині вже нема. В пам'ять про це вона й назвала свою першу збірку “Грушове”. То був не вельми гучний дебют. Відчувалося, що поетеси не вистачає літературного оточення, ні з ким поділитися про таїну поетичного рядка. Знову – таки на допомогу прийшов Григорій Лютий, який зміг побачити му-

зичність і пісенність її рядків, намагання висловитися не так, як всі. Це і визначило її дорогу до нової збірки “Іменем твоїм”, яка й принесла авторці літературне ім’я. Передчуття прощання з чимось дорогим і близьким таке, що героїня Любові Геньби наче стоїть на межі “сьогодні” і “вчора”:

*Де ми іскрилися, що вже там кришталь,
Де на вершині зірка сходить маком,
Де я стою, обкрадена й ніяка,
І пригоріцями п’ю твою печаль.*

Вірші Любові Геньби підкупляють щирістю і точністю. Не кожному автору вдається бути схожим на свого ліричного героя. В Любові Геньби це саме так. Спосіб мислення в житті співпадає з поетичним світобаченням. Цнота і тайна, вірність і безоглядність у коханні, пошук свого щирого образу – визначальні риси її поезії. У вірші “Танго самотності” вона навіть пробує подивитися на жінку чоловічими очима: “Я грівся в її багатті, і з нею я був щасливий. І з нею я був нещасний, бо знав, що ця ніч мине. А поруч шепталась осінь, така на тепло мінлива. І в тебе мене украли – кохання моє смішне”.

Співак і композитор Анатолій Сердюк написав чудову пісню на цього вірша, поглибивши музикою його ліризм.

Популярними піснями стали й поезії “Весняний вальс”, “Оксаночка”, “Планета віршів” та інші. Але пісенність і поетичність не завжди між собою живуть у злагоді. З власного досвіду знаю, як зінкола це розмагнічує, бо знаєш, що дрібні огріхи сховає за мелодію композитор. Любові Геньби це не загрожує, бо вона, як працівник сцени (працює в Гуляйпільському культурно-спортивному комплексі “Сучасник” завідуючою відділом масової роботи – Авт.), дуже добре знає ціну слова. А от над образною системою їй слід ще працювати й працювати. І повчитися їй є в кого».

Восени в житті Любові Геньби трапилося дві пам’ятні події. По-перше, їй довірили очолити Гуляйпільське літературне об’єднання, по-друге, того року світ побачила її третя збірка лірики “Паралель”. Її складають вірші з філософськими роздумами про життя. Вічний годинник буття щомиті нагадує, якою є людина.

У книжці, яка складається з двох розділів - “Перевертні” і “Зітерті фрески почуттів”, авторка прагне художньо зафіксувати світ добра і зла, що невід’ємно сусидить з нашим сьогоденням. Поетеса, глибокий лірик за своїм світовідчуттям, прагне повними фарбами відтворити вічну тему людських взаємин – кохання.

Видана книжка у видавництві “Дике поле” (м.Запоріжжя). Головними спонсором є акціонерне товариство “Корпорація “Хортиця” (президент корпорації – Олександр Анатолійович Бондаренко, віце-президент – Олександр Васильович Бережецький) та голова Гуляйпільської районної державної адміністрації Ігор Олексійович Бірюков. Збірка красива не тільки внутрішнім

змістом, а й художнім оформленням і вдало виділяється на фоні багатьох місцевих видань, поліграфія яких часто не відповідає змісту.

Збірка “Паралель” засвідчила: поетеса в пошуку, і їй печуть болі і тривоги сьогодення;

*Кричать мої вірші на люднім базарі,
Не гірші від пива на смак,
Сьогодні і їх називають товаром,
Який продаю вам за так.
Купуйте, смакуйте, обмацані м’ясом,
За віщо вам доля така?
Грайливі слова, наполохані часом,
Вмирають у мене в руках.
У котре життя виправдовує жарти:
“Ану ж-бо, тримайся в сідлі”.
Хто зна, що ми з ним одне одного варті,
Як сміх на базарнім столі.
Уперше, востаннє огляньтесь, люди,
Із душ обтрусить каламуть,
Щось можна змінити до страсного суду,
Хоч знати обличчя іуд.
Не треба лукавить про гроші і славу.
Пишу – і на тому стою.
І вірші, як груші, кладу на прилавок,
За так для добра продаю.*

Така вона – Любов Геньба - поетеса і громадянка. І віриться, що ми ще прочитаємо не один її прекрасний вірш.

Останні ненаписані листи

*А я чекаю все твої листи,
Хоч знаю, що ти більше не напишеш.
Так поруч ти, і так далеко ти,
Ти душу мою всю коханням випив.
А я чекаю все твої листи,
Я хочу ще почути, що я кохана.
Та вітер тихне, вітер – ти,
І я крізь ніч вдивляюся туману.
Куди піти, від себе утекти?*

Хоч знаю я – від себе не втікають.
Та палять серце ті твої листи,
Що ти не написав, а я чекаю...

Торішнім димом пахне ще трава,
А сонце - у квітневім ластовинні,
А я уся ні мертва, ні жива,
Застигла, мов Джоконда на картині.
В своєму невідомому житті
Стою поміж майбутнім і минулим,
А ти у серединці золотій,
Та чом сьогодні я про це забула?
Розвіялись ілюзії мої,
Життя, мов потяг, стука монотонно.
Оглянись, може поруч ти стоїш? –
Ні ... лиш трава в диму прощально стогне...

Вечір до обрію котиться,
Що там наснитись тобі?
Може, як їли шовковицю:
Стиглу мені, а собі –
Ту, що була, як оскомина,
Ту, що могла спопелять,
Як тепер тепло у споминах
Знов ту шовковицю рвать.

Біла печаль

Білим трепетом крил ти мене заворожуєш,
Серце випите вицент: і прости, і прощай.
Хто придумав любов неповторно - хорошую?
Тільки радості мить, а натомість – відчай.
З часом ми на мечях, але мариться-віриться,
Що колись промине і оцей снігопад.
Я крізь тебе пройшла – стежка зорями світиться,
Моя біла печаль і єдина з розрад.
Не приходять весна без лютневої віхоли,
Хай в розлуці сильніш стуки серця звучать.

Досі гріюсь теплом, що мені ти надихало,
Тихий біль крацих мук, моя біла печаль.

ОЛЬГА БУДУГАЙ

(1964)

Ольга Дмитрівна Будугай (дівоче – Савчско – Авт) народилася 4 лютого 1964 року в м. Гуляйполі Запорізької області. В 1981 році завершила із золотою медаллю навчання у СШ № 1. У 1986 році стала вчителем французької та німецької мов, закінчивши Запорізький державний університет, а в 1997 році – вчителем української мови й літератури після навчання в Бердянському педінституті.

Викладала німецьку мову в Бердянській школі-інтернаті, ЗОШ № 9, французьку – в ЗОШ № 1, Центрі дитячо-юнацької творчості. Працювала науковим співробітником краєзнавчого музею, викладачем дитячої й зарубіжної літератури в Бердянському педінституті, диктором і кореспондентом Бердянського телебачення, керівником літстудії “Неопалима купина” у Центрі дитячо-юнацької творчості.

Писати почала в шкільні роки. Перший надрукований вірш “Найперший рік” з’явився в річницю незалежності України в газеті “Південна зоря”:

Молодій, пречиста Україно!
Зорі-очі вмились не слезами –
Іменинниця ти, ненько, нині.
Хай весь світ радіє разом з нами.
Вільна, хоч і втомлена віками
Від наруги, болю і образ.
Розвела біду свою руками,
Віродилась, розігнулась враз.
Не схилий голівоньки, матусю,
Твої діти стали вже другими,
Кожен з нас збагнути нині мусить:
“Ким без Тебе бути всі могли б ми?”
Лиш буди і далі сили юні,
Хто у сні і досі – розкрий очі.
Досить виголошувать з трибуни
Пусті фрази і слова “пророчі”!
Хто у Тебе вірить – крила має,

*Хто з Тобою поруч – не впаде.
Україна шлях новий пізнає,
У Братерство Духа нас введе.*

Друкувалась Ольга в місцевій пресі, в газеті “Українська мова і література”, “Історія України”, дитячому журналі “Дзвіночок”.

Виховує з чоловіком Андрієм сина Богдана. Учасниця конкурсу “Бердянські розсипи”.

Разом з чоловіком підготували і видали в м.Бердянську в 2001 році книжку “Скарби Приазов’я”. Про це написав у попередньому слові “В добру путь” кандидат філологічних наук М.К.Дем’яненко: “Подружжя Ольга та Андрій Будугаї – творчі особистості, оригінальні поети зі своїми широкими поглядами на життя і мистецтво. Їхні вірші – то чудова поезія, яка бере в полон людську душу, робить її добрішою і світлішою, кличе до боротьби зі злом.

Книга “Скарби Приазов’я” починається збіркою-абеткою “Козацька Літератка”. Це дуже цікавий, змістовний матеріал з історії запорозького козацтва. Діти дізнаються про те, як жили січовики, про їх побут, культуру, боротьбу за державність України. У віршованій формі автори подають терміни, які повинен знати кожен українець: аркан, булава, бунчук та ін. Примітки і сценарії свят дня юних козачат роблять “Літератку” ще більш пізнавальною.

Поезії для малят привертають увагу своєю добротою, глибоким розумінням дитячої душі, графічністю, справжньою майстерністю. Образи дітей, звірят, пташок змальовані просто і в той же час яскраво (Петрик із вірша “Наші друзі”, герої “Співаочки про мам” та ін.). Ці поезії можна легко драматизувати. Прості, виразні, вони добре сприймаються і запам’ятовуються.

Я глибоко переконаний, що і дитячі вірші, і лірику для дорослих цих авторів можна покласти на музику, бо в них є ритміка, мелодика, вони афористичні, образні, оригінальні, яскраві.

Відчувається, що автори добре знають усну народну творчість, вміло її використовують. На мій погляд, це одна з головних ознак їх творчості. Разом з тим, у кожному вірші є щось своєрідне, бо кожен твір – результат духовної праці митця, його спостережень, узагальнень, переживань. Вміло використані художні засоби допомагають глибоко розкрити зображуване.

І в поезії, і в повісті “У тунелях тасмничої Дори” бринить щира і ніжна любов до людини, до таїни буття, до рідних витоків.

Ольга та Андрій Будугаї зробили дуже вдалий заспів своєю оригінальною книгою. Побажаємо цій дружній парі здоров’я, великого родинного щастя і нових творчих злетів”.

А так писав про “Скарби Приазов’я” у районній газеті “Голос Гуляйпілля” влітку 2001 року поет і вчитель-пенсіонер з села Комсомольського Віктор Дмитрович Куторницький: “Книжка має не тільки художню, але і пізнавальну, дослідницьку цінність. Відкривається абеткою “Козацька літератка”, де в римованій формі розповідається про боротьбу, побут, культуру запорозьких козаків.

*Козацька доба – то є світла епоха,
Коли українці орлами літали.*

Про цю славу епоху ми багато дізнаємося також із “Примітки” – тлумачення найбільш уживаних серед козаків слів, та із сценарію “Сторінки історії Запорозького козацтва”.

Про практичну спрямованість абетки я можу говорити, тому що ще в 1997 р. Ольга і Андрій прислали її мені (рукопис). З тих пір вона є вірною помічницею при підготовці в нашій школі вечорів і ранків, присвячених славному козацтву, при прийомі дітей в козачата, на уроках історії України. Така література необхідна для будь-якої школи.

Наступний розділ збірки називається “Джерельце”. Сюди увійшли вірші для дітей, написані Ольгою Будугаї. Повірте, приємно читати ці прості, які легко запам’ятовуються, рядки:

*Малюк-струмок біжить до річки,
Як син матері, дає водички,
Бо зна хлоп’я це невеличке,
Що без струмків засохне річка.*

Це ж треба мати таку чисту і добру душу, щоб подивитись на світ очима дитини, передати своє захоплення нашими меншими братами.

Десятиріччю незалежності України присвячує Ольга наступний розділ збірки “Витоки”. Тут особливо відчувається вплив народної поезії. І це не випадково – адже говориться про витoki нашої нації і країни. Цю ж тему продовжено в розділі “Скарби Приазов’я”. Тільки в ньому мова іде про соціальний Бердянськ і ласкаве Азовське море.

*Таврія, мов килим, розляглася вільно,
Пахоцями степу море напува.
Білопінна хвиля, велетенська й сильна,
Коліскову сонцю і хмаркам співа.*

Два наступні розділи - “Мости до світла” і “Храм сердца” можна було б об’єднати в один, така близька їх тематична спрямованість: “До Бога своїм сердцем доторкнись” і “В познанні Бога – щастяє Бытия”. Хоч ці розділи написані авторами (перший – Ольгою, а другий - Андрієм). Ця філософсько-духовна лірика наповнена біблійськими образами і поняттями. Автори роздумують про сенс людського буття, про добро і зло, про любов і підступність, про відданість і зраду. Більш відточена ця складна поезія у Андрія. Його лірика часом підіймається на високу хвилю вічних людських цінностей. Перечитайте ще раз розділ “Храм сердца” і ви переконаєтеся в цьому.

Дещо відокремленим залишається тільки вірш “Десант іде”.

Завершує збірку історико-документальна повість “У тунелях таємничої Дори”. Ольга Будугай розповідає про те, що довелось пережити її батькові Дмитрові Павловичу Савченку, в’язню Бухенвальда і Дори, у роки Великої Вітчизняної війни. Показує як дружба і стійкість людей різних національностей допомогли їм вижити в тих нелюдських умовах.

Невдячна справа переповідати зміст документального твору. Тільки зауважимо, що автору не треба було стримувати свої емоції при розповіді про те, що відбувалося (хоча мова іде про близьку людину), бо повість від цього набагато виграла б.

(У 2002 році історико-документальну повість “У тунелях таємничої Дори” автори видали у Гуляйпільській друкарні російською мовою – Авт.).

А взагалі збірка неодмінно знайде свого читача”.

Варто ще додати, що автори самі відзначають: “Наша збірка – результат зусиль багатьох людей. Ми дуже вдячні всім, хто допоміг книжці побачити світ. Велике спасибі й найщиріші побажання меценатам – освітянам Марку Котляревському, ректорові Азовського регіонального інституту управління та Лідії Антошкіній, ректорові Бердянського інституту підприємництва...

Дякуємо за підтримку нашого видання меру Бердянська Валерію Баранову, його заступникові Павлу Кузьмінову, завідуючій міськвідділом культури Олені Черневій, колективу редакції газети “Південна зоря”...

Допомагаючи шліфувати грані нашої творчості, підтримували вогонь наших душ Олександр Стариков, Петро Ребро, Григорій Лютий, Олена Матвієнко, Микола Дем’яненко, Ольга Джаббарова, Віктор Закарлюка, Валентина Кірносова та ін”.

Дощик

Дощик зранку
На світанку
Лле водичку
На травичку.
Квітка рада,
П’є розсада.
І капуста
Вродить густо.
Всі листочки
Огірочків
І квасолі,
Й бараболі,
Від водички,
Від росички
Розпустились,
Звеселились.

Гуляйпільський вальс

Ігорю Лазорику

Тихо Гайчура плине вода,
Свої хвилі у Вовчу впліта.
Все ріка пам’ятає,
Все розказує гаю
Про колишні буремні літа.
Вільно полем тут вітер гуля.
Степу пахоці чути здала.
І рукам мозолястим,
Хліборобам – на щастя –
Колос щедро дарує земля.
Квітнуть небом волошки в степах,
Пісню літа видзвонює птах.
Хай замріяне поле
Усміхається долі,
Хай співа перепілка в житах.
Гуляйполе – колиска моя,
Заповітна і люба земля.
Хай Господь зберігає
Трударів цього краю,
Хай душа їхня квітом буя!

Хто цінує любов?

Надії Гімрановій

Хто цінує Любов, доки горя не взнас?!
Хто до Бога іде, доки тьму не пізнав?!
Ті щасливі, чий дух, наче та вільна згряє,
Може всюди літат, свій знайшовши причал.
А обмеження світ – чи не пастка для духу?
Це не рай, а тюрма, що будус пітьма.
То ж долаймо завжди страх, як духу нарузу –
Битва з ним нам полуду з очей позніма!

*В цьому світі, де все продається,
Не купити лиш Віру й Любов:
Віра Богом за працю дається,
А Любов – то є Світла покров
Тим, хто дбає частіш не за себе,
А за тих, хто слабкий чи в біді.
Їм немає в рекламі потреби –
Їх серця співчуванням живі.*

Підрастає гідна зміна

У районному літературному об'єднанні “Калинова сопілка” поряд з досвідченими постами і прозаїками підрастає гідна зміна. Це Галина Донник, Оксана Кушніренко, Вікторія Забава, Яна Яковенко, Марічка Вовк, Олександр Іванченко. А ще є літературна поросль – Катя Сіриньок, Артем Клименко, Оля Пішкова, Олена Муха та інші, які виховуються у поетичному клубі “Пролісок”, що працює при районному Будинку творчості (два альманахи з творами юних вийшли у 2001 і 2002 роках у районній друкарні).

ГАЛИНА ДОННИК

(1970)

Галина Донник народилася 13 березня 1970 року в м. Гуляйполі в родині службовця. Закінчила міську СШ № 4, вищу освіту здобула в Бердянському державному педагогічному інституті. По його закінченні працює в рідній школі вчителем трудового виховання. Має чоловіка, донечку і сина, виховання яких надихає на створення дитячих віршів.

Серед численних захоплень – звичайно ж – поезія, психологія, створення сучасних моделей одягу, косметологія, а також гра в КВК (член районної команди вчителів). Поетичний хист допомагає у написанні сценаріїв і жартів. Але все ж серед інших захоплень переважає поезія, яка має ліричний струмінь.

- В моїй ліриці, - зізнається Галина Донник, - тісно переплітаються романтизм та кокетлива іронія, почуття гумору та своєрідна життєва філософія. Пишу переважно російською, але створила чимало віршів українською мовою. Не люблю скаржитись на долю, тому оптимістична нога додає поезії ніби весняного настрою. Адже й сама я народилася весною.

Отже, Галина Донник:

Королева

*Где - то в пыльном углу незабвенного прошлого
Скиптр мой и корона, небрежно слетевшая.*

*А малиновый шлейф, так нечаянно сброшенный,
Весь помялся. Грустит бахрома побелевшая.
Мысли стали тусклы. Стали тише эмоции.
Я забыла про все очень громкие титулы,
Мне покой и уют чьи - то губы пророчили,
Чувства стали мрачны и бледны непростительно.
Что случилось? Зачем цвет сменили на серый?
Вам к лицу ведь – изысканно-неотразимый!
Тот, что был мой всегда. Тот, которому верю.
В королевстве моем всеми очень любимый!
Нужен бал! Крашу волосы в огненно-рыжий,
И блестят на короне игриво алмазы –
В королевстве моем дует ветер Парижа
И нестреют цветы в позолоченных вазах.
Пишет нежную музыку вечер-маэстро.
Взглядом ультрамариновым окон касаясь.
Будет бал! Будет все так, как было – чудесно!
А малиновый шлейф обновить попытаюсь.
Все готово. Вот свечи, кларнет – дальше скрипки,
Рядом принц (не забыть бы по имени-отчеству).
А вот это вот я, с Монны-Лизы улыбкой,
...Вам не скучно теперичи,*

Ваше Высочество?

Посвящается Собственной Тени

*На линии Любви твоей ладони
Неосторожно тень моя танцует,
Она с тобой кокетливо флиртует,
А я – лишь наблюдатель посторонний.
Проснувшись как-то желтоглазой ночью,
Ее в своих отыщешь сновиденьях.
Вообще - то, ей плевать на чье - то мнение,
И мне ведь повезло с ней, между прочим,
Она права, ей чуждо покаянье,
Она живет естественно, как дышит,
Она про нас с тобой поэмы пишет,
А я лишь ставлю знаки восклицанья!*

*По ту сторону Южного ветра,
Под прожектором рыжего цвета,
В расписании школьных предметов
Отыщу неплохие куплеты.
Напишу непослушные строчки
Разноцветным крошащимся мелом.
Подмигнет мне с рисунка от дочки
Шустрый чертик с хвостом*

белым-белым.

*Значит, скоро все будет в порядке
И ни капельки не виноватый
Тот мальчишка, что в школьной*

тетрадке

*Чье-то имя писал вместо даты.
И девчонка, что вечно молчала,
А вопрос мой висел без ответа.
Я тогда, видно, зря огорчалась,
Просто Школа – в преддверии лета.
Просто выросла я (так бывает)
Из шпаргалок, косичек, подсказок.
В «классы» солнечный зайчик играет,
Обо мне он такое расскажет!
... Кто-то в дверь постучал. Открываю.
Улыбнусь вновь услышанной фразе:
«Извините... Мы Вам обещаем,
мы исправимся...
в будущем классе!»*

Месяц

*Месяц – это всего лишь простой и удобный крючок
В необъятной гостинице, которую кличут Вселенной.
Ночь подвесит небрежно на нем свой ажурный платок,
Свой домашний халат, а потом пеньюар откровенный.
Обнаженная ночь грациозно плечом поведет.
К нам на землю легко сиганет, как сиамская кошка.
И в квадратик окна, как в портретную раму войдет,*

*А сутулый рожок бледным светом коснется окошка.
Или нет. Все не так! Желтый месяц – созревший банан.
А в Эдеме, как раз, урожаем экзотических фруктов.
И крылатые ангелы все, перевыполнив план,
Позабыли о нем после сбора подобных продуктов.
...А еще, может быть, за всем этим – любовный секрет:
Будто месяц – разбитого вдребезги сердца осколок.
Безответной любви фантастически грустный сюжет,
И собаки с тоски на Луну ночью воют спросонок.
Ну, а если уж люди возводят глаза к небесам,
Это значит – «достали» конкретно проблемы земные
И астрологи стрессы сулят в полнолуние нам,
Но зато предлагают на грядках садить бахчевые.
Только, как бы там ни было,
На протяжении веков,
Под торшером небес это чудо горит постоянно.
Для кого-то один из обычных, привычных крючков,
Для кого-то – банан. Для кого-то – сердечная рана.
...Ночь, в оханку собрав превосходные сны,
Как конфеты на праздник разносит, ступая неслышно.
Ей чуть-чуть одиноко сейчас, посредине весны,
Вот и бродит «лунастиком» по нашим съехавшим крышам.*

МАРІЧКА ВОВК

(1972)

Марія (Марічка) Іванівна Вовк народилася у вересні 1972 року у м.Гуляйполі. Навчалася у міській середній школі № 1. В 2001 році закінчила Мелітопольське училище культури. Спеціальність – режисер масових свят і обрядів. З того ж року працює в районному Будинку культури культурним організатором, виховує сина.

- Дуже люблю дітей, - зізнається Марічка. – Діти і поезія – це для мене рятівний круг у сучасному світі. Прикладом і вчителями для мене є поетеси Анна Ахматова і Марина Цветаєва.

Звідси і філософічність поезій Марічки Вовк, яка, як і її великі вчителі, заглиблюється у глибокі роздуми про буття і духовність нашого життя, шукає відповіді на нелегкі питання сьогодення, звідси і форма вірша, й інколи образи, складні для сприйняття не підготовленого читача.

После тебя останется гроза
И звон хмельной рапсодии на струнах.
После тебя останется азарт
И отражение дорожек лунных,
И запах дорогого табака,
И терпковатый дух одеколona,
К чему дотрагивалась сильная рука -
Все будет жить в пространственности дома.
А языки зловещего огня
Разбудят в больном сердце трепетанье.
Что же останется, скажи, после меня?
Лишь призрачное жалкое стенанье.

Твои письма

Мне нужны твои письма,
Как воздух и хлеб.
Мне нужны твои письма,
Родной человек.
Мне нужны твои письма -
Тоскую, любя.
Мне нужны твои письма -
Вдали от тебя.

Если сможешь, прости,
Я не прав и упрям.
На дороге моей
Было множество ям.
Горькой солью морской
Побелило виски.
Твои письма плывут -
В тихом море тоски.

Еще, кажется, миг -
И сорвусь, утону.
Только письма твои
Не пускают ко дну.
Пусть не виден маяк,

Обессилен пловец,
Твои письма мне шепчут:
«Еще не конец!»

Мне нужны твои письма -
Как солнца глоток,
Как безводной пустыне -
Журчащий поток,
Мне нужны твои письма -
Тоскую, любя,
Мне нужны твои письма -
Частица тебя.

Твои глаза

Я не тебя люблю, люблю твои глаза.
Люблю их синеву, люблю их гордый взгляд.
В них шум листвы лесов, и тишина полей,
И чайки горький крик, и пустота аллей,
Холодный блеск росы с нетронутой травы,
Неповторимый шум рассвета, шум волны,
Журчание ручья, мерцание звезды,
Раскаты грома, первые цветы.

Касаньем век, касаньем губ,
Касаньем летоисчислений -
Вот так стоять мне на краю б...
Да вот на сердце лист осенний.
Касаньем, полубожажаясь,
Губить себя, тебя жалея.
Познать твою шальную страсть,
Минуя узы Гименя.
Касаньем крыльев волн судьбы
Разбить все "да" и "нет" на счастье...
Но только поздно понял ты,
Что губит жизнь касанье... власти.

СЕРГІЙ ФЕРБЕЙ

(1973 – 2000)

“Життя Сергія Фербея було коротке, яскраве, немов політ ластівки”, – так напишуть його друзі у передмові до збірки поезій “Життя, немов політ ластівки”, що побачила світ завдяки зусиллям і коштам матері поета після його трагічної загибелі. – У цьому році (йшлося про 2000 рік – *Авт.*) йому виповнилось би двадцять сім. Але і за цей час він устиг залишити після себе слід, який ніколи не зітреється в пам’яті людській. Народившись у мальовничій Буковині, увібравши усі барви і звуки того чарівного краю, він через усе життя проніс любов до природи, до рідного народу, до неньки України:

*Люблю Україноньку-дівчину,
Як рідну матінку мою.*

Поезія його переповнена маминою колисковою, шелестом верб і тополі, співом Черемоша:

*Я кохаю тебе, як ніхто не кохав,
Рідна земле, моя Буковино,
Я в дитинстві до тебе припав,
Кожна думка про тебе лиш лине.*

Його бунтівнича вдача, непримиренність з несправедливістю гартувалися у нас, в Запорізькому краї, куди він переїздить семилітнім хлопчиком.

А народився Сергій Іванович Фербей 6 серпня 1973 року в місті Вашківці Чернівецької області.

По закінченні Пологівської середньої школи № 2 він вступив до Запорізького держуніверситету на філологічний факультет, працював учителем української мови і літератури в Комсомольській і Мирненській середніх школах Гуляйпільського району, одружився, мав сина, але особисте життя не склалося, а тут ще й негаразди з роботою, крах особистих і суспільних ідеалів призвели вразливу душу до трагічного кінця. 1 27 січня 2000 року обірвалося юне життя.

Поезії Сергія Фербея не завжди технічно досконалі, але щирі почуттям, друкувалися в місцевій періодичній пресі. Темі їх найрізноманітніші. Тут і наш край з його славною історією, з його героїчним минулим знайшли своє відображення:

*Хлопці-запорожці – України сини,
З шаблюку при боці гуляють вони,
Шабля – ваш друг, кінь – це ваш друг,
В полі гуляє гартований дух.*

Його любов до Батьківщини невіддільна від любові до дітей, яким він віддав своє неспокойне серце. Його вірші торкаються наших найтонших струн душі, примушують любити і ненавидіти, боронити добро і викоринювати зло. Вони будять у нас бажання захистити природу, очиститись від скверни, вис-траждати і бережно нести свою любов, своє велике людське кохання. Вірші Сергія перейняті бажанням щастя, адже кожному з нас так хочеться бути по-земному щасливим.

- Хай проміння його короткого життя довго світить нам, - йшлося у передмові:

*Щоби зірка життя сіяла,
І ніхто не зміг її стерти.*

Збірка “Життя, немов політ ластівки” складається з трьох основних розділів: до 1-го увійшли поезії, написані в 1987 – 1990 роках, до 2-го – 1991 – 1993, до 3-го – 1993 – 2000 роках. Є тут і окремий розділ “Пісні” (“Забутий ідеал”, “Хлопці-запорожці” – всього 11).

Завершується книжка поезією “Серце мос, серце”, під якою стоїть дата 19 січня 2000 року. Це з останнього доробку, що встиг поет до трагічної події:

*- Серце мос, серце, ой біда з тобою,
Нащо ти болієш, стрівишися з бідюю.
- Де вона береться?
- Та хто його знає!
Мабуть, з піднебесся, де сокіл літає.
Виглядає здобич: бідного слабого,
Несеться стрілою на нього – сліпого.
А той тихий чоловічок за дітьми і Богом
Робить собі свою справу й не бачить нічого.
Злетілися чорні круки, немов на мертвину,
Та й сміються, клянучи недобру годину.
Та чекайте, не спішіть - бо мене хоронити,
Ось лиш серце заспокою – можна далі жити.*

На жаль, серце не знайшло спокою в розбурханім кінці ХХ століття і не витримало жорстоких ударів долі.

У середині січня 2001 року в сільському Будинку культури села Комсомольського, де жив і працював поет, відбулася презентація збірки Сергія Фербея “Життя, немов політ ластівки”. Зал був повен людей, які любили його за доброту серця, за щире поетичне слово, пісню. Тепер уже недоспівану.

На презентації відзначали, що Сергій був напрочуд талановита людина. Окрім поетичної царини, він мав хист до вчительської праці. Його вабила

точна механіка – складав електронні годинники і одягав їх у різьблене вбрання, вибудував з тисячі сірників собор.

Відкрила презентацію щирими спогадами, враженнями і думками старша Сергієва колега О.Л.Накалюжна (це завдяки невисипущій енергії Олени Леонідівни та її друзів відбувся цей пам'ятний захід): "... Він був не такий, як усі. Біля нього оточуючий світ міняв своє забарвлення і на небі з'являлась веселка. Але так трапилося, що в одну мить обірвалась натягнута струна, похитнулася віра. І він пішов від нас у вічність, бо не хотів жити у цьому жорстокому світі серед нас, так часто немилосердних людей.

Стало пусто без нього, побудснїшало і посірішало життя».

На презентації ділилися спогадами про поета, громадянина, чесну і порядну людину класний керівник О.М.Куценко, вчителька Е.В.Бутенко, директор Комсомольської СШ В.І.Колісник.

- Вихід книги "Життя, немов політ ластівки", - сказав поет Віктор Куторницький, - це подвиг його мами, яку він так любив, це пам'ятник Сергієві, це вдячна пам'ять тих, хто причетний до виходу у світ збірки.

Мабуть, у кожного, хто доторкнеться до творчості поета, озветься в душі своя струна. Але неодмінно висока. Кожним своїм рядком поет кликав нас до берега любові, того, де люди стають чистими, кращими, красивими, високими духом.

А ці рядки Віктор Куторницький присвятив Сергієві:

"Уходять друзя, словно боги, священную память даря. Я верю, что наши дороги Проложены в жизни не зря"...

- Сергій Іванович дуже любив життя, - ділився і директор школи. - Його любов до Батьківщини невіддільна від любові до свого народу, України, до української мови і слова...

- І досі пам'ятаю День вчителя, коли ми відзначали його в КСК "Сучасник", - згадує поетеса Наталія Квітка, - на сцену стрімко вибіг чорночубий, молодий та вродливий хлопчина у вишиванці – вчитель української мови і літератури Сергій Фербей. І полинула пісня "Тей, тополі, тополі", яку він написав про нашу рідну гуляйпільську землю, яку полюбив, як і рідне Закарпаття. І не було байдужих у залі, тулилася крильми та пісня до кожного серця, до кожної душі. Таким він був: залюблений у пісню, поезію, у дітей, у свою професію.

А ці рядки я присвячую світлій пам'яті Сергія:

*...І підростуть, розправлять крила діти,
А до колег вже мудрість завіта.
Він буде серед вас у згадках жити
І йтиме поряд з вами крізь літа.
...І сьятимуть з віршів його очі,
Душа спочине поміж гарних слів.*

І стане передбачення пророчим

У сяйві літ, отих, що не дожив...

На презентації звучали вірші поета у виконанні його учнів, пісні, які у запису за життя виконував Сергій.

Багато про сина хотілося сказати матері Галині Паракфеївні, але... слова німіли від горя.

Своє "Прощальное" слово сказала й О.Л.Накалюжна: "Был ты весь одержимый, жил ты правдой своей, И ушел, как Есенин, свою песнь не допев..."

Журналіст Іван Нежижим такими словами закінчує звіт про презентацію книжки Сергія Фербея (районна газета "Голос Гуляйпілья", 20 січня 2001 року): "Живі почуття, пульс неспокійного розуму та бунт духу – в поезіях С.Фербея... Дослухайтеся до протуберанців його розуму й серця – вони щонайповніше розкажуть про людину, котра жила серед нас і котру вбило життя, а, мабуть, і через наше невтручання, байдужість у перебіг подій за вікнами наших помешкань.

Вчитайтесь, вслухайтесь, вдумайтесь... Очищайтесь".

*Україно моя, рідна мати моя,
Я за тебе віддам все на світі,
Щоб для щастя родилися діти
І багато родила земля.
Щоб тополі струнки височіли,
Щоб степи зеленіли навкруг
І щоб синього моря хвилі
Заспівали, тамуючи дух.
Щоб ялини у горах Карпатах
Зеленіли від нині й довіку,
Рушники вишивали дівчата,
А для щастя родилися діти...*

Мова

*Плекаємо мову барвисту і чисту,
Мов чиста вода з джерела.
З прозорих перлин безцінне намисто –
Завжди лиш такою була.
Це мова народу, її не лякайтесь,
Це мова Тараса, її бережіть,
Чужого навчайтесь, свого не цурайтесь*

*І в серці своїм розбудить.
Ми чуємо мову, у раннім дитинстві
Нам ненька співала пісні.
І слово за словом – перлинки в намисто –
Вона дарувала мені.
Народе мій славний, ти – син України,
І мова твоя, мов вінок,
Барвиста, лірична й мелодія плину
Мене поведе у танок.*

Ранок

*Тиша. Спокій. Спів очеретянки.
Поплавок сигналить про улів.
Так вітають радісні світанки,
До відвертих кличучи розмов.
У гаю кукукає зозуля,
Жайворонок сонечко віта –
Колисають будень незаснулий,
Що думки хита – не розхита.
Все навколо міниться і грає:
Риба по воді танцює вальс.
Жаби “кум-кума” на всю співають –
А в душі стиха буденний бас.
А натомість вирина сопілка,
А за нею скрипка – все цвіте –
В унісон злетіла перепілка,
А в октаві пташеня росте.
Навіть поплавок задивувався,
Непомітно стримав гопака.
Вітер із вербою зашептався:
- Лише ти у мене така...!*

Синові

*Засміялись твої оченята,
Просять ручки: “Візьми мене!”
Хочеш ти пригорнутись до тата,
Моє щастя – мале й чудне.
Кажуть: схожий ти більше на маму,*

*Але те мені все одно –
Ти найкращий поміж синами,
Бо наповнюєш душу вином.
Я п'янію від чистого сміху,
Похмеляюся тупанням ніжок:
Ти ростеш своїй долі на віху –
Для якої чи вистачить віжок.
Берегтиму твій сон від кошмарів,
Їх ще вистачить – доля сипне.
Правда й кривда на світі – пара,
Сміх і сльози – нерідко одне.
Сонце буде тобі світити,
Грози – рвати й палити шляхи,
Моя крихітка, треба жити
І замолювати гріхи.
Спи спокійно, а я, поки сили,
Розірву грізні хмари руками,
Щоб ти був не просто щасливий,
А щасливіший тата і мами.
Щоб усмішка твоя не згасала
І п'янила усю планету,
Щоби зірка життя сяяла,
І ніхто не зміг її стерти.
Опустились твої повіки –
Я за тебе під образ стану,
Щоби ще хтось поміг тобі жити
І радіти за тебе, сину.*

ОКСАНА КУШНІРЕНКО

(1975)

Оксана Іванівна Кушніренко народилася 23 квітня 1975 року в селі Полтавці Гуляйпільського району Запорізької області в родині службовця. В 1982 році пішла до першого класу Гуляйпільської міської СШ № 1, яку закінчила в 1992 році із золотою медаллю. В тому ж році вступила до Запорізького державного університету на філологічний факультет (відділення українська мова і література), навчання завершила в 1997 році з червоним дипломом.

Під час навчання в університеті почала серйозно цікавитися літературою, зокрема поезією. Улюблені поети - Олег Ольжич, Микола Вінграновський, Ліна Костенко.

15 березня 1997 року в районній газеті "Голос Гуляйпілья" з'явилися друком перші вірші Оксани Кушніренко.

По закінченні університету працює вчителем Залізничної ЗОШ І – ІІ ступенів в Гуляйпільському районі і пише бентежно-щемливі, оригінальні поезії, які час від часу з'являються на сторінках районної газети.

Підготувала до друку першу збірку лірики "Осінь без тебе".

Пам'яті однокласника

(Вовку О.)

*Простягаю руку – ламаю кригу.
У німотнім горлі не стало крику.
Ще учора, сильний, ходив морями,
А тепер нема тебе поміж нами.
Хвилями підкочує сиве горе.
А тобі що сниться? Дім? Вечір? Море?
Обіймає пальцями біль утрати:
Мов підбита горлиця, б'ється мати,
І схилились голови юні в тузі:
Ти завжди залишишся з нами, друже.*

*Мені так сніжно-сніжно
У ніч безтямно ніжно.
Мені так тихо й сумно
У ніч блакитнодумну.*

*Вечір їсть вареники з снігом:
Згріб у миску увесь лапатий.
Запиває молочним сміхом,
Смокче тишу солодку з хати.*

*Повні пальці твоїх обіймів...
І клаптик часу
Тремтливо
Пливе озером ночі.*

*Яка душа прозора і розхристана.
Цей дивний спогад - дотик самоти.
На сітку днів нанизую намистини:
Печаль - це я. А смуток мій - це ти.*

Моїм першим випускникам

*Що вам сказати? Ви уже дорослі.
Вже перший шлях здолали. Що за ним?
Прощатися – це завжди так не просто,
Це значить бути щирим і сумним.
Вам скажуть слів в житті іще чимало,
Та Бог пошле, згадаєте й мої:
"Щоб вас примхлива доля не здолала,
Пильніше душі бережіть свої.
Отой вогонь, що в них тріпоче й б'ється –
Найголовніше. Збережіть його.
Життя земне для того нам дається,
Щоб сіяти лише добро й любов.
Нелегко буде. Може, буде тяжко.
Але не розчаруйтеся. Не впадїть.
Прощатися - це завжди дуже важко,
Я не сумую. В добру путь ідіть".*

Цілунок трепетний сонця гарячого
Відчуваю на грудях.
Знесилено очі прикрию спрагою
Дня оранжевого.
Кладу голову на коліна морю
Ласкавому,
І торкаюсь губами
Прозорої втоми серпневої.

Бачиш ту квітку? Не рви її.
То, схоже, душа чиясь.
Спитай: їй не холодно? Зігрій її.
Спитай, чи не сумно їй? Розваж її.
Ти взнай: не самотньо їй? Люби її.
Люби, бо, може, - то я. Любов моя.

Осіння елегія

(пісня)

Я вдивляюся в очі цієї осені.
І у серці надія щемить.
Квіти-роси стоять прихорошені,
Ніби теж відчувають цю мить.
Обірвалось, мов щось розтривожилось –
Світ летить у безодню п'янку.
Мов та осінь, стоїш прихорошена
У кленовім розкішнім вінку.

Приспів:

Я за руки, за руки візьму тебе,
Закружляю тривоги оці.
Лиш сльоза веселково - непрошена
Розцвіта на дівочій щоці.

Подивлюсь в твої очі-криниченьки,
Ніби в серце загляну сумне.
Розійшлися дороги-водиченьки,

А колись ти любила мене.
Обірвалось мов щось, розтривожилось –
Чи полин, чи нектар принесеш?
Мов та осінь, стоїш прихорошена –
Та печалі немає вже меж.

Приспів:

Я за руки, за руки візьму тебе,
Закружляю тривоги оці.
Лиш сльоза веселково - непрошена
Розцвіта на дівочій щоці.

Дощ. Розгублено вулиці мерзнуть.
А тут затишок і свіча.
Поцілунок останній і перший
Над кварталами тиш прозвучав.
І так солодко, і нестерпно
Жар долонь по спині тече...
Обіймає тремтливий серпень,
Диха покликом у плече.
Ми сховались у танці. Зникли.
Тільки що це торка раз у раз? –
То проймає мелодія скрипки,
То тремтить від жаги контрабас...
Вкрали вечір. Шалені очі.
Каяття не знаходить причин.
На вустах сплять мелодії ночі,
Дику пісню завів клавесин...

Сучасну українську молоду поезію не можна уявити без Марини Брацило. Хто ж вона, що у двадцять років встановила своєрідний рекорд, ставши членом Національної спілки письменників України?

Як виявилось, у неї коріння гуляйпільське (батько – родом із села Солодкого Гуляйпільського району). А народилася Марина Анатоліївна 2 грудня 1976 року в місті Запоріжжі. Навчалася у СШ № 43, з 1991 року – училища спеціалізованої екологічної школи – комплексу № 20, яку закінчила із золотою медаллю.

У 1994 році за співбесідою, як медаліст та переможець обласної та Всеукраїнської олімпіад юних філологів, вступила на II курс філологічного факультету Запорізького державного університету.

Перший друкований твір вміщено в газеті “Наш город” 8 грудня 1991 року. Марина – лауреат обласної пресії для обдарованої молоді (1993, 1995), дипломант міжнародного конкурсу молодих літераторів “Тронослав” (1994 р., 1995 р.).

Нагороджена заохочувальною відзнакою літературного конкурсу видавництва “Смолоскип” у 1997 році. Лауреат V Всеукраїнського фестивалю “Лір” (1997 р.).

Перша поетична збірка “Хортицькі дзвони” побачила світ у 1995 році, друга – “Благовіст” – у 1996, третя – “Мелодія вічних прощань” – у 1997 році.

Близькість до Хортиці, що притягувала до себе історичною пам’яттю, становлення молодіжного козацького осередку “Запорозька вольниця”, активна участь у роботі жіночого фольклорно-етнографічного об’єднання “Мальви”, активне творче спілкування дали можливість поетесі стрімко долати сходинки становлення.

23 січня 1997 року газета “Літературна Україна” повідомила, що до Спілки письменників України прийнято поетесу із Запоріжжя Марину Брацило. А 6 лютого та ж газета представила нових членів СПУ і серед них – нашу землячку.

“Поповнення. Яке воно?” – так назвав свою статтю в альманасі “Хортиця” (№ 7, 1998р.) поет А.Ркубращький, вказуючи на те, що Марина буквально увірвалася в літературні лави.

- Добре пам’ятаю першу зустріч, - пише Анатолій Рекубращький, - з Мариною Брацило. Яюсь, переглядаючи редакційну пошту, побачив прекрасного знімка позаштатного автора. В наступному листі був один-єдиний вірш, який так пасував до знімка і був написаний досить майстерно. Насторожував тільки вік юної авторки. Досить частенько в такому віці дівчатка видають чужі вірші за свої. Вирішив познайомитися, запросив принести до редакції з десяток поезій. Прийшла, принесла, прочитала і... стало соромно за свої сумніви. На той час і Вікторія Сироватко, і Любов Геньба вже видали свої перші збірочки, укладені персважно з віршів про кохання. Рівень пись-

ма Марини був, звісно, нижчим, але вразила амплітуда мислення. Семикласниця вільно мандрувала в часі, писала на історичні теми, воскрешала героїв України, особливо тепло змальовувала Хортицю. І в кожному вірші чітко проглядала думка про любов до рідної землі:

*А мені й на смертній тризні
Треба, як живий,
Пісня матері, Вітчизна
І цілунок твоїй.*

Запам’яталося й донині, бо цитую, не заглядаючи до першої збірки Марини Брацило “Хортицькі дзвони”, яку відкриває цей вірш. Але до збірки був іще довгий шлях. Марина мріяла стати біологом, жила в мальовничому куточку острова Хортиця, а історію знала з експонатів козацького музею, де працювала її мама.

Дехто з молодих літераторів подекує, що Марині повезло, бо іще в дитинстві на неї звернули увагу такі відомі поети, як Петро Ребро і Григорій Лютий. Так, Марина дуже уважно прислухалася до їхніх порад, а ті охоче ділилися секретами власної майстерності, до яких йшли роками. Але й не помітити вони її не могли. Марина впевнено перемагала на Всеукраїнських олімпіадах школярів з мови та літератури, а згодом і в конкурсах молодих поетів. Її творчість помітили критики іще задовго до появи першої збірки. Була й несправедлива, огульна критика. Одна запорізька газета назвала її “провінціалкою” і розгромила вщент саме ті поезії, з якими виборювала дипломи першого ступеня за кращий текст і третього ступеня – в конкурсі молодих поетів, який проходив у Львові. Ех, критики, критики... Знали б ви, як важко даються перші місяця поетам з провінції на таких конкурсах!

Друга збірка поезій Марини Брацило засвідчила подальше творче зростання поетеси, яка прагнула дещо модернізувати класичну форму вірша. Другий розділ збірки “Благовіст” укладений з таких поезій, де думка дещо завуальована. Перифразовуючи Марину, скажемо, що в тих поезіях вона живе на чорному водоспаді, бо на білому для неї не вистачає місця. Можна критикувати цей розділ за приблизність або відсутність рими, за поетичний “туман”, але хто з нас не перехворів цим у юності? Важливіше тут інше: Марини шукає несподіваний, свій ракурс. Наслідки цих пошуків знаходимо у прозорих поезіях третьої вельми солідної за обсягом збірки “Мелодія вічних прощань”.

Показовою тут є поезія “Я – парасолька. Я стою в кутку”. Як глибоко передала почуття ошуканої коханим жінки юна авторка через одухотворений образ парасольки! Книга укладена виключно з віршів про кохання. Це добре, бо про що ж іще писати в студентському віці? Це і погано, бо Марина звузила тематичний діапазон... тому й не перестаю повторювати, що подальший розвиток творчої манери письма – тільки в розширенні діапазону мислення.

22 жовтня 1998 року відбувся дебют студентки V курсу філологічного факультету Запорізького державного університету Марини Брацило на сторінках газети “Літературна Україна”. Він був солідним, вражаючим. 14 віршів зайняли дві треті сторінки газети.

В короткій анотації крім того, що вже сказано про Марину, газета додала, що поетеса успішно працює в жанрі авторської пісні. Переможець ряду міжвузівських фестивалів, обласних відбіркових турів “Червоної Руті” (1995, 1997), лауреат фестивалю “Зорепад” (1994). Дипломант міжнародного фестивалю “Доля” (1994). Призер фестивалю авторської пісні та акустичної музики “Срібна підкова” (м. Львів, 1995). Додамо, що вона ще призер міжвузівського фестивалю авторської пісні “Вагант” (Дніпропетровськ, 1996). Була номінована Американським біографічним інститутом на звання “Жінка року – 1998” за професійні досягнення.

Постійний учасник літературно-мистецьких акцій.

Добірка відкривається програмовим віршем:

*Загуслим екстазом п'яного вина
Капає сонце у очі голодні.
Чуши пульсацію? То війна
Нашої крові із нашим “сьогодні”
Чуши – у скронях – дзвін: почалось?
Це – алергія на вітер історій.
Серце! Видзвонюй! Здається:*

ось...ось –

*Вибухнуть весни скривавленим хором.
Вітер і вечір, заграва і кров.
Змиті поразка і амнезія.
Наша свідомість впадає в Дніпро
Кров'ю епохи і кров'ю Месії.
В небо ще довго рости, мов трави,
Пристрасно марити зоряним криком...
В тілі – в'язниці – пручається Він –
Арій і Скит, землеорач і вікінг.
Губи спікаються. Терпне рука.
Рабе! Не бійся зухвалих емоцій!
Ти*

засинаєш

невчасно. Чека – а – ай!

Спить. І вважає себе переможцем.

Без сумніву, що вірші “Половецькі герці”, “Диптих”, “Ікар”, “Сиві гнізда розорені”, “Для мене вигадали кару”, “День перетліє. Змаліє хоробрість” та інші запам'яталися читачу, бо вони свідчать про творчі пошуки теми і форм поетичного вираження авторки.

Через два місяці, а точніше – 24 грудня 1998 року та ж “Літературна Україна”, представляючи твори учасників наради “Молода література і державність України” вмістила світлину і вірші Марини Брацило. Це – “Шерехтить рудий волохатий день”, “Триптих”, “Складень”, “Над степом пасуться зірки” та “Забарились волхви із святими дарами”. Вже той факт, що сторінка поезії відкривалась віршами землячки, багато про що говорить.

23 грудня 1999 року газета “Запорізька правда” у своїй “Світлиці” надала слово Марині Брацило. Представляючи її читачам, вказувалось, що вона – поетеса від Бога, що завдяки такому молодому літературному поповненню провідні критики України вважають, що нині “поетична мода” диктується в Запоріжжі.

Марина з відзнакою закінчила Запорізький держуніверситет і вступила до аспірантури в Києві. Тема її дисертації тісно пов'язана з рідним краєм, тож, гадаємо, писала газета, вона залишиться запоріжанкою.

Добірка віршів об'єднувалась назвою – “Не журись, мій вишневий раю, буде світлим твоє надвечір'я”. Характерним і симптоматичним є вірш “Гуляйпільцям” (усе-таки гуляйпільські гени дають про себе знати! – Авт.), де авторка прямо звертається:

*Земляки мої! Братчики! Діти землі –
Од колиски й довіку напоєні степом.
До мого джерела не загоєний слід,
На якому кульбаби гойдаються теплі.*

і далі:

*Земляки мої! Хай – і такими, як є.
Я приймаю вас, сумніву-тіні не знайдеш.
Я приймаю ваш біль. Але серце моє
Видивляється в вас чи то Гонту, чи Байду.*

Про творчу активність Марини Брацило свідчить і чергова добірка віршів у “Літературній Україні” (2 березня 2000 року). Знову вона на першому плані. До добірки увійшли поезії “За чийсь первородні гріхи”, “Святий Миколаю!”, “Опливає свічка”, “Я стукаю з мукою”, “Сірий схід сонця спалахне – і розкриє!”, “Над степом пасуться зірки”:

*Над степом пасуться зірки
У синьому сонному житті.
Шепочуть роки і віки,
Потоптані й пережиті.*

Де:

*І плаче, і молиться степ.
І світять свічками васильки.
І чути, як колос росте,
І зводиться груша навшипінки.
І ладаном пахне полин,
І тиша стоїть молитовна,
І срібна коса ковили
Встеляє розхитаний човник.
Чийогось дитинного сну –
Найвищої благодаті...
Кадильниці полину
І янголи бородаті –
Натомлені сонцем дядьки –
Мандрують в нічний відпочинок.
Пасуться над степом зірки –
Гніді з золотими очима.*

*За чийсь первородні гріхи
По раменах вицвюхоує кара:
Я родитиму потурнаків,
Виростатимуть з них яничари.
І помчить стоголоса мара,
Почалапають сліпими степами
Котивітер, Незнайжура,
Випийкрові та Витопчипам'ять.*

*І проситимуть груди меча –
За народження плати "по-свійськи".
Гвалтуватимуть наших дівчат,
Щоб з прокльонами множити військо.
А коли понасвистує рак,
Вітру й волі – радітимуть з нами
Котивітер, Незнайжура,
Випийкрові та Витопчипам'ять.*

*І засіють у землю ножі,
І зросте з них кривава розпука,*

*Бо давно уже діти чужі
Спородили не наших онуків.
- Ой, синочки! Неправедна гра!
- Ваше горе, - відказують, - мамо, -
Котивітер, Незнайжура,
Випийкрові та Витопчипам'ять.*

*Святий Миколаю!
До тебе прохання маю.
Вуста благання тримають,
мов квітка – краплину роси:
спаси
мого маленького сина,
мою маленьку родину,
мос маленьке життя.
Прийми каяття!
А бачиш тисячі іскор?
То ціле місто
гойдає в долонях свічки:
такі ж
воно шепоче молитви.
А сльози злити –
то, певно, вийдуть річки...
А бачиш - мільйони возників
очима сяють тривожними?
То ціла моя земля
молитвами шлях вистеля –
туди, де Господь.
Виходь!
До ніг його прихилися, молися, -
то, може, Україну спасеш?...*

*Опливає свічка. Ні!
Це місяць на обрії зіперся.
Розпускається квітка. Чи сонце. Той
морок мине.
В жовтих латах плаща*

*я стаю до щоденного герця
Із тобою і світом,
який зневажає мене.*

*Мерехтливий вогонь
невблаганно окреслює коло,
Та хода моя пружна –
знаку не шукаю вгорі.*

*Жаль, волосся мого золотий
неприборканий шолом
Захищає не дуже від дротиків,
списів і стріл.*

*Та доносить луна
голоси побратимів крізь тишу.
Запах крові тривожить,
і келихи сповнені вищерть.*

*Пиймо, браття! По нас
залишаються діти і вірші.
Отже, хто переможе, –
скажіть мені. –Слово чи смерть?*

ВІКТОРІЯ ЗАБАВА

(1976)

Вікторія Володимирівна Забава народилася 4 грудня 1976 року в м. Гуляйполі в сім'ї робітників. Корінна степовичка. В 1994 році закінчила Гуляйпільську міську СШ № 2 і того ж року вступила до Запорізького державного університету на філологічний факультет (відділення українська мова і література), але хвороба не дала закінчити навчання.

Посією захопилася зі шкільних років.

6 березня 1993 року, представляючи Вікторію Забаву в районній газеті "Голос Гуляйпілья", голова обласного літоб'єднання поет Григорій Лютий писав: "Тепер якось нечасто зустрінеш у школах дітей, котрі пишуть вірші, а в другій школі їх рясно. Причому є справді талановиті, з кого може вирости поет-професіонал. Сьогодні ми надаємо слово учениці СШ № 2 Віті Забаві. Вірші в неї вже мають своє обличчя, навіть грацію. Це вже не ті перші спроби, які вона принесла до КСК голові літстудії Любові Геньбі. Думаю, чита-

чам "Калинової сопліки" (назва літсторінки в райгазеті – *Авт.*), а особливо – Вітиним ровесникам, вони припадуть до серця". Тоді ж були надруковані вірші "Мої рядки, мої ж ви рими" та "Я мисливець добрий зроду".

26 грудня 2002 року, представляючи Вікторію Забаву у газеті "Запорізька правда", голова ради Запорізької обласної організації Національної спілки письменників Григорій Лютий сказав, що "Вона - із сузір'я Альфа – Віта"... А далі продовжив: "...Вікторія із тих рідкісних людей, котрі по-справжньому уміють любити і цінувати життя"...

Вікторія Забава – із тих високих духом людей, котрі навіть жорстоку долю благословляють, уміють цінувати мить, несуть свій хрест із високо піднятою головою.

Сподіваюсь, ця публікація допоможе їй не лише вижити, а й сприйняти себе всерйоз, не упустити отой мільйонний шанс.

Він у тебе є, Вікторіє!

Як і неповторні "палати з цілунків", і "лавровий лист" із вінка, використаний для борщу, і свій "календар любові"...

Від погляду, яким глянуло у твої зіниці життя, у багатьох би замерзла в жилах кров. Ти – витримала. Звідси і слова твоїх віршів (сприйми правильно), навіть на перший погляд до банальності прості – мають під собою золотий еквівалент справжності. Тому і здатні вони випромінювати по - своєму неповторні варіації, що змушують завмирати серця. А це дорого вартє. Багато хто мріяв би почути подібне... Тому, повторюю, повір у себе, в непересічність твого слова. Хай вивітриться скепсис до себе, який так і хлюпає в розмовах. І побачиш: те трудне, сокровенне слово неодмінно прийде до тебе..."

Оцінюючи свій творчий доробок, Вікторія зауважила: "Я нічого видатного ще не написала. Думаю, краще про мене розкажуть вірші". Отже, їм слово.

Балада про зорю

*Вона була з сузір'я Альфа – Віта,
І так цвіла яскраво у горі.
Із нею не зрівнялась Афродита,
Та всі були байдужі до зорі.
Чи й не зоря! Якась нічна примара,
На день заходить, на ніч – устає,
І це була страшна для неї кара –
Те, що ніхто її не пізнає.
Колись було улітку, так – під вечір.
Коли на зорях ворожили ми,
Аж ні про що, про несуттєві речі,
Оця впаде... - не буде в нас зими.
А ця... І недоказане збулося,
Вона летіла зорепадом вниз,*

*Ї краса болить мені ще й досі,
Болить, пече, душа згора від сліз.
Життя іде і ставляє тенета,
І буде так завжди до вічних пір,
Ми будемо питать в піснях, сонетах,
А чи бажання наші варті зір?
Вона була з сузір'я Альфа – Віта,
Вона була іскринкою життя,
Створив так мало Бог для неї світу,
Десь у світах своїх вона літа...*

*Народжений повзать літати не може –
Цю формулу древню перечить не кожен.
Народжений повзать лиш мріє безкрило,
А ті, що крилаті, - злітать не хотіли б.
Безкрилим нагадують довгі віки –
Ікар із Дедалом злетіли - таки,
А пам'ять крилатих іще береже –
Два дурні безкрилі літали уже.
Ще вірю у казку, і вірю в ту мить,
Народжений повзать -- колись полетить...*

Лавровий лист

*На базарній площі, на свято,
Жвава тітка, проворна й бита,
Лист лавровий хвалила завзято,
Торгувала букетами літа.
Задарма, бо ціна символічна –
Одна гривня, про смак хто дбає,
Налітайте, купуйте швидше,
Доки черги ніхто не займас.
Не судіть, не ховайте обличчя
(Хто як може в наш час виживає...),
Я читала, в часи античні
Звичай був, а тепер немає.
Суть його полягала в тому,
Що заслуги малі та великі
Відзначали вінком лавровим*

*Під фанфари захоплених криків.
Лиш віки пригадають у тиші...
Лист лавровий борцям присвячуєм.
Кожен день поміж нас ходять вірші,
Тільки ми їх просто не бачимо.*

ЯНА ЯКОВЕНКО

(1976)

Представницею молодішої генерації гуляйпільських поетів є Яна Володимирівна Яковенко. Народилася вона 11 грудня 1976 року в м. Гуляйполі в сім'ї різноробочих. Закінчила із золотою медаллю міську СШ № 2. В 1994 році вступила до Запорізького державного університету на філологічний факультет (відділення української мови і літератури), який закінчила в 1999 році.

По закінченню вузу вона працювала в школі № 63 м. Запоріжжя.

Перший вірш надрукувала в Гуляйпільській районній газеті. Її поезії з'явилися у районній газеті та газеті "Запорізька Січ", в колективному збірнику "Середмістя" (1999 р.), в антології "Січовий Парнас" (2000 р.).

Яна є лауреатом обласної премії молодих обдаруваних 2000 року, член обласного літературного об'єднання ім. М. Гайдабури.

30 квітня 1999 року на засіданні обласного літоб'єднання рецензент Ігор Литвиненко відзначав, що в поезіях Яни Яковенко відчувається ширість, щемляче почуття самотності, нереалізованих духовних цінностей, почуття дискомфорту від оточуючої людської черствості, особливо підкуповує бережливе ставлення до слова.

"На сьогодні апогей її творчості, - каже Ігор Литвиненко, - є вірш "У мене маленька зіщулена душа":

*У мене маленька зіщулена душа,
Як кулачок немовляти,
Як загублений Попелюшкою черевичок,
Що кришталево віддзеркалює
Самотність у ніч...
Колись давно, піввічності тому,
Піввідчаю тому
Її образив чоловік;
Власне, ще й не чоловік,
А хлопчисько з дитячими вустами,
З павучком на летючій павутинці
Замість серця.
Тяглася до нього*

І силою цього тяжіння
Мала бути знищена,
Але тільки скрикнула,
Обірвалася зойком.
Як киця кошеня, носила свій біль,
Ховала там, де очі не бачать,
Де вуха нечують,
Де зорі не світять...
Хто тягне руку – не зачепить,
Хто знайде – не впізнає,
Хто бачить – не розгледить...
У мене маленька зіщулена душа –
Сніжинка на рукавиці,
Листочок на вітрі,
Посмішка крізь сльози.

Віршем “Здрастуй, дядьку Дніпре!” відкривається добірка Яни Яковенко в антології “Січковий Парнас”:

Здрастуй, дядьку Дніпре!
Пробач, не назву тебе батьком, -
Не іде з язика, хоч і знаю: з одної сім'ї.
Мабуть, плюнув у тебе мій дід
Чи то зрадив тебе мій прадід,
А вина залишилась мені...
- Як ведеться?... - Ти ледь не сказав мені “доню”.
Знаєш, певно, звання заважке
Моїм безхребетним плачем.
А у тебе крові пригоріці повні –
Ні відпити, ні роздати...
Не мовчи. Твої хвилі мої сліди
Обминають, наче Іудині,
І кричу я: “Батьку!... Прости!
Адже люди ми, просто люди...”

Часопис “Хортиця” (№ 2, 2001 р.) вмістив добірку з чотирьох віршів у “Дитячій бібліотеці” Яни Яковенко.

Мама своїй донечці
Льолю вишивала,

Вузлики на пам'ять
Донечці в'язала.
Розв'язється ниточка –
Наче рілля чорна –
Пізнає дитиночка
Прадідовські корені.
Розв'язється ниточка –
Червона кровинка –
Козацькі заграви
Побачить дитинка.
Носи, доню, льолечку
Без гонору й пихи,
Я сюди зашла
Слово проти лиха.
Носи, доню, льолю,
Тримай прямо спину,
Тобі піднімати
Нашу Україну...

Яна Яковенко у постійному творчому пошуку своїх тем і образів. Мріє про власну першу поетичну збірку.

Ким мене поневолено?
В мене ж волі – як вітру!
Тут мені все дозволено,
Лиш не можна хотіти.
Мені можна літати
Між підлогою й стелею.
Всі бажання, мов карти.
Давно кимось розстелені.
Всі дороги позначено
На розпутті хрестами.
Тут мені все пробачено,
Лиш не знаю, що саме...

Скоро осінь сипоне каштанами,
Карооко так і пустотливо.

*Враз ми на мить іншими станемо,
Щоб всміхнутись просто і щасливо.
Раптом ми до парку ввійдемо, як у Вічність,
Де за господиню смаглочоло осінь.
Раптом привітаємось із кожним зустрічним,
Так, як в нашій одмі здавна повелося.
Коли ж надвечір вернемося додому
З повними душами спогадів і дарунків, -
Можже, ми істину знайдемо в простому,
А не серед учених, хирявих відлунків?...*

*Так швидко ти мене перелистав,
Спинаючись на мить лиш на малюнках, -
І тайна осінніх поцілунків
Була для тебе звична і проста.
А я тобі – закладинку із квітів!
А я для тебе-сонячно й росисто...
Чи ти хоч раз мене в мені помітив?!...*

*Люлі-мої-люлечки,
Хоче спать Зінулечка,
Розкриває ротик,
Позіха, мов котик.
Заплющуй-но оченята,
Тітка-ніч прийшла до хати,
Дідусь Сплюх приніс корзину,
Там хороші сні для Зіни.
Позіхає Зіночка,
Бере сон з корзиночки,
Кладе під подушку,
Щоб шептався на вушко.*

КАТЕРИНА СІРІНЬОК

(1985)

Життєва і творча біографія Катерини Сіріньок – юної порослі гуляйпільських поетів – тільки-но починається. Народилась вона 6 січня 1985 року в місті Гуляйполі. У 2002 році закінчила міську загальноосвітню школу № 1. Під час навчання брала участь і стала переможницею обласних і республіканських олімпіад з рідної мови і літератури, творчих конкурсів “Село моє, для мене ти єдине”, “Вірю в майбутнє твоє, Україно!”, стала дипломантом пісенно-поетичного фестивалю “Мамині джерела”. Зайняла 1-ше місце в обласному етапі конкурсу-захисту Малої академії наук України за спеціальністю “літературна творчість”.

Юна поетеса була членом літературного клубу “Пролісок”, що працює при районному Будинку творчості. Її вірші увійшли до альманахів “Пролісок” і “Пролісок – II” та “Мій рідний край – моя Україна”.

У 2002 році у житті Катерини Сіріньок сталося дві знакові події: вона стала студенткою Запорізького державного університету (філфак, відділення журналістики) та побачила світ у Гуляйпільській районній друкарні збірка поезій “Душі моєї акварелі”. Складається вона із чотирьох розділів – “Дорогою душі”, “Україно, Україно – доленько моя”, “Гімн Творцеві - Матінці-Природі”, “Усе, що в мене є - моя родина”.

- Поезіям Катерини Сіріньок, - пише у передмові до збірки керівник клубу “Пролісок”, поетеса Наталія Квітка, - притаманна індивідуальність: вони приземлені своєю безпосередністю і близькістю до сьогодення, до почуттів людей і водночас крилаті надією і вірою у добро, тому легко читаються і сприймаються душею, вразливо і глибоко. Навіть звичайні буденні події стають у віршах, як свято. На сторінках збірки Ви зустрінетесь з такими рідними нам людьми – мамою, бабусею, друзями, а, заплющивши очі, перенесетесь у село, у весну, де “для цвіту і сонця визріла земля”, де “гомонять вишняки на весні”, де “прекрасне золоте колосся живе у замку світлих мрій”.

Додамо, що поезії Катерини Сіріньок вражають чистотою і прозорістю думки, з них летиться безпосереднє щире захоплення природою, людьми, рідним краєм, вона зізнається:

*Пишу, не шукаючи барв,
Керуючись покликом серця.*

Головною ідеєю віршів, як зазначає авторка, її духовним кредо є нести злагоду, а зла не треба нікому.

Перша поетична «ластівка» Катерини Сіріньок з’явилася завдяки допомозі голови районної державної адміністрації І.О.Бірюкова, спонсорів – районного відділення Дитячого Фонду і його голови Н.В.Квітки, директора ТОВ “Рівнопілля” О.І.Філіпченка, директора районної друкарні М.М.Азарова.

Також авторка широко вдячна районному відділу освіти на чолі з Л.С.Кірієнко, художнику О.М.Рябку та всім іншим людям, небайдужим до віршованого рядка і літературної творчості.

Будемо сподіватися на нові творчі досягнення автора збірки "Душі моєї акварслі".

Ранок серця

Ранок... Ранок серця.

Тихо. Слів ріка.

У шаленім герці

Ніч від сну тіка.

Віри чекає музу.

І сліпий акорд

Відкриває шлюзи,

Хлюпає за борт.

Спека рук і лампи.

З миттю віч-на-віч –

Крок між світом рампи

І проваллям свіч.

Ранок, муза, серце –

Думки магістраль.

І в шаленім герці

Ніч зрива вуаль...

Возродяться вірші

З надр вулканних сил.

Щоб здійснити вище

Злет поезій крил.

Вірю в майбутнє твоє, Україно,

Крильми любові до тебе прилину,

З надр осяйної криниці-душі

Питиму спрагло джерела-вірші.

Вірю в майбутнє твоє, моя мати,

Прагну щомиті тебе пізнавати.

В сьйві колосся козацьких степів

І у зв'язі синів-соколів.

Вірю в майбутнє твоє, Україно,

Вірю у дружну і сильну родину.

*Більше не хочу я чути твій плач,
За сотні гріхів, моя рідна, пробач.
І возродися серцями дітей,
Вищим вогнем, що приніс Прометей.
Від Карпат до Дніпра – вічно єдина!
Вірю в майбутнє твоє, Україно!*

*Про що гомонять вишняки навесні?..
Про ранки весняні, про сонячні дні,
Про вітер, що з грушами в танці кружля,
Про все, що дарує нам щедра земля.
Про ніжну фату, що з дерев обліта,
Про стежку полину, що тане в житах,
Про сонячний промінь, що буде завжди
В барвистій веселці, в криниці води.
І про джерельце, що в лозах бринить,
Про ту незабутню і пам'ятну мить,
Коли поміж маками юність іде,
І весну вродливу за руку веде.*

Дочитано останню сторінку другої частини “Література Гуляйпільщини”. Ви, шановні читачі, познайомилися із письменниками нашого славного краю. Звичайно, автори свідомі того, що у двох частинах про всіх не розкажеш, дехто залишився поза сторінками цього видання, але, якщо ви знайомі з нашою першою частиною “Чистих джерел” (Гуляйполе, 1999), то помітили, що вони доповнюють одне одного.

Так, у “Літературі Гуляйпільщини” ви не знайдете імені вчителя – літератора Олесья Спиці, репресованого в 30-х роках двадцятого століття, Бориса Левіта – драматурга того ж періоду. Наша увага була прикута до тих статей, які відіграли більш помітний слід в українській літературі, хоча і названі теж заслуговують на увагу (слово за дослідниками).

Нам залишається додати, що гуляйпільські літературні джерела не міліють. Підтвердженням тому – робота поетичного клубу “Пролісок” (керує ним місцева поетеса Наталія Квітка), що діє при районному Будинку творчості.

У 2001 році завдяки допомозі Гуляйпільської райдержадміністрації та районного відділення Дитячого фонду Гуляйпільська друкарня видрукувала “Альманах “Пролісок”, куди увійшли поезії та прозові образки учнів шкіл району – Каті Сіріньок, Олени Онищенко, Юлі Багацькової, Артема Клименка, Олени Мухи, Олі Алфьорової – всього 16 молодих авторів. Цей досвід продовжено у 2002 році – вийшов з друку ще один “Альманах “Пролісок - II”. Тож – успіхів їм на нелегкій літературній ниві.

Залишається додати, що естафета поколінь у надійних руках, у цьому переконує друга частина “Літератури Гуляйпільщини” («На пругких вітрах»).

До читача	5
Нестор Махно	6
Степан Піщанський	15
Віктор Куторницький	23
Микола Горпинич	32
Микола Сіріньок	44
Віктор Люлька	51
Анатолій Горпинич	62
Іван Третяк	69
Іван Кушніренко	74
Григорій Лютий	95
Іван Доценко	127
Анатолій Півненко	139
Наталія Квітка	144
Микола Піхачек	153
Олександр Михайлюта	157
Любов Геньба	167
Ольга Будугай	177
Галина Донник	182
Марічка Вовк	185
Сергій Фербей	188
Оксана Кушніренко	194
Марина Брацило	198
Вікторія Забава	204
Яна Яковенко	207
Катерина Сіріньок	211
Висновки	214

17-00

Наукове видання
КУШНІРЕНКО Іван Кирилович
ЖИЛІНСЬКИЙ Володимир Ілліч

Література Гуляйпільщини (На пругких вітрах). У двох частинах.

Частина друга

За редакцією професора В.О.Горпинича

Українською мовою

Дніпропетровськ «Пороги» 2003

Відповідальна за випуск Р.О.Лазарева

Редактор В.В.Якименко

Художній та технічний редактор В.В.Якименко

Коректор В.М.Орищій

Комп'ютерний набір І.В.Циганова

Здано на складання 11.10.02. Підписано до друку 11.10.02.

Формат 60x84 1/16.Папір офсетний. Друк офсетний. Умовн.др.арк. 13,02.

Умовн.фарб.відб. 13,02. Обл.-видавн.-арк. 18,1. Наклад 100 прим. Зам. № 977

Видавництво «Пороги», 49000, м. Дніпропетровськ, пр.К. Маркса, 60

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру серія ДК № 7 від 21.02.2000

ВКФ «Оксамит Текс», 49050, м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 74

Свідоцтво про реєстрацію ДП № 61-р від 20.04.2001

Кушніренко І.К., Жилінський В.І.

К 96 Література Гуляйпільщини (На пругких вітрах). У двох частинах. Частина друга / За редакцією В.О.Горпинича. - Дніпропетровськ: Пороги, 2003.-216 с.
ISBN 966-525-354-9

Книга складається із нарисів про літературну творчість письменників (професійних і аматорських), які торкнулися серцем славного Гуляйпільця Запорізької області. Вона є продовженням книги «Література Гуляйпільщини», що вийшла друком у Дніпропетровську в 2002 р. у видавництві ДНУ.

Адресується учням, студентам, вчителям, краєзнавцям, літературознавцям, письменникам, шанувальникам українського літературного слова, всім українцям і не українцям, а найперше - жителям Гуляйпільського району і всієї Запорізької області.

ББК 821.161.2

КОНТРОЛЬНИЙ ЛИСТОК СРОКОВ
ВОЗВРАТА

Книга должна быть возвращена
не позже указанного здесь срока

Количество предыдущих выдач _____